

ZBORNÍK

Z

VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

SEKCIA OBČIANSKEHO PRÁVA

„Reformné impulzy v súkromnom práve v 21. storočí“

A

SEKCIA OBCHODNÉHO PRÁVA

„Rekodifikácia súkromného práva a jej vplyv na reguláciu obchodnoprávných vzťahov“

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici Právnická fakulta

ZBORNÍK

Z

VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

13. – 14. november 2025, zámocký hotel The Grand Vígľaš

SEKCIA OBČIANSKEHO PRÁVA

„Reformné impulzy v súkromnom práve v 21. storočí“

A

SEKCIA OBCHODNÉHO PRÁVA

„Rekodifikácia súkromného práva a jej vplyv na reguláciu obchodnoprávných vzťahov“

2026

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

prof. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

Predseda edičnej komisie:

JUDr. Jozef Michalko, PhD.

Zostavovateľ:

JUDr. Ing. Zuzana Maruškinová, Mgr. Filip Haluška

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela

Všetky príspevky vo vedeckom zborníku prešli nezávislým dvojitém recenzným konaním.

Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.

Za obsahovú a jazykovú stránku textu sú zodpovední autori publikovaných príspevkov.

© Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

ISBN 978-80-557-2332-7

EAN 9788055723327

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723327>

Recenzovaný vedecký zborník ZBORNÍK z VIII. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie BANSKOBYSSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA je publikovaný a šírený ako open access publikácia na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International Licence CC BY (uviedenie autora).

OBSAH

DOVOLANIE GENERÁLNEHO PROKURÁTORA V CIVILNOM KONANÍ – NAPĚTIE MEDZI ZJEDNOCOVANÍM JUDIKATÚRY A NÁPRAVOU INDIVIDUÁLNEJ KRIVDY

APPEAL OF THE PROSECUTOR GENERAL IN CIVIL PROCEEDINGS – TENSION BETWEEN UNIFICATION OF THE JUDICIARY AND REMEDY OF INDIVIDUAL GRIEVANCE

MONIKA DUNAJSKÁ – KATARÍNA ZAJÁC ŠEVCOVÁ 8

POVINNOSTI ZAMESTNÁVATEĽA VYUŽÍVAJÚCEHO SYSTÉMY UI PODĽA AKTU O UMELEJ INTELIGENCII

OBLIGATIONS OF EMPLOYER USING AI SYSTEMS UNDER THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACT

ANDREJ KOKAVEC 19

RODIČOVSKÝ PRÍKAZ AKO ALTERNATÍVA OSVOJENIA V NAJLEPŠOM ZÁUJME DIEŤAŤA

PARENTAL ORDER AS AN ALTERNATIVE TO ADOPTION IN THE BEST INTEREST OF CHILD

ANDREA MIČUDOVÁ 30

VYBRANÁ PROBLEMATIKA APLIKAČNEJ PRAXE ZÁKONA O UPOMÍNACOM KONANÍ – ŽIADOSŤ O POVOLENIE PLNENIA V SPLÁTKACH

SELECTED ISSUES OF THE APPLICATION OF THE LAW ON REMINDER PROCEEDINGS – REQUEST FOR PERMISSION TO PAY IN INSTALMENTS

JOZEF MICHALKO – PETER KIŠŠ 43

MEDZI FINALITOU A KOREKCIOU: MOŽNOSTI ZÁSAHOV DO ROZHODCOVSKÉHO ROZSUDKU VO SVETLE ZÁSADY FINALITY ARBITRÁŽNEHO ROZHODNUTIA

BETWEEN FINALITY AND CORRECTION: OPTIONS FOR INTERVENING IN AN ARBITRAL AWARD IN LIGHT OF THE PRINCIPLE OF FINALITY OF ARBITRAL AWARDS

RADOSLAV HNILICA 53

DOPAD ROZHODOVACEJ ČINNOSTI EŠP A ÚS SR NA ZDÔVODŇOVANIE ROZHODNUTÍ SÚDOV SR

THE IMPACT OF THE DECISION-MAKING ACTIVITY OF THE ECHR AND THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC ON THE JUSTIFICATION OF DECISIONS OF SLOVAK COURTS

ZUZANA MIKULOVÁ 65

MAJETKOVÝ REŽIM MANŽELOV V PROCESE REKODIFIKÁCIE: BSM VERZUS SIM PROPERTY REGIME OF SPOUSES IN THE PROCESS OF RECODIFICATION: BSM VERSUS SIM	
<i>FILIP HALUŠKA</i>	75
DAROVANIE PRE PRÍPAD SMRTI DONATION IN CASE OF DEATH	
<i>VIKTÓRIA JANČÁROVÁ – MARTIN HRČKA</i>	88
INOVATÍVNE FORMY ZÁVETU: PERSPEKTÍVY TESTAMENTÁRNEHO PRÁVA V DIGITÁLNEJ ÉRE INNOVATIVE FORMS OF WILLS: PERSPECTIVES OF TESTAMENTARY LAW IN THE DIGITAL ERA	
<i>IGOR ONDRUŠ</i>	99
OCHRANA BÝVANIA OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA V BEZPODIELOVOM SPOLUVLASTNÍCTVE MANŽELOV PROTECTION OF THE RESIDENCE OF A VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE IN JOINT OWNERSHIP OF SPOUSES	
<i>MONIKA FARGAŠOVÁ</i>	112
POMERNÉ UPLATNENIE PREDKUPNÉHO PRÁVA PODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍKA PROPORTIONAL EXERCISE OF THE PREEMPTIVE RIGHT OF A CO-OWNER	
<i>JÚLIA KRAJČÍROVÁ</i>	121
ZODPOVEDNOSŤ „AI“ ZAMESTNÁVATEĽA RESPONSIBILITY OF „AI“ EMPLOYER	
<i>DOMINIK WERNER</i>	128
PRÁVNE ASPEKTY TELEMEDÍCÍNY – POSUN OD TRADIČNÝCH OBČIANSKOPRÁVNÝCH VZŤAHOV K DIGITÁLNYM MODELOM POSKYTOVANIA ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI LEGAL ASPECTS OF TELEMEDICINE – A SHIFT FROM TRADITIONAL CIVIL LAW RELATIONSHIPS TO DIGITAL MODELS OF HEALTHCARE	
<i>ZUZANA LUKÁČOVÁ</i>	141
NOVÉ TRENDY V E-ŠPORTE AKO REFORMNÝ IMPULZ SÚKROMNÉHO PRÁVA NEW TRENDS IN E-SPORTS AS A REFORM IMPULSE IN PRIVATE LAW	
<i>JOZEF GREGUŠ</i>	152

REFORMNÉ PERSPEKTÍVY V URČOVANÍ OTCOVSTVA K DIEŤAŤU

REFORM PERSPECTIVES IN THE DETERMINATION OF PATERNITY OF A CHILD

PATRÍCIA FIAMOVÁ 168

DEKODIFIKÁCIA A KODIFIKÁCIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO V EÚ

DECODIFICATION AND CODIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW
IN THE EU

ELENA JÚDOVÁ 179

PRVÉ ŠTÁDIUM KONANIA O DEDIČSTVE

THE FIRST STAGE OF PROBATE PROCEEDINGS

DANIELA GANDŽALOVÁ 196

TROVY KONANIA V SLOVENSKOM CIVILNOM PROCESE: MEDZI PRÁVNOU ISTOTOU A SPRAVODLIVOSŤOU

COSTS OF LITIGATION IN SLOVAK CIVIL PROCEEDINGS – BETWEEN LEGAL
CERTAINTY AND EQUITY

ALEXANDRA LÖWY – ZUZANA MLKVÁ ILLÝOVÁ 211

ZODPOVEDNOSŤ POSKYTOVATEĽA ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI V SÚVISLOSTI S PORUŠENÍM OCHRANY OSOBNÝCH ÚDAJOV

LIABILITY OF A HEALTHCARE PROVIDER IN CONNECTION WITH A PERSONAL
DATA BREACH

MICHAELA SOPKOVÁ 221

FAKTICKÝ ORGÁN V KONTEXTE REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA NA SLOVENSKU

DE FACTO DIRECTOR IN THE CONTEXT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE
LAW IN SLOVAKIA

ĽUBICA KUBÍKOVÁ 235

UMELÁ INTELIGENCIA AKO ZMLUVNÝ PARTNER? VYPLYV REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA NA TVORBU A ZODPOVEDNOSŤ ZA OBCHODNOPRÁVNE ZMLUVY GENEROVANÉ AI

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A CONTRACTUAL PARTNER? THE IMPACT
OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW ON THE FORMATION AND LIABILITY
FOR COMMERCIAL CONTRACTS GENERATED BY AI

DOMINIKA PINTÉROVÁ 251

**PRÁVNÝ VZŤAH MEDZI ČLENOM ORGÁNU A PRÁVNICKOU OSOBOU VO SVETLE
REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA**

LEGAL RELATIONSHIP BETWEEN A MEMBER OF A BODY AND A LEGAL ENTITY
IN LIGHT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW

SIMONA ŠKOVIROVÁ 266

**PRERUŠENIE A ZASTAVENIE SÚDNYCH A INÝCH KONANÍ PO ZAČATÍ KONKURZU
S AKCENTOM NA REŠTITUČNÉ KONANIA**

INTERRUPTION AND SUSPENSION OF COURT AND OTHER PROCEEDINGS
AFTER THE START OF THE BANKRUPTCY WITH A FOCUS ON RESTITUTION
PROCEEDINGS

TOMÁŠ SUCHÝ 278

PERSPEKTÍVY A VÝZVY PRÁVNEJ ÚPRAVY SPRÁVY CUDZIEHO MAJETKU

PROSPECTS AND CHALLENGES OF THIRD-PARTY ASSET MANAGEMENT

JAKUB DZIMKO 284

**PREVOD OBCHODNÉHO PODIELU PATRIACEHO DO BEZPODIELOVÉHO
SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV V KONTEXTE KODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO
PRÁVA**

TRANSFER OF A BUSINESS SHARE BELONGING TO THE COMMUNITY PROPERTY
OF SPOUSES IN THE CONTEXT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW

ZUZANA MARUŠKINOVÁ – LENKA UŠIAKOVÁ 296

**DUALIZMUS POVINNOSTI LOJALITY A POVINNOSTI KONAŤ S ODBORNOU
SVEDOMITOSŤOU V NÁVRHU OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA: REDEFINÍCIA
ŠTANDARDU VÝKONU FUNKCIE ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI?**

THE DUAL STRUCTURE OF THE DUTY OF LOYALTY AND THE DUTY TO ACT
WITH PROFESSIONAL CARE UNDER THE DRAFT CIVIL CODE: A REDEFINITION
OF THE STANDARD OF CONDUCT OF A MEMBER OF A CORPORATE
GOVERNING BODY?

MARKO REŠOVSKÝ 307

ODPOROVATELNOSŤ PRÁVNÝCH ÚKONOV PO NOVOM

AVOIDANCE OF LEGAL ACTS UNDER THE NEW RULES

JÁN LESNIAK 318

**THE ROLE OF INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE
IN LIGHT OF DIRECTIVE 2017/828**

DOMINIK MIZERSKI 330

SEKCIA
OBČIANSKEHO PRÁVA

DOVOLANIE GENERÁLNEHO PROKURÁTORA V CIVILNOM KONANÍ – NAPÄTIE MEDZI ZJEDNOCOVANÍM JUDIKATÚRY A NÁPRAVOU INDIVIDUÁLNEJ KRIVDY

APPEAL OF THE PROSECUTOR GENERAL IN CIVIL PROCEEDINGS – TENSION BETWEEN UNIFICATION OF THE JUDICIARY AND REMEDY OF INDIVIDUAL GRIEVANCE

Monika Dunajská

Katarína Zajác Ševcová¹

Abstrakt

Príspevok sa zameriava analýzou mimoriadneho opravného prostriedku v civilnom sporovom konaní a to dovolanie generálneho prokurátora. Príspevok poskytuje bližší výklad oprávnení generálneho prokurátora pri disponovaní s podaným dovolaním s prihliadnutím na aktuálnu judikatúru. Zároveň sa autori príspevku snažia bližšie analyzovať súdne rozhodnutia Najvyššieho súdu a Ústavného súdu Slovenskej republiky, z ktorých vyplývajú bližšie podmienky aplikovateľnosti tohto inštitútu. Súčasťou príspevku a hlavná pozornosť je venovaná predovšetkým zásade proporcionality a subsidiarity ako dvoch základných podmienok uplatnenia tohto inštitútu. Príspevok sa tiež zameriava aj na skúmanie napätia medzi dvoma protichodnými cieľmi a to systémovým záujmom na zjednocovaní judikatúry a individuálnou potrebou nápravy justičnej krivdy s poukázaním na ustálenú súdnu prax.

Kľúčové slová

dovolanie generálneho prokurátora, podnet na podanie dovolania, zásada subsidiarity, zásada proporcionality

Abstract

The article focuses on the analysis of an extraordinary remedy in civil litigation, namely the appeal of the Prosecutor General. The article provides a closer interpretation of the powers of the Prosecutor General when disposing of a filed appeal, taking into account current case law. At the same time, the authors of the article try to analyze in more detail the judicial decisions of the Supreme Court and the Constitutional Court of the Slovak Republic, from which more detailed conditions for the applicability of this institute arise. The article mainly focuses on the principles of proportionality and subsidiarity as two basic conditions for the application of this institute. The article also focuses on examining the tension between two conflicting goals, namely the systemic interest in unifying case law and the individual need to correct a judicial injustice, with reference to established judicial practice.

¹ JUDr. Monika Dunajská, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra občianskeho a pracovného práva, študent 2. ročníka doktorandského štúdia v externej forme, výkon povolania: advokát
doc. JUDr. Katarína Zajác Ševcová, PhD. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra občianskeho a pracovného práva, zaradenie: Docent, funkcia v zamestnaní: Vysokoškolská učiteľka

Keywords

appeal of the Prosecutor General, motion for appeal, principle of subsidiarity, principle of proportionality

Úvod

Dovolanie generálneho prokurátora je mimoriadny opravný prostriedok, ktorého podmienky sú bližšie upravené v ustanoveniach § 458 až § 465 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) a v praxi je často pomenovaný aj ako mimoriadne dovolanie. Uvedený inštitút predstavuje jednu z výnimiek pravidiel stability súdneho rozhodnutia, ktoré je vyjadrené jeho právoplatnosťou. Účelom tohto inštitútu je presadiť vecnú správnosť a spravodlivosť súdneho rozhodnutia v odôvodnených prípadoch. Dovolanie generálneho prokurátora však môže splniť uvedený účel len vtedy, ak sú splnené kritéria jeho akceptovateľnosti jeho úpravy, ktorým sa bude príspevok venovať v ďalších častiach.²

Z pohľadu aktuálnej právnej úpravy je jediným aktívne legitimovaným subjektom na podanie tohto inštitútu generálny prokurátor, avšak, len na základe podnetu strany sporu.³ Tu je nevyhnutné dať do pozornosti, že v prípade podnetu podaného intervenientom, následne podané dovolanie generálneho prokurátora nespĺňa základnú podmienku jeho prípustnosti, keďže intervenient nie je stranou sporu tak, ako to predpokladá ustanovenie § 458 ods. 3 v spojení s ustanovením § 60 Civilného sporového poriadku.⁴ Zákonná úprava CSP bližšie neupravuje formu, spôsob ani náležitosti takého podnetu, a preto sa vychádza najmä z ustanovení zákona o prokuratúre, ktorý bližšie precizuje spôsob a náležitosti podnetu.⁵ Zákon umožňuje podávateľovi aj podnet doplniť, ak neobsahuje zákonné náležitosti. Ak však podávateľ takéto nedostatky neodstráni, na podnet sa prihliadať nebude.⁶ Je dôležité neopomenúť na fakt, že na rozdiel od iných podnetov podávaných v iných veciach, je generálny prokurátor podaným podnetom čiastočne viazaný, čo v danom prípade znamená, že dovolanie môže generálny prokurátor podať len proti tomu výroku súdneho rozhodnutia, ktoré strana namieta. Generálny prokurátor tak nemôže podať mimoriadne dovolanie proti akémukoľvek súdnemu rozhodnutiu alebo výroku rozhodnutia, ale len voči tomu, ktorý strana namieta resp. sa domáha.⁷ Uvedené pravidlo už neplatí pri dôvodoch podnetu. Generálny prokurátor tak môže v podanom mimoriadnom dovolaní uvádzať aj iné dôvody ako uvádzal podávateľ podnetu. In

² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. 11. 2009, sp. zn. 5 MCdo/6/2009

³ FICOVÁ, S. a kol. *Občianske právo procesné. Základné konanie*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2005, s. 347

⁴ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 01.04.2020 sp. zn. 2 ObDoG 2/2017

⁵ Bližšie pozri § 32 zákona č. 153/2001 Z. z. o prokuratúre

⁶ HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Bratislava: Wolter Kluwer SR s.r.o., s. 999

⁷ Bližšie pozri § 460 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

concreto, takéto pravidlo vyplýva najmä z dôvodu absencie povinnosti podávateľa podnetu byť zastúpený advokátom alebo inou osobou s právnickým vzdelaním. Podávateľ tak nie je povinný popísať dôvody podania mimoriadneho dovolania odborne, ale postačuje, aby takýto podnet mal aj „laický“ charakter. Podstatou takejto právnej úpravy je okrem iného aj skutočnosť, že ak by generálny prokurátor nemal možnosť dopĺňať alebo meniť dôvody podnetu, stal by sa len akýmsi „doručovateľom“ takéhoto podnetu na najvyšší súd, čo by stratilo význam a opodstatnenosť daného inštitútu mimoriadneho dovolania. Aj z týchto dôvodov nie je podávateľ podnetu viazaný nevyhnutnou odbornou odôvodnenosťou podnetu.⁸ Tu by však mohla vystáť otázka, či generálny prokurátor nesupluje aj prácu advokáta, ak podnet nie je odborne odôvodnený. Na uvedené sa možno pozrieť z kritického ako i pozitívneho hľadiska. V prípade pozitívneho hľadiska absentujúce ustanovenie o nutnosti odôvodnenia podnetu odborne, možno uviesť, že práve takáto absencia zabezpečuje ochranu práv subjektov. V praxi sa možno často stretávať s tým, že nie každý si môže z finančného hľadiska dovoliť zastúpenie advokátom. V takýchto prípadoch by strana nemohla podať podnet na podanie mimoriadneho dovolania alebo by im bol po jeho podaní zamietnutý, čím by došlo k zásahu do základných práv subjektu a to najmä s prihliadnutím na právo na súdnu ochranu zaručenú Ústavou SR. Z pohľadu kritického, práve absencia nutnosti zastúpenia advokátom pri podávaní podnetu na mimoriadne dovolania spôsobuje, že generálny prokurátor pri preskúmvaní podnetu a jeho vyhoveniu musí okrem preskúmania zákonnosti napadnutého rozhodnutia aj sám „vymýšľať“ nového dôvody podania mimoriadneho dovolania, čo je zdĺhavejšie a z časového hľadiska zaťažujúcejšie.

V súvislosti s podaním podnetu je nevyhnutné uviesť, že právo generálneho prokurátora podať dovolanie po doručení podnetu s obsahovými náležitosťami nie je absolútne, a teda generálny prokurátor nie je povinný takémuto podnetu vyhovieť. Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu na vyhovenie podnetu fyzických osôb alebo právnických osôb na podanie dovolania generálneho prokurátora neexistuje právny nárok, t. j. osobe, ktorá takýto podnet podala, nevzniká právo na jeho prijatie, resp. akceptovanie, a teda generálny prokurátor nemá povinnosť takémuto podnetu vyhovieť.⁹ Je na voľnej úvahe generálneho prokurátora rozhodnúť o tom, či podá, alebo nepodá dovolanie. Ústavný súd v tejto súvislosti viackrát vyslovil, že oprávnenie na podanie dovolania generálneho prokurátora nemá charakter práva, ktorému je poskytovaná ústavnoprávna ochrana.¹⁰ V nadväznosti na uvedené je žiadúce uviesť

⁸ ŠTEVČEK, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1472

⁹ Uznesenie Ústavného súdu SR z 02. 03. 2017, sp. zn. II. ÚS 172/2017

¹⁰ Uznesenie Ústavného súdu SR z 30. 03. 2016, sp. zn. III. ÚS 177/2016

aj skutočnosť, že generálny prokurátor ako podávateľ mimoriadneho dovolania je taktiež oprávnený aj na späťvzatie takéhoto podania a to aj v priebehu konania. Tu je potrebné poukázať aj na ustálenú súdnu prax, v zmysle ktorej podanie a späťvzatie mimoriadneho dovolania je v právomoci generálneho prokurátora Slovenskej republiky, pričom právo na podanie mimoriadneho dovolania nepatrí do katalógu Ústavou Slovenskej republiky chránených základných práv. Späťvzatím mimoriadneho dovolania preto nemôže dôjsť k porušeniu základných práv.¹¹

Odlišná situácia nastane, ak generálny prokurátor podá na základe podnetu strany sporu mimoriadne dovolanie a následne sa podávateľ podnetu rozhodne vziať svoj podnet späť. Na takýto prípad poskytuje odpoveď Najvyšší súd vo svojich rozhodnutiach, v zmysle ktorých vyplýva, že ak účastník konania, ako aj určitá fyzická alebo právnická osoba ako ten, kto robí a generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky adresuje podnet na mimoriadne dovolanie, musí byť reálne (negatívne) dotknutá napadnutým rozhodnutím. Uvedený stav musí byť daný nielen v čase podania mimoriadneho dovolania, ale aj v čase o rozhodovaní o podanom mimoriadnom dovolaní. Pokiaľ táto podmienka nie je splnená, nemožno v konaní o mimoriadnom dovolaní pristúpiť k posúdeniu vecnej správnosti napadnutého rozhodnutia. Keďže podaniu mimoriadneho dovolania generálneho prokurátora Slovenskej republiky predchádzalo podanie podnetu účastníkom konania a mimoriadne dovolanie nemôže byť prejednané bez takéhoto podnetu, je preto opodstatnený záver, že nie sú splnené podmienky na rozhodnutie o mimoriadnom dovolaní, a preto je na mieste konanie zastaviť.¹²

S poukázaním na uvedenú ustálenú súdnu prax je možné ustáliť, že generálny prokurátor ako podávateľ dovolania má oprávnenie rozhodovať, či vôbec dovolanie podá alebo ho počas konania zoberie späť, a to aj napriek žiadosti a želaniu strany sporu podať a prejednať dovolanie pred súdom. Naproti tomu, ak strana sporu podávajúca podnet vysloví žiadosť podané dovolanie zobrať späť, súd nemá inú možnosť ako konanie zastaviť a to bez ohľadu na názor generálneho prokurátora.

Jadro

Dovolanie generálneho prokurátora ako mimoriadneho opravného prostriedku prešlo postupným vývojom jeho procesnej aplikovateľnosti, pričom na jeho uplatnenie je potrebné splnenie ďalších zásad, a to najmä zásady subsidiarity vyplývajúcej zo skutočnosti, že ochranu

¹¹ Uznesenie Ústavného súdu SR z 13. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 780/2014

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 02. 2013, sp. zn. 2 Obdo 44/2012, 2M Obdo 3/2012

práv nemožno v čase podania mimoriadneho dovolania dosiahnuť inými právnymi prostriedkami a zásady proporcionality mimoriadneho dovolania spočívajúcej v podstate, ktorej je prevaha potreby zrušiť súdne rozhodnutie nad záujmom na zachovaní jeho nezmeniteľnosti, teda princípom právnej istoty.¹³

Dovolanie generálneho prokurátora ma v porovnaní s inými opravnými prostriedkami subsidiárny ba až doplňujúci charakter, a preto podávanie mimoriadneho dovolania je podmienené práve zásadou subsidiarity. Táto zásada vyjadruje najmä povinnosť strany využiť najprv všetky iné zákonom ponúkané opravné prostriedky (riadne a mimoriadne), ktoré má strana k dispozícii v zmysle aktuálnej právnej úpravy. Táto zásada vyplýva predovšetkým zo skutočnosti, že subjekty nebudú zneužívať tento opravný prostriedok a tým obchádzať iné primárne opravné prostriedky ako napríklad odvolanie alebo dovolanie. Je však nutné poukázať, že súdna prax nebola vždy jednotná k názoru týkajúceho sa prvotného využitia iných opravných prostriedkov a až následného využitia mimoriadneho dovolania. Za prvú snahu zjednotiť názor aplikovateľnosti mimoriadneho dovolania v súlade so zásadou subsidiarity možno považovať vydanie Uznesenia Ústavného súdu PL. ÚS 57/99 z 19.07.2000, v zmysle ktorého sa Ústavný súd vyjadril, že *„Ochrana poskytovaná mimoriadnym dovolaním je prípustná len subsidiárne, t. j. vtedy, ak osoba, ktorá sa domáha podania mimoriadneho dovolania, neúspešne využila všetky zákonom dovolené a efektívne prostriedky na ochranu svojich práv a zákonom chránených záujmov alebo takéto právne prostriedky nemala k dispozícii, tak ako to je vo veciach správneho súdnictva, kde nie je prípustné ani odvolanie, alebo jej bolo zákonnými prekážkami znemožnené využiť tieto právne prostriedky nápravy.“*¹⁴ Uvedený názor však bol onedlho prekonaný nálezom Ústavného súdu I. ÚS 178/08. Ústavný súd v tomto smere vyjadril názor, že generálny prokurátor je oprávnený napadnúť aj právoplatné rozhodnutie, proti ktorému žiadny z účastníkov nepodal prípustný opravný prostriedok. Uvedené odôvodnil aj skutočnosťou, že zo zákonného ustanovenia nikde nevyplýva povinnosť účastníka konania vyčerpať riadne opravné prostriedky pred podaním mimoriadneho dovolania.¹⁵ Aj napriek takémuto názorovo odlišnému rozhodnutiu dochádzalo naďalej v judikatúre Ústavného súdu SR v rozdielnosti názorov, pričom niektoré rozhodnutia naďalej presadzovali výlučne subsidiárne použitie mimoriadneho dovolania.

V tomto smere je možno za významné a prelomové rozhodnutie Ústavného súdu v otázke zjednotenia názoru k danej problematike považovať uznesenie Ústavného súdu SR zo

¹³ ŠTEVČEK, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1465

¹⁴ Uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky z 19. 07. 2000, sp. zn. PL. ÚS 57/99

¹⁵ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 04. 02. 2009, sp. zn. I. ÚS 178/08

dňa 18. 03. 2015, pričom v zmysle jeho stanoviska, „*Rešpektujúc princíp právnej istoty, ktorá bola nastolená právoplatným rozhodnutím, zohľadňujúc princíp subsidiarity podľa čl. 127 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, ako i výnimočnosť mimoriadneho dovolania ako mimoriadneho opravného prostriedku podávaného generálnym prokurátorom Slovenskej republiky je jeho prípustnosť v civilnom konaní akceptovateľná za podmienky vyčerpania všetkých zákonom dovolených riadnych, ako aj mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré mal účastník konania k dispozícii a ktoré mohol účinne využiť na ochranu svojich práv a oprávnených záujmov.*“¹⁶ Po prijatí zjednocujúceho stanoviska sa judikatúra ústavného súdu niesla v súlade s týmto stanoviskom.¹⁷

Odlišujúce sa stanoviská a názory ohľadne subsidiarity mimoriadneho dovolania nebol výnimkou ani Najvyšší súd SR vo svojich rozhodnutiach. Po rozsiahlej nejednotnej rozhodovacej činnosti prijali spoločne senáty občianskoprávneho a obchodnoprávneho kolégia jednotné stanovisko dňa 20. 10. 2015 publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu pod č. R 94/2015. Týmto stanoviskom sa prijal zjednocujúci názor potvrdzujúci zásadu subsidiarity mimoriadneho dovolania. Z uvedeného stanoviska o. i. vyplýva, že ak účastník konania najprv sám nevyužil možnosť podať všetky zákonom dovolené riadne a mimoriadne opravné prostriedky, ktoré boli potencionálne spôsobilé privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie, mimoriadne dovolanie treba odmietnuť. Hoci po prijatí tohto stanoviska boli vydané niektoré rozhodnutia vymykajúce sa s názorom uvedeným v stanovisku, išlo skôr o výnimky.¹⁸ Aj napriek tomu sa snaží byť judikatúra najvyššieho súdu už zjednocujúca.¹⁹

Po splnení zásady subsidiarity tak ako bolo popísané vyššie, je ako ďalšia podmienka uplatnenia inštitútu dovolania generálneho prokurátora splnenie zásady proporcionality. Proporcionality je v podstate založená na vyhodnocovaní dvoch protichodných princípov, a to na jednej strane právnej istoty spolu s nemennosťou súdneho rozhodnutia a na druhej strane zákonnosti rozhodnutia. Snaha presadzovať vecnú správnosť, zákonnosť ako aj spravodlivosť súdnych rozhodnutí, bez ohľadu na zásadu nezmeniteľnosti súdneho rozhodnutia a záväznosti, je legitímna len vtedy, keď sa v rozhodnutí alebo v súdnom konaní preukázu také závažné pochybenia, ktoré sú v očividnom rozpore s ústavnými princípmi a tieto závažné pochybenia nie je možné odstrániť inak než použitím mimoriadneho opravného prostriedku. Už zo subsidiarity mimoriadneho dovolania jednoznačne vyplýva, že dovolanie generálneho

¹⁶ Uznesenie Ústavného súdu SR o zjednotení právnych názorov zo dňa 18.03.2015, sp. zn. PLz. ÚS 3/2015

¹⁷ Napr. Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.10.2021, sp. zn. I. ÚS 189/2021

¹⁸ ŠTEVČEK, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1463

¹⁹ Napr. Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 14. septembra 2017, sp. zn. 3 Cdo Gp 1/2017

prokurátora nemožno využívať ako nástroj zjednocovania judikatúry a tento tiež nemá slúžiť ako skryté dovolanie. Aprupo, samotná existencia viacerých názorov na danú problematiku, nemôže samo o sebe odôvodňovať podanie mimoriadneho dovolania. vyhodnotenie samotnej proporcionality by mal byť dôležitou súčasťou dovolania generálneho prokurátora ale aj rozhodnutia samotného dovolacieho súdu. V prípade skúmania samotnej proporcionality, je nutné využívať najmä test tzv. vhodnosti. Ide o zisťovanie, či dovolanie smeruje k ochrane takého záujmu, ktorý je dostatočne dôležitý, na ospravedlnenie takéhoto zásahu a či sa podaným dovolaním dosiahne požadovaný cieľ, a teda ochrana príslušného záujmu. Zistenie uvedeného záujmu pritom priamo súvisí s dôvodmi dovolania a má hmotnoprávny ako i procesnoprávny charakter. Je teda vždy nutné zisťovať, či potreba zrušenia napadnutého rozhodnutia prevyšuje nad princípom právnej istoty, resp. formálnou zákonnosťou.²⁰

Z ustálenej judikatúry vyplýva, že súdy sú povinné skúmať splnenie zásady proporcionality. Ako vyplýva aj z rozhodnutia ústavného súdu, pokiaľ najvyšší súd pri rozhodovaní o (mimoriadnom) dovolaní pristúpi ku kasácii napadnutého rozhodnutia, je podľa názoru ústavného súdu potrebné dôsledne skúmať, či je nevyhnutné zrušiť z rovnakého dôvodu aj rozhodnutie súdu prvého stupňa, a tým zmariť efekt vytvorený tým, že na vec sa vzťahujú obmedzenia vyplývajúce z úpravy odvolacieho konania. Na druhej strane je v prípade kasácie rozhodnutia nevyhnutné, aby z odôvodnenia dovolacieho rozhodnutia bol dostatočne jasne odvoditeľný zrozumiteľný záväzný právny názor, ktorým sa majú súdy v ďalšom (novom) konaní spravovať.²¹ Je nutné v tomto smere poukázať aj na rozsudok ESLP, ktorý sa zaoberal problematikou proporcionality. Z uvedeného rozhodnutia vyplýva, že právo na spravodlivé konanie pred súdom zaručené článkom 6 ods. 1 Dohovoru musí byť interpretované vo svetle Preambuly k Dohovoru, ktorej relevantná časť vyhlasuje, že vláda práva je časťou spoločného dedičstva zmluvných štátov. Jedným zo základných prvkov vlády práva je princíp právnej istoty, ktorý, okrem iného, vyžaduje, aby v prípade, keď súdy rozhodnú vo veci s konečnou platnosťou, ich rozhodnutie nebolo viac spochybňované. Tento princíp neumožňuje účastníkom konania, aby sa dožadovali obnovy konania iba z dôvodu opätovného prejednania a nového rozhodnutia vo veci. Samotná možnosť existencie dvoch názorov na vec nie je dôvodom pre opätovné preskúmanie veci. Odklon od tohto princípu je odôvodnený iba v prípadoch, keď sa vyskytnú okolnosti podstatného a naliehavého charakteru. Právomoc vyšších súdov zrušovať alebo meniť právoplatné a záväzné súdne rozhodnutia by mala byť vykonávaná na účely nápravy základných väd. Táto právomoc musí byť vykonávaná tak, aby bola v čo najvyššej

²⁰ ŠTEVČEK, M., a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 1470

²¹ Nález Ústavného súdu SR zo 4. septembra 2013, sp. zn. II. ÚS 591/2012

možnej miere dodržaná spravodlivá rovnováha medzi záujmami jednotlivca a potrebou zabezpečiť efektívnosť súdneho systému. V prejedávanej veci neexistovali žiadne okolnosti odôvodňujúce zásah do právoplatného a záväzného rozsudku v prospech sťažujúceho sa subjektu. Takýto zásah bol v rozpore s princípom právnej istoty, ako aj rovnosti zbraní. Preto teda bol porušený čl. 6 Dohovoru.²²

Posúdenie prípustnosti dovolania generálneho prokurátora patrí výlučne do právomoci najvyššieho súdu. Aj keby okolnosti uvádzané generálnym prokurátorom vyznievali v niektorom prípade v prospech ochrany práv, ktorú nemožno v čase podania dovolania generálneho prokurátora dosiahnuť inými právnymi prostriedkami, a prípadne aj naznačovali, že napadnuté rozhodnutie zasiahlo do práva na spravodlivý proces alebo trpí vadami majúcimi za následok závažné porušenie práva, je vždy v právomoci najvyššieho súdu posúdiť podľa osobitných okolností daného prípadu splnenie posledného predpokladu prípustnosti dovolania generálneho prokurátora („a ak potreba zrušiť rozhodnutie prevyšuje nad záujmom zachovania jeho nezmeniteľnosti a nad princípom právnej istoty“) to znamená uvážiť, či so zreteľom na individuálne okolnosti toho-ktorého prípadu sú dané výnimočné dôvody na to, aby princíp právnej istoty ustúpil požiadavke vecnej správnosti a zákonnosti rozhodnutia súdu. Táto úvaha dovolacieho súdu, samozrejme, nemôže byť založená na jeho ľubovôli. Na druhej strane sa ale táto úvaha dovolacieho súdu nemôže riadiť premisou, že v prípade každého vecne nesprávneho rozhodnutia je vždy daný dôvod na jeho zrušenie. V opačnom prípade, ak by záujem na zrušení dovolaním generálneho prokurátora napadnutého rozhodnutia zakladala (vždy už len) sama skutočnosť, že naozaj došlo k vytýkanej nesprávosti, by dovolanie generálneho prokurátora vykazovalo zreteľné znaky „skrytého odvolania“, teda opravného prostriedku, ktorý judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva označuje za neprípustný.²³ Ustanovenie § 458 ods. 2 CSP patrí k právnym normám s relatívne neurčitou hypotézou, t. j. k právnym normám, ktorých hypotéza nie je stanovená priamo právnym predpisom a ktoré tak prenechávajú súdu, aby podľa svojho uváženia v každom jednotlivom prípade vymedzil sám hypotézu právnej normy zo širokého okruhu okolností.

Záver

Dovolanie generálneho prokurátora predstavuje v civilnom sporovom konaní výnimočný procesný inštitút, ktorého existencia a aplikácia sú legitimizované výlučne potrebou ochrany zákonnosti, vecnej správnosti a spravodlivosti súdnych rozhodnutí v prípadoch, keď

²² Rozsudok ESĽP z 9. júna 2015, DRAFT-OVA, a. s. proti Slovenskej republike

²³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo 14. júna 2017, sp. zn. 3 Cdo Gp 2/2016

tieto hodnoty nemožno dosiahnuť prostredníctvom iných právnych prostriedkov. Ako mimoriadny opravný prostriedok zasahujúci do právoplatných rozhodnutí nevyhnutne oslabuje princíp právnej istoty, a preto jeho použitie musí zostať striktne obmedzené, výnimočné a podrobené prísny materiálnym aj procesným kritériám. Osobitnú pozornosť si zasluhuje procesné postavenie generálneho prokurátora, ktorý je jediným subjektom aktívne legitimovaným na podanie dovolania, avšak výlučne na základe podnetu strany sporu. Hoci generálny prokurátor nie je povinný podnetu vyhovieť a disponuje širokou mierou diskrečnej právomoci, jeho rozhodovanie nemôže byť arbitrárne. Zároveň je zrejmé, že koncepcia laického podnetu plní významnú sociálnu a ochrannú funkciu, no súčasne zvyšuje nároky na odborné posúdenie veci zo strany prokuratúry a môže viesť k jej procesnému preťaženiu.

Analýza platnej právnej úpravy v Civilnom sporovom poriadku, ako aj judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, Najvyššieho súdu Slovenskej republiky a Európskeho súdu pre ľudské práva potvrdzuje, že akceptovateľnosť dovolania generálneho prokurátora je determinovaná najmä dvoma základnými zásadami – zásadou subsidiarity a zásadou proporcionality. Tieto zásady nemožno chápať izolovane, ale ako vzájomne prepojený hodnotový rámec, ktorý má zabrániť svojvoľnému alebo rutinnému prelomeniu právoplatnosti súdnych rozhodnutí. Zásada subsidiarity sa v rozhodovacej praxi postupne ustálila ako nevyhnutná podmienka prípustnosti dovolania generálneho prokurátora. Súčasná judikatúra jednoznačne vychádza z požiadavky, aby účastník konania pred podaním podnetu generálnemu prokurátorovi vyčerpal všetky riadne aj mimoriadne opravné prostriedky, ktoré mu právny poriadok poskytuje a ktoré boli objektívne spôsobilé zabezpečiť ochranu jeho práv. Tento výklad je plne v súlade s princípom právnej istoty, ako aj s ústavnou koncepciou mimoriadnych opravných prostriedkov ako ultima ratio. Vývoj judikatúry v tejto oblasti zároveň ilustruje, že absencia jednoznačného výkladu subsidiarity v minulosti viedla k právnej neistote, ktorú bolo nevyhnutné odstrániť zjednocujúcimi stanoviskami najvyšších súdnych autorít. Na druhej strane, zásada proporcionality predstavuje materiálne jadro posudzovania prípustnosti dovolania generálneho prokurátora. Jej uplatnenie si vyžaduje individuálne hodnotenie konkrétneho prípadu, v ktorom súd porovnáva intenzitu zásahu do princípu právnej istoty s potrebou nápravy závažných právnych pochybení. Samotná vecná nesprávnosť rozhodnutia, existencia rozdielnych právnych názorov či nejednotnosť judikatúry nemôžu samy osebe odôvodniť použitie tohto mimoriadneho opravného prostriedku. Relevantné sú len také vady, ktoré dosahujú ústavnoprávnu intenzitu a ktorých tolerovanie by bolo v rozpore so základnými princípmi spravodlivého procesu.

Záverom možno konštatovať, že dovolanie generálneho prokurátora je legitímnym, no mimoriadne citlivým nástrojom korekcie právoplatných súdnych rozhodnutí. Jeho uplatňovanie musí zostať výnimočné, prísne kontrolované a opreté o dôsledné uplatňovanie zásad subsidiarity a proporcionality. Len za týchto podmienok môže tento inštitút plniť svoju funkciu ochrany zákonnosti bez toho, aby dochádzalo k neodôvodnenému oslabovaniu právnej istoty a dôvery verejnosti v stabilitu súdnych rozhodnutí.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografia

FICOVÁ, S. a kol. 2005. *Občianske právo procesné. Základné konanie*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Vydavateľské oddelenie, 2005, 382 s. ISBN: 80-7160-194-2

HORVÁTH, E. a kol. *Civilný sporový poriadok*. Druhé doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolter Kluwer SR s.r.o., 2018, 1020 s. ISBN: 978-80-8168-946-8

HORVÁTH, E. – ANDRÁŠIOVÁ, A. 2015. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Bratislava : Wolters Kluwer s.r.o., 2015, 842 s., ISBN: 978-80-8168-318-3.

ŠTEVČEK M. a kol. 2016. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016, 1540 s. ISBN 978-80-7400-629-6

Judikatúra

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 04. 02. 2009, sp. zn. I. ÚS 178/08

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 20.10.2021, sp. zn. I. ÚS 189/2021

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 4. septembra 2013, sp. zn. II. ÚS 591/2012
Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky o zjednotení právnych názorov zo dňa 18.03.2015, sp. zn. PLz. ÚS 3/2015

Uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 19. 07. 2000, sp. zn. PL. ÚS 57/99

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 02. 03. 2017, sp. zn. II. ÚS 172/2017

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 30. 03. 2016, sp. zn. III. ÚS 177/2016

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 13. 11. 2014, sp. zn. II. ÚS 780/2014

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. septembra 2017, sp. zn. 3 Cdo Gp 1/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 14. júna 2017, sp. zn. 3 Cdo Gp 2/2016

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 26. 02. 2013, sp. zn. 2 Obdo 44/2012, 2M Obdo 3/2012

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 01.04.2020 sp. zn. 2 ObDoG 2/2017

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. 11. 2009, sp. zn. 5 MCdo/6/2009

Rozsudok ESLP z 9. júna 2015, DRAFT-OVA, a. s. proti Slovenskej republike

Právne predpisy

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok

Zákon č. 153/2001 Z. z. Zákon o prokuratúre

POVINNOSTI ZAMESTNÁVATEĽA VYUŽÍVAJÚCEHO SYSTÉMY UI PODĽA AKTU O UMELEJ INTELIGENCII

OBLIGATIONS OF EMPLOYER USING AI SYSTEMS UNDER THE ARTIFICIAL INTELLIGENCE ACT

Andrej Kokavec¹

Abstrakt

Autor v príspevku bude analyzovať vybrané povinnosti zamestnávateľa, ktoré mu vyplývajú z Aktu o umelej inteligencii (AUI), v prípade, že sa rozhodne využiť vysokorizikové systémy UI v pracovnoprávných vzťahoch. Prvá časť príspevku sa venuje analýze systémov UI a právnomu postaveniu zamestnávateľa podľa AIA. Druhá časť následne analyzuje inštitút posúdenia vplyvu na základné práva podľa čl. 27 AUI a inštitút posúdenia zhody čl. 43 AUI ako povinnosti zamestnávateľa využívajúceho vysokorizikové systémy UI. Záverečná časť príspevku je zameraná na vzájomnú komparáciu týchto dvoch inštitútov nadväzujúc na ďalšiu právnu úpravu.

Kľúčové slová

Umelá inteligencia, zamestnávateľ, Akt o umelej inteligencii, pracovnoprávne vzťahy

Abstract

In this article, the author will analyse selected obligations of employers arising from the Artificial Intelligence Act (AIA) in cases where they decide to use high-risk AI systems in labour relations. The first part of the article is devoted to the analysis of AI systems and the legal status of employers under the AIA. The second part then analyses the institute of fundamental rights impact assessment under Article 27 of the AIA and the institute of conformity assessment under Article 43 of the AIA as obligations of employers using high-risk AI systems. The final part of the paper focuses on a comparison of these two institutions in relation to further legal regulation.

Keywords

Artificial intelligence, employer, Artificial intelligence act, labour relations

Úvod

Pokrok v uplatňovaní umelej inteligencie naprieč pracovnoprávnymi vzťahmi predstavuje naďalej otvorenú problematiku. Nedávno prijatá komplexná úprava stanovujúca pravidlá a podmienky využívania systémov UI predstavuje podstatný krok vpred pre stanovenie podmienok jej používania za súčasného zachovania ľudských práv. Zamestnávateľ, ktorý už využíva UI v rámci pracovnoprávných vzťahov, alebo sa rozhodne využiť nové možnosti, ktoré

¹ Mgr. Andrej Kokavec: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, interný doktorand.

sú mu dostupné, musí taktiež spĺňať viacero povinností stanovených aktom o umelej inteligencii. Z diapazónu existujúcich povinností sú v predložennom príspevku vybrané na hlbšiu analýzu inštitút posúdenia vplyvu na základné práva podľa čl. 27 aktu o umelej inteligencii, a posúdenia zhody podľa čl. 43 aktu o umelej inteligencii. Analýza a následná komparácia týchto inštitútov má za cieľ poskytnúť pohľad na vzájomné súvislosti a rozdiely v uvedených povinnostiach pre zamestnávateľa.

1. Využitie UI v pracovnoprávných vzťahoch

Umelá inteligencia (ďalej v texte len „UI“) nachádza v práve čoraz väčšie uplatnenie. Implementácia UI do právnych vzťahov tak vyžadovala zavedenie jednotného právneho rámca upravujúceho reguláciu jej využitia. Z uvedeného dôvodu Európska únia v roku 2024 prijala akt o umelej inteligencii² ktorého ustanovenia v súčasnosti postupne nadobúdajú účinnosť. Svojim obsahom sa tak bezprostredne dotýka aj rozsahu povinností pre zamestnávateľa využívajúceho vymedzené systémy UI v pracovnoprávných vzťahoch.

1.1. Systémy UI podľa Aktu o umelej inteligencii

Povinnosti vyplývajúce z aktu o umelej inteligencii nie sú stanovené pre všetky systémy UI rovnako. Základný parameter určujúci rozsah povinností zamestnávateľa využívajúceho UI spočíva v identifikácii samotného systému ako vysokorizikového. Akt o umelej inteligencii v nadväznosti na stanovené povinnosti vo svojom vnútri rozlišuje zakázané praktiky obsiahnuté v čl. 5 aktu o umelej inteligencii, na ktoré UI využiť nemožno³, vysokorizikové systémy UI vymedzené v čl. 6 aktu o umelej inteligencii⁴. Okrem týchto systémov ďalej rozlišuje aj systémy UI s nízkym alebo minimálnym rizikom, a systémy UI s limitovaným rizikom.⁵

Povinnosti zavedené aktom o umelej inteligencii nie je potrebné splniť pre každý jeden systém UI. Prevažná časť právnej úpravy sa zameriava konkrétne na tie, ktoré možno klasifikovať ako vysoko rizikové.⁶ Podľa európskej komisie vysoko rizikové systémy budú

² Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. júna 2024 ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2020/1828

³ z oblasti pracovného práva napr.: používanie systémov AI na odvodzovanie emócií fyzickej osoby v oblasti pracoviska

⁴ S dosahom na pracovnoprávne vzťahy napr. bod 4 písm. a) a b) prílohy III. k aktu o umelej inteligencii

⁵ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 114

⁶ LOBOTKA, A.: Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR. 2. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. s. 53 a násl.

predstavovať iba 5 až 15% zo všetkých systémov UI.⁷ Iný prieskum hovorí o značne väčšom počte v rozsahu 33 až 50%.⁸ Uvedené štatistiky sú značne odlišné a všeobecné bez konkretizácie na jednotlivé odvetvia.

Systémy UI u ktorých sa ráta s limitovaným rizikom musia spĺňať iba podmienky transparentnosti, a na systémy s minimálnym rizikom nie sú naviazané žiadne povinnosti či obmedzenia.⁹ Zamestnávateľ sa pritom v prípadoch, kedy ide práve o tieto systémy môže rozhodnúť, že napriek tomu bude postupovať podľa aktu o umelej inteligencii a plniť si povinnosti na dobrovoľnej báze. Recitál 165 aktu o umelej inteligencii priamo vedie poskytovateľov systémov UI, ktoré sa nepovažujú za vysokorizikové, k tvorbe kódexov správania vrátane nadväzujúcich mechanizmov aby podporili dobrovoľné uplatňovanie povinných požiadaviek uplatniteľných na vysokorizikové systémy za súčasného prispôsobenia zamýšľanému účelu týchto systémov a nižšiemu súvisiacemu riziku.¹⁰ Je potrebné dodať, že systémy UI využívané v pracovnoprávných vzťahoch majú byť považované za vysokorizikové.¹¹

1.2. Postavenie zamestnávateľa pri využívaní UI

Rámec povinností zamestnávateľa bude vyplývať od jeho právneho postavenia. Akt o umelej inteligencii upravuje mnoho nových pojmov súvisiacich s využívaním UI. Viacero z nich sú zamerané na identifikáciu postavenia osoby a jej vzťahu k systému UI. Spomedzi nich možno uviesť tie najpodstatnejšie, konkrétne: poskytovateľa¹², nasadzujúci subjekt¹³,

⁷ Commission staff working document impact assessment accompanying the document proposal for regulation on artificial intelligence. Dostupné online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021SC0084>

⁸ Dostupné online: <https://www.techminers.com/knowledge/europes-ai-act-2024-what-companies-and-investors-should-know>

⁹ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 115

¹⁰ Recitál č. 165 aktu o umelej inteligencii

¹¹ HADADY-LUKÁCS, A.: The Future of Work – Artificial Intelligence and Labour Law. In: Danube. Roč. 14, č. 3. 2024. ISSN 1804-8285, s. 194

¹² Čl. 3 ods. 3: „poskytovateľ“ je fyzická alebo právnická osoba, orgán verejnej moci, agentúra alebo iný subjekt, ktorý vyvíja systém AI alebo model AI na všeobecné účely alebo ktorý si dáva vyvinúť systém AI alebo model AI na všeobecné účely a uvádza ho na trh alebo uvádza systém AI do prevádzky pod svojím vlastným menom alebo ochrannou známkou, či už za odplatu alebo bezodplatne;

¹³ čl. 3 ods. 4: „nasadzujúci subjekt“ je fyzická alebo právnická osoba, orgán verejnej moci, agentúra alebo iný subjekt, ktorý používa systém AI v rámci svojej právomoci, s výnimkou prípadov, keď sa systém AI používa v rámci osobnej neprofesionálnej činnosti;

dovozcu¹⁴, distribútora¹⁵ a prevádzkovateľa¹⁶. Z definícií jednotlivých pojmov, môžeme povedať že *prevádzkovateľ* predstavuje zastrešujúci pojem pre subjekty využívajúce systémy UI. Rozdiel v rozsahu povinností sa bude odvíjať od toho, v akej pozícii sa bude zamestnávateľ nachádzať. Nie je totiž vôbec vylúčené, že zamestnávateľ, ktorý vyvíja systém UI, sa ho zároveň rozhodne nasadiť vo vlastnom pracovnom prostredí, prípadne ho rovno uviesť na trh.

Zamestnávateľ tak napriek tomu, že v prípade využívania systémov UI bude v každom prípade považovaný za prevádzkovateľa podľa čl. 3 ods. 8 aktu o umelej inteligencii, nebude mať vždy zároveň rovnaký rozsah povinností. Od postavenia zamestnávateľa bude závisieť aj dopad na jeho zamestnancov. Zamestnávateľ v postavení napr. dovozcu či distribútora, ktorý sám systém UI v rámci vykonávania svojho nevyužíva či už v súvislosti s prácou jeho zamestnancov alebo inak, má nepochybne nižší rozsah povinností vo vzťahu k nim, no povinnosti vyplývajúce mu z jeho postavenia v dodávateľskom reťazci mu zostávajú zachované.

2. Povinnosti zamestnávateľa podľa AIA

2.1. Posúdenie vplyvu podľa čl. 27 AIA

Pred nasadením vybraných vysokorizikových systémov UI musí nasadzujúci subjekt (v našom prípade zamestnávateľ) vykonať posúdenie vplyvu na základné práva, ktoré môže mať použitie takéhoto systému. Ide teda o *ex ante* kontrolu možných dopadov systému UI, ktoré môže mať používanie UI v rámci pracovnoprávných vzťahov na práva zamestnancov. Pri posudzovaní vplyvu na základné práva zamestnávateľ musí zohľadniť značnú škálu faktorov stanovených aktom o umelej inteligencii. Ide o preskúmanie účelu, na ktorý sa ma UI využívať, geografický a časový rozsah, osobitné riziká pre marginalizované skupiny a jednotlivcov, ako aj potenciálny vplyv na životné prostredie.¹⁷ Zamestnávateľ musí taktiež zabezpečiť súlad s právnymi predpismi na vnútroštátnej a európskej úrovni.¹⁸

Akt o umelej inteligencii neposkytuje priamo konkrétne vymedzený postup, ako má takéto posúdenie vplyvu zamestnávateľ v postavení nasadzujúceho subjektu vykonať. Rôzne

¹⁴ Čl. 3 ods. 6: „dovozca“ je fyzická alebo právnická osoba nachádzajúca sa alebo usadená v Únii, ktorá uvádza na trh systém AI, ktorý je označený menom alebo ochrannou známkou fyzickej alebo právnickej osoby usadenej v tretej krajine;

¹⁵ Čl. 3 ods. 7: „distribútor“ je fyzická alebo právnická osoba v dodávateľskom reťazci okrem poskytovateľa alebo dovozcu, ktorá na trhu Únie sprístupňuje systém AI;

¹⁶ Čl. 3 ods. 8: „prevádzkovateľ“ je poskytovateľ, výrobca výrobku, nasadzujúci subjekt, splnomocnený zástupca, dovozca alebo distribútor;

¹⁷ Pre presné vymedzenie pozri čl. 27 ods. 1 písm. a) až f)

¹⁸ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 118

metodológie sú v súčasnosti rozoberané naprieč akademickou sférou.¹⁹ Následne ak zamestnávateľ po vykonaní posúdenia vplyvu nespadá medzi oslobodené subjekty podľa čl. 46 aktu o umelej inteligencii, musí notifikovať orgán dohľadu nad trhom o jej výsledkoch.²⁰

Posúdenie vplyvu na základné práva obsiahnuté v čl. 27 aktu o umelej inteligencii predstavuje inštitút obdobného charakteru k posúdeniu vplyvu na ochranu osobných údajov podľa čl. 35 Nariadenia GDPR²¹ a čl. 27 smernice (EÚ) č. 2016/680.²² Hlavný rozdiel spočíva v širšom materiálnom rozsahu, kde úprava aktu o umelej inteligencii vyžaduje posúdenie vplyvu na všetky základné práva, nie iba ochranu osobných údajov.²³ Podobne ako v prípade posúdenia vplyvu na ochranu údajov musí zamestnávateľ vypracovať plán za účelom zmiernenia akýchkoľvek negatívnych vplyvov na základné práva zamestnanca. Samotná logika zmierňovania rizík a dokumentácia bezpečnostných opatrení je podobná tej v Nariadení GDPR.²⁴ Akt o umelej inteligencii si je vzájomnej súvislosti vedomý, a pre uľahčenie administratívy stanovuje, že v prípade vykonania posúdenia vplyvu na ochranu osobných údajov podľa týchto predpisov stačí tieto dokumenty o posúdenie vplyvu na základné práva podľa aktu o umelej inteligencii iba doplniť.²⁵ Uvedená možnosť doplnenia posúdenia vplyvu využitia vysokorizikového systému UI a tak rozšírenia už existujúcej potrebnej dokumentácie zároveň zabráňuje zbytočnej duplicitnej činnosti pre zamestnávateľa plniaceho si svoje povinnosti.

Po vykonaní posúdenia zhody, avšak ešte pred samotným zavedením vysokorizikového systému UI musí zamestnávateľ taktiež informovať zástupcov zamestnancov a všetkých dotknutých pracovníkov, že budú vystavený používaniu takéhoto systému UI, čo má za úlohu zabezpečiť transparentnosť voči pracovníkom.²⁶

Vzhľadom na vzájomný súvis s povinnosťami vyplývajúcimi zamestnávateľovi z Nariadenia GDPR sme toho názoru, že v prípade, ak zamestnávateľ korektne vykonáva

¹⁹ Pozri napr. BERTRAINA, S. a kol.: Fundamental rights and artificial intelligence impact assessment: A new quantitative methodology in the upcoming era of AI Act. In: Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 1-24

²⁰ Čl. 27 ods. 3 aktu o umelej inteligencii

²¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb v súvislosti so spracovaním osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov a o zrušení smernice 95/46/ES

²² Smernica Európskeho parlamentu a rady (EÚ) č. 2016/680 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov príslušnými orgánmi na účely výkonu trestných sankcií, a o voľnom pohybe takýchto údajov a o zrušení rámcového rozhodnutia Rady 2008/977/SVV

²³ MANTELERO, A.: The Fundamental Rights Impact Assessment (FRIA) in the AI Act: Roots, legal obligations and key elements for a model template. In: Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 3-4

²⁴ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 118

²⁵ Čl. 27 ods. 4 aktu o umelej inteligencii

²⁶ Recitál 92, čl. 26 ods. 7 aktu o umelej inteligencii

posúdenie vplyvu na ochranu osobných údajov podľa čl. 35 Nariadenia GDPR, prípadne čl. 27 smernice č. 2016/680, tak posudzovanie vplyvu na základné práva podľa čl. 27 aktu o umelej inteligencii by pre neho nemal v praxi predstavovať značný problém. Uvedené samozrejme nemusí platiť blanketovo pre každého jedného zamestnávateľa, a v praxi bude pravdepodobne dochádzať k situáciám, kedy zamestnávateľ nemal povinnosť vykonať posúdenie podľa čl. 35 Nariadenia GDPR, no vzhľadom na využívanie vysokorizikovej UI v pracovnoprávných vzťahoch musí vykonať posúdenie vplyvu podľa aktu o umelej inteligencii. V týchto situáciách bude stanovenie vhodného postupu kľúčové. Vychádzajúc zo skúseností a praxe stanovenej GDPR takéto postupy možno definovať aj bez zriadenia formálnych štandardov.²⁷

To však neznamená, že zamestnávateľ by mal túto povinnosť „odfláknúť“ a iba povrchovo pripojiť k tejto dokumentácii. Závisiac od spôsobu využitia UI v pracovnoprávných vzťahoch môže byť právo na ochranu osobných údajov nedotknuté, no iné práva zamestnanca porušené. Systém UI totiž môže zákonným spôsobom spracúvať osobné údaje zamestnanca, no vyhodnocovať ich obsah môže diskriminačne so značným dopadom na postavenie jeho postavenie v pracovnoprávnom vzťahu.

2.2. Posúdenie zhody podľa čl. 43 AIA

Posúdenie zhody predstavuje *ex ante* posudzovanie zhody spoločných požiadaviek výrobkov UI. Ide o horizontálny, na existujúcom riziku založený, rámec pre kontrolu. Jeho cieľom je zaručenie zodpovednosti pri využívaní systémov UI, ktoré ovplyvňujú pracovné podmienky.²⁸ Samotným procesom sa má overiť, že systém UI spĺňa podmienky stanovené aktom o umelej inteligencii a harmonizovanými normami. Ku posúdeniu zhody dochádza ešte pred tým, než vysokorizikový systém UI vojde na trh, a jeho výsledkom je prehlásenie o zhode v súlade s čl. 47 aktu o umelej inteligencii.²⁹

Zamestnávateľ nemusí vykonávať posúdenie zhody zakaždým sám. Posúdenie zhody môže byť vykonané poskytovateľom, výrobcom produktu³⁰, distribútorom, dovozcom alebo treťou stranou.³¹ To znamená, že zamestnávateľ požívajúci postavenie nasadzujúceho subjektu

²⁷ MANTELERO, A.: The Fundamental Rights Impact Assessment (FRIA) in the AI Act: Roots, legal obligations and key elements for a model template. In: Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 6

²⁸ NOWIK, P.: AI Auditing under labour law: insight from the AI act and the Platform work directive. In: Studies on Labour Law and Social Policy. Roč. 32. 2025. ISSN 2544-4654, s. 296

²⁹ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 116

³⁰ Iba v určitých prípadoch

³¹ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 116

posudzovať zhodu nebude, a potvrdenie o zhode získa od poskytovateľa. Uvedené nebude platiť v situácii,

- ak na vysokorizikovom systéme UI, ktorý už bol uvedený na trh, uviedol svoje meno alebo ochrannú známku,
- ak vykonal podstatnú úpravu vysokorizikového systému UI, ktorý už bol uvedený na trh, a to tak že systém ostane vysokorizikovým
- ak zamestnávateľ mení zamýšľaný účel systému UI, ktorý už bol uvedený na trh, tak že sa z neho stáva vysokorizikový systém UI.

V týchto prípadoch sa bude zamestnávateľ považovať na účely aktu o umelej inteligencii ako poskytovateľ a nie nasadzujúci subjekt, a teda bude musieť splniť dodatočné povinnosti stanovené poskytovateľom vrátane vykonania posúdenia zhody podľa čl. 43 aktu o umelej inteligencii.³²

Posúdenie zhody prebieha jedným zo stanovených postupov. Akt o umelej inteligencii stanovuje splnenie povinnosti buď prostredníctvom interného posúdenia zhody podľa prílohy VI., alebo externého posúdenia zhody podľa prílohy VII. Z uvedených dvoch postupov, sa externé posúdenie zhody vyžaduje iba v prípadoch, kedy je vysokorizikový systém UI využívaný na diaľkovú biometrickú identifikáciu osôb v reálnom čase, a zároveň tento systém nevyužíva harmonizované normy a špecifikácie podľa čl. 41 aktu o umelej inteligencii.³³ Napriek potrebe externého posúdenia pre dané prípady, nevieme si predstaviť odôvodnené využitie takéhoto systému v pracovnoprávných vzťahoch vzhľadom na nesmierny zásah do práva na súkromie zamestnanca.

Interný proces posudzovania zhody zas otvára otázky transparentnosti a konfliktu záujmov, kedy nebude dochádzať ku zverejňovaniu všetkých potrebných informácií. Taktiež je otázne, či samotný poskytovateľ dobrovoľne zakaždým správne určí, že jeho vlastný systém UI je potrebné považovať za vysokorizikový.³⁴

Na záver tejto podkapitoly je potrebné podotknúť, že posudzovanie zhody nepredstavuje iba jednorazovú činnosť, ale naopak ide o nepretržitý proces zameraný na hodnotenie priebežnej zhody systémov UI s požiadavkami právnych predpisov. Zavedenie a

³² LOBOTKA, A.: Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR. 2. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. s. 66

³³ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 117

³⁴ THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 117

dokumentovanie systému monitorovania za súčasného vykonávania pravidelných auditov aj po uvedení na trh je taktiež potrebné.³⁵

3. Komparácia a iné povinnosti pre zamestnávateľa

Ako posúdenie vplyvu na základné práva, tak posúdenie zhody predstavujú pre zamestnávateľa dve nevyhnutné povinnosti, ktoré si musí splniť v súčasnosti plniť. Komparácia týchto inštitútov medzi sebou, a súčasným poukázaním na ďalšie povinnosti sa preto snaží odpovedať na otázku, či z ich obsahového hľadiska nejde o zbytočné násobenie povinností a nadväzujúcej administratívy pre zamestnávateľa ako nasadzujúci subjekt.

3.1 Vzájomná komparácia posúdenia vplyvu na základné práva a posúdenia zhody

Na úvod komparácie možno hneď poznamenať, že obidva inštitúty predstavujú istú formu *ex ante* kontroly vysokorizikových systémov UI. Pri oboch inštitútoch je jasný zámer kontroly možných zásahov do základných práv. V prípade posudzovania vplyvu podľa čl. 27 ide o primárny zámer, no pri posudzovaní zhody sa na základné práva nazerá iba zo širšieho hľadiska čo ale neznamená žeby tieto posúdenia neboli prepojené.³⁶

Prvý rozdiel vo vymedzených inštitútoch vidíme už vo fáze, kedy ku kontrole dochádza. Posúdenie zhody musí byť vykonané pred uvedením vysokorizikového systému na trh. To poukazuje na všeobecný charakter inštitútu a primárne zameranie sa priamo na samotný systém UI. Posúdenie vplyvu je naopak vykonávané až pred jeho samotným nasadením do (pracovného) prostredia kde má pôsobiť. To značí, že ak zamestnávateľ systém UI sám nevyvinul, prípadne ho neupravuje spôsobmi vymedzenými v predchádzajúcej kapitole, tento systém už bude mať platné potvrdenie o zhode.

Rozdielom je aj to, že posúdenie vplyvu na základné práva ale nemožno riadne vykonať, ak zamestnávateľ nemá informácie o systéme UI. Akt o umelej inteligencii v čl. 27 ods. 2 umožňuje odvolanie sa na predchádzajúce vykonané posúdenia vplyvu, ak ide o podobný prípad. V tejto súvislosti nevidíme dôvod, prečo by zamestnávateľ nemohol vykonať posúdenie vplyvu po obdržaní systému UI od poskytovateľa. Ale ešte pred jeho nasadením v rámci testovacej fázy. Právna úprava takúto možnosť odvolania sa na skoršie vykonané posúdenia zhody subjektom neumožňuje.

³⁵ Tamže

³⁶ MANTELERO, A.: The Fundamental Rights Impact Assessment (FRIA) in the AI Act: Roots, legal obligations and key elements for a model template. In: Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 5

Z hľadiska komparácie je pre zamestnávateľa asi najpodstatnejším rozdielom to, kedy bude musieť ktoré posúdenie vykonávať. Kým posudzovanie vplyvu zamestnávateľ bude vykonávať v každom prípade, posúdenie zhody bude vykonávať iba v prípade, ak bude v postavení poskytovateľa, prípadne distribútora alebo dovozcu, ak vykonáva aktivity spadajúce do definícií týchto pojmov.

Keďže rozsah povinností závisí od toho, či sa na zamestnávateľa nazerá v zmysle aktu o umelej inteligencii ako na nasadzujúci subjekt, alebo ako na poskytovateľa, možno povedať, že nejde o zbytočne duplicitne stanovené povinnosti pre zamestnávateľa. Napriek viacerým nedostatkom sa v praktickej rovine tieto inštitúty podľa nášho názoru vo väčšej miere vzájomne dopĺňajú ako prekrývajú.

3.2. Ďalšie povinnosti a smernica o platformovej práci

Okrem komparácie uvedených inštitútov a povinností z nich vyplývajúcich, je v krátkosti potrebné spomenúť aj smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 z 23. Októbra 2024 o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy (ďalej len „smernica o platformovej práci“) ktorá oproti aktu o umelej inteligencii zavádza pre zamestnávateľa využívajúceho UI pri platformovej práci odlišný systém kontroly a to v podobe sektorovo špecifického prístupu k algoritmickejmu riadeniu v platformovej ekonomike, ktorý spočíva v ex post kontrole transparentnosti, mechanizmov participácie zástupcov zamestnancov a ochrane práv pracovníkov.³⁷ Rozsah povinností zamestnávateľa využívajúceho UI tak nie je limitovaný iba na právnu úpravu obsiahnutú v akte o umelej inteligencii. Keďže ide o právny akt vo forme smernice, a nie nariadenia, je potrebné najprv transponovanie do vnútroštátneho právneho poriadku, čo môže mať za následok rôznosť konkrétnych mechanizmov v jednotlivých členských štátoch a spôsobovať problémy pri plnení povinností nadnárodnými zamestnávateľmi.

Okrem právnej úpravy netreba zabúdať rozsah povinností zamestnávateľa odvíjajúc sa od spôsobu použitia umelej inteligencie pracovnoprávných vzťahoch. Možný negatívny dopad využitia UI na práva zamestnanca bude určite značnejší, ak zamestnávateľ využíva UI pri prideľovaní práce, či hodnotení zamestnanca, ako v prípade, kedy zamestnávateľ využije UI iba pri hľadaní a výbere zamestnancov. Ďalšie povinnosti sa odpovedajúce práva zamestnancov sa budú taktiež odvíjať od toho, či zamestnávateľ využíva automatizované rozhodovanie, alebo

³⁷ NOWIK, P.: AI Auditing under labour law: insight from the AI act and the Platform work directive. In: Studies on Labour Law and Social Policy. Roč. 32. 2025. ISSN 2544-4654, s. 296

nie. Diapazón povinností zamestnávateľa tak predstavuje značne komplexnú problematiku, ktorá sa môže líšiť od zamestnávateľa k zamestnávateľovi.

Záver

S aktom o umelej inteligencii a nadväzujúcou novou právnou úpravou vzniká zamestnávateľom, ktorí využívajú vysokorizikové systémy UI viacero nových povinností. Zamestnávateľ si musí byť vedomý ad. 1: svojho vlastného postavenia, ktoré mu vyplýva z aktu o umelej inteligencii, a ad. 2: kedy, za akých podmienok, a ako si zákonne splniť povinnosti vyplývajúce z uvedeného postavenia. Vykonanie posúdenia vplyvu na základné práva podľa čl. 27 AUI nepredstavuje pre zamestnávateľa úplnú novinku vzhľadom na obdobný charakter čl. 35 Nariadenia GDPR a čl. 27 smernice (EÚ) 2016/680, a ide v zmysle čl. 27 ods. 4 aktu o umelej inteligencii mnohokrát o doplnenie už vykonaných posúdení vplyvov na ochranu osobných údajov. Pri vykonávaní posúdenia zhody podľa čl. 43 aktu o umelej inteligencii, ak ju bude musieť zamestnávateľ sám vykonať, musí zobrať na vedomie, či posúdenie možno vykonať prostredníctvom vnútornej kontroly podľa prílohy VI. alebo posudzovaním systému riadenia kvality a posudzovaním technickej dokumentácie so zapojením notifikovanej osoby podľa prílohy VII. Aktu o umelej inteligencii. Okrem analýzy aktu o umelej inteligencii zamestnávateľ nesmie zabúdať na ďalšie právne predpisy, ktoré mu môžu rovnako stanovovať ďalšie povinnosti vzhľadom na konkrétnu oblasť pôsobenia zamestnávateľa, ako tomu je v smernici o platformovej práci.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BERTRAINA, S. a kol.: Fundamental rights and artificial intelligence impact assessment: A new quantitative methodology in the upcoming era of AI Act. In: Computer Law & Security Review: The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 1-24

HADADY-LUKÁCS, A.: The Future of Work – Artificial Intelligence and Labour Law. In: Danube. Roč. 14, č. 3. 2024. ISSN 1804-8285, s. 188-202

LOBOTKA, A.: Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR. 2. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024. 248 s. ISBN 978-80-0091-4

MANTELERO, A.: The Fundamental Rights Impact Assessment (FRIA) in the AI Act: Roots, legal obligations and key elements for a model template. In: Computer Law & Security Review:

The International Journal of Technology Law and Practice. Roč. 54. 2025. ISSN 2212-4748, s. 1-18

NOWIK, P.: AI Auditing under labour law: insight from the AI act and the Platform work directive. In: Studies on Labour Law and Social Policy. Roč. 32. 2025. ISSN 2544-4654, s. 293-314

THELISSON, E. – VERMA, H.: conformity assessment under EU AI act general approach. In: AI and Ethics. Roč. 4. 2024. ISSN 2730-5961, s. 113-121

Internetové zdroje:

Commision staff working document impact assessment accompanying the document proposal for regulation on artificial intelligence. [cit.2026-01-30], Dostupné online: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52021SC0084>

[cit.2026-01-30]. Dostupné online: <https://www.techminers.com/knowledge/europes-ai-act-2024-what-companies-and-investors-should-know>

Právne predpisy:

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/1689 z 13. Júna 2024 ktorým sa stanovujú harmonizované pravidlá v oblasti umelej inteligencie a ktorým sa menia nariadenia (ES) č. 300/2008, (EÚ) č. 168/2013, (EÚ) 2018/858, (EÚ) 2018/1139 a (EÚ) 2019/2144 a smernice 2014/90/EÚ, (EÚ) 2020/1828 (akt o umelej inteligencii)

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb v súvislosti so spracovaním osobných údajov a voľnom pohybe týchto údajov a o zrušení smernice 95/46/ES

Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2024/2831 z 23. Októbra 2024 o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy

Smernica Európskeho parlamentu a rady (EÚ) č. 2016/680 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní osobných údajov príslušnými orgánmi na účely výkonu trestných sankcií, a o voľnom pohybe takýchto údajov a o zrušení rámcového rozhodnutia Rady 2008/977/SVV

RODIČOVSKÝ PRÍKAZ AKO ALTERNATÍVA OSVOJENIA V NAJLEPŠOM ZÁUJME DIEŤAŤA

PARENTAL ORDER AS AN ALTERNATIVE TO ADOPTION IN THE BEST INTEREST OF CHILD

Andrea Mičudová¹

Abstrakt

Osvojenie ako sekundárna možnosť naplnenia spoločenskej funkcie rodiny – výchova detí – je procesne náročný a zdĺhavý proces, pozostávajúci zo súdnych rozhodnutí na základe ktorých sa prenášajú rodičovské práva k osvojencovi na osvojiteľov. Cieľom príspevku bolo analyzovať proces osvojenia, identifikáciu problematických bodov ako aj nájsť zahraničného inštitútu, ktorý by per analogiam mohol byť užitočný pre riešenie problematiky osvojenia na našom území.

Kľúčové slová

osvojenie, rodičovský príkaz, alternácia osvojenia, dieťa, najlepší záujem dieťaťa

Abstract

Adoption as a secondary option for fulfilling the social function of the family - raising children - is a procedurally demanding and lengthy process, consisting of court decisions on the basis of which the parental rights of the adopted child are transferred to the adoptive parents. The goal of the paper was to analyze the adoption process, identify problematic points as well as find a foreign institute that could be useful for solving the adoption issue in our territory.

Key words

adoption, parental order, alternation of adoption, child, best interest of child

Úvod

Rodina ako základná spoločenská jednotka má predikciu k plodeniu a výchove potomkov. Túto funkciu prezumujú rodinnoprávne kódexy, ako aj ústavy štátov či medzinárodné zmluvy prípadne dohovory, smernice alebo nariadenia EÚ. Primárne sa táto funkcia rodiny zabezpečuje prirodzenou cestou na základe biologickej predikcie človeka a teda reprodukcie dvoch jedincov opačného pohlavia. Stretávame sa však aj s rôznymi kontraindikáciami, ktoré tieto prirodzené reprodukčné procesy narúšajú, kvôli čomu sa stáva, že dvaja jedinci, túžiaci po založení si rodiny (splodením potomka) toho nie sú schopní. Síce

¹ Mgr. Andrea Mičudová, Interná doktorandka, Katedra historického práva a právnej metodológie, Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

sa nachádzame v dobe, ktorá umožňuje liečbu reprodukčného aparátu či asistovanú reprodukciu (IVF/umelé oplodnenie) nemáme garanciu, že táto cesta bude nakoniec úspešná.

Moderné rodinnoprávne kódexy predpokladajú aj sekundárnu možnosť nadobudnutia rodičovských práv voči dieťaťu. Táto možnosť však nezaručuje biologickú väzbu rodičov k danému dieťaťu. Zabezpečuje vznik rodinnoprávných väzieb a garantuje výkon rodičovských práv voči dieťaťu (nadobúda sa právne rodičovstvo). Ide o inštitút osvojenia siahajúceho z historického hľadiska do čias rímskeho práva.² Stredoveké právo prevzalo inštitút osvojenia zo zmluvného rímskoprávného základu. Zbierka uhorského stredovekého práva – *Opus Tripartitum* (1514), rozlišovala medzi adopciou synovskou, kde bol osvojenec prijatý za manželské dieťa a adopciou bratskou, kde bol osvojenec prijatý za súrodenca, resp. za brata.³ *Opus Tripartitum*, ako dielo z ktorého vychádzala právna obyčaj na území Uhorska (a teda aj dnešného Slovenska) spolu so súdnou praxou, kuriálnymi decíziami, nariadeniami uhorského ministerstva spravodlivosti a úradnou praxou predstavovali základnú úpravu osvojenia ešte na začiatku 20. storočia.⁴

V danej historickej etape sa osvojovalo najmä kvôli potrebe zabezpečenia dediča pre daný rod, pričom sa osvojovali plnoleté a neplnoleté osoby mužského pohlavia, nakoľko v danom čase bol plnohodnotným dedičom výlučne potomok mužského pohlavia. Predmetné osvojenia boli zrušiteľné, pokiaľ sa narodil osvojiteľom mužský potomok. Išlo o zmluvný vzťah, v ktorom osvojené dieťa predstavovalo garanciu zachovania majetku v rodine.⁵

² *Adoptio* v rímskom práve v užšom slova zmysle zahŕňala pomerne obtiažny rituál. Podľa ustanovenia Zákona XII. tabuľ platilo, že ak otec trikrát predal syna (udelil *mancipio*) tretej osobe, strácal nad nim otcovskú moc. U potomkov ženského pohlavia a u vnúchat stačilo jedno takéto *mancipio*. Nasledovalo osvojenie na základe *in iura cessio*, pri ktorom pred magistrátom osvojiteľ tvrdil, že je otcom a odporca dané nespochybnil. Vôľa adoptovaného nehrala v procese osvojenia úlohu. V postklasickom období stará forma upadla. Podľa Justiniána stačilo vyhlásenie osvojiteľa a osoby, ktorá osvojenie vykonáva, zaznamenané v zápisnici príslušného úradu. V prítomnosti osvojenca, ktorý (ak je dospelý) musel dať svoj súhlas (aj mlčky); In: LITEWSKI, W.: *Rzymskie prawo prywatne*, 5. prepracované vydanie, Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, 2003, s. 189 a nasl.

³ MOSNÝ, P. - LACLAVÍKOVÁ, M., *Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (Od najstarších čias do roku 1848)*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, s. 95-96

⁴ LACLAVÍKOVÁ, M. – TOMIN, M.: *Adoption (Successful Unification of Adoption Law in Interwar Czechoslovakia)*. In: *Krakowskie studia z historii państwa i prawa*, roč. 15, č. 2, 2022, s. 326 ISSN 2084-4115. – ISSN (online) 2084-4131.

⁵ Adopcia sa teda chápala ako „súkromná zmluva (podliehajúca však schváleniu ministra spravodlivosti, predtým pri donačnom majetku podobne na kráľovský súhlas), uzavieraná medzi zákonným zástupcom neplnoletého dieťaťa (spravidla otcom alebo poručníkom) a adoptujúcim – osvojiteľom, ktorou osvojiteľ prijímal „cudziu osobu“ za dieťa, resp. svojho dediča“. Zmluva sa vyhotovovala v troch exemplároch a častokrát sa spisovala pred sirotským (poručenským) úradom. K účinkom adopcie patrila vznik otcovskej moci nad adoptovanou, neplnoletou osobou (s výnimkou, ak si výkon otcovskej moci vyhradil pre seba sám biologický rodič alebo poručník). Osvojiteľ na seba preberal vyživovaciu povinnosť, zachovaná ale zostala aj vyživovacia povinnosť biologických rodičov voči adoptovanej neplnoletej osobe. Adoptovaná osoba nadobúdala zákonné dedičské právo po osvojiteľovi a zároveň jej zostávali zachované aj dedičské práva vo vzťahu k jej biologickej (pokrvnej) rodine; In: ŠVECOVÁ, A. - LACLAVÍKOVÁ, M.: *Nemanželské dieťa - relikty doby a príklad sociálnej a právnej humanizácie v slovenských právnych reáliách medzivojnového Československa*. In: *Historický časopis* Roč. 70, č. 2 (2022), s. 247. ISSN 0018-2575. – ISSN (online) 2585-9099.

Začiatkom 20. storočia (v období prvej ČSR), konkrétne v roku 1928 došlo k prvej zákonnej úprave inštitútu osvojenia. Osvojenie bolo kodifikované v zákone č. 56/1928 Zb. z. a n. o osvojení), ktorý vychádzal tiež zo zmluvnej povahy vzťahu medzi osvojiteľom a osvojencom.⁶ Táto úprava zjednotila predpisy o osvojení v celej ČSR a umožnila uskutočnenie osvojenia (adopcie) len plnoletej, plnoprávnej fyzickej osobe, ktorá bola staršia ako 40 rokov a nemala vlastné manželské dieťa alebo na jeho roveň postavené legitimované dieťa. Osvojenec musel byť mladší aspoň o 18 rokov. Väzby na vlastnú biologickú rodinu osvojenca nezanikali a zachované zostali dedičské nároky a aj právo na alimentáciu – výživné.⁷

Zákonom č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve nastala pre inštitút osvojenia významná zmena. Nová platná právna úprava vychádzala z toho, že osvojiť možno len maloleté dieťa, pokiaľ je osvojenie na jeho prospech.⁸ Do popredia sa dostal záujem dieťaťa a zabezpečenie ochrany a rodinného prostredia. Zmluvný typ osvojenia nahradil jediný obligatórny spôsob osvojenia – formou súdneho rozhodnutia.⁹ V roku 1958 (zákonom č. 15/1958 Zb.) došlo k novelizácii zákona o rodinnom práve. Touto novelou sa zaviedol nový typ osvojenia, pri ktorom sa osvojitelia začali zapisovať namiesto biologických rodičov do matriky (tzv. nezrušiteľné osvojenie).¹⁰ Následná socialistická právna úprava zakotvená v zákone o rodine č. 94/1963 Zb. v podstate prevzala túto predošlú právnu úpravu (možnosť osvojenia maloletého dieťaťa v jeho najlepšom záujme ako aj zrušiteľné a nezrušiteľné osvojenie). Osvojením vznikal medzi osvojiteľmi a osvojencom vzťah ako medzi rodičmi a deťmi a osvojenie malo byť v záujme dieťaťa.¹¹ O osvojení rozhodoval súd.¹² Koncom ľudovej demokracie a socializmu na našom území inštitút osvojenia nezanikol a s úpravami pretrváva dodnes.

⁶ MOSNÝ, P. – LACLAVÍKOVÁ, M., Dejiny štátu a práva na území Slovenska II. (1848 - 1948). Trnava Spolok Slovákov v Poľsku - Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2014, s. 122

⁷ ŠVECOVÁ, A. – LACLAVÍKOVÁ, M.: Nemanželské dieťa - relikť doby a príklad sociálnej a právnej humanizácie v slovenských právnych reáliách medzivojnového Československa **In: Historický časopis** Roč. 70, č. 2 (2022) , s. 247 . ISSN 0018-2575. – ISSN (online) 2585-9099.,

⁸ PLANKOVÁ, O. Osvojenie dieťaťa. Bratislava: Obzor, 1979, s. 19

⁹ LACLAVÍKOVÁ, M., ZÁTEKOVÁ-VALKOVÁ, V. Rozvod manželstva v spoločnosti budujúcej socializmus (československá rozvodová súdna prax v 50. a 60. rokoch 20. storočia). Praha: Leges, 2020, s. 25

¹⁰ LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: Pramene práva v ČSR v období ľudovej demokracie rokov 1948 – 1960 (premena občianskeho práva a rodinného práva). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2024, s. 29

¹¹ LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: Pramene práva v ČSSR v období socializmu (rekodifikácia socialistického práva v 60. rokoch 20. storočia). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2025, s. 233

¹² § 181 až § 185 Občiansky súdny poriadok č. 99/1963Zb.

„§ 181 (1) Účastníkmi konania sú osvojované dieťa, jeho rodičia, osvojiteľ a jeho manžel.

(2) Rodičia osvojovaného dieťaťa však nie sú účastníkmi konania, ak sú pozbavení rodičovských práv alebo ak nemajú spôsobilosť na právne úkony, ako aj v prípadoch, keď na osvojenie nie je potrebný ich súhlas, hoci sú zákonnými zástupcami osvojovaného dieťaťa.

(3) Manžel osvojiteľa nie je účastníkom konania, ak nie je na osvojenie potrebný jeho súhlas.

Právnu úpravu osvojenia v súčasnosti nájdeme v dvoch právnych kódexoch. Hmotnoprávnu časť problematiky zákonodarca upravuje v zákone č. 36/2005 Z.z. o rodine (ďalej len „zákon o rodine“). Osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom rovnaký vzťah, aký je medzi rodičmi a deťmi. Medzi osvojencom a príbuznými osvojiteľa vzniká osvojením príbuzenský vzťah. Osvojitelia majú pri výchove detí rovnakú zodpovednosť a rovnaké práva a povinnosti ako rodičia¹³. Osvojenie plne napodobňuje rodičovský vzťah (*adoptio imitatio naturae*), dieťa sa úplne začleňuje do novej rodiny¹⁴ (kde sa prirodzeným spôsobom zabezpečuje každodenná starostlivosť, dieťa získava praktické návyky používané v rámci rodinného kolektívu, pôsobením rodičov, prípadne súrodeneckých vzťahov nachádza v rodine prvky potrebné pre svoj vývin, oporu, istotu a z tohto hľadiska ide o výhodnejšiu formu, než je kolektívna forma náhradnej starostlivosti) a pretŕhajú sa všetky rodinnoprávne väzby k pôvodnej rodine¹⁵. Rovnako na základe ustanovenia Zákona o rodine vieme, že osvojiteľom sa môže stať len fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, je zapísaná do zoznamu žiadateľov o osvojenie podľa osobitného predpisu a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že osvojenie bude v záujme maloletého dieťaťa¹⁶. Podľa litery zákona možno osvojiť len maloleté dieťa, ak je osvojenie v jeho záujme¹⁷.

Procesnoprávnu úpravu osvojenia zákonodarca situoval do zákona č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „CMP“). Konania, v ktorých sudca postupne schvaľuje jednotlivé kroky osvojenia sú v druhej časti zákona, prvej hlave a siedmom diele (§ 135 - § 153). CMP a ustanovenia zákona o rodine možno podrobiť istej kritike z hľadiska efektivity a časovej náročnosti procesu osvojenia. Nie sú určité kroky zdĺhavé? Naozaj je

§ 182 (1) Osvojované dieťa súd vyslúchne, len ak toto dieťa je schopné pochopiť význam osvojenia a výsluch nie je v rozpore s jeho záujmom. Ak sa nemá osvojované dieťa vyslúchnuť, nepredvoláva sa na pojednávanie.

(2) Ostatných účastníkov musí súd vždy vyslúchnuť, a to podľa možnosti osobne.

§ 183 (1) Na základe lekárskeho vyšetrenia súd zistí, či sa zdravotný stav osvojovaného dieťaťa i osvojiteľa neprieči účelu osvojenia. S výsledkami vyšetrenia súd oboznámi účastníkov.

(2) Účastníkov súd poučí o význame osvojenia z hľadiska záujmu spoločnosti i z hľadiska záujmu osvojovaného dieťaťa, ako aj o tom, aké povinnosti má osvojiteľ.

§ 184 V rozsudku, ktorým sa vyslovuje osvojenie, súd uvedie i priezvisko, ktoré bude osvojenec mať.

§ 185 O zrušení osvojenia platia primerane ustanovenia § 182 až 184. Návrh však môže podať i osvojenec.“

¹³ PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 572-574

¹⁴ PLECITÝ, V. a kol., *Základy rodinného práva*. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 75 a nasl.

¹⁵ HORVÁTH, E., VARGA, E. *Zákon o rodine - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2026-1-12]. ASPI_ID KO36_2005SK. Komentár k § 97, Dostupné na: https://www.aspi.sk/products/lawText/13/28000/1/2#pa_97

¹⁶ § 98 zákon o rodine

¹⁷ § 99, ods. (2) zákon o rodine

potrebné toľko súdnych rozhodnutí? Je rovnaké pravidlo výhodné pre všetkých účastníkov konania?

I. Proces osvojenia a identifikácia problémov

Osvojenie ako proces nepatrí medzi „super rýchle konania“. Ide o špecifický postup, pri ktorom musí sudca rozhodnutiami zväžiť či je osvojenie v najlepšom záujme dieťaťa a najmä, či je dieťa vhodné a pripravené na to, byť osvojené (či je osvojiteľné) ako aj pripravenosť osvojiteľov na úlohu právnych rodičov maloletého dieťaťa.

Tento proces je náročný nielen z časového hľadiska. Emočná záťaž, ktorú cítia osvojitelia pridáva na pocity, že osvojenie je ešte zdĺhavejšie a neistejšie ako sa v realite javí. Po osvojení maloletého dieťaťa páry siahajú najčastejšie z dôvodu zdravotných kontradikcií, ktoré spôsobujú, že sa nemôžu stať rodičmi prirodzenou cestou. V našom právnom poriadku je osvojenie jedinou alternatívou, ako by sa takéto páry mohli stať rodičmi. Ako teda proces osvojenia s prihliadnutím na možné komplikácie prebieha?

I.1. Priebeh osvojenia

Proces osvojenia dieťaťa je rozdelený do 4 základných etáp. Prvou z nich je registrácia osvojiteľov do zoznamu žiadateľov o osvojenie dieťaťa a spísanie požiadavky, aké dieťa si chcú osvojiť (najčastejšie ide o vek – novorodenec, batola, teenager...). Je to prvý krok, ktorý je vykonaný za pomoci pracovníkov orgánu sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (ďalej len „OSPOD a SK“)¹⁸. V konečnom dôsledku neznamena istotu finálneho výsledku - osvojenia si dieťaťa. Je spúšťačom lehoty, ktorá nemá presné ohraničenie. Datovanie a následné odhadovanie termínu, kedy sa žiadatelia o osvojenie reálne stanú právnymi rodičmi maloletého dieťaťa môže teoreticky trvať donekonečna.

O reálnom posune v procese osvojenia možno začať hovoriť, akonáhle sa nájde dieťa, ktoré je tzv. „právne voľné“ a teda je možné o ňom uvažovať ako o dieťati vhodnom osvojenia. Právne voľným dieťaťom je najčastejšie dieťa, ktoré bolo narodené anonymným pôrodom – v takomto prípade dieťa nemá väzbu na žiadneho rodiča a pokiaľ sa matka nerozhodne do 6 týždňov odvolať svoje rozhodnutie a k dieťaťu sa neprihlási, putuje do ústavnej starostlivosti. Rovnako je právne voľným dieťaťom aj dieťa, ktoré bolo rodičom odňaté (zo zákonných

¹⁸ Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Bratislava, sekcia: *Chcem si osvojiť dieťa*. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/socialne-veci-a-rodina-1/rodina/nahradna-starostlivost/chcem-si-osvojit-dieta.html?page_id=262369&urad=239644#:~:text=%C3%9Alohou%20odborn%C3%A9ho%C3%ADmu%20je%20komplexne%20a%20objekt%C3%ADvne,na:%20%2D%20predpoklady%20z%C3%A1ujemca%20vytvori%C5%A5%20die%C5%A5a%C5%A5u%20bezpe%C4%8Dn%C3%A9

dôvodov), pokiaľ rodičia udelili súhlas s adopciou. Rovnako tiež siroty, ktoré nemajú žiadneho žijúceho predka. O tom, či je dieťa právne voľné však rozhoduje súd a to v prvom z konaní, ktoré osvojenie sprevádzajú – konaní o osvojiteľnosti. Ide v zásade o beznávrhové konanie, avšak je možné konanie začať aj na návrh. Legitimovaní na podanie návrhu sú zákonný zástupca dieťaťa, u ktorého sú splnené predpoklady na osvojenie podľa predpisov rodinného práva, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately alebo zariadenie, v ktorom je dieťa umiestnené¹⁹. Ak podáva návrh OSPOD a SK, pred podaním tohto návrhu OSPOD a SK zisťuje najmä rodinné pomery, bytové pomery a sociálne pomery rodičov dieťaťa a záujem rodičov o dieťa, prekážky, ktoré bránia rodičom v prejavení skutočného záujmu o dieťa a v úprave rodinných pomerov a sociálnych pomerov, stanovisko obce k spôsobu života rodičov dieťaťa, k možnosti, snahe a ochote rodičov prejsť o dieťa skutočný záujem a upraviť si rodinné pomery a sociálne pomery, stanovisko zariadenia, ak je v ňom dieťa umiestnené, k záujmu rodičov stretávať sa s dieťaťom, spôsobu a rozsahu stretávania sa rodičov s dieťaťom a k vplyvu týchto stretnutí na dieťa, okolnosti na strane dieťaťa vylučujúce splnenie účelu osvojenia, a to preukázateľný nesúhlas dieťaťa s osvojením, ak je dieťa schopné vzhľadom na svoj vek a rozumovú vyspelosť posúdiť dôsledky osvojenia, zdravotný stav dieťaťa vyžadujúci osobitnú starostlivosť poskytovanú výlučne pobytovou formou v zariadení a vek dieťaťa blízky veku plnoletosti. V návrhu na začatie konania o osvojiteľnosti dieťaťa OSPOD a SK musí uviesť výsledky svojho zisťovania²⁰. O osvojiteľnosti rozhodne súd najneskôr do troch mesiacov odo dňa začatia konania. Túto lehotu možno predĺžiť najviac o tri mesiace, ak rozhodnutiu súdu bránia vážne dôvody a objektívne príčiny²¹.

Ak súd rozhodne o osvojiteľnosti dieťaťa, budúci osvojiteľ je legitimovaný na podanie návrhu na zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti. Táto starostlivosť musí trvať minimálne 9 mesiacov²² a je hmotnoprávnou podmienkou, bez naplnenia ktorej nemôže súd rozhodnúť o osvojení. Záujemcom o osvojenie poskytuje dostatočne dlhú možnosť na zoznámenie sa s praktickým každodenným výkonom rodičovských práv a povinností (zatiaľ v obmedzenom rozsahu), predovšetkým z hľadiska výchovy dieťaťa, starostlivosti o jeho zdravotný stav, ekonomickej stránky rodičovstva, ako aj vzniku bližšieho osobného vzťahu a vzájomných citových väzieb, reakcie ďalších členov rodiny, spôsobilosti prispôbiť si svoj

¹⁹ § 137 ods. (1) CMP

²⁰ HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A. *Civilný mimosporový poriadok - komentár*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-1-12]. ASPI_ID KO161_2015SK. Komentár k § 137, Dostupné na: https://www.aspi.sk/products/lawText/13/45438/1/2#pa_87

²¹ § 141 CMP

²² § 103, ods. (1) zákon o rodine

súkromný život časovo náročnej činnosti, akou je opatera dieťaťa a posúdenia, či budú schopní prevziať všetky následky spojené s rodičovstvom. Pre súd zasa bude slúžiť na to, aby si na základe informácií o priebehu predosvojiteľskej starostlivosti vytvoril úsudok o predpokladoch osvojiteľov na plnenie rodičovských funkcií²³.

Finálnym procesným štádiom osvojenia je konanie o osvojení. Na základe rozhodnutia sudcu z tohto konania sa na osvojiteľov prenášajú rodičovské práva a povinnosti k osvojovanému dieťaťu. Ide o návrhové konanie a výlučne osvojiteľ je legitimovaný k podaniu návrhu na začatie konania. V tomto štádiu sudca rozhoduje bezodkladne, avšak najneskôr do šiestich mesiacov od podania návrhu. Na porovnanie, podľa starej právnej úpravy (zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok) bola lehota na rozhodnutie súdu jeden rok. Akonáhle súd rozhodne a dieťa osvojí, osvojiteľia nadobúdajú všetky práva a povinnosti, ktoré podľa Zákona o rodine prináležia rodičom. Na základe tohto rozhodnutia súdu tiež vznikajú medzi osvojiteľmi (a ich rodinami) a osvojencom obdobné vzťahy ako medzi rodičmi a dieťaťom²⁴. Rovnako sa na matričnom úrade zapisujú do rodného listu ako rodičia dieťaťa²⁵.

I.II. Identifikácia problémov

Pri procese osvojenia upriamime pozornosť dve veci ktoré je možné označiť za polemické. Prvým problémom je dĺžka procesu. Keď si spočítame lehoty, ktoré má súd na rozhodovanie, či lehotu povinnej predosvojiteľskej starostlivosti (nepočítajúc čakanie či sa nájde dieťa, ktoré by bolo osvojiteľné), dostaneme sa k dĺžke procesu, ktorá prekračuje dĺžku dvoch štandardných tehotenstiev. Počas tohto obdobia osvojiteľia nemajú právnu istotu toho, že sa skutočne stanú rodičmi. Akonáhle je dieťa zverené do predosvojiteľskej starostlivosti, môžeme polemizovať nad jej dĺžkou. Naozaj je 9 mesiacov nevyhnutných? Ako sme spomenuli vyššie, v zákone o rodine z roku 1963 bola dĺžka tejto starostlivosti minimálne tri mesiace, čo v mnohých prípadoch môže stačiť na nadviazanie emočných väzieb, či zvládaniu základných rodičovských situácií.

Druhým problematickým bodom v procese osvojenia je všeobecná regula na širokú škálu detí. Nakoľko v súčasnosti platný zákon o rodine hovorí, že osvojiť si je možné maloleté dieťa, máme tu spektrum detí od pár dní po narodení až po takmer 18 rok života. Na celú škálu platí rovnaké pravidlo a rovnaký postup. Zatiaľ čo malé deti si vytvárajú rýchle emočné väzby

²³ HORVÁTH, E., VARGA, E. *Zákon o rodine - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2026-1-12]. ASPI_ID KO36_2005SK. Komentár k § 103 Dostupné na: https://www.aspi.sk/products/lawText/13/28000/1/2#pa_97

²⁴ § 97, ods.(1) zákon o rodine

²⁵ § 108 zákon o rodine

a rýchlejšie sa aklimatizujú na nové prostredie, pubertálne obdobie môže zapríčiniť určité komplikácie s adaptáciou a akceptáciou osvojenca. Je preto vhodné aby tieto lehoty platili vo všeobecnosti? Neboli by určité výnimky alebo alternácie v najlepšom záujme dieťaťa a to najmä v tom, že dieťa má právo na zdravé rodinné prostredie?

Problém hodný zamyslenia vzniká aj v situácii, kedy sa osvojuje dieťa novým manželom/manželkou rodiča tohto dieťaťa. Pokiaľ osvojiteľ býva v spoločnej domácnosti a druhý rodič osvojenca vyjadrí súhlas s osvojením, je čakacia lehota na osvojenie väčšinou skrátená, nakoľko predosvojiteľská starostlivosť nemusí byť za takýchto podmienok nariadená. Stále však ostáva povinnosť súdu bezodkladne, najneskôr však do 6 mesiacov vydať rozhodnutie o osvojení.

II. Možná alternatíva na riešenie daných problémov

Minimálne pri osvojení manželom rodiča osvojenca možno uvažovať o tom, či povinnosť nariadenia súdneho pojednávania a výsluchu všetkých osôb a následnému sudcovskému rozhodovaniu v zákonnej lehote nie je zbytočnou. Rovnako by sme sa mohli zamyslieť či aj v prípade detí do 4 rokov by nebolo možné hľadať menej byrokratickú a zdĺhavú cestu k nadobudnutiu rodičovských práv k osvojencovi. Alternatívu nám ponúka Veľká Británia, v ktorej existuje formulárová forma nadobúdania právneho rodičovstva.

Ide o inštitút „Rodičovského príkazu“ (ang. parental order), ktorý sa využíva pri náhradnom materstve, keď sa potencionálni rodičia (objednávajúci pár) stávajú zákonnými rodičmi a náhradná matka, ktorá im dieťa vynosila a porodila stráca oprávnenia na dieťa (vo Veľkej Británii platí rovnako ako u nás, že matkou dieťaťa je žena, ktorá dieťa porodila)²⁶. Proces podávania žiadosti o rodičovský príkaz v Anglicku a vo Walese je značnou formulárovou záležitosťou. Objednávajúci pár alebo zamýšľaný rodič musí ako prvý vyplniť „C51 application form for a parental order“ - formulár žiadosti o rodičovský príkaz a následne ho doručiť osobne alebo ho poslať poštou rodinnému súdu. Je nevyhnutné poskytnúť úplný rodný list dieťaťa a bude tiež potrebné zaplatiť súdny poplatok, pohybujúci sa vo výške okolo 232 £. Súd potom určí dátum pojednávania a žiadateľovi (objednávajúcemu páru) vydá „C52 acknowledgement form“ („potvrdzujúci formulár C52“), ktorý treba odovzdať zákonnému rodičovi dieťaťa, inými slovami, surrogátnej matke. Surrogátna matka a ktokoľvek iný, kto je rodičom dieťaťa, musí súhlasiť s rodičovským príkazom vyplnením formulára A101A²⁷. Na

²⁶ STANDLEY K., DAVIES P.: Family Law, Hampshire: PALHGRAVE MACMILLAN, 2013, s. 257-259

²⁷ Oficiálna stránka Britskej vlády: *Surrogacy: legal rights of parents and surrogates*. Dostupné na:

pojednávaniu, ktorého dátum súd určí, zisťuje sudca slobodu prejavenej vôle účastníkov konania a následne schváli rodičovský príkaz na základe ktorého sa v rodnom liste dieťaťa vykonajú zmeny.

Analógia tohto inštitútu by bola určite možná aj na nami spomínané prípady. Formulár by sa mohol skladať z troch častí. V prvej časti by okrem údajov osvojovaného dieťaťa a údajov rodičov bolo písomné udelenie súhlasu k osvojeniu osobou v manželskom zväzku s jedným z rodičov (vyplnilo by sa ktorý rodič žiada osvojenie a kto je osvojiteľom). Následne by sa táto „žiadost“ validovala notársky overenými podpismi všetkých účastníkov. Ďalšia časť by slúžila na vyjadrenie súhlasu a nesúhlasu kolízneho opatrovníka, ktorý by na žiadosť vykonal šetrenie pomerov a vydal stanovisko, či je osvojenie v najlepšom záujme dieťaťa. Následne by rodičovský príkaz obdržal súd, ktorý by v lehote jedného mesiaca rodičovský príkaz potvrdil a podložil ho rozhodnutím. Pokiaľ by sme vytvorili rodičovský príkaz pre osvojenie si dieťaťa manželom rodiča, mohli by sme súdne pojednávania úplne vynechať. Ak by druhý rodič dieťaťa nežil, stačilo by aby sa v rodičovskom príkaze uviedlo, že druhý rodič nežije.

Pri malých deťoch, ktoré si pomerne rýchlo vytvárajú emočné väzby a aklimatizujú sa na nové prostredie, by sa mohlo postupovať podobne. Tu nie je síce možné vynechať konanie o osvojiteľnosti, no na základe primárneho šetrenia pomerov kolíznym opatrovníkom by mohla byť zvolená „kratšia“ forma, ktorá by po vydaní rozhodnutia o osvojiteľnosti dieťaťa pokračovala obdobne ako v prvom prípade. Predosvojiteľskú starostlivosť by sme nevynechali. Podaním rodičovského príkazu ako žiadosti by uznesením súd zveril osvojenca osvojiteľom do predosvojiteľskej starostlivosti. Podmienkou by bolo, že kolízny opatrovník by mohol po troch mesiacoch vydať odporúčanie, že nie je potrebné v predosvojiteľskej starostlivosti pokračovať, že osvojitelia spĺňajú podmienky a zvládajú starostlivosť o dieťa. Následne by sa pokračovalo v konaní...

Konečné rozhodnutia súdu by na základe rodičovského príkazu mohli byť vydávané „ex cathedra“ (od stola, bez nariadenia pojednávania), nakoľko všetky podklady by boli zabezpečené. Pri deťoch starších ako 4 roky je vzhľadom na už značný osobnostný vývin a určitú bezpečnosť účastníkov vhodné zachovať súčasný procesný postup. Pokiaľ by samozrejme alternácia nebola v najlepšom záujme osvojenca.

Touto alternatívou by sa sledovalo zrýchlenie a zefektívnenie osvojenia, ktoré je naozaj komplikovaným a dlhým obdobím, ktoré sa „naťahuje“ podľa vyťaženia daného súdu. Pri rodičovskom príkaze by odpadli určité povinnosti súdom, skrátili by sa lehoty, osvojitelia by

sa mohli vyhnúť niektorým návrhovým poplatkom a v konečnom výsledku by to prospelo dieťaťu, ktoré by bolo rýchlejšie v rodinnom prostredí.

III. Garancia najlepšieho záujmu dieťaťa

V konaniach pred súdom, kde za dieťa nemôže konať jeho zákonný zástupca (alebo zákonného zástupcu nemá) háji najlepší záujem dieťaťa kolízny opatrovník²⁸. Najčastejšie ide o pracovníka OSPOD a SK. Je prítomný počas celého procesu osvojenia. Od prvotného odporúčania či je dieťa schopné byť osvojené, cez šetrenia pomerov, kontrolu výkonu povinnosti počas predosvojiteľskej starostlivosti až po finálne vyjadrenie či je osvojenie v najlepšom záujme dieťaťa.

Tieto právomoci by mu neboli odobrané ani v prípade alternácie osvojenia. Ostali by rovnaké a rovnako ako pri osvojení by bol hlavným garantom najlepšieho záujmu dieťaťa. Máme za to, že promptné začlenenie dieťaťa do rodinného prostredia z prostredia, ktoré ho nahrádzalo, je primárnym cieľom zákonodarcu ako aj celej spoločnosti. Vzhľadom k tomu, že dieťa má právny nárok na vyrastanie v rodinnom prostredí a čo najkratšie odlúčenie z takéhoto prostredia, je potrebné hľadať alternatívy, ktoré umožnia urýchlené znovuzачlenenie do takéhoto prostredia. Záujem dieťaťa musí byť prvoradým hľadiskom pri akejkoľvek činnosti týkajúcej sa detí, nech už uskutočňovanej verejnými alebo súkromnými zariadeniami sociálnej starostlivosti, súdmi, správnymi alebo zákonodarnými orgánmi²⁹.

Záver

Najlepší záujem dieťaťa je inštitút, o ktorého ochranu sa starajú ako jednotlivci, tak aj inštitúcie, zariadenia či samotné súdy. Základným bodom najlepšieho záujmu dieťaťa je jeho právo na rodinu a na vyrastanie v rodinnom prostredí. Nie každé dieťa v takomto prostredí vyrastá. Dôvody sú rôzne. Buď nemá rodičov, bolo rodičom odňaté zo starostlivosti, alebo neexistujú žiadne právne väzby, na základe ktorých by sa dieťa mohlo do rodiny začleniť. V takom prípade úlohu supluje štát a zariadenia, ktoré sa o deti starajú. Rodinné prostredie im však môže byť dodatočne zabezpečené vďaka inštitútu osvojenia, kde právne rodičovstvo voči nim prevezmú na seba osvojiteľia. Osvojenie je však procesne zdĺhavé, pozostávajúce z troch osobitných konaní, čo predstavuje problém. Najproblematickejšou môže byť dĺžka

²⁸ § 31, ods. (2),(3) zákon o rodine

²⁹ Čl. 3 Dohovor OSN o právach dieťaťa. Dostupné na:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodne-koordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf>

predosvojiteľskej starostlivosti, ktorá je v súčasnosti nastavená na minimálne 9 mesiacov. Rovnako problémom je aj generalizácia procesného postupu na osvojencov všetkých vekových kategórií. Deti od narodenia po plnoletosť predstavujú široké spektrum, kde pre dieťa vo veku 4 mesiacov môže byť 9 mesiacov zbytočných, nakoľko sa adaptuje na prostredie a navykne si na osvojiteľov v krátkom časovom horizonte, pre dieťa vo veku 14 rokov môže byť tento model ideálnym.

Preto bolo dôležité zamyslieť sa nad potenciálnou alternatívou, ktorá by umožnila skrátenie procesu, alebo by umožnila odlišné konanie pri rôznych deťoch. Návrhom je zavedenie rodičovského príkazu, obdobného ako funguje vo Veľkej Británii pri náhradnom materstve. Na základe formulárového konania by sa mohlo osvojiť dieťa manželom jedného z rodičov prípadne dieťa do 4 rokov, ktoré sa rýchlo adaptuje na prostredie a ľudí. Súd by mal potvrdzovaciu funkciu a garantom by bol kolízny opatrovník na základe šetrení a odporúčaní. Aj v súčasnej podobe osvojenia vystupuje ako hlavný garant, tým pádom by sa jeho postavenie v procese osvojenia výrazne nezmenilo. Zabezpečilo by sa však nižšie zaťaženie súdov, rýchlejší proces a skoršie začlenenie dieťaťa do rodinného prostredia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a periodiká:

LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: Pramene práva v ČSR v období ľudovej demokracie rokov 1948 – 1960 (premena občianskeho práva a rodinného práva). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2024, ISBN (online) 978-80-224-2058-7

LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: Pramene práva v ČSSR v období socializmu (rekodifikácia socialistického práva v 60. rokoch 20. storočia). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2025, ISBN (online) ISBN 978-80-224-2149-2

LACLAVÍKOVÁ, M. – TOMIN, M.: Adoption (Successful Unification of Adoption Law in Interwar Czechoslovakia). In: Krakowskie studia z historii państwa i prawa, roč. 15, č. 2, 2022, s. 326 ISSN 2084-4115. – ISSN (online) 2084-4131

LACLAVÍKOVÁ, M. – ZÁTEKOVÁ-VALKOVÁ, V. Rozvod manželstva v spoločnosti budúcej socializmus (československá rozvodová súdna prax v 50. a 60. rokoch 20. storočia). Praha: Leges, 2020, ISBN 978-80-7502-490-9

LITEWSKI, W.: Rzymskie prawo prywatne, 5. prepracované vydanie, Warszawa: Wydawnictwo Prawniczne LexisNexis, 2003, ISBN 83-7334-127-7

MOSNÝ, P. - LACLAVÍKOVÁ, M., Dejiny štátu a práva na území Slovenska I. (Od najstarších čias do roku 1848). Bratislava: Wolters Kluwer, 2015, ISBN 978-80-8168-326-8

MOSNÝ, P.- LACLAVÍKOVÁ, M., Dejiny štátu a práva na území Slovenska II. (1848 - 1948). Trnava Spolok Slovákov v Poľsku - Towarzystwo Slowaków w Polsce, 2014, ISBN 9788374907613

PLANKOVÁ, O. Osvojenie dieťaťa. Bratislava: Obzor, 1979

PLECITÝ, V. a kol., Základy rodinného práva. Praha: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, ISBN 978-80-7380-139-7

STANDLEY K., DAVIES P.: Family Law, Hampshire: PALHGRAVE MACMILLAN, 2013, ISBN 978-0-230-39238-0

ŠVECOVÁ, A. - LACLAVÍKOVÁ, M.: Nemanželské dieťa - relikť doby a príklad sociálnej a právnej humanizácie v slovenských právnych reáliách medzivojnového Československa In: Historický časopis Roč. 70, č. 2 (2022) , s. 247 . ISSN 0018-2575. – ISSN (online) 2585-9099

Právne predpisy:

Zákon č. 36/2005 Z.z., o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 94/1963 Zb., o rodine

Zákon č. 161/2015 Z.z., Civilný mimosporový poriadok

Zákon č. 305/2005 Z.z., o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Dohovor OSN o právach dieťaťa. Dostupné na:

<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/ministerstvo/narodne-koordinacne-stredisko/dohovor-pravach-dietata.pdf>

Komentáre:

HORVÁTH, E., ANDRÁŠIOVÁ, A. *Civilný mimosporový poriadok - komentár*. [Systém ASPI]. Wolters Kluwer [cit. 2026-1-12]. ASPI_ID KO161_2015SK. Dostupné z: www.aspi.sk. ISSN 2336-517X.

HORVÁTH, E., VARGA, E. *Zákon o rodine - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2026-1-12]. ASPI_ID KO36_2005SK. Dostupné z: www.aspi.sk. ISSN 2336-517X.

PAVELKOVÁ, Bronislava. *Zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 523 s., ISBN 978-80-89603-72-5.

Internetové zdroje:

Úrad práce sociálnych vecí a rodiny: *Chcem si osvojiť dieťa*. Dostupné na: <https://www.upsvr.gov.sk/socialne-veci-a-rodina-1/rodina/nahradna-starostlivost/chcem-si-osvojit->

dieta.html?page_id=262369&urad=239644#:~:text=%C3%9Alohou%20odborn%C3%A9ho
%20t%C3%ADmu%20je%20komplexne%20a%20objekt%C3%ADvne,na:%20%2D%20pred
poklady%20z%C3%A1ujemca%20vytvori%C5%A5%20die%C5%A5a%C5%A5u%20bezpe
%C4%8Dn%C3%A9

Oficiálna stránka Britskej vlády: *Surrogacy: legal rights of parents and surrogates*. Dostupné
na:

[https://www.gov.uk/government/publications/having-a-child-through-surrogacy/the-
surrogacy-pathway-surrogacy-and-the-legal-process-for-intended-parents-and-surrogates-in-
england-and-wales](https://www.gov.uk/government/publications/having-a-child-through-surrogacy/the-surrogacy-pathway-surrogacy-and-the-legal-process-for-intended-parents-and-surrogates-in-england-and-wales)

VYBRANÁ PROBLEMATIKA APLIKAČNEJ PRAXE ZÁKONA O UPOMÍNACOM KONANÍ – ŽIADOSŤ O POVOLENIE PLNENIA V SPLÁTKACH

SELECTED ISSUES OF THE APPLICATION OF THE LAW ON REMINDER PROCEEDINGS – REQUEST FOR PERMISSION TO PAY IN INSTALLMENTS

Jozef Michalko¹

Peter Kišš²

Abstrakt

Príspevok analyzuje inštitút žiadosti o povolenie plnenia v splátkach podľa § 13 zákona č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní. Zamieriava sa na účel inštitútu, podmienky jeho uplatnenia a procesné dôsledky vyhovievania alebo odmietnutia žiadosti. Identifikuje aplikačné problémy, najmä pri forme elektronického podania, úhrade a preukazovaní prvej splátky a pri určení počtu splátok. Osobitná pozornosť sa venuje zákonom stanovenému rozpätiu, v ktorom možno plnenie v splátkach povoliť a jeho dopadom na dostupnosť inštitútu. Záverom formuluje odporúčania de lege ferenda k zachovaniu účelu inštitútu pri meniacich sa ekonomických podmienkach.

Kľúčové slová

upomínacie konanie, žiadosť o povolenie plnenia v splátkach, elektronický formulár.

Abstract

The article analyzes the institution of requests for permission to pay in installments pursuant to Section 13 of Act No. 307/2016 Coll. on reminder proceedings. It focuses on the purpose of the institution, the conditions for its application, and the procedural consequences of granting or rejecting a request. It identifies application problems, particularly in the form of electronic filing, payment and proof of the first installment, and in determining the number of installments. Special attention is paid to the statutory range within which payment in installments may be permitted and its impact on the accessibility of the institution. In conclusion, it formulates recommendations de lege ferenda to preserve the purpose of the institution in changing economic conditions.

Keywords

reminder procedure, request for permission to pay in installments, electronic form.

¹ JUDr. Jozef Michalko, PhD., Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Katedra trestného práva, kriminológie, kriminalistiky a forenzných disciplín, odborný asistent, poverený vykonávaním funkcie prodekanu pre vedu a výskum, Okresný súd Banská Bystrica, vyšší súdny úradník

² Mgr. Peter Kišš, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva, externý doktorand, Okresný súd Banská Bystrica, vyšší súdny úradník

Úvod

Upomínacie konanie bolo do nášho právneho poriadku zavedené prijatím zákona č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „ZoUK” alebo aj „zákon o upomínacom konaní”), ktorý nadobudol účinnosť 01.02.2017. Upomínacie konanie predstavuje alternatívny spôsob uplatňovania peňažných nárokov k postupu podľa zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP”), pričom na konanie je kauzálné príslušný Okresný súd Banská Bystrica. Zákon o upomínacom konaní bol prijatý najmä „z dôvodu potreby urýchlenia konania o veľkom množstve podávaných návrhov na vydanie platobných rozkazov zameraných na uspokojovanie peňažných pohľadávok žalobcov.”³ Úlohou upomínacieho konania nie je nahradiť konanie o vydanie platobného rozkazu podľa CSP; ide o alternatívu vo vzťahu k tomuto konaniu. Vzťah medzi ZoUK a CSP možno vyjadriť zásadou *lex specialis derogat legi generali*,⁴ čím sa najskôr uplatnia normy obsiahnuté v zákone o upomínacom konaní a ak takých noriem niet, aplikujú sa normy obsiahnuté v Civilnom sporovom poriadku.

Zákon o upomínacom konaní priniesol do nášho právneho aj inštitút žiadosti o povolenie plnenia v splátkach. Tento inštitút umožňuje žalovanému za splnenia zákonom ustanovených podmienok požiadať, aby mohol žalobcovi priznaný nárok splniť postupne – v mesačných splátkach – namiesto jednorazovej úhrady. Príspevok sa zaoberá legislatívnymi východiskami a účelom tohto inštitútu, jeho praktickým uplatňovaním a procesnými dôsledkami pre žalovaného aj žalobcu.

V príspevku sa zameriavame na identifikáciu podmienok, za ktorých môže upomínací súd vyhovieť žiadosti o povolenie plnenia v splátkach. Súčasne analyzujeme vybrané aplikačné problémy vyplývajúce najmä z formalizovanej povahy upomínacieho konania a z požiadaviek na formu a náležitosti podania. Na základe uvedeného následne formulujeme návrhy de lege ferenda, ktoré smerujú k zachovaniu účelu tohto inštitútu aj v kontexte meniacich sa ekonomických podmienok.

1. Právna úprava upomínacieho konania

Prijatím zákona o upomínacom konaní bol zavedený nový spôsob vedúci k vydaniu platobného rozkazu popri právnej úprave platobného rozkazu v Civilnom sporovom poriadku. Zákonodarca sa nechal inšpirovať nemeckou právnou úpravou upomínacieho konania – Mahnverfahren v nemeckom Zivilprozessordnung, ktorú prispôbil na materiálne podmienky

³ Dôvodová správa k zákonu č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní a doplnení niektorých zákonov

⁴ Bližšie pozri § 15 ods. 1 zákona č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní a doplnení niektorých zákonov

Slovenskej republiky. Okresný súd Banská Bystrica v rámci upomínacieho konania „preskúmava splnenie formálnych a materiálnych podmienok na vydanie platobného rozkazu.“⁵ V rámci upomínacieho konania koná a rozhoduje vyšší súdny úradník na základe poverenia sudcu. Podľa § 4 ods. 1 ZoUK sa návrh na vydanie platobného rozkazu podáva výlučne elektronickými prostriedkami do elektronickej schránky súdu a prostredníctvom na to určeného elektronického formuláru (Upomínacie konanie – návrh na vydanie platobného rozkazu Okresnému súdu Banská Bystrica), ktorý musí byť autorizovaný podľa osobitného predpisu.⁶ Ak sú splnené všetky procesné podmienky vrátane poplatkovej povinnosti a nie sú dané dôvody na odmietnutie návrhu podľa § 6 ZoUK súd vydá platobný rozkaz do 10 pracovných dní od splnenia podmienok. Následne sa platobný rozkaz doručuje žalobcovi a žalovanému. Podľa § 7 ods. 2 v platobnom rozkaze Okresný súd Banská Bystrica žalovanému uloží, aby do 15 dní od doručenia platobného rozkazu buď zaplatil žalobcovi uplatňovaný nárok vrátane trov konania alebo v tej istej lehote podal odpor. Žalovanému okrem podania odporu prislúcha možnosť podať žiadosť o povolenie plnenia v splátkach.

2. Žiadosť o povolenie plnenia v splátkach

Inštitút žiadosti o povolenie plnenia v splátkach je zakotvený v § 13 ZoUK. Tento inštitút umožňuje žalovanému požiadať, aby mohol priznaný nárok zaplatiť nie jednorazovo, ale postupne – v mesačných splátkach. Cieľom tohto inštitútu je zachovať určitú rovnováhu medzi záujmom veriteľa na rýchlom uspokojení pohľadávky a sociálnym postavením dlžníka, ktorý by jednorazovým zaplatením celej sumy mohol byť existenčne ohrozený. Inštitút žiadosti o povolenie plnenia v splátkach je možné považovať za inštitút *ultima ratio*. Žalovaný má tak poslednú možnosť splniť svoj dlh v splátkach, aby sa tak vyhol prípadnej exekúcii. Zároveň sa tým znižuje počet prípadov, keď žalovaný účelovo podáva odpor len preto, aby získal čas alebo oddialil výkon rozhodnutia.

Žalovaný môže v lehote na podanie odporu podať žiadosť o povolenie plnenia v splátkach. Ak žalovaný podá žiadosť o povolenie plnenia v splátkach v čase, keď platobný rozkaz ešte nebol úspešne doručený, podľa nášho názoru by súd mal pokračovať v doručovaní platobného rozkazu. Až po jeho následnom doručení by mal súd predmetnú žiadosť procesne

⁵ IVANKO, D. a kol.: Zákon o upomínacom konaní. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. s. 12

⁶ Bližšie pozri § 23 zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente)

posúdiť ako žiadosť podanú včas.⁷ Zákon stanovuje niekoľko podmienok, ktoré musia byť kumulatívne splnené, aby bolo možné takejto žiadosti vyhovieť.

Prvou podmienkou je forma žiadosti. Žiadosť o povolenie plnenia v splátkach možno v zmysle § 13 ods. 2 ZoUK, podať dvomi rovnocennými spôsobmi a to buď na predpísanom tlačive alebo prostredníctvom na to určeného elektronického formulára,⁸ ktorý musí byť autorizovaný podľa osobitného predpisu.⁹

Pod predpísaným tlačivom rozumieme konkrétne tlačivo - Upomínacie konanie – žiadosť o povolenie plnenia v splátkach Okresnému súdu Banská Bystrica. Uvedené tlačivo býva spolu s platobným rozkazom doručované žalovanému. Žiadosť o povolenie plnenia v splátkach je rozdelená do troch častí, ktoré musí žalovaný vyplniť. V časti A) formulára - Identifikácia konania, je nevyhnutné vyplniť spisovú značku a identifikačné číslo spisu. V časti B) formulára sú uvedené údaje o osobe, ktorá podáva žiadosť o splátky, pričom takúto žiadosť môže za žalovaného podať aj jeho zástupca. V takomto prípade však netreba opomenúť spolu so žiadosťou predložiť súdu aj plnomocenstvo. V časti B) formulára je tak nevyhnutné vyplniť údaje, ktoré sú predtlačené ide najmä o meno, priezvisko, dátum narodenia. V rámci kontaktných údajov sú uvedené typ telefónu, telefónne číslo a e-mail. V praxi sa stáva, že v kolónke typ telefónu žalovaný uvedie výrobnú značku mobilného telefónu namiesto mobil, pevná linka a pod. Časť C) formulára už obsahuje konkrétne odôvodnenie žiadosti. V tejto časti je už predtlačený text, do ktorého žalovaný vypisuje konkrétne údaje.

Druhou možnosťou je podanie žiadosti o povolenie plnenia v splátkach prostredníctvom na to určeného elektronického formulára. Zákon o upomínacom konaní je alternatívnym riešením sporov o peňažné plnenie, pričom je koncipovaný ako výlučne elektronické konanie. Z tohto východiska vyplýva požiadavka, aby sa návrhy a ďalšie podania realizovali prostredníctvom štandardizovaných elektronických formulárov zverejnených na webovom sídle Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Keďže cieľom predmetnej právnej úpravy bolo predovšetkým urýchliť vybavovanie určitej sporovej agendy, zákonodarca pre upomínacie konanie presadzuje zvýšenú mieru formálnej prísnosti. Tá sa prejavuje najmä koncepciou formulárového konania, v rámci ktorej

⁷ Bližšie pozri IVANKO, D. a kol.: Zákon o upomínacom konaní. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. s. 93

⁸ Podľa § 3 písm. i) zákona č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o e-Governmente“) na účely tohto zákona sa rozumie elektronickým formulárom elektronický dokument obsahujúci automatizovane spracovateľné pravidlá, prostredníctvom ktorých je možné elektronickými prostriedkami vyplniť a prezentovať vyplnené údaje v štruktúrovanej forme, spracovateľnej aj automatizovaným spôsobom informačnými systémami.

⁹ Pod osobitným predpisom rozumieme § 23 zákona č. 305/2013 Z. z. v znení zákona č. 273/2015 Z. z. o e-Governmente

sa podania realizujú prostredníctvom štandardizovaných formulárov. Štandardizované formuláre tak tvoria integrálnu súčasť celého upomínacieho konania, pričom sa uplatnia aj pri podaní žiadosti o povolenie plnenia v splátkach, ak je táto žiadosť realizovaná elektronickými prostriedkami.

Na to, aby bolo podanie považované za „elektronický formulár“, je nevyhnutné, aby bolo originálne vytvorené prostredníctvom autorizovaného portálu (eŽaloby alebo slovensko.sk) a následne autorizované a odoslané priamo prostredníctvom tohto portálu. V aplikačnej praxi sa – analogicky ako pri podaní odporu¹⁰ – opakovane vyskytujú prípady, v ktorých žiadosť žalovaného o povolenie plnenia v splátkach nespĺňa definíčné znaky podľa § 3 písm. i) zákona o e-Governmente. Dôvodom je skutočnosť, že žalovaným predložený elektronický dokument nie je originálne vytvoreným elektronickým formulárom, ale iba samostatne vyhotovený elektronický dokument (typicky vo formáte .pdf) a následne autorizovaný zaručeným elektronickým podpisom. Takýto postup síce vedie k vzniku autorizovaného elektronického dokumentu, avšak sám osebe nezakladá existenciu elektronického formulára. Ak teda žalovaný, prípadne jeho právny zástupca, vyplní tlačivo žiadosti v elektronickej podobe a tento súbor si uloží do svojho zariadenia, následne ho autorizuje a prostredníctvom všeobecnej agentúry ÚPVS ho súdu odošle iba ako prílohu podania, nejde o „formulár“ v zmysle elektronického formulára definovaného v zákone o e-Governmente. Takýto postup predstavuje len zaslanie autorizovaného elektronického dokumentu ako prílohy. Inak povedané, ide len o pripojený elektronický dokument, ktorý – hoci môže byť riadne autorizovaný – nenapĺňa zákonnú požiadavku § 13 ods. 2 ZoUK prostredníctvom na to určeného elektronického formulára ktorý musí byť autorizovaný podľa osobitného predpisu.

Druhou podmienkou je podľa § 13 ods. 3 písm. a) ZoUK, vymedzenie okruhu oprávnených subjektov, ktoré sú oprávnené podať žiadosť o povolenie plnenia v splátkach. Takúto žiadosť môže podať výlučne žalovaný, ktorý je fyzickou osobou, pričom nesmie spochybňovať uplatnený nárok žalobcu a nesmie podať odpor. Zákonodarca týmto ustanovením výslovne vylúčil právnické osoby z možnosti podať žiadosť o povolenie plnenia

¹⁰ Podľa § 12 ods. 1 písm. c) ZoUK Súd bez toho, aby vyzýval žalobcu na vyjadrenie, odmietne odpor podaný elektronickými prostriedkami inak ako podľa § 11 ods. 2. Uvedený spôsob odmietnutia bol neraz riešený Ústavným súdom Slovenskej republiky. V ustálenej rozhodovacej praxi Ústavného súdu Slovenskej republiky tomu zodpovedá aj právny názor vyjadrený napr. v uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.11.2020, sp. zn. IV. ÚS564/2020, v zmysle ktorého: *„Pokiaľ sťažovateľ zanedbal svoju zákonnú povinnosť a odpor podal elektronicky, nie však prostredníctvom na to určeného formulára zverejneného na webovom sídle ministerstva spravodlivosti, potom sa sám vystavil zákonnému následku v podobe odmietnutia odporu v súlade s § 12 ods. 1 písm. c) zákona o upomínacom konaní.“*

v splátkach. V prípade, ak by žalovaný podal odpor alebo by išlo o žalovaného v postavení právnickej osoby, súd je povinný takúto žiadosť odmietnuť.

Tretou podmienkou ustanovenou v § 13 ods. 3 písm. b) ZoUK je minimálny a maximálny limit, podľa ktorého priznaný nárok vrátane náhrady trov konania musí presahovať sumu minimálnej mzdy a zároveň nesmie presiahnuť sumu 2 000 eur, aby súd mohol povoliť plnenie v splátkach. Zákonodarca tak vymedzil rozpätie, v rámci ktorého je možné tento inštitút aplikovať. V čase nadobudnutia účinnosti ZoUK v roku 2017 predstavovala minimálna mzda 435 eur,¹¹ pričom horná hranica pre povolenie splátok zodpovedala približne štvornásobku minimálnej mzdy, čo možno považovať za primerané nastavenie. V súčasnosti sa však ekonomické podmienky výrazne zmenili. Minimálna mzda každoročne rastie, pričom v roku 2026 predstavuje 915 eur a v roku 2027 má podľa odhadov dosiahnuť 960 eur. Napriek tejto skutočnosti zostáva dolná a horná hranica pre povolenie plnenia v splátkach nezmenená. Dôsledkom tejto skutočnosti je postupné zužovanie zákonom stanoveného rozpätia, v ktorom možno plnenie v splátkach povoliť, a tým aj znižovanie počtu prípadov, v ktorých je tento inštitút reálne využiteľný. Z uvedeného dôvodu sa javí ako opodstatnené, aby zákonodarca na túto zmenu reagoval. Ako vhodné riešenie možno navrhnúť zachovanie spodnej hranice vo forme pevnej sumy, napríklad na úrovni pôvodnej minimálnej mzdy z roku 2017 t. j. v sume 435 eur, a určenie hornej hranice ako násobku minimálnej mzdy (napr. štyri alebo štyri a pol násobku). Takáto úprava by zachovala pôvodný legislatívny zámer a zároveň by zabezpečila dlhodobú aktuálnosť a flexibilitu právnej úpravy.

Štvrtou podmienkou ustanovenou v § 13 ods. 3 písm. c) ZoUK je dodržanie maximálneho počtu splátok. Zákon vyžaduje, aby žalovaný vo svojej žiadosti výslovne deklaroval, že priznaný nárok uhradí najviac v desiatich mesačných splátkach. Napriek zdanlivej jednoznačnosti tejto požiadavky aplikačná prax poukazuje na jej časté nesprávne pochopenie. Žalovaní v žiadostiach neraz uvádzajú vyšší počet splátok, ako zákon pripúšťa, alebo deklarujú desať mesačných splátok bez zohľadnenia skutočnosti, že prvá splátka je splatná už po doručení platobného rozkazu. V prípade, ak má byť dodržaný maximálny zákonom dovoľený počet splátok, môže byť počet následných mesačných splátok len deväť. Nesprávne určenie počtu splátok tak môže mať za následok nesplnenie zákonnej podmienky a viesť k odmietnutiu žiadosti o povolenie plnenia v splátkach.

Piata podmienka je upravená v § 13 ods. 3 písm. d) ZoUK a spočíva v tom, že žalovaný po doručení platobného rozkazu uhradí prvú splátku a zároveň vyhlási, že ďalšie splátky bude

¹¹ Minimálna mzda [online]. Národný inšpektorát práce. [cit. 2026-01-06] Dostupné na: <https://www.ip.gov.sk/minimalna-mzda>

plniť v pravidelných mesačných splátkach. Periodicita ďalších úhrad je viazaná na konkrétny deň v mesiaci tak, že každá nasledujúca splátka má byť uhradená vždy v deň kalendárneho mesiaca, ktorý sa číselne zhoduje s dňom úhrady prvej splátky. Záverečná podmienka dopĺňa uvedený režim o dôkaznú povinnosť žalovaného, keďže sa vyžaduje predloženie dokladu preukazujúceho zaplatenie prvej splátky. Z časového hľadiska sa vyžaduje, aby bola prvá splátka uhradená až po doručení platobného rozkazu, pričom jej minimálna výška je stanovená na 50 eur. Aplikačná prax však naznačuje, že dodržiavanie týchto požiadaviek je v reálnych podmienkach problematické a opakovane naráža na formálne nedostatky. Najčastejšie možno identifikovať tri typové situácie: žalovaný (a) uhradí sumu nižšiu než zákonom požadované minimum, (b) prvú splátku neuhradí vôbec, (c) síce tvrdí, že úhradu vykonal, avšak nepredloží relevantný doklad (napr. potvrdenie o platbe) alebo (d) predloží doklad, že prvú splátku uhradil ale takáto úhrada bola realizovaná pred dorúčením platobného rozkazu. Aj zdanlivo malé pochybenia pritom môžu mať významné procesné dôsledky, keďže vedú k odmietnutiu žiadosti o povolenie plnenia v splátkach z dôvodu nesplnenia zákonom ustanovených podmienok.

3. Odmietnutie a vyhovie žiadosti o povolenie plnenia v splátkach

Ak súd žiadosti o povolenie plnenia v splátkach nevyhoví, rozhodne o nej uznesením tak, že ju odmietne. Podľa § 13 ods. 4 ZoUK súd odmietne žiadosť podanú neoprávnenou osobou, žiadosť oneskorenú alebo nejasnú, žiadosť, ktorá nie je podaná na predpísanom tlačíve alebo prostredníctvom na to určeného elektronického formulára, ktorý musí byť autorizovaný podľa osobitného predpisu, ako aj žiadosť neprípustnú. Z hľadiska odôvodnenia takéhoto uznesenia zákonodarca zvolil minimalistický štandard, keď postačuje, aby súd poukázal na samotný dôvod odmietnutia; spravidla teda stačí poukázať na nesplnenie niektorej zo zákonom ustanovených podmienok. Súčasne právna úprava výslovne vylučuje aplikáciu ustanovení Civilného sporového poriadku o odstraňovaní väd. Upomínací súd preto žalovaného nevyzýva na doplnenie alebo opravu nedostatkov žiadosti o povolenie plnenia v splátkach, čo v procesnej rovine posilňuje formálny charakter posudzovania splnenia zákonných požiadaviek. Zákon však pripúšťa podanie sťažnosti proti uzneseniu o odmietnutí žiadosti, čím sa žalovanému vytvára obmedzený priestor na zhojenie väd, pre ktoré bola žiadosť odmietnutá. O sťažnosti rozhoduje sudca, pričom v tomto štádiu konania sa žalovanému poskytuje obmedzená možnosť dodatočne odstrániť nedostatky, ktoré viedli k odmietnutiu žiadosti. Treba však poukázať na to, že nadobudnutím právoplatnosti uznesenia o odmietnutí žiadosti o povolenie plnenia v splátkach nadobudne vykonateľnosť aj platobný rozkaz.

Ak sú splnené všetky podmienky na vyhovie žiadosti žalovaného o povolenie plnenia v splátkach, súd rozhoduje uznesením, ktoré vydá vyšší súdny úradník. Podľa § 13 ods. 5 ZoUK v uznesení, ktorým sa žiadosti vyhovel, určí podmienky plnenia jednotlivých splátok „a to tak, že od výšky celkového priznaného nároku žalobcu vrátane náhrady trov konania vyčíslenej ku dňu podania žiadosti odpočíta výšku prvej splátky, ktorá bola žalovaným zaplatená pred podaním žiadosti.“¹² Prvá splátka však musí byť minimálne vo výške 50 eur. Súd následne splátky rozvrhne rovnomerne v závislosti od počtu splátok uvedených v žiadosti. Poslednú splátku z hľadiska jej výšky súd neurčuje. V poslednej splátke žalovaný zaplatí zvyšnú časť nároku žalobcu vrátane toho, čo prirástlo počas plnenia jednotlivých splátok. Ak žalovaný chce splácať svoj dlh v dokopy v desiatich splátkach súd vznikajú dve situácie a to prvá, či súd rozvrhne nárok na osem rovnomerných splátok pričom prvá splátka je už uhradená a poslednú desiatu neurčí alebo rozvrhne na deväť rovnomerných splátok, pričom v poslednej deviatej splátke žalovaný zaplatí okrem splátky aj to čo prirástlo. Sme toho názoru, že oba spôsoby rovnomerného rozvrhnutia splátok sú akceptovateľné, avšak prvý spôsob je praktickejší, keďže žalovaný má rovnomerne rozvrhnutý počet splátok, pričom v poslednej desiatej uhradí len to čo mu počas splácania prirástlo. Uznesenie, ktorým sa vyhovel žiadosti o povolenie plnenia v splátkach, nemusí obsahovať odôvodnenie. V tomto smere by však bolo vhodné, aby v uznesení bol žalovanému poskytnutý prehľad o výške jeho dlhu ku dňu podania žiadosti o povolenie plnenia v splátkach ako aj samotný výpočet výšky mesačnej splátky. Osobitným špecifikom pri vyhovení žiadosti o povolenie plnenia v splátkach je, že ustanovenie § 263 CSP¹³ sa nepoužije. Žalovaný tak spláca okrem celého priznaného nároku aj trovy konania vylúčené v mesačných splátkach žalobcovi. Uvedený režim splácania celého dlhu žalobcovi považujeme za prijateľný. Za nevhodné by sme považovali, ak by sa pristúpilo k aplikácii § 263 CSP a súd by musel rozhodovať dvomi samostatnými výrokmi. V prvom výroku by rozhodoval o nároku žalobcu, ktorý by žalovaný musel uhrádzať žalobcovi a druhým výrokom by rozhodoval o náhrade trov konania, ktoré by žalovaný musel osobitne uhrádzať právnomu zástupcovi žalobcu. Uvedené by bolo pre žalovaného zmätočné.

Záver

V rámci príspevku sme analyzovali inštitút žiadosti o povolenie plnenia v splátkach podľa § 13 ZoUK ako osobitný procesný inštitút, ktorého účelom je vyvážiť záujem žalobcu na

¹² IVANKO, D. a kol.: Zákon o upomínacom konaní. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. s. 99

¹³ „Ak bola v konaní úspešná strana zastúpená advokátom, súd uvedie v uznesení o výške náhrady trov konania ako prijímateľa náhrady trov konania advokáta.“

rýchlom uspokojení peňažnej pohľadávky so sociálnou situáciou žalovaného – fyzickej osoby – a zároveň poskytnúť alternatívu k podaniu odporu v upomínacom konaní. Praktická funkcia inštitútu spočíva v možnosti postupného splnenia priznaného nároku žalobcovi bez bezprostredného exekučného zásahu voči žalovanému, čím môže prispievať aj k znižovaniu účelových odporov podávaných výlučne za účelom oddialenia vykonateľnosti.

Aplikačná prax však ukazuje, že efektívne využitie žiadosti je podmienené kumulatívnym splnením viacerých zákonom daných podmienok, pričom ZoUK vylučuje postup odstraňovania vád podľa CSP. Aj relatívne drobné pochybenia (nesprávna forma elektronického podania, nedostatočná úhrada prvej splátky, nepredloženie dokladu o úhrade alebo nesprávne určený počet splátok) preto vedú k odmietnutiu žiadosti a následnej vykonateľnosti platobného rozkazu. Osobitne problematické sa javí aj praktická interpretácia maximálneho počtu splátok vo vzťahu k splatnosti prvej splátky, čo môže v praxi spôsobovať nesplnenie podmienky aj pri deklarovaní „desiatich splátok“. De lege ferenda sa preto javí vhodné precizovať vybrané formulácie § 13 ZoUK tak, aby sa odstránili interpretačné nejasnosti (najmä pri počte splátok vo vzťahu k prvej splátke) a znížila sa miera odmietania žiadostí pre formálne dôvody.

Za problém možno považovať rozpätie, v rámci ktorého je možné vyhovieť žiadosti o povolenie plnenia v splátkach. Keďže minimálna mzda každoročne rastie, zatiaľ čo horná hranica 2 000 eur ostáva nezmenená, rozpätie prípustnosti sa zužuje a tento inštitút sa môže postupne stávať menej dostupným. Ako racionálne riešenie sa javí zachovanie pevnej dolnej hranice a súčasné naviazanie hornej hranice na násobok minimálnej mzdy, čím by sa zachoval pôvodný legislatívny zámer a zároveň by sa právna úprava stala dlhodobo adaptabilnou. Len právna úprava, ktorá je efektívna, môže naplno rozvinúť potenciál inštitútu plnenia v splátkach.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ČOLÁK, Jaroslav, a kol.: Procesné právo. Význam súdneho procesu a civilné sporové konanie. Plzeň: Aleš Čeněk, 2024. 566 s. ISBN 978-80-7380-953-9

IVANKO, Daniel, a kol.: Zákon o upomínacom konaní. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o. 2018. 146 s. ISBN 978-80-8168-830-0

ŠTEVČEK, Marek, a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2022. 1752 s. ISBN 978-80-7400-909-9

Internetové zdroje:

Minimálna mzda [online]. Národný inšpektorát práce. [cit.2026-01-06] Dostupné na: <https://www.ip.gov.sk/minimalna-mzda>

Judikatúra:

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 10.11.2020, sp. zn. IV. ÚS564/2020

Právne predpisy:

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov

Zákon č. 307/2016 Z. z. o upomínacom konaní v znení neskorších predpisov

Zákon č. 305/2013 Z. z. o elektronickej podobe výkonu pôsobnosti orgánov verejnej moci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o e-Governmente)

MEDZI FINALITOU A KOREKCIOU: MOŽNOSTI ZÁSAHOV DO ROZHODCOVSKÉHO ROZSUDKU VO SVETLE ZÁSADY FINALITY ARBITRÁŽNEHO ROZHODNUTIA

BETWEEN FINALITY AND CORRECTION: OPTIONS FOR INTERVENING IN AN ARBITRAL AWARD IN LIGHT OF THE PRINCIPLE OF FINALITY OF ARBITRAL AWARDS

Radoslav Hnilica¹

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na systematickú analýzu hraníc a foriem zásahov do rozhodcovského rozsudku v slovenskom právnom poriadku. Pozornosť sa venuje jednak vnútorným mechanizmom korekcie rozhodcovského rozsudku v rámci rozhodcovského konania, jednak vonkajším formám jeho preskúmania zo strany štátnych súdov. Cieľom príspevku je posúdiť, či platná právna úprava poskytuje primeranú rovnováhu medzi autonómiou arbitráže a ochranou procesných práv účastníkov rozhodcovského konania.

Kľúčové slová

rozhodcovské konanie, rozhodcovský rozsudok, rozhodca, preskúmanie rozhodcovského rozsudku, zrušenie rozhodcovského rozsudku

Abstract

The article provides a systematic analysis of the limits and forms of intervention in arbitral awards within the Slovak legal system. It examines both internal mechanisms for correcting arbitral awards within arbitral proceedings and external forms of judicial review exercised by state courts. The aim of the article is to assess whether the current legal framework strikes an appropriate balance between arbitral autonomy and the protection of the parties' procedural rights.

Keywords

arbitration, arbitral award, arbitrator, review of an arbitral award, annulment of an arbitral award

Úvod

Rozhodcovské konanie predstavuje alternatívny spôsob riešenia sporov, prostredníctvom ktorého sa porušeným alebo ohrozeným subjektívnym právam poskytuje právna ochrana pred mimosúdny orgánom. Na tento mimosúdny orgán bola účastníkmi

¹ JUDr. Radoslav Hnilica, PhD., odborný asistent na Katedre občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Autor zároveň pôsobí ako advokát a člen predsedníctva Rozhodcovského súdu Slovenskej obchodnej a priemyselnej komory v Bratislave.

konania dobrovoľne prenesená právomoc všeobecného súdu, ktorý by o veci inak rozhodoval. Procesná ochrana je poskytovaná formou prejednávania a rozhodnutia veci rozhodcovským súdom v kontradiktórnom konaní. Rozhodcovské rozsudky majú právnu silu ako rozsudky všeobecných súdov a sú vykonateľné za rovnakých podmienok. V rozhodcovskom konaní je teda garantovaná možnosť dosiahnuť vydanie záväzného rozhodnutia a rovnako aj možnosť jeho vynútenia štátnou mocou.

Rozhodovanie sporov ako spôsob ochrany porušených alebo ohrozených subjektívnych práv je nielen právno-ochrannou funkciou štátu, ale i ľudskou činnosťou. Keďže rozhodovanie právnych sporov je nevyhnutne spojené s ľudským faktorom, nemožno ani v rozhodcovskom konaní vylúčiť vznik procesných pochybení alebo omylov. Rozhodca, na rozdiel od sudcu všeobecného súdu, pritom nemusí byť ani osobou znalou práva, nakoľko platná právna úprava nenormuje ako predpoklad výkonu funkcie rozhodcu získanie právnického vzdelania.²

Z dôvodu udržania dôvery spoločnosti v spravodlivosť a právo je nutné prípadné vady rozhodnutí i postupu rozhodcovského súdu náležite odstraňovať. Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZRK“) obsahuje komplex vnútorných a vonkajších mechanizmov kontroly rozhodcovských rozsudkov. Právna úprava tak poskytuje účastníkom rozhodcovského konania rôzne možnosti nápravy väd, ktoré v ďalšom texte podrobujeme hlbšej analýze za účelom posúdenia primeranosti nastavenia autonómneho systému arbitráže v právnom rámci.

Zásada finality rozhodcovského rozsudku predstavuje jeden zo základných pilierov arbitráže ako alternatívneho spôsobu riešenia sporov. Jej uplatnenie však nemôže viesť k popretiu minimálnych procesných záruk účastníkov konania. Práve napätie medzi požiadavkou konečnosti rozhodnutia a potrebou korekcie procesných pochybení tvorí východisko analýzy.

1. Oprava chýb a zrejmých nesprávností rozhodcovského rozsudku

Procesný mechanizmus riešenia formálnych chýb vo vydanom rozhodcovskom rozsudku, bez zmeny jeho meritórneho obsahu, je založený na inštitúte opravy rozhodcovského rozsudku. Oprava rozhodcovského rozsudku predstavuje právny nástroj, prostredníctvom ktorého môže rozhodcovský súd odstrániť zjavné, objektívne a neúmyselné chyby v

² V roku 2019 Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky iniciovalo legislatívny návrh na zmenu právnej úpravy zákona o rozhodcovskom konaní, ktorého cieľom bolo zavedenie nového kvalifikačného predpokladu pre výkon funkcie rozhodcu. Návrh vychádzal z požiadavky, aby v prípade rozhodovania sporu jediným rozhodcom túto funkciu mohol vykonávať výlučne advokát alebo notár. Ak by spor prejednával a rozhodoval rozhodcovský senát, aspoň jeden z jeho členov mal byť advokátom alebo notárom. Uvedený legislatívny návrh však napokon nebol v rámci legislatívneho procesu schválený. Pozri bližšie: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2019/617>.

rozhodcovskom rozhodnutí, ako sú chyby v písaní, preklepy, aritmetické omyly alebo iné podobné nesprávnosti, bez toho, aby zasahoval do meritórneho posúdenia sporu alebo menil právne závery rozhodnutia. Účelom korekcie nie je revízia alebo zmena rozhodnutia, ale zachovanie integrity pôvodnej vôle rozhodcovského súdu, ktorá bola nesprávne zachytená v písomnej forme rozhodnutia.³

Ide v podstate o odstraňovanie rôznych typografických chýb, omylov v počítaní alebo iných zrejmych nesprávností napr. v uvedení sumy, označení subjektov, ak ich správne znenie vyplýva zo spisu. Oprava sa môže týkať len takých nesprávností, ktoré majú pôvod v samotnom rozhodnutí a zároveň zodpovedajú pôvodnému úmyslu rozhodcov. Opravou nesmie dôjsť ku korekcii merita výroku, zisteného skutkového stavu alebo právnych záverov uvedených v rozhodcovskom rozsudku; teda zásahu do vecného obsahu rozhodnutia, k jeho zmene ani k jeho dodatočnému meritórnemu prehodnoteniu.

Oprava objektívnych formálnych väd plní kľúčovú úlohu v zabezpečení procesnej istoty a presnosti textu rozsudku, čím sa predchádza najmä problémom pri jeho nútenom výkone.

Nedostatky ako chyby v písaní a počítaní a iné zrejme nesprávnosti v písomnom vyhotovení rozsudku opraví rozhodcovský súd z vlastnej iniciatívy alebo na žiadosť účastníka konania do 60 dní od jeho právoplatnosti.⁴ O oprave teda môže rozhodcovský súd rozhodnúť buď na žiadosť účastníka konania alebo aj *ex officio*. Z platnej právnej úpravy vyplýva, že tento procesný mechanizmus je striktne odlišený od opravných prostriedkov smerujúcich k preskúmaniu správnosti rozsudku.

Na tomto mieste sa žiada poukázať na určitú nejednoznačnosť platnej právnej úpravy týkajúcej sa opravy rozhodcovského rozsudku. Právna úprava ZRK explicitne neupravuje formu, akou má byť rozhodcovský rozsudok opravený. Do úvahy preto prichádzajú dve možnosti opravy:

1. vypracovať opravné uznesenie (ako je tomu v konaní pred všeobecným súdom),
2. vypracovať nové a správne písomné vyhotovenie rozhodcovského rozsudku.

Aj keď právna úprava nie je v spôsobe opravy celkom jednoznačná, prikláňali by sme sa k druhej možnosti, teda vyhotoviť opravený rozhodcovský rozsudok a tento doručiť účastníkom konania. Tento záver možno oprieť aj o gramatický výklad druhej vety ustanovenia § 36 ods. 1 ZRK „Opravený rozhodcovský rozsudok sa doručí všetkým účastníkom rozhodcovského konania.“. Táto koncepcia sa však zásadne odlišuje od postupu všeobecného

³ SINGH, Pragya, TANDON, Meha: Righting a Wrong: The Correction of Arbitral Awards. Indian Journal of Arbitration Law, 2021, roč. 9, č. 2, s. 2-3 a 5-6. Dostupné na SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3789687>.

⁴ § 36 ods. 1 ZRK.

súdu podľa Civilného sporového poriadku, ktorý pri oprave vydáva opravné uznesenie.⁵ Načrtnutý postup opravy rozhodcovského rozsudku rozhodcovským súdom je však pragmatický a účelný, vzhľadom na princípy rýchlosti a neformálnosti rozhodcovského konania, ktoré rozhodcovskému súdu umožňujú opraviť formálne chyby v rozhodcovskom rozsudku urýchlene v podstate zmenou niekoľkých slov a aj jednoduchším procesným postupom, bez potreby vydania osobitného formálneho uznesenia.

Doručenie opraveného rozhodcovského rozsudku bude mať následne vplyv na plynutie lehoty na podanie žaloby na zrušenie rozhodcovského rozsudku na všeobecný súd, ktorá ak účastník požiadal o opravu rozsudku, začína plynúť až od doručenia rozhodnutia o oprave.⁶

Obdobný koncept opravy rozhodcovského rozsudku vyplýva aj z čl. 33 modelového zákona UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration v znení zmeny z roku 2006⁷, ktorý umožňuje opravu chýb v písaní, počítaní a iných zrejmých nesprávností bez zásahu do meritórneho posúdenia veci. Slovenská právna úprava tak v tomto smere korešponduje s medzinárodne akceptovaným štandardom.

2. Výklad rozhodcovského rozsudku

Výklad rozhodcovského rozsudku predstavuje procesný inštitút, ktorý umožňuje účastníkom rozhodcovského konania objasniť nejasné, dvojznačné alebo neúplné časti právoplatne vydaného rozhodcovského rozsudku. Ide o osobitný interpretačný prostriedok slúžiaci na zabezpečenie zrozumiteľnosti, jednoznačnosti rozhodcovských rozhodnutí a procesnej istoty. Nezakladá nové rozhodnutie o meritórnej otázke, ale objasňuje pôvodné rozhodnutie jeho výkladom. Výklad podáva rozhodcovský súd, ktorý rozsudok vydal, a teda ide o autentický výklad.

Každý účastník rozhodcovského konania môže požiadať rozhodcovský súd, aby podal výklad k určitej časti rozhodcovského rozsudku do 30 dní od jeho doručenia.⁸ Rozhodcovský súd môže podať výklad len na základe žiadosti účastníka konania; nemôže ho podať *ex offio*. Právna úprava implicitne predpokladá, že tento inštitút nezmenšuje konečnosť a záväznosť právoplatného rozhodcovského rozhodnutia, ale slúži na odstránenie jazykových alebo výkladových nejasností. Výklad rozhodcovského rozsudku sa musí obmedziť výlučne na

⁵ Porovnaj § 224 Civilného sporového poriadku „Súd kedykoľvek aj bez návrhu opraví v rozsudku chyby v písaní a počítaní, ako aj iné zrejmé nesprávnosti. O oprave súd vydá opravné uznesenie, ktoré doručí subjektom konania.“.

⁶ § 41 veta druhá ZRK.

⁷ Pozri: https://uncitral.un.org/en/texts/arbitration/modelaw/commercial_arbitration.

⁸ § 36 ods. 2 ZRK.

vysvetlenie už prijatého rozhodnutia. Rozhodcovský súd nie je pri výklade oprávnený meniť výrok rozsudku, v odôvodnení dopĺňať nové skutkové zistenia alebo nanovo posudzovať právne otázky. Táto úprava nadväzuje na cieľ rozhodcovského konania ako rýchleho a konečného riešenia sporov bez zbytočných prietáhov; preto je výklad možný len v prísne určenom čase a v rámci pôvodného rozsahu rozhodnutia.

Z formálneho hľadiska je potrebné dodatočný výklad rozhodcovského rozsudku považovať za súčasť tohto rozhodcovského rozsudku. Podanie žiadosti o výklad pritom nezastavuje plynutie, ani nepredlžuje lehotu na podanie žaloby na zrušenie rozhodcovského rozsudku všeobecným súdom.

Význam výkladu spočíva aj v tom, že jasne formulovaný rozhodcovský rozsudok redukuje riziko jeho zrušenia v následnom súdnom konaní pred všeobecným súdom a zároveň zabezpečuje predvídateľnejší výkon rozhodnutia. Týmto spôsobom možno odstraňovať nejasnosti v rozhodcovských rozhodnutiach, ktoré by v konečnom dôsledku mohli viesť k právnej neistote. Keďže rozhodcovské konanie je postavené na neformálnom prístupe, kedy konanie nemusí viesť a ani konečné rozhodnutie nemusí vydávať osoba znalá práva, tento procesný nástroj má značný praktický význam. Výklad rozhodcovského rozsudku tak nenaruša jeho konečnosť, ale prispieva k právnej istote účastníkov, k predvídateľnosti výkonu rozhodnutia a znižuje riziko jeho následného spochybnenia.

3. Preskúmanie rozhodcovského rozsudku inými rozhodcami

Vo všeobecnosti je rozhodcovské konanie zásadne jednoinštančné. Na dvojinštančnosti – preskúmaní rozhodcovského rozsudku iným rozhodcom resp. rozhodcami sa zmluvné strany musia dohodnúť v rozhodcovskej zmluve. Preskúmanie rozhodcovského rozsudku v druhej inštancii je pritom jediným „univerzálnym“ opravným prostriedkom umožňujúcim jeho preskúmanie ako z procesných, tak i z vecných (hmotnoprávných) dôvodov. Dôvody preskúmania rozhodcovského rozsudku platná právna úprava ZRK neustanovuje.

Zákomom prezumovaná jednoinštančnosť konania (rozhodcovský rozsudok v zásade nemožno preskúmať opravným prostriedkom so suspenzívnym účinkom), garantuje poskytnutie rýchlej právnej ochrany porušeným právam. Táto vlastnosť je jednou z často prezentovaných výhod rozhodcovského konania. Úmyslom zákonodarcu bolo maximálne zrýchliť konanie, a tým zabezpečiť efektívnu právnu ochranu. Takto sa účastníci môžu domôcť právoplatného rozhodnutia vo veci v čo možno najkratšom čase.

Na nadobudnutie právoplatnosti rozhodcovského rozsudku sa tak vyžadujú nasledovné predpoklady (i.) riadne doručenie rozhodnutia, (ii.) nemožnosť preskúmať ho postupom podľa § 37 ZRK.

Zákon však umožňuje zmluvným stranám dohodnúť sa v rozhodcovskej zmluve aj na preskúmaní rozhodcovského rozsudku na žiadosť účastníka iným rozhodcom (rozhodcami) – dvojinštančností konania. Účastníci si týmto spôsobom môžu bližšie upraviť podmienky zmluvne dohodnutého mechanizmu preskúmania rozhodcovského rozsudku. V rozhodcovskej zmluve si strany môžu dohodnúť napr. prípustnosť prieskumu; rozsah a dôvody prieskumu; viazanosť rozsahom, dôvodmi, zisteným skutkovým stavom; možnosť vykonania dokazovania; spôsob a formu rozhodnutia, atď..

Tu je však potrebné zdôrazniť, že ak sa účastníci na preskúmaní rozhodcovského rozsudku nedohodnú vopred v rozhodcovskej zmluve, je jeho preskúmanie iným rozhodcom vylúčené.⁹ Znamená to, že na dvojinštančnosť rozhodcovského konania sa zmluvné strany musia jasne dohodnúť už pred začatím konania v rozhodcovskej zmluve.

Rozhodcovský rozsudok následne preskúma rozhodca alebo rozhodcovia, na ktorých sa zmluvné strany dohodli, alebo ktorí boli ustanovení zákonným spôsobom, a to dohodnutým procesným postupom. Podľa ZRK, žiadosť o preskúmanie rozhodcovského rozsudku môže účastník konania podať do 15 dní od jeho doručenia. Postup pri preskúmaní rozhodcovského rozsudku je v podstate obdobný ako postup pri prejednávaní veci samej. Postupuje sa primerane podľa § 16 až 36 a § 39 ZRK.¹⁰ Aj pri preskúmaní rozhodcovského rozsudku je potrebné dôsledne dbať na kogentné ustanovenia ZRK.

„V prípade tohto nastavenia je potrebné zvažovať, ktorý akt sa považuje za rozhodcovský rozsudok, ktorý má následne účinky *res iudicata* a predstavuje exekučný titul. Ak „druhostupňový“ rozhodcovský rozsudok obstoí ako samostatný rozhodcovský rozsudok, je možné v ďalších konaniach prihliadať len naň. Ak však „prvostupňový“ a „druhostupňový“ spolu úzko súvisia (napr. druhostupňové rozhodnutie vo výroku len potvrdzuje prvostupňový výrok), je na účely ďalšieho konania potrebné prihliadať na obe rozhodnutia ako na jedno.“¹¹

Možnosť dohodnúť dvojinštančnosť rozhodcovského konania predstavuje významný nástroj posilnenia procesných záruk, ktorý však zostáva v slovenskej aplikačnej praxi využívaný skôr výnimočne.

⁹ § 37 ods. 1 ZRK.

¹⁰ § 37 ods. 3 ZRK.

¹¹ GYÁRFÁŠ, Juraj: § 37 [Preskúmanie rozhodcovského rozsudku]. In: GYÁRFÁŠ, Juraj, ŠTEVČEK, Marek a kol. Zákon o rozhodcovskom konaní. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2016. s. 503-506. ISBN 978-80-7400-636-4.

4. Žaloba na zrušenie tuzemského rozhodcovského rozsudku

V prípade, že sa zmluvné strany rozhodcovskej zmluvy nedohodli na preskúmateľnosti rozhodcovského rozsudku – dvojinštančnom konaní, strana, ktorá nie je s rozhodnutím súdu spokojná nemá veľa možností ako napadnúť takéto rozhodnutie a zvrátiť pre ňu nepriaznivú právnu situáciu. Meritórny rozsudok rozhodcovského súdu je totiž v takom prípade konečný. Podľa odbornej literatúry sú rozhodnutia rozhodcov spravidla konečné a záväzné. „Neexistujú žiadne alebo len veľmi obmedzené dôvody, na základe ktorých sa možno proti rozhodnutiam rozhodcov odvolať na súd z dôvodu, že závery rozhodcov sú nesprávne.“¹²

Možnosť ako za stanovených podmienok napadnúť rozhodcovský rozsudok zaťažený procesnými vadami predstavuje podľa platnej právnej úpravy ZRK iba žaloba na príslušný všeobecný súd na zrušenie tuzemského rozhodcovského rozsudku. Konanie o žalobe na zrušenie rozhodcovského rozsudku nemožno chápať ako ďalšiu inštanciu rozhodcovského konania, ale ako výnimočný korekčný mechanizmus zameraný na ochranu základných procesných princípov.

„V mnohých rozvinutých národných rozhodcovských úpravách je rozhodcovský rozsudok predmetom malého alebo žiadneho meritórneho (vecného) prieskumu a malého prieskumu procesného postupu rozhodcovského súdu. Naproti tomu niektoré štáty povoľujú relatívne rozsiahle preskúmanie rozhodcovského rozsudku vo veci samej a procesného postupu v arbitráži, či už explicitne alebo vo forme rozsiahleho prieskumu verejných záujmov.“¹³

Inštitút kontroly a preskúmateľnosti rozhodcovského rozsudku všeobecným súdom je determinovaný povinnosťou štátu zabezpečiť základné právo na súdnu ochranu. Aj keď štát umožnil delegáciu súdnej moci zo všeobecných súdov na nesúdne, súkromné orgány, neznamená to, že sa zbavil všetkých svojich povinností pri výkone spravodlivosti. Preto je zásadne povinný zabezpečiť a realizovať aspoň minimálnu kontrolu vykonávania rozhodcovskej právomoci rozhodcovskými súdmi, a to práve prostredníctvom preskúmania rozhodcovského rozsudku na základe žaloby na zrušenie tuzemského rozhodcovského rozsudku.

Žalobu na zrušenie tuzemského rozhodcovského rozsudku môže na všeobecný súd podať účastník konania len z dôvodov taxatívne vymedzených v § 40 ods. 1 ZRK.¹⁴

¹² LEW, Julian, MISTELIS, Loukas, KROLL, Stefan: Comparative International Commercial Arbitration. Haag: Kluwer Law International, 2003. s. 7. ISBN 90-411-1568-4.

¹³ BORN, Gary: International Commercial Arbitration. Volume I. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. s. 1680-1681. ISBN 978-90-411-2759-4.

¹⁴ Ide o nasledovné dôvody na zrušenie:
„a) účastník rozhodcovského konania preukáže, že

Je potrebné zdôrazniť, že tuzemský rozhodcovský rozsudok možno na návrh účastníka konania zrušiť na všeobecnom súde len z „procesných“ dôvodov (napr. pre nedostatky v subjektívnej alebo objektívnej arbitrabilite, procesnej nespravodlivosti spočívajúcej v porušení procesných pravidiel). Znamená to, že všeobecný súd v zásade nemôže preskúmať rozhodcovský rozsudok vecne. ZRK explicitne pripúšťa meritórny prieskum rozhodcovského rozsudku iba v jednom prípade, a to pre jeho rozpor s verejným poriadkom.¹⁵ Na mieste je otázka prípadného otvorenia odbornej diskusie k možnosti rozšírenia dôvodov na zrušenie rozhodcovského rozsudku aj z niektorých výnimočných hmotnoprávných dôvodov.

Účastník konania však musí byť v rozhodcovskom konaní obozretný a všetky procesné vady konania musí namietat' už v konaní pred rozhodcom.¹⁶ Inak sa vystavuje riziku, že jeho neskoršia žaloba na zrušenie rozhodcovského rozsudku bude neúspešná. Tiež sa žiada dodať, že procesné pochybenia rozhodcovského súdu v konaní budú môcť byť dôvodom pre zrušenie, len ak mohli mať vplyv na rozhodnutie o veci samej.

Dôvody na zrušenie rozhodcovského rozsudku sú veľmi obmedzené, aby sa zabránilo neoprávnenému zasahovaniu do rozhodcovských rozhodnutí a aby sa zabezpečilo, že rozhodcovské konanie zostane účinnou a konečnou metódou riešenia sporov.

Žaloba na zrušenie rozhodcovského rozsudku sa podáva na všeobecný súd, v obvode ktorého sa nachádza miesto rozhodcovského konania.¹⁷ Ide o výlučnú miestnu príslušnosť

-
1. *nemal spôsobilosť uzavrieť rozhodcovskú zmluvu, rozhodcovská zmluva nebola uzavretá v súlade s právnym poriadkom, podľa ktorého sa na základe dohody zmluvných strán mala rozhodcovská zmluva uzavrieť, alebo že takáto dohoda nebola uzavretá, podľa právneho poriadku Slovenskej republiky,*
 2. *nebol riadne upovedomený o ustanovení rozhodcu, o rozhodcovskom konaní alebo že mu nebolo umožnené sa zúčastniť na rozhodcovskom konaní,*
 3. *rozhodcovským rozsudkom sa rozhodol spor, pre ktorý nebola uzatvorená rozhodcovská zmluva, alebo ktorý nie je v medziach rozhodcovskej doložky, alebo že rozsudok prekračuje dosah dohovoru o rozhodcovi alebo dosah rozhodcovskej doložky; ak ale môžu byť časti rozhodcovského rozsudku vo veciach podrobených rozhodcovskému konaniu oddelené od častí rozsudku pojednávajúcich o veciach, ktoré nie sú mu podrobené, súd zruší rozhodcovský rozsudok len v dotknutej časti,*
 4. *rozhodcovský súd nebol ustanovený, rozhodcovské konanie neprebiehala spôsobom dohodnutým účastníkmi rozhodcovského konania alebo že sa táto dohoda neuzavrela, ak ustanovenie rozhodcovského súdu alebo priebeh rozhodcovského konania bol v rozpore s ustanoveniami tohto zákona, ak tieto skutočnosti mohli mať vplyv na rozhodnutie vo veci samej alebo*

b) súd zistí, že sú dôvody, pre ktoré by boli odopreté uznanie a výkon cudzieho rozhodcovského rozsudku aj bez návrhu účastníka podľa § 50 ods. 2 tohto zákona.“ (Ide o prípady, keď podľa právneho poriadku Slovenskej republiky nemožno predmet sporu riešiť v rozhodcovskom konaní – nedostatok objektívnej arbitrability alebo by jeho uznanie a výkon boli v rozpore s verejným poriadkom.)

Dôvody na zrušenie podľa písmena a) citovaného ustanovenia skúma všeobecný súd len na návrh žalobcu a dôvody podľa písm. b) skúma všeobecný súd vždy *ex offio*.

¹⁵ § 40 ods. 1 písm. b) ZRK.

¹⁶ §40 ods. 4 ZRK.

¹⁷ § 20 ods. 2 písm. d) CSP „Namiesto všeobecného súdu žalovaného je na konanie príslušný výlučne súd: v ktorého obvode sa nachádza miesto rozhodcovského konania, ak ide o konanie v sporoch týkajúcich sa rozhodcovského konania okrem spotrebiteľského rozhodcovského konania; ak sa miesto rozhodcovského konania nenachádza na území Slovenskej republiky, na konanie je príslušný súd, v ktorého obvode má žalovaný adresu trvalého pobytu, adresu sídla alebo organizačnú zložku, ak ide o zahraničnú právnickú osobu; ak žalovaný nemá v Slovenskej

všeobecného súdu. Následne z hľadiska kauzálnej príslušnosti ide o jeden z troch nasledovných súdov, v obvode ktorých sa nachádza miesto rozhodcovského konania (i.) Mestský súd Bratislava III pre obvody Krajského súdu v Bratislave, Krajského súdu v Nitre, Krajského súdu v Trnave, (ii.) Okresný súd Banská Bystrica pre obvody Krajského súdu v Banskej Bystrici, Krajského súdu v Trenčíne, Krajského súdu v Žiline a (iii.) Mestský súd Košice pre obvody Krajského súdu v Košiciach, Krajského súdu v Prešove.¹⁸

Samotná žaloba smeruje proti druhému účastníkovi rozhodcovského konania a obsahuje rovnaké formálne náležitosti ako žaloba podľa § 132 Civilného sporového poriadku.¹⁹ Bremeno tvrdenia a dôkazné bremeno ohľadne existencie dôvodov na zrušenie rozhodcovského rozsudku všeobecným súdom nesie zásadne žalobca.

Lehota na podanie žaloby je 60 dní a plynie odo dňa doručenia rozhodcovského rozsudku. Ak účastník požiadal o opravu rozsudku podľa § 36 ZRK, táto lehota začína plynúť od doručenia rozhodnutia o oprave. Za podanie žaloby sa podľa zákona č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v znení neskorších predpisov platí súdny poplatok vo výške 470,-EUR (položka č. 3, písm. c) sadzobníka poplatkov).

Práve pri prejednávaní žalôb na zrušenie rozhodcovského rozsudku civilným súdom sa prejavuje kontrolná funkcia všeobecných súdov vo vzťahu k rozhodcovským súdom. Z tohto dôvodu sú ustanovenia týkajúce sa zrušenia rozhodcovského rozsudku podľa § 42 ZRK kogentnými ustanoveniami, ktoré nemôžu účastníci v rozhodcovskej zmluve vylúčiť.

Žiada sa zdôrazniť, že po podaní žaloby na zrušenie rozhodcovského rozsudku na príslušnom všeobecnom súde, napadnutý rozhodcovský rozsudok zostáva právoplatný. Podanie žaloby tak nemá vo vzťahu k rozhodcovskému rozsudku suspenzívne účinky. Tým je posilnená jednoinštančnosť rozhodcovského konania. Súd, ktorý rozhoduje o žalobe, však výnimočne môže na návrh účastníka konania odložiť vykonateľnosť rozhodcovského rozsudku. Žaloba na zrušenie tak plní funkciu „mimoriadneho“ opravného prostriedku, avšak len z prísne obmedzených procesných dôvodov.

V medzinárodnej obchodnej arbitráži už bola nastolená i otázka, či je možné vymáhať rozhodcovský nález podľa New Yorského dohovoru o uznaní a výkone cudzích

republike adresu trvalého pobytu, adresu sídla alebo organizačnú zložku, ak ide o zahraničnú právnickú osobu, na konanie je príslušný súd, v ktorého obvode má žalobca adresu trvalého pobytu, adresu sídla alebo organizačnú zložku, ak ide o zahraničnú právnickú osobu.“.

¹⁸ § 28 CSP.

¹⁹ Podľa § 132 CSP „V žalobe sa okrem všeobecných náležitostí podania uvedie označenie strán, pravdivé a úplné opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov na ich preukázanie a žalobný návrh.“.

rozhodcovských rozhodnutí z roku 1959 i napriek tomu, že nález bol zrušený vnútroštátnym súdom v mieste konania arbitráže.²⁰

Všeobecný súd rozhodne o podanej žalobe na zrušenie tuzemského rozhodcovského rozsudku tak, že buď žalobu zamietne (ak je nedôvodná) alebo napadnutý rozhodcovský rozsudok zruší, a to i v časti. Všeobecný súd nemôže rozhodcovský rozsudok zmeniť (jeho rozhodnutie je kasačnej povahy).

Ďalší procesný postup po zrušení rozhodcovského rozsudku následne závisí od dôvodu, z ktorého všeobecný súd rozhodcovský rozsudok zrušil.²¹ Ak všeobecný súd zruší rozhodcovský rozsudok z dôvodov neplatnosti rozhodcovskej zmluvy alebo nemožnosti riešiť predmet sporu v rozhodcovskom konaní pokračuje v konaní vo veci v rozsahu uvedenom v žalobe alebo vzájomnej žalobe všeobecný súd. Ak všeobecný súd zruší rozhodcovský rozsudok z iných dôvodov, rozhodcovská zmluva zostáva naďalej v platnosti, pričom rozhodcovia zúčastnení na zrušenom rozsudku sú z nového prerokovania a rozhodnutia veci vylúčení. V prípade, že sa účastníci nedohodnú inak, budú noví rozhodcovia ustanovení podľa rovnakých zásad ako pôvodní rozhodcovia. V tomto prípade vo veci samej rozhodne opäť rozhodcovský súd, ale v inom zložení. ZRK však neukladá vylúčeným rozhodcom explicitnú povinnosť postúpiť vec (rozhodcovský spis) novým rozhodcom, čo považujeme za medzeru v právnej úprave.²²

5. Preskúmanie rozhodcovského rozsudku Ústavným súdom SR

Odborné názory na preskúmavanie rozhodcovských rozsudkov Ústavným súdom Slovenskej republiky sa dlhodobo rôznili až do vydania uznesenia Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PLz. 5/2015 z 18. novembra 2015.²³ V predmetnom rozhodnutí Ústavný súd Slovenskej republiky vyniesol právny záver, že „Ústavný súd Slovenskej republiky nemá právomoc rozhodovať o sťažnostiach proti postupu alebo rozhodnutiam rozhodcovských súdov.“.

Tento záver Ústavný súd Slovenskej republiky v predmetnom rozhodnutí argumentačne zakladá na tom, že rozhodcovský súd nie je orgánom verejnej moci, keďže jeho právomoc je odvodená výlučne od súkromnoprávnej dohody účastníkov sporu. Rozhodcovský rozsudok

²⁰ K tomu pozri napr.: SEYADI, Reyadh: Enforcement of arbitral awards annulled by the court of the seat. In: Arbitration, roč. 84, 2018, č. 2, s. 128 – 141.

²¹ Podľa § 43 ods. 1 a 2 ZRK.

²² Pozri bližšie: HNILICA, Radoslav: Zrušenie rozhodcovského rozsudku – niekoľko úvah o (ne)dostatočnosti platnej právnej úpravy. In: Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 935. ISBN (e-verzia) 978-80-7160-772-4.

²³ Publikované v zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky pod č. 49/2015.

nemožno považovať za rozhodnutie orgánu verejnej moci, a preto nespadá do prieskumnej právomoci Ústavného súdu Slovenskej republiky.

Vo výsledku vyššie uvedené rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky znamená, že priame preskúmanie rozhodcovských rozsudkov Ústavným súdom Slovenskej republiky bolo odmietnuté ako neprípustné, pričom Ústavný súd Slovenskej republiky môže mať vplyv na rozhodcovské konanie len prostredníctvom prieskumu rozhodnutí štátnych všeobecných súdov konajúcich o zrušení rozhodcovských rozsudkov.

Uvedený prístup posilňuje autonómiu rozhodcovského konania, no zároveň kladie zvýšené nároky na kvalitu súdneho prieskumu rozhodcovských rozsudkov zo strany všeobecných súdov.

Záver

V rozhodcovskom konaní je garantovaná možnosť dosiahnuť vydanie záväzného rozhodnutia a rovnako aj možnosť jeho vynútenia štátnou mocou. Tým sa poskytuje procesná záruka zabezpečenia ochrany porušených alebo ohrozených práv tiež prostredníctvom tohto mimosúdneho spôsobu riešenia sporov. Proces poskytovanej ochrany pritom nie je tak prísne formálne viazaný a je založený na flexibilitate procesných pravidiel, čo však zároveň zvyšuje význam účinných korekčných mechanizmov. Rozhodca navyše nemusí byť osobou znalou práva. Možnosť vzniku rôznych procesných pochybení a väd rozhodcovských rozhodnutí preto nie je zanedbateľná.

Vykonaná analýza vnútorných a vonkajších mechanizmov kontroly rozhodcovských rozsudkov vedie k záveru, že i napriek niektorým identifikovaným medzerám v platnej právnej úprave ZRK (napr. absencia stanovenia formy opravy rozhodcovského rozsudku; absencia uloženia povinnosti postúpiť spis po zrušení rozsudku novým rozhodcom) je vzťah medzi finalitou rozhodcovských rozsudkov a ochranou procesných práv účastníkov rozhodcovského konania pomerne vyvážený. V naznačenom smere by bolo vhodné uvažovať o čiastočnej legislatívnej precizácii ZRK, ktorá by odstránila identifikované aplikačné nejasnosti bez oslabenia zásady finality rozhodcovských rozsudkov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BORN, G.: International Commercial Arbitration. Volume I. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2009. 3303 s. ISBN 978-90-411-2759-4.

GYÁRFÁŠ, J. - ŠTEVČEK, M. a kol.: Zákon o rozhodcovskom konaní. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2016. 744 s. ISBN 978-80-7400-636-4.

HNILICA, R.: Zrušenie rozhodcovského rozsudku – niekoľko úvah o (ne)dostatočnosti platnej právnej úpravy. In: Bratislavské právnické fórum 2025. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 927-939. ISBN (e-verzia) 978-80-7160-772-4.

LEW, J. – MISTELIS, L. – KROLL, S.: Comparative International Commercial Arbitration. Haag: Kluwer Law International, 2003. 953 s. ISBN 90-411-1568-4.

SEYADI, R.: Enforcement of arbitral awards annulled by the court of the seat. In: Arbitration, roč. 84, 2018, č. 2, s. 128–141.

SINGH, P. - TANDON, M.: Righting a Wrong: The Correction of Arbitral Awards. Indian Journal of Arbitration Law, roč. 9, 2021, č. 2, s. 1-14. Dostupné na SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3789687>.

Zákon č. 244/2002 Z. z. o rozhodcovskom konaní v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch v znení neskorších predpisov.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PLz. 5/2015 z 18. novembra 2015.

DOPAD ROZHODOVACEJ ČINNOSTI EŠĽP A ÚS SR NA ZDÔVODŇOVANIE ROZHODNUTÍ SÚDOV SR

THE IMPACT OF THE DECISION-MAKING ACTIVITY OF THE ECHR AND THE CONSTITUTIONAL COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC ON THE JUSTIFICATION OF DECISIONS OF SLOVAK COURTS

Zuzana Mikulová¹

Abstrakt

Medzi základné požiadavky spravodlivého súdneho procesu patrí povinnosť súdu odôvodniť svoje rozhodnutia, aby strany sporu dostali odpovede na svoje argumenty a návrhy prednesené v priebehu sporového konania. Takto medzi požiadavky kladené na odôvodňovanie rozhodnutí budú patriť jasnosť, zrozumiteľnosť, presvedčivosť, preskúmateľnosť. Jedná sa o procesnú záruku práva na spravodlivé súdne konanie, ktoré implicitne vyplýva z článku 6 ods. 1 Dohovoru, a ktoré zaväzuje súdy členských štátov Rady Európy na poskytnutie dostatočného odôvodnenia svojho rozhodnutia.

Kľúčové slová

Spravodlivý súdny proces, Odôvodnenie, Preskúmateľnosť

Abstract

Among the fundamental requirements of a fair trial is undoubtedly the obligation of the court to justify its decisions so that the parties to the dispute receive responses to their arguments and proposals presented during the course of the proceedings. The requirements for the justification of decisions will include clarity, comprehensibility, persuasiveness, and reviewability. This constitutes a procedural guarantee of the right to a fair trial, which implicitly arises from Article 6(1) of the Convention and obliges the courts of the member states of the Council of Europe to provide sufficient reasoning for their decisions.

Keywords

Fair trial, Justification, Reviewability

Úvod

Medzi základné požiadavky spravodlivého súdneho procesu nepochybne patrí povinnosť súdu odôvodniť svoje rozhodnutia, aby strany sporu dostali odpovede na svoje argumenty a návrhy prednesené v priebehu sporového konania, a aby bola zabezpečená kontrola výkonu spravodlivosti zo strany verejnosti, ktorá má zabezpečený prístup k zneniu

¹ JUDr. Zuzana Mikulová, LL.M., sudkyňa Mestského súdu Košice, externá doktorandka Katedry občianskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

právoplatných a vykonateľných rozhodnutí súdov. Aj z predmetného je zrejmé, že medzi požiadavky kladené na odôvodňovanie rozhodnutí budú patriť jasnosť, zrozumiteľnosť, presvedčivosť, preskúmateľnosť, ved' napokon konečné rozhodnutie bude zavŕšením sporového konania, z ktorého bude zrejmy uplatnený nárok žalobcu, jeho zdôvodnenie, obrana žalovaného, opis dôkazov, a napokon posúdenie zo strany súdu s poukazom na relevantné zákonné ustanovenia a konečné zdôvodnenie rozhodnutia. Jedná sa o procesnú záruku práva na spravodlivé súdne konanie, ktoré implicitne vyplýva z článku 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), a ktoré zaväzuje súdy členských štátov Rady Európy na poskytnutie dostatočného odôvodnenia svojho rozhodnutia. V tejto súvislosti Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) už niekoľkokrát vyslovil porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru práve pre nedostatok odôvodnenia rozhodnutia a v tejto súvislosti rozvinul teraz už pomerne rozsiahlu judikatúru týkajúcu sa práve otázky odôvodňovania rozhodnutí súdov. Rešpektujúc judikatúru ESLP, Ústavný súd SR vo svojej ustálenej judikatúre neustále pripomína, že jedným z kľúčových princípov spravodlivého súdneho konania, ako ich garantuje čl. 6 ods. 1 Dohovoru a tiež čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, je aj právo na náležité súdne odôvodnenie rozhodnutia. Jeho obsahom je právo účastníka konania, resp. sporovej strany na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré preskúmateľným spôsobom, jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Aj keď je zrejme daná požiadavka riadneho odôvodnenia rozhodnutí súdov v zmysle článku 6 ods. 1 Dohovoru, nie je možné toto pravidlo vykladať absolútne a zrejme budú situácie, keď nie každý argument strany sporu bude vyžadovať podrobnú odpoveď. Túto zásadu si osvojili aj slovenské súdy, na ktorých činnosť zjavne dopadajú aj právne názory obsiahnuté v rozhodnutiach ESLP či Ústavného súdu SR. Takto sa budeme snažiť v tomto článku poukázať na prínos rozhodovacej činnosti ESLP a Ústavného súdu SR v otázke zdôvodňovania rozhodnutí súdov.

1. Analýza rozhodnutí ESLP v otázke zdôvodňovania súdnych rozhodnutí

Právo na jasné, zrozumiteľné a presvedčivé odôvodnenie súdneho rozhodnutia nepochybne patrí medzi procesné garancie práva na spravodlivé súdne konanie, ktoré nevyhnutne bude súvisieť s potrebou transparentnosti výkonu spravodlivosti. Práve preto, pokiaľ rozhodnutie nebude obsahovať dosatočné odôvodnenie, bude sa v danom prípade jednať o porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru, ako to prvý krát konštatoval ESLP v rozhodnutí H. v. Belgicko zo dňa 30.11.1987. V predmetnej veci malo dôjsť k porušeniu práva na spravodlivý proces u sťažovateľa, ktorý žiadal advokátsku komoru v Antwerpách o opätovný zápis jeho

mena do zoznamu advokátov z dôvodu tzv. výnimočných okolností, ten to však odmietol. ESLP konštatoval, že rozhodnutie komory nebolo dostatočné, nakoľko neobsahovalo zdôvodnenie toho, prečo okolnosti uvádzané sťažovateľom neboli dostatočné a napokon bolo len konštatované, že požadované výnimočné okolnosti v danej veci neboli dané.²

Oboznamujúc sa s obsahom odôvodnení rozhodnutí súdov SR, nevynímajúc rozhodnutia Najvyššieho súdu SR alebo Ústavného súdu SR, sa pomerne často stretávať s odkazom na rozhodnutie Ruiz Torija v. Španielsko, ako napríklad uznesenie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 2Cdo/238/2008 zo dňa 30.11.2009, kde bolo konštatované, že „**právo na riadne odôvodnenie súdneho rozhodnutia patrí medzi základné zásady spravodlivého súdneho konania, jednoznačne vyplýva z ustálenej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Judikatúra tohto súdu síce nevyžaduje, aby na každý argument strany, aj na taký, ktorý je pre rozhodnutie bezvýznamný, bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Ruiz Torija c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303 – A, s. 12, § 29, Hiro Balani c. Španielsko z 9. decembra 1994, séria A, č. 303 – B, Georgiadis c. Grécko z 29. mája 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. februára 1998).**“ Nesprávne odôvodnenie rozhodnutia môže často krát viesť k zrušeniu daného rozhodnutia práve pre nedostatok zdôvodnenia, ako naplnenie odvolacieho dôvodu podľa § 365 ods. 1 písm. b) zákona č. 160/2015 Z.z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CSP“) alebo ako naplnenie dovolacieho dôvodu podľa § 420 písm. f) CSP. Dôvodom bude skutočnosť, že porušením práva na spravodlivý proces je relevantná intenzita nedostatkov odôvodnenia súdneho rozhodnutia, čo je dlhodobá a konzistentne zvyrazňovaná aj v judikatúre ESLP, ktorý v práve na riadne odôvodnenie rozsudku síce nevidí absolútne právo strany sporu na odpoveď na každý jej argument vznesený v priebehu konania, ale vyžaduje špecifickú odpoveď na argumenty, na ktorých je rozhodnutie postavené a ktoré boli rozhodné pre prijatie konečného rozhodnutia súdu. ESLP tiež zdôrazňuje, že otázka relevantnosti toho - ktorého tvrdenia alebo návrhu sa posudzuje podľa okolností konkrétneho prípadu. Úlohou súdov je náležite zistiť skutkový stav, právne ho posúdiť, zaujať autoritatívny názor na predmet konania a dostatočne ho odôvodniť. Kľúčovou pri posudzovaní kvality odôvodnenia rozhodnutia bude zrejme kvalita odpovedí na otázky, ktoré sa vyskytli v priebehu konania a na zodpovedaní ktorých trvajú strany sporu. Nezahrnutie otázky, na ktorú bolo potrebné odpovedať ako otázku podstatnú, ako aj nedostatočná odpoveď alebo odpoveď

² Rozsudok ESLP z 30.11.1987, H. v. Belgicko, sťažnosť č. 8950/80, § 53

nevyčerpávajúca otázku, prípadne odpoveď nelogická, alebo nezrozumiteľná, znižujú presvedčivosť súdneho rozhodnutia ako takého. No nie každý takýto nedostatok zdôvodnenia rozhodnutia však predstavuje vadu, na ktorú je nevyhnutné reagovať kasačným rozhodnutím. Ak však v rozhodnutí absentuje alebo je nedostatočným odôvodnenie skutočnosti, na ktorej súd založil svoje rozhodnutie, prípadne absentuje odôvodnenie právnych záverov, tento nedostatok dosahuje kritickú intenzitu a predstavuje tak porušenie práva na spravodlivý proces v podobe nepreskúmateľnosti rozhodnutia.³

Súdy pri analýze tých otázok, na ktoré rozhodnutia napokon odpoveď nedávajú, keďže sa na nich dané rozhodnutia nezakladajú, často krát odkazujú práve na rozhodnutia ESĽP, konkrétne aj na rozhodnutie Ruiz Torija v. Španielsko. Predmetné rozhodnutie malo nepochybne zásadný vplyv na zdôvodňovanie súdnych rozhodnutí, a to predovšetkým v tých prípadoch, keď strany sporu v priebehu konania argumentovali rôznymi argumentmi, a to aj takými, ktoré nemali napokon na posúdenie danej veci zásadnejší význam. **Pre bližšie pochopenie je však potrebné bližšie nazrieť do obsahu daného rozhodnutia, na ktoré sa tak často odkazuje v slovenských uzneseniach a rozsudkoch. Pán Eusebio Ruiz Torija bol nájomcom baru v Madride od roku 1960, keď v roku 1988 prenajímateľ baru inicioval voči nemu konanie na súde prvej inštancie dožadujúc sa skončenia nájomného vzťahu a vyst'ahovania nájomcu z dôvodu inštalácie hracích automatov patriacich tretej osobe v prenajatom bare. Prvostupňový súd dospel k záveru, že zo strany pána Ruiz Toriju nedošlo k porušeniu jeho povinností vyplývajúcich z nájomného vzťahu, pričom otázka premlčania skúmaná nebola. V rámci odvolacieho konania však došlo k zrušeniu tohto rozhodnutia a bolo povolené vyst'ahovanie pána Ruiz Toriju, opakovane bez riešenia námietky premlčania. Pán Ruiz Torija v danom prípade nemal možnosť obrátiť sa na najvyšší súd, preto sa obrátil na ústavný súd, ktorý však nepripustil tento opravný prostriedok a okrem iného konštatoval, že z napadnutého rozhodnutia je možné odvodiť, že pri preskúmaní meritu veci bola riešená námietka premlčania žalobou uplatneného nároku.⁴ Pán Ruiz Torija sa napokon rozhodol obrátiť sa na ESĽP, kde argumentoval tým, že odvolací súd porušil článok 6 ods. 1 Dohovoru, keď sa v odôvodnení svojho rozhodnutia nevysporiadal s námietkou premlčania. Vláda Španielska sa bránila tým, že v zmysle vtedy platných procesných predpisov mali súdy povinnosť sa vysporiadať len s otázkami týkajúcimi sa predmetu argumentácie vo veci samej, pričom otázka plynutia**

³ MOLNÁR, P. § 365 (Odvolacie dôvody). In: ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1392–1393

⁴ Rozsudok ESĽP z 09.12.1994, Ruiz Torija v. Španielsko, sťažnosť č. 18390/91, § 7 až 13

času bola predmetom predbežného skúmania.⁵ Tiež namietli, že nakoľko námietka premlčania nebola vôbec relevantná, súd na ňu nemusel reagovať.

ESLP napokon dospel k záveru, že tak ako to bolo už konštatované v skoršom rozhodnutí (Van de Hurk v. Holandsko, rozhodnutie zo dňa 19.04.1994) článok 6 ods. 1 Dohovoru zaväzuje súdy na riadne zdôvodnenie svojich rozhodnutí, no toto nie možné chápať v tom zmysle, že na každý argument je potrebné dať detailnú odpoveď. Tiež zdôraznil, že je nevyhnutné brať zreteľ na okolnosti konkrétneho prípadu nevynímajúc odlišnosti v písaní rozhodnutí a podávaní právnych názorov súdmi v rôznych členských štátoch, ako aj na rôznorodosť námietok a argumentov, ktoré strany v konaní môžu vzniesť. V danom prípade mal ESLP za to, že námietka premlčania vznesená pánom Ruiz Torijom v konaní na súde prvého stupňa bola vznesená jasne a zrozumiteľne, bola riadne predložená v písomnej forme a doložená dôkazmi, a preto bolo úlohou odvolacieho súdu sa s ňou riadne vysporiadať. Tiež dospel k záveru, že táto námietka bola zrejme relevantná, nakoľko dôkazy predložené v tejto súvislosti boli súdom prvého stupňa riadne vykonané. V zmysle týchto záverov bolo konštatované, že došlo k porušeniu článku 6 ods. 1 Dohovoru.⁶ Aj z predmetného je zrejmé, že nebude možné vytvoriť nejaké konkrétne pravidlá zdôvodňovania súdnych rozhodnutí. Rozhodujúce však budú konkrétne okolnosti prípadu, ktoré napokon budú determinujúce pre posúdenie toho, zodpovedanie ktorých otázok bude pre to - ktoré konanie nevyhnutné pre naplnenie práva na spravodlivé súdne konanie podľa článku 6 ods. 1 Dohovoru.

2. Hranice odôvodňovania rozhodnutí súdmi SR

Ako to už bolo konštatované aj vyššie, elementárnou súčasťou práva na spravodlivý súdny proces o.i. je aj právo na jasné a presvedčivé odôvodnenie súdneho rozhodnutia. Právo na zdôvodnenie súdnych rozhodnutí ako súčasť práva na spravodlivé súdne konanie bolo prvýkrát skúmané ESLP vo veci H. V Belgicko, ako to bolo uvedené aj vyššie, kde sa vyslovil pre porušenie článku 6 ods. 1 Dohovoru práve pre nedostatok odôvodnenia rozhodnutia. Následne sa rozvinula pomerne bohatá rozhodovacia činnosť ESLP v súvislosti s posudzovaním rozsahu a obsahu zdôvodňovania súdnych rozhodnutí, kde o.i. bolo konštatované, že riadne odôvodnenie rozhodnutia preukazuje stranám to, že ich vec bola riadne prejednaná a v tejto súvislosti prispieva aj k prijateľnosti rozhodnutia⁷, alebo že riadne

⁵ Rozsudok ESLP z 09.12.1994, Ruiz Torija v. Španielsko, sťažnosť č. 18390/91, § 25 - 28

⁶ Tamtiež, § 29 - 30

⁷ Rozsudok ESLP vo veci Magnin v Francúzsko zo dňa 10.05.2012, sťažnosť č. 26219/08

odôvodnenie rozhodnutia je nevyhnutné aj v súvislosti s možnosťou využitia opravného prostriedku.⁸ Aj keď vnútroštátne súdy nie sú povinné dať odpoveď na všetky im predložené námietky⁹, z rozhodnutia musí byť zrejmé, že sa zaoberali všetkými podstatnými otázkami prípadu¹⁰ a že dali konkrétnu a jednoznačnú odpoveď na argumenty, ktoré sú pre výsledok prípadu rozhodujúce¹¹.

Rozsudku vo veci Ruiz Torija v. Španielsko tesne predchádzalo rozhodnutie vo veci Van de Hurk v. Holandsko¹², kde EŠLP konštatoval, že aj keď článok 6 ods. 1 Dohovoru ukladá súdom povinnosť odôvodniť svoje rozhodnutia, nebude to však znamenať to, že by sa vyžadovala odpoveď na každú otázku, na každý argument strany. Ako o už bolo uvedené aj vyššie, v prípade rozsudku Ruiz Torija v. Španielsko EŠLP konštatoval, že zásadné budú konkrétne okolnosti prípadu a odôvodnenie rozhodnutia je nevyhnutné skúmať práve v kontexte týchto okolností. Na predmetné rozhodnutie potom nadväzuje ďalšie rozhodnutie, a to vo veci Garcia Ruiz v. Španielsko, kde bolo zdôraznené, že je nevyhnutné uvádzať v súdnych rozhodnutiach dôvody, na ktorých sú založené. No rozsah odôvodnenia sa zrejme bude líšiť v závislosti od charakteru konkrétneho rozhodnutia a je nevyhnutné brať zreteľ aj na okolnosti prípadu.¹³ EŠLP uzavrel, že sa nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument.¹⁴

Tieto rozhodnutia mali nepochybne vplyv aj na posúdenie otázky práva na spravodlivý proces aj v kontexte skúmania riadneho zdôvodnenia rozhodnutí súdov SR. V tejto súvislosti sa predmetom prieskumu či na úrovni odvolacieho, dovolacieho konania alebo na úrovni ústavného konania stal rad rozhodnutí súdov, v prípade ktorých bolo mnohokrát konštatované porušenie práva na spravodlivý proces práve pre nedostatok zdôvodnenia takto napadnutého rozhodnutia. Medzi nimi sa nachádza aj rad rozhodnutí týkajúcich sa nedostatočného zdôvodnenia pre neúplnosť, t.z. že napadnuté rozhodnutie súdu neobsahovalo dostatočné alebo vyčerpávajúce odôvodnenie týkajúce sa potreby dať odpovede na argumenty sporových strán prezentované v ich prednesoch a procesných podaniach. Ako príklad uvádzame nález Ústavného súdu SR, ktorým došlo k zrušeniu rozsudku Najvyššieho súdu SR práve pre tento nedostatok odôvodnenia rozhodnutia. Ústavný súd v tejto súvislosti konštatoval, že: „Podstatná

⁸ Rozsudok EŠLP vo veci Hirvisaari v. Fínsko zo dňa 27.09.2001, sťažnosť č. 49684/99

⁹ Rozsudok EŠLP vo veci Van de Hurk v. Holandsku zo dňa 19. 4. 1994, sťažnosť č. 16034/90

¹⁰ Rozsudok EŠLP vo veci Boldea v. Rumunsku zo dňa 15. 2. 2007, sťažnosť č. 19997/02

¹¹ Rozsudok Veľkej komory EŠLP vo veci Moreira Ferreira v. Portugalsku č. 2 z 11. 7. 2017, sťažnosť č. 19867/12

¹² Rozsudok EŠLP vo veci Van de Hurk v. Holandsko zo dňa 19.04.1994, sťažnosť č. 16034/90

¹³ Rozsudok EŠLP vo veci Garcia Ruiz v. Španielsko zo dňa 21.01.1999, sťažnosť č. 30544/96

¹⁴ Rozsudok EŠLP vo veci Georgiadis v. Grécko zo dňa 29.05.1997, sťažnosť č. 21522/93

námietka sťažovateľa spočíva v tvrdenom zásahu do jeho základného práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivé súdne konanie, ktorého sa mal najvyšší súd dopustiť tým, že na jeho skutkovú a právnu argumentáciu uplatnenú v priebehu konania a v dovolaní nereagoval ústavne konformným spôsobom, keď potvrdil rozsudok krajského súdu. Odôvodnenie rozhodnutí všeobecných súdov je častým predmetom posudzovania v rozhodovacej činnosti ústavného súdu a aj štrasburských orgánov ochrany práv, z čoho rezultuje pomerne bohatá judikatúra k jeho významu z pohľadu práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. V odôvodnení rozhodnutia všeobecný súd odpovedá na konkrétne námietky účastníka konania, keď jasne a zrozumiteľne dá odpoveď na všetky kľúčové právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany. Ústavný súd pripomína, že všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania (I. ÚS 241/07). Rovnako Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) pripomenul, že súdne rozhodnutia musia v dostatočnej miere uvádzať dôvody, na ktorých sa zakladajú (García Ruiz c. Španielsku z 21. 1. 1999). Judikatúra ESLP teda nevyžaduje, aby na každý argument strany bola daná odpoveď v odôvodnení rozhodnutia. Ak však ide o argument, ktorý je pre rozhodnutie rozhodujúci, vyžaduje sa špecifická odpoveď práve na tento argument (Georiadis c. Grécko z 29. 5. 1997, Higgins c. Francúzsko z 19. 2. 1998). Z práva na spravodlivú súdnu ochranu vyplýva aj povinnosť súdu zaoberať sa účinne námietkami, argumentmi a návrhmi na vykonanie dôkazov strán s výhradou, že majú význam pre rozhodnutie (Kraska c. Švajčiarsko z 29. 4. 1993, II. ÚS 410/06).¹⁵ Obdobne uvádza aj Drgonec, podľa ktorého: „Súčasťou obsahu základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, resp. práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na dostatočné odôvodnenie súdneho rozhodnutia (napr. II. ÚS 209/04, III. ÚS 95/06, III. 206/07), t. j. na také odôvodnenie, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu.“¹⁶

Aj z vyššie uvedeného je zrejmé, že Ústavný súd SR prevzal koncept chápania riadneho odôvodnenia súdnych rozhodnutí z rozhodovacej činnosti ESLP a už v mnohých prípadoch konštatoval, že sa bude jednať o prvok práva podľa článku 46 ods. 1 Ústavy SR a článku 6 ods.

¹⁵ Nález Ústavného súdu SR sp.zn. I. ÚS 736/2016 zo dňa 05.12.2017

¹⁶ DRGONEC, J. Čl. 46. In: DRGONEC, J. Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 884

1 Dohovoru. Medzi prvými z takýchto rozhodnutí sa nachádza uznesenie Ústavného súdu SR, ktorým bola sťažnosť sťažovateľa týkajúca sa nedostatočného zdôvodnenia súdneho rozhodnutia zamietnutá aj s poukazom na záver, že „Všeobecný súd nemusí dať odpoveď na všetky otázky nastolené účastníkom konania, ale len na tie, ktoré majú pre vec podstatný význam, prípadne dostatočne objasňujú skutkový a právny základ rozhodnutia bez toho, aby zachádzali do všetkých detailov sporu uvádzaných účastníkmi konania. Preto odôvodnenie rozhodnutia všeobecného súdu (prvostupňového, ale aj odvolacieho), ktoré stručne a jasne objasní skutkový a právny základ rozhodnutia, postačuje na záver o tom, že z tohto aspektu je plne realizované základné právo účastníka na spravodlivý proces.“¹⁷ V inom prípade Ústavný súd SR dospel k záveru o nedostatočnom zdôvodnení napadnutého rozhodnutia týkajúceho nevyklúčenia zákonnej sudkyne z rozhodovania vecí z dôvodu, že sa súd nevysporiadal so všetkými rozhodujúcimi skutočnosťami dôležitými pre rozhodnutie o námietke zaujatosti. Dospel teda k záveru o nepreskúmateľnosti napadnutého rozhodnutia, nakoľko toto neobsahovalo podrobnejšie úvahy, ktoré by odôvodňovali akceptovanie alebo vyvrátenie tvrdení sťažovateľa.¹⁸

Z teraz už pomerne rozsiahlej rozhodovacej činnosti ESLP a Ústavného súdu SR budú zrejmé mantinely odôvodňovania súdnych rozhodnutí tak, aby došlo k naplneniu práva na spravodlivý súdny proces. Ak však chceme byť konkrétnejší, v prípade sporového konania sú náležitosti odôvodnenia súdneho rozhodnutia vymenované v § 220 ods. 2 CSP, podľa ktorého v odôvodnení rozsudku súd uvedie, čoho sa žalobca domáhal, aké skutočnosti tvrdil, aké dôkazy označil, aké prostriedky procesného útoku použil, ako sa vo veci vyjadril žalovaný a aké prostriedky procesnej obrany použil. Súd jasne a výstižne vysvetlí, ako posúdil podstatné skutkové tvrdenia a právne argumenty strán, ktoré skutočnosti považuje za preukázané a ktoré nie, ktoré dôkazy vykonal, z ktorých dôkazov vychádzal a ako ich vyhodnotil, prečo nevykonal ďalšie navrhnuté dôkazy a ako vec právne posúdil, prípadne odkáže na ustálenú rozhodovaciu prax. Súd dbá, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé. Aj vo svetle rozhodovacej činnosti ESLP musí byť tiež samozrejmé, že bude nevyhnutné, aby spravodlivé súdne rozhodnutie reagovalo na podstatné a relevantné argumenty účastníka konania a aby mu dalo jasnú odpoveď na riešenie konkrétneho právneho problému (obdobne v rozhodnutiach Ústavného súdu SR

¹⁷ Uznesenie Ústavného súdu SR sp.zn. IV. ÚS 115/03 zo dňa 03.07.2003

¹⁸ Nález Ústavného súdu SR sp.zn. I. ÚS 265/05 zo dňa 14.09.2006

napr. II. ÚS 193/06, III. ÚS 200/09) a to aj vzhľadom na konkrétne okolnosti prípadu, ktoré budú zrejme determinujúce aj vzhľadom na správnosť odôvodnenia súdneho rozhodnutia.¹⁹

Záver

Nastolená téma odôvodňovania súdnych rozhodnutí je stále aktuálna a rezonuje v rozhodovacej činnosti súdov ako aj najvyšších súdnych autorít. Napriek pomerne jasne vyšpecifikovaným pravidlám odôvodňovania súdnych rozhodnutí, či už v súčasnosti platných právnych predpisoch alebo v rozhodovacej praxi najvyšších súdnych autorít, sa stále môžeme stretnúť s prípadmi neúplného odôvodnenia rozhodnutí súdov, čo napokon predstavuje porušenie práva strany na spravodlivý súdny proces. Úloha súdov pri poskytnutí presvedčivého a riadne zdôvodneného rozhodnutia zrejme nie je jednoduchá. Dôraz sa predovšetkým kladie na nevyhnutnosť oddelenia tých argumentov strán sporu, ktoré sú pre danú vec podstatné a ktorých zdôvodnenie nevyhnutne bude musieť byť esenciálnou súčasťou odôvodnenia rozhodnutia súdu, od tých argumentov, ktoré napokon neboli významné pre rozhodnutie daného sporu. Práve tu sa možno objavuje význam prínosu konkrétne rozsudku ESĽP vo veci Ruiz Torija proti Španielsku, ktoré poukázalo na potrebu skúmania konkrétnych okolností prípadu, ktoré budú mať nevyhnutne vplyv na oddelenie vyššie spomínaných dvoch skupín argumentov v procese odôvodnenia rozhodnutia súdu. Bez nich totiž zrejme nebude možné správne posúdiť otázku úplnosti odôvodnenia rozhodnutia a ustáliť, či stranám sporu súd poskytol dostatočne jasný obraz o dôvodoch, pre ktoré rozhodol vo veci tak ako rozhodol.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 1792 s. ISBN: 978-80-89603-74-9

Kapitola v učebnici alebo monografii:

BAJÁNKOVÁ, J. - GEŠKOVÁ, K. § 420 (Prípustnosť dovolania pre vady zmätočnosti). In: ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. BECK, 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, s. 1551.

MOLNÁR, P. § 365 (Odvolacie dôvody). In: ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. BECK, 2016, ISBN: 978-80-7400-629-6, s. 1392–1393.

¹⁹ BAJÁNKOVÁ, J. a GEŠKOVÁ, K. § 420 (Prípustnosť dovolania pre vady zmätočnosti). In: ŠTEVČEK, M. a kol. Civilný sporový poriadok. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 1551

Rozhodnutia:

Nález Ústavného súdu SR sp.zn. I. ÚS 265/05 zo dňa 14.09.2006

Nález Ústavného súdu SR sp.zn. I. ÚS 736/2016 zo dňa 05.12.2017

Rozsudok ESLP z 30.11.1987 vo veci H. v. Belgicko, sťažnosť č. 8950/80

Rozsudok ESLP vo veci Ruiz Torija v. Španielsko zo dňa 09.12.1994, sťažnosť č. 18390/91

Rozsudok ESLP vo veci Magnin v Francúzsko zo dňa 10.05.2012, sťažnosť č. 26219/08

Rozsudok ESLP vo veci Hirvisaari v. Fínsko zo dňa 27.09.2001, sťažnosť č. 49684/99

Rozsudok ESLP vo veci Van de Hurk v. Holandsko zo dňa 19.04.1994, sťažnosť č.16034/90

Rozsudok ESLP vo veci Garcia Ruiz v. Španielsko zo dňa 21.01.1999, sťažnosť č. 0544/96

Rozsudok ESLP vo veci Georgiadis v. Grécko zo dňa 29.05.1997, sťažnosť č. 21522/93

Rozsudok ESLP vo veci Boldea v. Rumunsku zo dňa 15. 2. 2007, sťažnosť č. 19997/02

Rozsudok Veľkej komory ESLP vo veci Moreira Ferreira v. Portugalsku č. 2 z 11. 7. 2017, sťažnosť č. 19867/12

Uznesenie Ústavného súdu SR sp.zn. IV. ÚS 115/03 zo dňa 03.07.2003

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 2Cdo/238/2008 zo dňa 30.11.2009

MAJETKOVÝ REŽIM MANŽELOV V PROCESE REKODIFIKÁCIE: BSM VERZUS SIM

PROPERTY REGIME OF SPOUSES IN THE PROCESS OF RECODIFICATION: BSM VERSUS SIM

Filip Haluška¹

Abstrakt

Príspevok porovnáva súčasný inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov s novým spoločným imaním manželov, ktoré je súčasťou legislatívneho návrhu nového Občianskeho zákonníka. Zároveň má príspevok objasniť rozsah navrhovaných zmien v tejto oblasti oproti súčasnemu právnomu stavu.

Kľúčové slová

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Spoločné imanie manželov. Rodinné právo. Spoluvlastníctvo. Rekodifikácia občianskeho práva.

Abstract

The article compares the current institution of joint ownership of spouses with the new joint property of spouses, which is part of the legislative proposal for a new Civil Code. At the same time, the article aims to clarify the scope of the proposed changes in this area compared to the current legal situation.

Keywords

Joint ownership of spouses. Joint property of spouses. Family law. Co-ownership. Recodification of civil law.

Úvod

Majetkový režim manželov patrí medzi neodmysliteľné súčasti každodenného života osôb žijúcich v manželskom zväzku, no zároveň tento režim tvorí dôležitú časť slovenského súkromného práva. V päťdesiatych rokoch minulého storočia tento druh občianskoprávných vzťahov upravoval inštitút „zákonného majetkového spoločenstva manželov“, ktorý bol obsiahnutý v *Zákone o rodinnom práve* z roku 1949. Nakoľko, do uvedeného inštitútu bolo možné zaradiť aj spoločenstvo majetkových práv manželov, treba konštatovať, že zákonné

¹ Mgr. Filip Haluška, Katedra občianskeho a pracovného práva – Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela, denný doktorand. Mgr. Filip Haluška v roku 2025 úspešne absolvoval magisterské štúdium v odbore právo, kde prosperoval s vyznamenaním. V súčasnosti pôsobí ako denný doktorand občianskeho práva na rovnomennej katedre. Vo svojej vedeckej činnosti sa zaoberá predovšetkým občianskym právom hmotným, pričom hlavnou oblasťou jeho výskumu tvorí inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

majetkové spoločenstvo manželov bolo širšie vymedzené ako súčasné bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej aj ako „BSM“).²

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov ako súčasť slovenského občianskeho práva existuje od roku 1964, kedy tento inštitút nahradil už skôr uvedené zákonné majetkové spoločenstvo manželov.³ Pričom, bezpodielové spoluvlastníctvo má zaručovať rovnaké práva a povinnosti v oblasti majetkových vzťahov obom manželom, zásadu rovnakej a spoločnej účasti na nadobúdaní spoločného majetku.⁴ Napriek tomu, že od prijatia súčasného *Občianskeho zákonníka* (ďalej aj ako „OZ“) ubehlo viac ako 60 rokov, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov sa naďalej využíva na úpravu majetkových vzťahov v manželskom zväzku každodenného života. Pôsobnosť aktuálneho Občianskeho zákonníka sa vzťahovala aj na územie Českej republiky, kde bol tento inštitút novelou toho istého právneho predpisu nahradený „Spoločným jměním manželů“. Následne, jeho pozmenená podoba sa objavila aj v modernom predpise českého súkromného práva, v novom *Občanském zákoníku*.⁵ Uvedený právny predpis nadobudol účinnosť začiatkom roka 2014.⁶ V Slovenskej republike je situácia úplne odlišná a po mnohých neúspešných pokusoch o rekodifikáciu slovenského súkromného práva sa až v súčasnom období zrejme táto oblasť dočká veľkej zmeny.

Prebiehajúca rekodifikácia Občianskeho zákonníka sa označuje za jednu z najvýznamnejších legislatívnych zmien za posledné desaťročia v oblasti súkromného práva. Nový Občiansky zákonník má reagovať na spoločenské zmeny a na dynamiku jej vývoja, zároveň má posilniť autonómiu vôle účastníkov právnych vzťahov a zjednotiť rámec pre všetky typy súkromnoprávných vzťahov. V oblasti majetkových vzťahov má nahradiť doterajšie bezpodielové spoluvlastníctvo manželov nový inštitút „spoločné imanie manželov“ (ďalej aj ako „SIM“).⁷

Cieľom predkladaného príspevku je porovnať súčasné bezpodielové spoluvlastníctvo manželov s novým inštitútom spoločného imania manželov. Ďalej v texte článku sa podrobne opisujú jednotlivé rozdiely medzi oboma inštitútmi manželských majetkových vzťahov.

² VOJČÍK, P. a kolektív: *Občianske právo hmotné I*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 323

³ ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: *Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 1008

⁴ Tamže, s. 1009

⁵ BĚLOHLAVEK, A. – ČERNÝ, F. – JUNGWIRTHOVÁ, M. – KLÍMA, P. – PROFELDOVÁ, T. – ŠROTOVÁ, E.: *Nový občanský zákoník – srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012, s. 382

⁶ Tamže, s. 13

⁷ LAZORÍKOVÁ, E.: *Nový Občiansky zákonník: čo prinesie pripravovaná rekodifikácia súkromného práva*. [online]. [2025-11-21]. Dostupné na internete: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/novy-obciansky-zakonnik-co-prinesie-pripravovana-rekodifikacia-sukromneho-prava.htm> [cit.2026-01-12].

Príspevok má objasniť, aké nové ustanovenia zavádza pripravovaná rekodifikácia súkromného práva, no zároveň priblížiť v akom rozsahu sa prebral pôvodný text zo súčasného Občianskeho zákonníka, a v čom pribúdajú úplné nové ustanovenia.

Majetkový režim manželov v procese rekodifikácie: BSM verzus SIM

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je upravené v druhej časti Občianskeho zákonníka, označenej ako Vecné práva. Uvedený inštitút sa nachádza medzi jeho § 143 – 151, spolu s tromi pridanými paragrafmi označujúcimi sa malým písmenom „a“ (konkrétne §143a – hovorí o modifikácii BSM, §148a – hovorí o podnikaní manželov v BSM, §149a - hovorí o písomnej formy dohôd manželov týkajúcich sa katastra nehnuteľností) je súčasná právna úprava bezpodielového spoluvlastníctva manželov obsiahnutá v 12 paragrafoch.⁸ K týmto zmenám sa dospelo prijatím zákona č. 501/1991 Zb., ktorý novelizoval Občiansky zákonník ako reakciu na potreby v oblasti súkromného práva ovplyvnené zmenou spoločenských pomerov na prelome osemdesiatych a deväťdesiatych rokov.⁹ Na rozdiel od BSM nový inštitút upravujúci majetkové pomery medzi manželmi dostal pomenovanie spoločné imanie manželov. Prvý viditeľný rozdiel je možné badať v zaradení tohto inštitútu do tretej časti navrhovaného Občianskeho zákonníka (ďalej aj ako „NOZ“) nesúcej pomenovanie „Rodinné právo“.¹⁰ Označovaný krok sa javí ako logický vzhľadom na to, že nový právny predpis súkromného práva vo svojom obsahu sústreďí aj obsah právnej úpravy súčasného *Zákona o rodine*. Oproti bezpodielovému spoluvlastníctvu narástol počet paragrafov upravujúcich nový inštitút spoločného imania manželov na číslo 22.¹¹ Rozoberaný rozdiel, poukazuje na skutočnosti, že nový inštitút dostal väčší priestor na premietnutie jeho zákonného obsahu, častokrát diskutovaných problémov, navyše nová právna úprava by mala reflektovať nové a súčasné potreby slovenskej spoločnosti.¹²

Spoločným znakom oboch menovaných inštitútov stále ostáva ich vznik. Práve momentom uzavretia manželstva vzniká ako v stále pretrvávajúce BSM, tak aj v navrhnuté SIM. Pojem bezpodielové spoluvlastníctvo manželov bolo nahradené novozavedeným pojmom

⁸Pozri Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb.

⁹TAKÁČ, J.: *Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírené vydanie* [online]. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2023. s. 8-9, [cit. 2026-01-10]

¹⁰Občiansky zákonník (návrh), s. 85, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

¹¹ Občiansky zákonník (návrh), s. 92 – 99, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

¹² V čase písania článku, t.j. Október 2025 – Január 2026, bolo ukončené pripomienkové konanie k legislatívnemu návrhu nového Občianskeho zákonníka.

spoločné imanie manželov. Práve tu zásadný rozdiel vytvára slovo „imanie“, imanie osoby tvorí súhrn jej majetku a dlhov. Spoločné imanie manželov má exaktnejšie vystihovať obsah a samotný význam novo zakotveného inštitútu rodinného práva, než súčasné bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.¹³ Iný významný rozdiel v tejto oblasti spočíva v tom, že spoločné imanie manželov sa rozdeľuje na dve právnym predpisom predpokladané formy, na zákonné spoločné imanie manželov (ďalej aj ako „ZSIM“) a zmluvné imanie manželov (ďalej aj ako „ZIM“). Rozdiel, podľa ktorej formy budú manželia upravovať svoje majetkové práva a povinnosti počas trvania manželstva závisí od skutočnosti, či si snúbenci vzájomné práva a povinnosti týkajúce sa spoločného imania upravujú prostredníctvom zmluvy pred vstupom do manželského zväzku.¹⁴ V prípade, ak si snúbenci tieto práva a povinnosti dohodnú ešte pred vznikom manželstva, tak sa jednoznačne jedná o predmanželskú zmluvu, ktorá je podľa aktuálneho právneho poriadku neplatná. Takúto zmenu možno označiť za prínosnú, ktorou sa Slovenská republika v oblasti úpravy predmanželských vzťahov priblíži iným krajinám, kde sú predmanželské zmluvy bežnou právnou praxou súkromného práva. V tejto oblasti je nutné poznamenať, že zmluvné spoločné imanie manželov môže vzniknúť aj v prípade už existujúceho manželstva. Druhá zákonná úprava SIM, ktorou je zákonné spoločné imanie manželov vzniká v prípade, ak snúbenci toto oprávnenie nevyužijú a uzatvoria manželstvo.¹⁵

Zároveň, členovia rekodifikačnej komisie navrhujú, aby v pochybnostiach sa uplatnilo riešenie, že majetok a aj dlhy vzniknuté počas existencie manželského zväzku patria do ZSIM.¹⁶ Naopak, pri súčasnom BSM existuje iba jeden zákonom predpokladaný režim.¹⁷

Zákonné spoločné imanie manželov

Pri tejto podobe spoločného imania manželov nie je možné zaprieť podobu so súčasným inštitútom BSM. Zásadným rozdielom je predmet a obsah nového inštitútu. V § 143 stále účinného Občianskeho zákonníka je vyjadrené: „*V bezpodielovom spoluvlastníctve manželov je všetko, čo môže byť predmetom vlastníctva a čo nadobudol niektorý z manželov za trvania*

¹³ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 6, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

¹⁴ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 90, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

¹⁵ Občiansky zákonník (návrh), s. 92, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

¹⁶ Občiansky zákonník (návrh), s. 92, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

¹⁷ VOJČÍK, P. A KOLEKTÍV: *Občiansky zákonník – stručný komentár*. Bratislava : IURIS EDITION, spol. s.r.o., 2010, s. 365

manželstva,...¹⁸ Následne, sú v tom istom ustanovení vyššie spomínaného právneho predpisu vymenované výnimky, ktoré do tohto druhu spoluvlastníctva nepatria. Naproti tomu, návrh nového najdôležitejšieho predpisu súkromného práva v § 321 ods. 1 hovorí o tom, že do zákonného spoločného imania manželov patrí to, čo manželia alebo niektorý z manželov nadobudli počas existencie manželstva. Zároveň, aj tu zákonodarca vytvoril určité výnimky na ktoré odkazuje v opísanom ustanovení. Podľa navrhovaného právneho predpisu už do zákonného spoločného imania manželov majú patriť napríklad výnosy z výlučného majetku jedného z manželov, hodnota podielov obchodnej spoločnosti alebo družstva a dlhy. Pri všetkých vymenovaných predmetoch tvoriacich zákonné spoločné imanie osôb, ktoré uzatvorili manželstvo samozrejme zákonodarca určil aj presne vytýčené podmienky, kedy a za akých okolností tieto predmety možno zahrnúť do nami rozoberaného inštitútu občianskeho práva. Dôležitou zmenou v tom istom paragrafe, konkrétne v jeho poslednom odseku zákonodarca výslovne definuje, že miera účasti osôb v manželstve na vzájomných právach a povinnostiach nie je vyjadrená podielmi. Iným slovom povedané, tvorcovia nového občianskeho zákonníka priamo prevzali princíp bezpodielovosti zo súčasného inštitútu BSM.¹⁹ Zároveň, tento odsek upozorňuje na rozdiel medzi podielovým a bezpodielovým vlastníctvom, a čo viac, je tu istá parabola prepojenia so stále platným zákonom č. 40/1964 Zb..

Do tejto časti rozoberaného druhu spoločného imania manželov spadá ten istý majetok, ktorý patrí do súčasného BSM, s výnimkou predmetov nadobudnutých prostredníctvom právnych predpisov o reštitúcii. Takýto druh majetku sa už nenachádza v návrhu novej právnej úpravy. Členovia rekodifikačnej komisie zrejme zvolili takýto postup z toho dôvodu, že, v súčasnej dobe sa už nepredpokladá, že by niekto mohol nadobudnúť majetok práve na základe reštitučných predpisov. Po novom medzi majetok, ktorý patrí do výlučného imania jedného z manželov patrí, napríklad: náhrada nemajetkovej škody v dôsledku neoprávneného zásahu do osobnostných práv manžela, náhrada za bolesť alebo za sťaženie spoločenského uplatnenia, majetok alebo náhrada, ktorú manžel nadobudol za majetok patriaci do jeho výlučného majetku, dlh, ktorý sa týka výlučného majetku manžela, mimozmluvný dlh zo škody, za ktorú zodpovedá manžel, a tak ďalej.²⁰ Na základe uvedeného jasne vyplýva, že rozsah výlučného imania

¹⁸ Pozri Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb.

¹⁹ Pri bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, už ako napovedá jeho názov neexistujú podiely a teda manželia sa majú na svojich právach a povinnostiach podieľať spoločne a nerozdielne. In VOJČÍK, P. a kolektív: *Občianske právo hmotné I*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, s. 324

²⁰ Občiansky zákonník (návrh), s. 93, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

manželov sa zväčšuje, respektíve rozširuje oproti veciam a majetkovým hodnotám, ktoré bolo možné zaradiť do masy bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

Nóvum nastáva aj pridaním ustanovení o zrušiteľnosti právneho úkonu, v prípade ZSIM je toto ustanovenie zakotvené v § 325. Toto nové ustanovenie hovorí, kedy je právny úkon neplatný a ku akému dňu, ak jeden z manželov dal súhlas na vykonanie právneho úkonu, na ktorý je zo zákona potrebné súhlasné stanovisko oboch osôb tvoriacich manželský zväzok. Ďalej, tu sú uvedené aj dôsledky neplatnosti právneho úkonu a moment, ku ktorému sa bude takýto právny úkon zrušovať a bude neplatný.²¹

Zmluvné imanie manželov

Navrhovaná právna úprava prichádza aj s druhým režimom usporiadania majetkových vzťahov medzi manželmi, a to so zmluvným imaním manželov (ďalej aj ako „ZIM“). Je to zaujímavá skutočnosť, ak sa zohľadní informácia, že doteraz pri inštitúte bezpodielového spoluvlastníctva manželov existoval jedine zákonom predpokladaný režim, ktorý bolo možné modifikovať. Prekladatelia nového znenia právneho predpisu prichádzajú s úplne iným chápaním, podľa ktorého práve nový Občiansky zákonník má byť viac založený na zmluvnej voľnosti a tým pádom potvrdzovať jednu zo základných zásad občianskeho práva, princíp autonómie vôle jednotlivca, a práve zmluvné imanie manželov potvrdzuje tento prístup členov rekodifikačnej komisie.²²

NOZ vo svojom obsahu hovorí o možnosti úpravy majetkového režimu manželov, ktorá bude závisieť od časového momentu úpravy týchto vzťahov osobami. Ak takúto zmluvu uzavru manželia, bude sa jednať o zmluvu upravujúcu majetkový režim manželov už počas manželského zväzku. Naproti tomu, v prípade, ak takúto zmluvu uzavru snúbenci pôjde o zmluvu upravujúcu majetkový režim budúcich manželov, v podstate sa bude jednať o akúsi formu predmanželskej zmluvy.²³ Z tohto pohľadu sa javí ako veľmi dôležité objasniť skutočnosť, že celý návrh nového Občianskeho zákonníka, a ani texty dôvodových správ neobsahujú informácie o tomto type zmlúv priamo, napriek možnosti snúbencov upraviť si

²¹ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 93, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

²² Všeobecná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 1, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_vseobecna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

²³ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 90, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

budúce usporiadanie právnych vzťahov v manželskom zväzku. Stále nie je možné hovoriť o predmanželských zmluvách existujúcich v angloamerickom právnom systéme.

V prípade, ak zmluvu uzatvoria snúbenci nadobudne účinnosť do budúcnosti a spätná účinnosť je vylúčená. Isté novum sa zavádza aj v oblasti formy zmluvy o spoločnom imaní manželov. Doterajšia právna úprava predpisovala pri modifikácii BSM len zmluvu vo forme notárskej zápisnice²⁴, táto povinnosť ostáva zachovaná, no zároveň, aj tu zákonodarca pridáva možnosť uzavrieť takýto zmluvný typ aj vo forme zmluvy overenej advokátom.²⁵ V tomto smere, nová právna úprava rozširuje pôsobnosť nie len notárov, ale po novom aj advokátov, a uvedené právnické povolanie bude môcť rozšíriť portfólio svojich služieb.

Možnosti úpravy majetkového režimu manželov

Badateľné zmeny majú nastať pri úprave majetkových režimov osôb v manželstve. ZIM bude možné modifikovať nasledovne: a) rozšírením rozsahu zákonného spoločného imania manželov – bude ho možné rozšíriť aj o majetok určený individuálne alebo druhovo; b) zúžením rozsahu zákonného spoločného imania manželov – po novom je umožnené zúžiť aj o majetok určený individuálne alebo druhovo, c) vytvorením oddeleného režimu imania manželov. Zároveň, aj tu navrhovaná právna úprava zavádza možnosť, aby tieto osoby disponovali možnosťou odlišnej úpravy správy ich imania pomocou zmluvy.²⁶ V oblasti ochrany tretích osôb je v predkladanom návrhu najvýznamnejšieho právneho predpisu súkromného práva v § 327 ods. 4 ponechané ustanovenie, že na takúto zmluvu sa niektorý z manželov môže odvolať až v takom prípade, ak im bude takáto zmluva vopred známa. Doterajšia úprava Občianskeho zákonníka umožňovala, len rozšíriť alebo zúžiť zákonný rozsah bezpodielového spoluvlastníctva manželov (absolútne zúženie bolo zakázané) a možnosť vzniku bezpodielového spoluvlastníctva manželov ku dňu zániku manželstva. Zároveň, manželia sa mohli dohodnúť na modifikácii režimu správy s vecami a majetkom v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov.²⁷

²⁴ CIRÁK, J. – DOLÍHALOVÁ, M. – KUBOŠIOVÁ, D. – TAKÁČ, J.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov*. Banská Bystrica : UMB Belanium, 2021, s. 17

²⁵ Občiansky zákonník (návrh), s. 94, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

²⁶ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 94, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

²⁷ TAKÁČ, J.: *Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírenie vydanie* [online]. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belanium, 2023. s. 19, [cit. 2026-01-11]

V § 330 návrhu Občianskeho zákonníka sa nachádza pomerne podrobná úprava textu o fungovaní oddeleného režimu imania manželov: V prípade, ak sa snúbenci rozhodnú využiť tento druh modifikácie, tak režim spoločného imania manželov po uzavretí manželstva vôbec nevznikne. To znamená, že každý z manželov bude majetok počas existencie manželského zväzku nadobúdať do výlučného vlastníctva, táto skutočnosť rovnako platí aj pre dlhy manželov. Úplne opačná situácia nastáva, ak sa manželia dohodnú na vzniku oddeleného režimu, kedy SIM zaniká a bude nutné ho vyporiadať. Pri výkone práv a povinností z výlučného imania manželov si budú môcť manželia dohodnúť zastupovanie. Rovnako, tieto osoby sa počas existencie manželského zväzku môžu dohodnúť na zrušení oddeleného režimu imania, takáto dohoda musí mať opäť formu stanovenú ako pri úprave rozsahu režimu imania manželov.²⁸

Osobitným druhom právnej modifikácie spoločného imania manželov je zmluva o správe tohto inštitútu. V prípade, ak sa manželia rozhodnú využiť takýto druh úpravy, tak: *...“jeden z nich písomne poveruje druhého manžela výlučnou správou časti alebo celého spoločného imania. Zároveň si môžu vymieniť, ktoré právne úkony musia robiť spoločne alebo na ktoré právne úkony sa vyžaduje súhlas druhého manžela, ktorý spoločné imanie nespravuje.“*²⁹ V druhom odseku citovaného paragrafu, návrh zákona hovorí o povinnosti niektorého z manželov, aby v prípade poverenia takouto výlučnou správou (časti alebo celého rozsahu spoločného imania) o informačnej povinnosti voči druhému manželovi, a to v písomnej forme. Legislatívny návrh tu vymedzuje časové horizonty vyplývajúce z uzavretej zmluvy manželov, kedy vzniká táto povinnosť.³⁰ Poverenie a odvolanie, takého poverenia musí mať písomnú formu, pričom je nutné dodržiavať zákonnú podmienku úradne overeného podpisu, nedodržanie tejto podmienky bude mať za následok relatívnu neplatnosť právneho úkonu.³¹

Podnikanie manžela a úhrada dlhov

V štvrtom oddiele rozoberanej časti návrhu Občianskeho zákonníka sa hovorí o podnikaní manžela a o úhrade dlhov.³² Pri začatí podnikania niektorého z manželov ostáva

²⁸ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 94, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

²⁹ Občiansky zákonník (návrh), s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

³⁰ Tamže, s. 96

³¹ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 95, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

³² Občiansky zákonník (návrh), s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

zachovaná povinnosť disponovať so súhlasom druhého manžela, ako to je pri súčasnom právnom stave.³³ No, aj tu nastáva zmena, a to v tom, že takýto súhlas nebude nutné požadovať pri majetku nepatrnej hodnoty, ak nastane situácia, že manžel úspešne získa oprávnenie na výkon podnikateľskej činnosti, tak súd na návrh manžela, resp. oboch manželov (v prípade, ak takýmto oprávnením budú disponovať obe osoby v manželskom zväzku) zruší SIM.³⁴ Opäť, je tu možné vnímať istú parabolu s doterajšou právnou úpravou, kedy zákonodarca prebral obsah ustanovení o podnikaní v BSM. Podľa navrhovaného právneho predpisu, ak podnikateľskú činnosť po zrušení SIM vykonáva podnikateľ alebo dokonca mu pomáha manžel, ktorý nezastáva pozíciu podnikateľa, príjmy získané z podnikateľskej činnosti sa medzi nimi rozdeľujú v pomere, ktorý si vopred určili zmluvou, alebo ak tak neurobili tak rovným dielom.³⁵

V otázke úhrady dlhov manželov sa zavádza nový prístup, a to, že pohľadávky veriteľov sa majú prednostne uspokojovať z výlučného majetku toho manžela, ktorému vznikla taká povinnosť na plnenie. Ak, výlučný majetok veriteľa nepostačuje na uspokojenie pohľadávky, tak táto pohľadávka môže byť uspokojovaná aj zo spoločného imania manželov, ale len do výšky podielu pripadajúceho zadlženému manželovi pri potencionálnom zániku, alebo zrušení SIM.³⁶

Zánik a vyporiadanie spoločného imania manželov

V otázkach zániku a vyporiadania spoločného imania manželov sa do veľkej miery len prebrali súčasné ustanovenia o zániku a vyporiadaní bezpodielového spoluvlastníctva, avšak aj tu sa vyskytuje určité novum. Spoločné imanie manželov zaniká zánikom manželstva a právoplatnosťou súdneho rozhodnutia o zrušení takéhoto právneho režimu alebo ak, to určuje osobitný právny predpis.³⁷

Čo sa týka zrušenia majetkového režimu medzi manželmi zachovala sa v platnosti totožná právna úprava uplatňovaná v súčasnosti. Pri vyporiadaní spoločného imania navrhovaný text jasne definuje v paragrafe s názvom „Zásady vyporiadania“ do ktorého sú

³³ ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Výbrané otázky aplikačnej praxe*. Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s r.o., 2018, s. 143

³⁴ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 95, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

³⁵ Občiansky zákonník (návrh), s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

³⁶ Občiansky zákonník (návrh), s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

³⁷ Tamže, s. 97

prebraté ustanovenia o vyporiadaní zo súčasne platného kódexu hmotného občianskeho práva.³⁸

Predkladaný legislatívny návrh rozoznáva tri spôsoby vyporiadania spoločného imania manželov, prvým, a súčasne podľa textu dôvodovej správy aj najviac preferovaným spôsobom vyporiadana je dohoda o vyporiadaní spoločného imania manželov. Po novom je možné uzavrieť takýto druh dohody, len na časť celého majetku patriaceho do tohto inštitútu.³⁹ V otázke nehnuteľností, sa zachovala súčasná formálna povinnosť písomnej podoby dohody manželov alebo bývalých manželov, ktorí sú povinní vydať si navzájom písomné potvrdenie obsahujúce popis spôsobu vyporiadania. Rozoberané potvrdenie sa vydáva na žiadosť niektorého z manželov.⁴⁰ Pokrokovou novinkou je možnosť uzavretia dohody aj počas trvania manželstva, účinnosť takáto zmluva nadobudne až dňom zániku manželského zväzku, resp. zrušením takéhoto druhu majetkového spoločenstva manželov. Opäť, sa vyžaduje písomná forma zmluvy. Zavedenie vyššie uvedenej možnosti, je zásadné z hľadiska právnej istoty manželov, resp. budúcich bývalých manželov a tretích osôb.⁴¹

Druhou možnosťou vyporiadania imania manželov je súdna cesta, kde sa zachoval obdobný postup ako pri aktuálnom vyporiadaní BSM na súde. Návrh na vyporiadanie je nutné podať do troch rokov od zániku SIM . Súd je oprávnený vyporiadať, buď celé alebo len časť spoločného imania manželov. Dokonca, členovia rekodifikačnej komisie zašli tak ďaleko, že hovoria o tom, že v prípade, ak osoby nevyužijú toto právo do troch rokov od zániku manželského zväzku, tak toto právo zaniká.⁴²

Zmeny nastávajú aj v prípade tretej možnosti zániku manželského zväzku, ktorou je domnienka vyporiadania, obsah tohto paragrafu je opäť veľmi podobný ako pri súčasnom § 149, odsek 4 zmena nastáva pri výmene slovných spojení BSM a SIM a do toho, že tu tieto podmienky sú utriedené do troch bodov, vzhľadom na podobnosť je nutné vyzdvihnúť práve bod c), ktorí hovorí o tom, že po novom ostatné majetkové práva, dlhy a pohľadávky sú majetkom oboch osôb v manželstve, pričom ich podiele sú zachované v rovnakom pomere.

³⁸ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

³⁹ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

⁴⁰ Občiansky zákonník (návrh), s. 98, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

⁴¹ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 96, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

⁴² Tamže, s. 96

Pokiaľ, nie je spoločné imanie manželov vyporiadané, tak podľa návrhu rekodifikačnej komisie sa spoločné práva a povinnosti spravujú ustanoveniami o ZSIM. Zmeny sa nachádzajú pri otázke vyporiadania spoločných dlhov, nakoľko toto vyporiadané má účinky len medzi manželov.⁴³

Tak ako BSM, aj SIM v prípade zániku počas trvania manželského zväzku je možné obnoviť len rozhodnutím súdu s výnimkou oddeleného režimu imania manželov, režimu imania manželov, kde sa postup líši.⁴⁴

Záver

Spoločné imanie manželov, ktoré má nahradiť súčasé bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je jednoznačne širšie koncipované. Okrem najmä hmotných vecí bude zahŕňať aj iné majetkové hodnoty. Skutočnosť, že SIM bude pohlcovať širší rozsah majetku a majetkových práv manželov potvrdzuje aj nový názov tohto inštitútu spoločné imanie manželov, nakoľko imanie je širší pojem v sebe zahŕňujúci aktíva, tak aj pasíva majetku.

Okrem mnohých zmien, je významným práve fakt, že podľa nového Občianskeho zákonníka bude tento inštitút upravujúci majetkové vzťahy manželov zaradený opäť do časti s názvom “Rodinné právo”. Takýto krok, je logický, nakoľko sa jedná o inštitút skôr spadajúci do tejto kategórie a v obsahu právneho predpisu mu predchádzajú ustanovenia o manželstve.

Asi najvýraznejšou zmenou je väčšia miera slobody manželov pri úprave ako má ich spoločné imanie vyzeráť. Zavedenie dvoch foriem, ktorými sú zákonné spoločné imanie manželov a zmluvné imanie manželov umožňuje omnoho väčšiu flexibilitu manželov pri rozhodovaní o usporiadaní ich majetkových práv a správy majetku počas manželstva. Taktiež, sa zavádza možnosť oddeleného režimu, kedy reálne ani spoločné imanie manželov nemusí vzniknúť. Rovnako, vzniká istá forma “predmanželských zmlúv”, keďže snúbenci sa budú môcť vopred dohodnúť na spôsobe usporiadania ich majetkových vzťahov po vzniku manželstva. V tejto súvislosti je nutné dodať, že stále sa nejedná o predmanželské zmluvy známe z angloamerického právneho systému a dokonca ani návrh Občianskeho zákonníka slovné spojenie predmanželské zmluvy nepozná.

Prepojenosť so súčasnou právou úpravou nemožno uprieť, keďže mnoho ustanovení sa prebralo zo stále platného Občianskeho zákonníka. Dokonca, návrh zákonného textu priamo

⁴³ Občiansky zákonník (návrh), s. 98, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

⁴⁴ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, s. 97, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

hovorí, že zákonná podoba spoločného imania je bezpodielová. Rovnako, aj veľká oblasť ustanovení hovoriacich o zániku spoločného imania bola prebratá zo súčasného právneho stavu o bezpodielovom spoluvlastníctve manželov.

Napriek tomu, že spoločné imanie manželov je významný pokrok v oblasti majetkových vzťahov manželov a približuje slovenské právo trendom prevládajúcim v západnej Európe, stále je potrebné vyriešiť otázky dlhoročných partnerov, ktorí neuzavreli manželstvo ako aj stále stupňujúci nárast partnerstiev osôb rovnakého pohlavia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

BĚLOHLAVEK, A., ČERNÝ, F., JUNGWIRTHOVÁ, M., KLÍMA, P., PROFELDOVÁ, T., ŠROTOVÁ, E.: *Nový občanský zákoník – srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2012 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8

CIRÁK, J., DOLÍHALOVÁ, M., KUBOŠIOVÁ, D., TAKÁČ, J.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov*. Banská Bystrica : UMB Belanium, 2021, 74 s., ISBN 978-80-557-1839-2

ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. A KOL.: *Občiansky zákonník I. §1 – 450. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2015, 1616 s. ISBN 978-80-7400-597-8

TAKÁČ, J.: *Modifikácia bezpodielového spoluvlastníctva manželov a jeho zánik za trvania manželstva. Druhé, prepracované a rozšírenie vydanie* [online]. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici – Belianum, 2023. 144 s. ISBN 978-80-557-2039-5. Dostupné na: <https://doi.org/10.24040/2023.9788055720395>

VOJČÍK, P. a kolektív: *Občianske právo hmotné I*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2021, 395 s. ISBN 978-80-7380-845-7

VOJČÍK, P. A KOLEKTÍV: *Občiansky zákonník – stručný komentár*. Bratislava : IURIS EDITION, spol. s.r.o., 2010, 1282 s., ISBN 978-80-8078-368-6

ZMEKOVÁ, I.: *Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov – Vybrané otázky aplikácej praxe*. Bratislava : IURIS LUBRI, spol. s.r.o., 2018, 315 s., ISBN 978-80-89635-37-5

Internetové zdroje:

LAZORÍKOVÁ, E.: *Nový Občiansky zákonník: čo prinesie pripravovaná rekodifikácia súkromného práva*. [online]. [2025-11-21]. Dostupné na internete:

<https://www.epi.sk/odborny-clanok/novy-obciansky-zakonnik-co-prinesie-pripravovana-rekodifikacia-sukromneho-prava.htm> [cit.2026-01-12].

Občiansky zákonník (návrh), [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf> [cit. 2026-01-15]

Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

Všeobecná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, [online]. justice.gov.sk, Dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_vseobecna-cast_WTM.pdf [cit. 2026-01-15]

Právne predpisy:

Občiansky zákonník, zákon č. 40/1964 Zb.

DAROVANIE PRE PRÍPAD SMRTI

DONATION IN CASE OF DEATH

Viktória Jančárová¹

Martin Hrčka²

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na analýzu inštitútu donatio mortis causa v kontexte právnej úpravy dedičského práva na Slovensku. Cieľom je posúdiť, či je zachovanie súčasného zákazu darovania pre prípad smrti v slovenskom právnom poriadku vecne opodstatnené, alebo či by jeho opätovné zavedenie bolo vhodné z hľadiska posilnenia autonómie vôle poručiťľa. Jadrom príspevku je komparatívna analýza vybraných zahraničných právnych úprav, najmä nemeckej, švajčiarskej, maďarskej, talianskej, francúzskej a poľskej, ktoré k tomuto inštitútu pristupujú rozdielnym spôsobom. Príspevok prináša pohľad na zvolenú problematiku v súlade s aktuálnou právnou úpravou.

Kľúčové slová

Darovanie pre prípad smrti, dedičské právo, dedičská zmluva, darovacia zmluva, komparácia

Abstract

The paper focuses on the analysis of the institute of donatio mortis causa in the context of the legal regulation of inheritance law in Slovakia. The aim is to assess whether the preservation of the current prohibition of donation in the event of death in the Slovak legal system is substantively justified, or whether its reintroduction would be appropriate from the point of view of strengthening the autonomy of the testator's will. The core of the paper is a comparative analysis of selected foreign legal regulations, especially German, Swiss, Hungarian, Italian, French and Polish, which approach this institute in different ways. The paper brings a perspective on the selected issue in accordance with the current legal regulation.

Keywords

Donation in case of death, inheritance law, inheritance contract, donation contract, comparison

Úvod

Platná právna úprava na Slovensku v kontexte dedičského práva vychádza z princípu univerzálnej sukcesie, v rámci ktorej dedič vstupuje okamihom smrti poručiťľa do všetkých jeho dediteľných práv a povinností.³ Možnosť jednotlivca disponovať so svojím majetkom aj

¹ JUDr. Viktória Jančárová, PhD. je odbornou asistentkou na Katedre občianskeho práva, Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

² JUDr. Martin Hrčka je externým doktorandom na Katedre občianskeho práva, Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

³ MAUKŠ, D.: Znovuzavedenie inštitútu odkazu do slovenského právneho poriadku v rámci rekodifikácie súkromného práva. In: Právny obzor, roč. 108, č. 2/2025, s. 183.

pre prípad smrti pritom predstavuje jeden zo základných prejavov slobody individuálneho vlastníctva.⁴

Ako poukazuje Cirák: „*Dedičské právo napomáha zachovaniu majetkových hodnôt v rodine. Zreteľne tak smeruje k posilňovaniu vzájomných vzťahov vo vnútri rodiny, účelnému využitiu zanechaných majetkových hodnôt, predchádzaniu sporom a ochrane tretích osôb, voči ktorým mal poručiteľ postavenie dlžníka.*“⁵ Z uvedenej definície vyplýva, že v slovenskom právnom prostredí naďalej prevažuje dedenie zo zákona ako preferovaný dedičský titul, pričom jednou z jeho základných funkcií zostáva zachovanie majetkových hodnôt v rámci rodiny. Zároveň však táto koncepcia dedenia plní aj ochrannú funkciu vo vzťahu k tretím osobám, najmä voči veriteľom poručiteľa, keďže zabezpečuje kontinuitu majetkovej zodpovednosti aj po jeho smrti.⁶

Inštitút darovania pre prípad smrti, známy pod latinským názvom *donatio mortis causa*, predstavuje právny nástroj na scudzovanie majetku, ktorý darca uskutočňuje počas svojho života, avšak jeho účinnosť je podmienená smrťou darcu a nastáva až v tomto momente.

Občiansky zákonník⁷ *de lege lata* upravuje len darovanie medzi živými (*donatio inter vivos*), pričom darovanie pre prípad smrti (*donatio mortis causa*) *expressis verbis* zakazuje (§ 628 ods. 3 OZ) a sankcionuje jeho prípadné uzatvorenie absolútnou neplatnosťou. Právna úprava darovacej zmluvy v Občianskom zákonníku reflektuje základné zásady dedičského práva, v dôsledku čoho zákonodarca vylučuje možnosť viazať účinky darovania na okamih smrti darcu, teda pripúšťať *donatio mortis causa*⁸. Tento zákaz platí v našom právnom poriadku od vydania Občianskeho zákonníka z roku 1950⁹. Dôvodom zavedenia tohto zákazu bolo obmedziť možnosť voľného nakladania s majetkom pre prípad smrti mimo existujúcich dedičských titulov, ako aj zabránenie obchádzaniu noriem dedičského práva nakoľko, v právnych poriadkoch, ktoré zaviedli darovanie pre prípad smrti, ako aj dedičskú zmluvu, v praxi existujú veľké interpretačné nejasnosti ohľadom rozdielu medzi týmito inštitútmi, ktoré spôsobujú značné ťažkosti, čo má za následok vznik zbytočných sporov a právnu neistotu, keďže oba tieto zmluvné typy upravujú prechod majetku pre prípad smrti jednej zo strán.¹⁰

⁴ MAUKŠ, D.: Znovuzavedenie inštitútu odkazu do slovenského právneho poriadku v rámci rekodifikácie súkromného práva. In: Právny obzor, roč. 108, č. 2/2025, s. 190.

⁵ CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, s. 17.

⁶ MAUKŠ, D.: Znovuzavedenie inštitútu odkazu do slovenského právneho poriadku v rámci rekodifikácie súkromného práva. In: Právny obzor, roč. 108, č. 2/2025, s. 192-193.

⁷ Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov. **Ďalej len „Občiansky zákonník“ alebo „OZ“.**

⁸ LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho práva hmotného*. 2. vyd., 2. zv. Iura edition: Bratislava, 2004, s. 117.

⁹ Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov. **Ďalej len „OZ 1950“.**

¹⁰ MAUKŠ, D.: *Dedičská zmluva ako nový dedičský titul*. In: Ars Notaria. 2025, roč. 28, č. 4, s. 10.

Platné právo na území Slovenska do roku 1950 totiž *donatio mortis causa* pripúšťalo. Taktiež i vyspelé právne systémy, na ktoré poukazujeme v osobitných častiach, považujú darovanie pre prípad smrti za bežnú súčasť svojho právneho poriadku, hoci jeho prípustnosť je v niektorých prípadoch viazaná na splnenie osobitných podmienok alebo je realizovaná v modifikovanej podobe.

Negatívny postoj právnej úpravy, ako aj právnej doktríny, k prípustnosti darovania pre prípad smrti má svoj historický základ v ustanovení § 385 OZ (1950), ktorého obsah bol následne prevzatý aj do súčasného znenia § 628 ods. 3 OZ. Podstata tohto riešenia bola výslovne vyjadrená už v dôvodovej správe k § 385 OZ (1950), podľa ktorej zákonodarca vychádzal z rovnakých východísk, aké viedli k vylúčeniu dedičských zmlúv v dedičskom práve. Zákaz darovania pre prípad smrti bol odôvodnený snahou zabrániť obmedzovaniu zákonných dedičov, ku ktorému viedlo uplatňovanie oboch týchto inštitútov v predchádzajúcej právnej úprave.¹¹

V nasledujúcich častiach sa zameriavame na komparatívny náhľad inštitútu darovania pre prípad smrti, aby sme na podklade komparácie zhodnotili právnu úpravu *de lege lata* v Slovenskej republike. Táto analýza nadobúda na význame najmä v kontexte prebiehajúcej rekodifikácie Občianskeho zákonníka, ktorá v súčasnom návrhu nepočíta so zmenou tohto reštriktívneho postoja. Preto si kladieme za cieľ posúdiť, či je zachovanie súčasného stavu v slovenskom právnom prostredí vecne opodstatnené, alebo či je darovanie pre prípad smrti v nadväznosti na posilnenie autonómie vôle potrebné do právneho poriadku Slovenskej republiky opätovne zaviesť.

***Donatio mortis causa* v Nemecku a Švajčiarsku**

Nemecká právna úprava obsahuje osobitné ustanovenie upravujúce darovanie pre prípad smrti (*Schenkungsversprechen von Todes wegen*). Podľa § 2301 ods. 1 BGB¹² sa na príslub daru urobený pod podmienkou, že obdarovaný prežije darcu, primerane uplatnia ustanovenia o závetných dispozíciách; rovnaký režim sa vzťahuje aj na príslub dlhu alebo uznanie dlhu podľa §§ 780 a 781 BGB, ak sú viazané na túto podmienku. **Odsek 2** citovaného ustanovenia zároveň stanovuje, že v prípade, ak darca dar poskytne už za svojho života

¹¹ FEKETE, I. – FEKETEOVÁ, M.: *Darovanie pre prípad smrti - donatio mortis causa*. In: Justičná revue, roč. 58, 2006, č. 10, s. 1446 – 1453.

¹² Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42), zuletzt geändert durch Gesetz vom 22. Dezember 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 364). **Ďalej len „BGB“.**

odovzdaním predmetu daru, uplatnia sa všeobecné ustanovenia o darovaní medzi žijúcimi osobami¹³.

Nemecké právo tak dôsledne rozlišuje medzi darovaním, ktoré je počas života darcu „vykonané“ (*vollzogen*), a darovaním, ktorého účinky majú nastať až po smrti darcu. Táto kvalifikácia má zásadné právne následky, keďže právny úkon, ktorého účinky majú nastať až po smrti darcu, musí spĺňať prísne formálne požiadavky kladené na dedičskú zmluvu (*Erbvertrag*), vrátane notárskeho osvedčenia.

Účelom tejto úpravy je predovšetkým zabrániť obchádzaniu ustanovení o forme právnych úkonov pre prípad smrti. V tomto kontexte je potrebné rozlišovať aj okamih tzv. „dokončenia darovania“, ktorým sa rozumie situácia, keď sa majetok darcu definitívne zníži o hodnotu daru. Pri *donatio mortis causa* sa všeobecne uznáva, že obdarovaný nadobúda len „očakávacie právo“ (*Anwartschaftsrecht*), ktoré sa mení na trvalé nadobudnutie až smrťou darcu.¹⁴

Obdobný prístup k darovaniu pre prípad smrti zaujíma aj *švajčiarsky právny poriadok*. Podľa **čl. 245 OR**¹⁵ dar, ktorý má byť splnený až po smrti darcu, podlieha pravidlám o dispozíciách pre prípad smrti. To znamená, že aj v tomto prípade musia byť splnené formálne náležitosti dedičskej zmluvy (*Erbvertrag*), ktoré zahŕňajú notárske osvedčenie a prítomnosť svedkov v zmysle **čl. 512 ZGB** v spojení s **čl. 499 ZGB**.¹⁶ Významným posunom v švajčiarskej právnej úprave sú zmeny účinné od 1. januára 2023, ktorými bol zavedený tzv. zákaz darovania (*Schenkungsverbot*). Ten spočíva v tom, že po uzavretí dedičskej zmluvy sú ďalšie darovania, vrátane darovania pre prípad smrti, zásadne neprípustné, pokiaľ si zmluvné strany výslovne nevyhradili možnosť ich uskutočnenia priamo v dedičskej zmluve.¹⁷

Tým, že sa nemecký aj švajčiarsky model viažu na prísny režim dedičskej zmluvy, zákonodarca účinne bráni obchádzaniu závetných pravidiel prostredníctvom menej formalizovaných zmluvných dojednaní. Povolenie jednoduchých zmlúv pre dispozície *mortis causa* by totiž mohlo viesť k zvýšenému riziku neprimeraného ovplyvňovania, či istým

¹³ §§ 516 a nasl. BGB.

¹⁴ *Das Schenkungsversprechen von Todes wegen gem. § 2301 BGB* [online]. In: Daserbrecht, 2022. [cit. 15.12.2025]. Dostupné na: <<https://daserbrecht.de/erbenvererben/das-schenkungsversprechen-von-todes-wegen-gem-§-2301-bgb/>>.

¹⁵ Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches. **Ďalej len „OR“**.

¹⁶ SCHMID., J.: *Die Schenkung auf den Todesfall*. In: Schmid., J. *Spuren im Erbrecht Festschrift für Paul Eitel*. Zürich: Schulthess, 2022, s. 523-534.

¹⁷ ZIMMERMANN, CH.: *Das Schenkungsverbot im revidierten Erbrecht*. [online]. In: Ratgeber-notar. [cit. 15.12.2025], 2023. Dostupné na: <https://www.notar-benz.ch/download/pictures/fa/bilamz1av8wknaenu73mxt2pg2nzgm/ratgeber_2023-03-25.pdf>.

kolíziám so závetmi, čím by sa vytvoril paralelný a menej regulovaný systém dedenia. Požiadavka formy *Erbvertrag* tak nepredstavuje len formálnu prekážku, ale zároveň núti zmluvné strany podrobiť sa náročnejšiemu procesu, ktorý zahŕňa notárske osvedčenie, prípadne účasť svedkov, a tým aj vyššiu mieru uváženia a právnej istoty. Z tohto pohľadu možno takto koncipované podmienky prípustnosti *donatio mortis causa* považovať za systematicky konzistentné.

Modifikácie *donatio mortis causa* vo vybraných zahraničných právnych úpravách

Maďarská právna úprava vychádza zo špecifického prístupu k inštitútu *donatio mortis causa*. Maďarský Občiansky zákonník¹⁸ výslovne uznáva darovanie pre prípad smrti ako osobitnú formu majetkovej dispozície (§ 7:53 Ptk.), avšak podrobuje ho osobitnému právnemu režimu. Z formálneho hľadiska sa na darovanie pre prípad smrti uplatňujú rovnaké požiadavky ako pri dedičskej zmluve (*öröklési szerződés*), čo približuje maďarskú úpravu k nemeckému a švajčiarskemu právnemu poriadku. Pokiaľ ide o obsahové náležitosti, darovanie pre prípad smrti je prípustné len vo vzťahu k takému majetku, ktorý by v prípade závetnej dispozície tvoril predmet dedičstva.¹⁹ Z uvedeného vyplýva, že tento inštitút možno použiť výlučne na prevod individuálne určených vecí alebo práv.

Obdarovaný nadobúda vlastnícke právo k predmetu darovania okamihom smrti darcu, avšak nepovažuje sa za dediča v pravom slova zmysle a nezodpovedá za dlhy ani iné ťarchy dedičstva.²⁰ Ak je darovanie viazané na podmienku, že obdarovaný darcu prežije, právny vzťah sa spravuje všeobecnými ustanoveniami o darovaní, pričom formálne náležitosti zmluvy musia zodpovedať požiadavkám kladeným na dedičskú zmluvu.

Darovanie pre prípad smrti je tak v maďarskom práve koncipované ako dvojstranný právny úkon, ktorým dochádza k bezodplatnému prevodu vlastníctva s účinkami viazanými na smrť darcu, pričom si zachováva osobitné postavenie medzi právnymi úkonmi *inter vivos* a *mortis causa*.

V rámci *talianskej právnej úpravy*, čl. 458 CC²¹ stanovuje neplatnosť akejkoľvek dohody, prostredníctvom ktorej osoba disponuje so svojim budúcim dedičstvom. Taliansky právny poriadok normuje dedenie výlučne na základe zákona alebo závetu, pričom akákoľvek iná zmluvná forma nadobúdania dedičstva je neprípustná. Z tohto dôvodu sa tzv. pravá *donatio*

¹⁸ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről. **Ďalej len „Ptk.“.**

¹⁹ *Halál esetére szóló ajándékozás*. [online]. In: Öröklési jog. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://oroklesijog.hu/ajandekozas/>>.

²⁰ KELLER, A.: *Halál esetére szóló ajándékozás*. [online]. In: Drkeller. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://drkeller.hu/szakteruletek/oroklesi-jog/halal-esetere-szolo-ajandekozas/>>.

²¹ Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262). **Ďalej len „CC“.**

mortis causa, pri ktorej je smrť darcu priamou príčinou prevodu majetku, považuje za neplatnú dedičskú zmluvu. Ide totiž o neodvolateľnú zmluvnú dispozíciu s majetkom pre prípad smrti, ktorá je v rozpore so základnými princípmi talianskeho dedičského práva.²²

Donatio mortis causa je teda v talianskom právnom poriadku v zásade neprípustné. Napriek tomu však talianska judikatúra pripustila platnosť inštitútu, ktorý sa jej v určitých aspektoch približuje, a to *donazione si praemioriar*. Tento inštitút bol potvrdený v rozhodovacej praxi Kasačného súdu²³, ktorý sa v roku 2023 zaoberal prípadom darcu trpiaceho smrteľnou chorobou, ktorý daroval svojmu bratovi akcie spoločnosti s podmienkou *si praemioriar*. Otec darcu napadol platnosť právneho úkonu s tvrdením, že takmer istá smrť darcu robí z uvedenej podmienky právnu fikciu, ktorá má v skutočnosti zakryť zakázanú dedičskú zmluvu.

„Súd odvolanie zamietol a sformuloval základnú zásadu: dôležitá je právna neistota udalosti, nie jej faktická pravdepodobnosť. Predchádzajúca smrť darcu pred obdarovaným zostáva právne neistou udalosťou, pretože v zásade nemožno vylúčiť, že beneficiant, aj keď je zdravý, by mohol zomrieť skôr v dôsledku neočakávanej udalosti. Sudcovia presunuli analýzu zo skutkového stavu na právny a objasnili, že platnosť závisí od logicko-právnej štruktúry úkonu, nie od zdravotného stavu strán. Toto rozhodnutie potvrdzuje, že otázka „je darovanie *si praemioriar* platné aj v extrémnych prípadoch?“ má kladnú odpoveď.“²⁴

V prípade *donazione si praemioriar* ide o darovanie s odkladacou podmienkou, že darca zomrie skôr ako obdarovaný. Talianske súdy tento inštitút dôsledne odlišujú od neplatnej *donatio mortis causa* s poukazom na to, že pri *donazione si praemioriar* ide o okamžitý právny úkon *inter vivos*. Darca sa už v okamihu uzavretia zmluvy neodvolateľne vzdáva možnosti disponovať s predmetom daru, čím vytvára právne chránené očakávanie pre obdarovaného. Smrť darcu preto nepredstavuje príčinu prevodu, ale iba podmienku, ktorá jeho účinky završuje.²⁵ Toto rozlíšenie umožňuje v talianskom právnom prostredí obísť zákaz dedičských zmlúv bez jeho formálneho porušenia a v praxi tak vytvára ekvivalent ďalšieho dedičského titulu, hoci formálne zostáva zakotvený v rámci právnych úkonov *inter vivos*.

Francúzske právo, obdobne ako talianske, vychádza zo všeobecného zákazu dispozície s budúcim majetkom a dedičských zmlúv na ochranu závetnej slobody. Z tohto dôvodu by štandardná *donation à cause de mort* bola v zásade neplatná. Francúzsky právny poriadok však

²² BROTTTO, G.: *Il problema della donazione a causa di morte*. [online]. In: Officinanotarile, 2017. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://www.officinanotarile.it/donazionecausamorte/>>.

²³ Corte di Cassazione n. 34858 del 13 dicembre 2023.

²⁴ *Donazione si praemioriar: è valida? Guida Completa*. [online]. In: Studiomoscarini, 2025. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://www.studiomoscarini.it/2025/07/11/donazione-si-praemioriar-guida-validita/>>.

²⁵ *Donazione si praemioriar: è valida? Guida Completa*. [online]. In: Studiomoscarini, 2025. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://www.studiomoscarini.it/2025/07/11/donazione-si-praemioriar-guida-validita/>>.

pripúšťa významnú výnimku, a to v oblasti rodinného práva. Ide o inštitút tzv. *institution contractuelle* (zmluvné ustanovenie dediča), označovaný aj ako *donation de biens à venir*, teda darovanie budúceho majetku. Tento inštitút je prípustný takmer výlučne v rámci manželských vzťahov (*donation au dernier vivant*) medzi manželmi alebo ako súčasť manželskej zmluvy (*contrat de mariage*).²⁶

Prostredníctvom *institution contractuelle* môže jeden z manželov ustanoviť druhého manžela za dediča celého alebo časti majetku, ktorý zanechá ku dňu svojej smrti. Hoci ide formálne o zmluvný právny úkon, francúzske právo s ním zaobchádza spôsobom blízkeho závetu. Je spravidla odvolateľný, pokiaľ nie je inkorporovaný priamo do manželskej zmluvy.²⁷ Uvedená úprava tak predstavuje kompromisné riešenie, ktoré na jednej strane rešpektuje zákaz dedičských zmlúv a ochranu závetnej slobody, a na druhej strane reflektuje osobitné postavenie manželstva a potrebu zvýšenej ochrany pozostalého manžela v rámci dedičského práva.

Ak upriamime pozornosť na *poľskú právnu úpravu*, táto výslovné nereguluje ani nezakazuje *donatio mortis causa* – *darowizna na wypadek śmierci*. Z hľadiska právnej praxe sa podľa niektorých autorov javí zavedenie darovania pre prípad smrti do poľského právneho poriadku ako naliehavá potreba, a to najmä v súvislosti s hospodárskym rozvojom či nárastom majetkovej úrovne spoločnosti.²⁸ V minulosti boli podniknuté dva pokusy o zakotvenie inštitútu *donatio mortis causa* do poľskej právnej úpravy. Oba pokusy ostali neúspešné.

V právnej doktríne sa však dlhodobo viedli diskusie o platnosti tohto inštitútu, pričom jadrom sporov bola otázka jeho povahy, *in concreto* či ide o prípustný právny úkon *inter vivos*, alebo o neprípustnú dispozíciu *mortis causa*, ktorá by bola v rozpore so zásadou, podľa ktorej je možné s majetkom pre prípad smrti disponovať výlučne prostredníctvom závetu, a to v zmysle **čl. 941 k.c.**^{29, 30} Zlom v tomto smere prinieslo uznesenie Najvyššieho súdu Poľskej republiky z roku 2013³¹. V danom prípade bol najvyšší súd postavený pred potrebu vyriešiť zásadnú otázku, či darovacia zmluva, v ktorej si zmluvné strany dohodli, že účinok spočívajúci v bezodplatnom prevode majetku na obdarovaného nastane až okamihom smrti darcu, predstavuje dohodu o dedičstve po žijúcej osobe v zmysle **čl. 1047 k. c.** alebo či je v rozpore s

²⁶ GOUBEAUX, G. – VOIRIN, P.: *Droit civil - Tome 2. Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*. 33e édition. LGDJ: Paríž, 2024, s. 411-417 ISBN 978-2-2751-4397-2.

²⁷ BEIGNIER B., TORRICELLI-CHRIFI S.: *Liberalités et successions*. 5e édition, Paríž: LGDJ, 2020, s. 123 a nasl. ISBN: 978-2-275-06487-1.

²⁸ KOŁODZIŃSKA, M.: *Czy instytucja zapisu windykacyjnego może skutecznie zastąpić darowiznę na wypadek śmierci? Uwagi wynikające z praktyki notarialnej*. In: *Przegląd Sądowy*, 2012, č. 11-12, s. 103-104.

²⁹ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Dz. U. 1964 Nr 16 poz. 93 Kodeks cywilny. Opracowano na podstawie: t.j. Dz. U. z 2025. **„Dalej len „k. c.“**.

³⁰ MAJEWSKI, M.: *Umowa donatio mortis causa w świetle proponowanych zmian kodeksu cywilnego*. In: *Palestra*, 2015, č. 11-12, s. 33-39.

³¹ Uchwała Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13.

ustanovením **čl. 941 k. c.** V nadväznosti na to bolo potrebné posúdiť aj otázku, či je takáto zmluva prípustná z hľadiska uvedených právnych noriem v situácii, keď jej predmetom je celý alebo takmer celý majetok darcu. Najvyšší súd vo svojom rozhodnutí dospel k záveru, že darovanie pre prípad smrti je prípustné, pokiaľ sa týka individuálne určených majetkových hodnôt alebo práv, nie celého majetku, a zároveň nie je v rozpore so zásadami spoločenského spolužitia.³²

Zároveň je potrebné poukázať na skutočnosť, že prijatím predmetného uznesenia nedošlo k normatívnemu zakotveniu *donatio mortis causa* do poľského právneho poriadku. Rozhodnutie však predstavuje *de lege lata* významný interpretačný rámec pokiaľ ide o prípustnosť uzatvárania darovacích zmlúv pre prípad smrti. Hoci ostatné súdy nie sú formálne obsahom tohto uznesenia viazané, judikatúra vydaná po jeho prijatí naznačuje, že súdna prax sa v zásade prikláňa k prezentovanému právnomu názoru najvyšším súdom. V právnej doktríne však ani po vydaní uznesenia *III CZP 79/13* nenájdeme jednotný prístup vo vzťahu k obsahovej stránke rozhodnutia. Možno identifikovať názory, ktoré rozhodnutie najvyššieho súdu výslovne aprobujú.³³ Popri nich sa však objavujú aj kritické stanoviská, ktoré s argumentáciou najvyššieho súdu nesúhlasia, či už v čiastočnom alebo v úplnom rozsahu.³⁴

Záver

Pri vyhodnocovaní stanovenej hypotézy, t. j. *posúdení, či je zachovanie súčasného stavu v slovenskom právnom prostredí vecne opodstatnené alebo, či je darovanie pre prípad smrti v nadväznosti na posilnenie autonómie vôle potrebné do právneho poriadku Slovenskej republiky opätovne zaviesť*, možno dospieť k záveru, že zachovanie právnej úpravy *de lege lata*, ktorá výslovne vylučuje prípustnosť *donatio mortis causa*, je z vecného hľadiska opodstatnené. Napriek trendom v niektorých zahraničných právnych poriadkoch a napriek argumentom zdôrazňujúcim posilnenie autonómie vôle jednotlivca nemožno prehliadnuť dôsledky, ktoré by opätovné zavedenie tohto inštitútu do slovenského právneho poriadku prinieslo.

Zákaz *donatio mortis causa* plní v slovenskom dedičskom práve významnú ochrannú funkciu. Predovšetkým zabezpečuje zachovanie základnej zásady, podľa ktorej môže poručiť

³² Uchwała Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13.

³³ Napr.: MASIUBAŃSKI, J.: *Glosa do uchwały SN z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13*. In: Rejent, 2014, č. 12, s. 115-130; WOLAK, G.: *Darowizna mortis causa. Glosa do uchwały SN z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13*. In: Rejent, 2014, č. 7, s. 117-136.

³⁴ Napr. BAJERSKI, M.: *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13 (OSP 2014, nr. 10, poz. 91)*. In: Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego XV, 2016, č. 1, s. 241-254; KSIĘŻAK, P.: *Glosa do uchwały z 13.12.2013 r., III CZP 79/13*. In: Państwo i Prawo, 2015, č. 1, s. 123-128.

až do okamihu smrti slobodne, jednostranne a bez potreby súhlasu tretej osoby meniť svoje dispozície pre prípad smrti prostredníctvom závetu. Zároveň bráni vzniku paralelného, menej formalizovaného a menej kontrolovateľného mechanizmu prechodu majetku, ktorý by mohol viesť k oslabeniu ochrany neopomenuteľných dedičov, k obchádzaniu kogentných ustanovení dedičského práva, ako aj k zvýšenému riziku ich zneužitia. Rovnako významné je aj zachovanie jasného systematického rozlíšenia medzi právnymi úkonmi *inter vivos* a právnymi úkonmi *mortis causa*. Zavedenie darovania pre prípad smrti by túto hranicu nevyhnutne narušilo a oslabilo by vnútornú konzistentnosť súkromnoprávnej úpravy.

Z komparatívneho hľadiska navyše nemožno identifikovať presvedčivé argumenty, že by inkorporácia *donatio mortis causa* priniesla slovenskému právnemu poriadku praktický alebo systémový prínos. V prípade, že by bol tento inštitút podrobený prísny formálnym a materiálnym požiadavkám po vzore nemeckého práva, by bola jeho využiteľnosť značne obmedzená a jeho existencia by stratila reálny význam. Naopak, liberálnejší prístup, inšpirovaný napríklad talianskou právnou úpravou, by so sebou niesol zvýšené riziko právnej neistoty a oslabenia základných princípov dedičského práva.

Na základe uvedeného možno uzavrieť, že rozhodnutie slovenského zákonodarcu zachovať reštriktívny prístup k darovaniu pre prípad smrti a neinkorporovať tento inštitút ani do pripravovanej rekodifikácie Občianskeho zákonníka je nielen racionálne a systematicky konzistentné, ale aj zodpovedajúce cieľu ochrany právnej istoty a skutočnej autonómie vôle poručiteľa v rámci dedičského práva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

BEIGNIER B., TORRICELLI-CHRIFI S.: *Liberalités et successions*. 5e édition, Paríž: LGDJ, 2020, 518 s. ISBN 978-2-275-06487-1.

CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Šamorín: Heuréka, 2009, 237 s. ISBN 978-80-89122-55-4.

GOUBEAUX, G. – VOIRIN, P.: *Droit civil - Tome 2. Régimes matrimoniaux, successions, libéralités*. 33e édition. LGDJ: Paríž, 2024, 480 s. ISBN 978-2-2751-4397-2.

LAZAR, J. a kol.: *Základy občianskeho práva hmotného*. 2. vyd., 2. zv. Iura edition: Bratislava, 2004, 557 s. ISBN 80-80780-84-6.

SCHMID., J.: *Die Schenkung auf den Todesfall*. In: Schmid., J. *Spuren im Erbrecht Festschrift für Paul Eitel*. Zürich: Schulthess, 2022, 722 s. ISBN 978-3-7255-8254-9.

Periodiká a zborníky:

BAJERSKI, M.: *Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13* (OSP 2014, nr. 10, poz. 91). In: Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego XV, 2016, č. 1, ISSN 1644-0242, s. 241-254.

FEKETE, I. – FEKETEÓVÁ, M.: *Darovanie pre prípad smrti - donatio mortis causa*. In: Justičná revue, roč. 58, 2006, č. 10, s. 1446 – 1453. ISSN 1335-6461.

KOŁODZIŃSKA, M.: *Czy instytucja zapisu windykacyjnego może skutecznie zastąpić darowiznę na wypadek śmierci? Uwagi wynikające z praktyki notarialnej*. In: Przegląd Sądowy nr 11-12, 2012, s. 103-111. ISSN 0867-7255.

KSIEŻAK, P.: *Glosa do uchwały z 13.12.2013 r., III CZP 79/13*. In: Państwo i Prawo, 2015, č. 1, s.123-128. ISSN 0031-0980.

MAJEWSKI, M.: *Umowa donatio mortis causa w świetle proponowanych zmian kodeksu cywilnego*. In: Palestra, 2015, č. 11-12, s. 33-39. ISSN 0031-0344.

MASIUBAŃSKI, J.: *Glosa do uchwały SN z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13*. In: Rejent, 2014, č. 12, s. 115-130. ISSN 1230-669X.

MAUKŠ, D.: *Dedičská zmluva ako nový dedičský titul*. In: Ars Notaria. 2025, roč. 28, č. 4, s. 4-10. ISSN 1335-2229.

MAUKŠ, D.: *Znovuzavedenie inštitútu odkazu do slovenského právneho poriadku v rámci rekodifikácie súkromného práva*. In: Právny obzor, roč. 108, č. 2/2025, s. 181-214. ISSN 0032-6984.

WOLAK, G. *Darowizna mortis causa. Glosa do uchwały SN z dnia 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13*. In: Rejent, 2014, č. 7, s. 117-136. ISSN 1230-669X.

Súdne rozhodnutia:

Corte di Cassazione n. 34858 del 13 dicembre 2023.

Uchwała Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2013 r., III CZP 79/13.

Právne predpisy:

2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről.

Bundesgesetz vom 30. März 1911 betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches.

Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBI. I S. 42), zuletzt geändert durch Gesetz vom 22. Dezember 2025 (BGBI. 2025 I Nr. 364).

Codice civile (Regio Decreto 16 marzo 1942, n. 262).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Dz. U. 1964 Nr 16 poz. 93 Kodeks cywilny. Opracowano na podstawie: t.j. Dz. U. z 2025.

Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Internetové zdroje:

BROTTO, G.: *Il problema della donazione a causa di morte*. [online]. In: Officinanotarile, 2017. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://www.officinanotarile.it/donazionecausamorte/>>.

Das Schenkungsversprechen von Todes wegen gem. § 2301 BGB [online]. In: Daserbrecht, 2022. [cit. 15.12.2025]. Dostupné na: <<https://daserbrecht.de/erbenvererben/das-schenkungsversprechen-von-todes-wegen-gem-§-2301-bgb/>>.

Donazione si praemoriar: è valida? Guida Completa. [online]. In: Studiomoscarini, 2025. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://www.studiomoscarini.it/2025/07/11/donazione-si-praemoriar-guida-validita/>>.

Halál esetére szóló ajándékozás. [online]. In: Öröklési jog. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na: <<https://oroklesijog.hu/ajandekozas/>>.

KELLER, A.: *Halál esetére szóló ajándékozás*. [online]. In: Drkeller. [cit. 05.01.2026]. Dostupné na:

<<https://drkeller.hu/szakteruletek/oroklesi-jog/halal-esetere-szolo-ajandekozas/>>.

ZIMMERMANN, CH.: *Das Schenkungsverbot im revidierten Erbrecht*. [online]. In: Ratgeber-notar. [cit. 15.12.2025], 2023. Dostupné na: <https://www.notar-benz.ch/download/pictures/fa/bilamz1av8wknaenu73mxt2pg2nzgm/ratgeber_2023-03-25.pdf>.

INOVATÍVNE FORMY ZÁVETU: PERSPEKTÍVY TESTAMENTÁRNEHO PRÁVA V DIGITÁLNEJ ÉRE

INNOVATIVE FORMS OF WILLS: PERSPECTIVES OF TESTAMENTARY LAW IN THE DIGITAL ERA

Igor Ondruš¹

Abstrakt

Príspevok analyzuje postavenie a význam závetu ako dedičského titulu v kontexte digitalizácie a nových technológií. Poukazuje na limity platnej slovenskej právnej úpravy, ktorá neumožňuje elektronické, audiovizuálne ani iné inovatívne formy testamentárneho prejavu. Zároveň predstavuje vybrané zahraničné právne úpravy a judikatúru, ktoré už reflektujú technologický vývoj, a načrtáva možnosti ich zavedenia do slovenského právneho poriadku.

Kľúčové slová

Závet, Elektronický závet, Digitalizácia, Digitálne dedičstvo, Testamentárna sloboda.

Abstract

The paper analyses the status and significance of the will as a hereditary title in the context of digitalization and new technologies. It points out the limits of the current Slovak legislation, which does not allow electronic, audiovisual or other innovative forms of testamentary expression. At the same time, it presents selected foreign legislation and case law that already reflect technological developments and outlines the possibilities of their introduction into the Slovak legal order.

Keywords

Will, Electronic Will, Digitalization, Digital Inheritance, Testamentary Freedom.

Úvod

Dedičské právo môžeme smelo zaradiť k elementárnym pilierom súkromného práva. Jeho jadro tvorí problematika prechodu majetku po smrti fyzickej osoby (*mortis causa*). Dôležitou úlohou, ktorú dedičské právo zabezpečuje, je kontinuita majetkových vzťahov, v ktorej sa odráža aj hodnotové nastavenie spoločnosti. Za kľúčový prvok dedičského práva považujeme závet, ktorý umožňuje poručiťovi rozhodnúť o osude svojho majetku pre prípad smrti. Práve prostredníctvom testamentu poručiť uplatňuje zásadu autonómie vôle, ktorú radíme k základným princípom súkromného práva. Poručiť tak môže slobodne určiť svojich

¹ Mgr. Ing. Igor Ondruš, MBA, LL.M., – externý doktorand, Katedra občianskeho a pracovného práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

dedičov a rozsah ich podielov, čím sa dedenie zo závetu stáva prejavom individuálnej dispozičnej slobody.

V niektorých aspektoch sa nám môže slovenská právna úprava dedičského práva javiť ako rigidná. Za pozornosť stojí skutočnosť, že Občiansky zákonník (zákon č. 40/1964 Zb.) vyžaduje listinnú formu závetu, pričom niektoré zahraničné právne poriadky už akceptujú aj alternatívne formy testamentárneho prejavu. Pokiaľ máme na mysli ďalšie obmedzenia, tie sa vzťahujú okrem samotnej formy aj na obsah vôle a rozsah majetku, o ktorom môže poručiteľ rozhodovať.

Súčasná právna úprava síce prešla viacerými novelami, pričom významnú zmenu priniesol zákon č. 509/1991 Zb., ktorý popri holografnom a závete formou notárskej zápisnice zaviedol aj alografný závet, avšak slovenské dedičské právo stále nepozná inovatívne formy závetov, ktoré by reflektovali technologický vývoj v spoločnosti. Táto absencia sa prejavila najmä počas pandémie **COVID-19**, keď osobné stretnutia boli obmedzené a zriadenie relevantného závetu podľa platného právneho poriadku sa stalo pre mnohých poručiteľov prakticky nemožné. Naopak, niektoré zahraničné právne úpravy sa už dokázali adaptovať na nové výzvy a v rámci tejto problematiky akceptujú aj elektronické alebo audiovizuálne formy závetov. Tento trend môžeme vidieť napríklad v Kanade či v Spojených štátoch amerických, kde vybrané štáty prijali osobitné zákony o tzv. *electronic wills*, alebo v Austrálii, kde súdy na základe širšieho výkladu pojmov uznali závety v podobe elektronických súborov či videozáznamov.

Tieto trendy signalizujú, že dedičské právo musí reagovať na **výzvy 21. storočia**, predovšetkým na digitalizáciu, globalizáciu, prudký rozvoj nových technológií, ale aj na skúsenosti získané počas pandémie. V korelácii s nastolenými trendami vyvstávajú aj otázky ohľadom právneho postavenia tzv. *digitálneho dedičstva*, ktoré je tvorené napríklad kryptomenami, účtami na sociálnych sieťach či inými elektronickými aktívami. V niektorých prípadoch ich hodnota môže tvoriť významnú časť majetku poručiteľa. Preto práve chýbajúca právna úprava tejto oblasti môže do budúcnosti spôsobovať problémy pri dedičských konaniach. Na podklade týchto okolností si príspevok kladie za cieľ analyzovať platnú právnu úpravu foriem závetu, poukázať na jej prípadné limity a prostredníctvom komparácie so zahraničnými právnymi poriadkami identifikovať možné východiská pre úvahy *de lege ferenda*.

1. Význam závetu ako právneho inštitútu

Závet je jedným z kľúčových dedičskoprávných titulov, prostredníctvom ktorého sa prejavuje autonómia vôle poručiteľa pre prípad smrti (*mortis causa*).² Ide o jednostranný právny úkon, ktorý nadobúda právne účinky až momentom smrti poručiteľa, a teda jeho existencia je neoddeliteľne spätá s touto právnou skutočnosťou.³ Podstata testamentárneho dedenia spočíva v tom, že poručiteľ je oprávnený odchýliť sa od zákonnej postupnosti dedenia a slobodne určiť jednak okruh osôb povolaných dediť, jednak rozsah ich dedičských podielov. Takto sa dedenie na základe závetu stáva prejavom individuálnej dispozičnej slobody.

Každý jednotlivec, maloletá osoba staršia ako 15 rokov, disponuje právnou spôsobilosťou na zriadenie závetu ako jednostranného právneho úkonu, prostredníctvom ktorého rozhoduje o usporiadaní svojho majetku pre prípad smrti.⁴ Takýto právny úkon, ak ho zriaďuje maloletý ktorý dovŕšil 15. rok, musí byť realizovaný výlučne formou notárskej zápisnice.⁵ Autonómia vôle poručiteľa, ktorá sa v dedičskom práve premieta predovšetkým do testamentárnej slobody, predstavuje základný princíp súkromnoprávnej regulácie dedenia. Ide o prejav dispozičného oprávnenia jednotlivca rozhodnúť o právnom osude svojho majetku. Tento princíp sa však neuplatňuje v neobmedzenej podobe. Zákonodarca stanovuje určité hranice, ktorých cieľom je ochrana rodinných väzieb a zachovanie spravodlivej rovnováhy medzi slobodou poručiteľa a oprávnenými záujmami jeho najbližších príbuzných. Typickým prejavom týchto limitov je inštitút neopomenuteľného dediča, ktorý garantuje zákonom určeným osobám minimálny podiel z dedičstva. Autonómia vôle sa však môže prejavovať aj nepriamo, a to rozhodnutím poručiteľa nezriadiť závet. V takomto prípade poručiteľ akceptuje zákonný dedičský poriadok, teda poradie dedičov určené zákonom. Aj tento postup možno interpretovať ako prejav jeho slobodného rozhodnutia, keďže právo ustanoviť dedičov testamentom zahŕňa aj právo prenechať dedenie výlučne na zákonnú úpravu.⁶ Rešpektovanie testamentárnej slobody sa v právnej teórii a praxi chápe ako preferovaná forma dedenia, keďže je bezprostredným prejavom dispozičnej autonómie jednotlivca. Tento prístup nachádza oporu nielen v slovenskom právnom poriadku, ale aj v širšom **komparatívnom kontexte**, nakoľko testamentárne dedenie je

² Latinský pojem *mortis causa* (doslova „pre prípad smrti“) označuje právne úkony, ktorých účinnosť je viazaná na smrť osoby, ktorá ich urobila. V dedičskom práve sa používa najmä v súvislosti so závetom alebo s inými dispozíciami poručiteľa, ktoré nadobúdajú účinnosť až po jeho smrti. V slovenskej právnej teórii sa pojem zaužíval ako *terminus technicus* a slúži na odlišenie od právnych úkonov *inter vivos*, teda úkonov účinných už za života účastníkov.

³ GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, UMB, 2020, s. 152.

⁴ FICOVÁ, S. – KRIŽAN, M. – FEKETE, I. – HAMŘÍK, M. – IVANČO, M. – KLINCOVÁ, Z. – RAKOVÁ, K. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutosť či nepodstatnosť?* Bratislava : Wolters Kluwer ČR, 2023. s. 101.

⁵ GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, UMB, 2020, s. 158.

⁶ GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, UMB, 2020, s. 93.

uznávané ako primárny spôsob sukcesie vo viacerých kontinentálnych právnych systémoch (napr. nemeckom, rakúskom či francúzskom).⁷

Významnou legislatívnou zmenou v oblasti foriem závetu bola novela Občianskeho zákonníka prijatá zákonom č. 509/1991 Zb., ktorá rozšírila dovtedajšiu právnu úpravu. Pred novelizáciou právny poriadok poznal len dve formy testamentu. Vlastnoručný závet poručiteľa a závet zriadený vo forme notárskej zápisnice. Novela však zaviedla tretiu formu, a to závet spísaný v inej písomnej podobe za účasti svedkov. Na základe platnej právnej úpravy možno v súčasnosti rozlišovať tri formy závetu.⁸ Najjednoduchšou formou je **holografný závet**, ktorý musí poručiteľ napísať a podpísať vlastnou rukou. Nepotrebuje žiadnych svedkov a jeho výhodou je dostupnosť, no na druhej strane je náchylný na falšovanie alebo stratu. Druhým typom je **alografný závet**, pri ktorom síce listinu nenapísal poručiteľ vlastnou rukou (napríklad bola napísaná na počítači alebo inou osobou), ale musí ju vlastnoručne podpísať. Zároveň je potrebná prítomnosť dvoch svedkov, pred ktorými poručiteľ vyhlási, že listina obsahuje jeho poslednú vôľu, a ktorí závet tiež podpíšu. Osobitnou formou je **závet vo forme notárskej zápisnice**, ktorý spisuje notár podľa Notárskeho poriadku.⁹ Ide o najbezpečnejšiu formu závetu, pretože notár zaručuje splnenie všetkých zákonných požiadaviek. Povinne sa využíva, ako sme uviedli vyššie, v prípade maloletých osôb starších ako 15 rokov, ktoré môžu závet zriadiť len týmto spôsobom.

Ak by poručiteľ prejavil svoju poslednú vôľu v podobe, ktorú právny poriadok nepozná, takýto právny úkon by bol považovaný za absolútne neplatný a nemohol by vyvolať žiadne právne účinky. Platnosť testamentárnej dispozície je teda striktne viazaná na dodržanie zákonom ustanovených foriem závetu. Výber konkrétnej formy je však ponechaný na rozhodnutí samotného poručiteľa, ktorý si môže zvoliť takú podobu, aká mu najviac vyhovuje a ktorú považuje za najvhodnejší spôsob vyjadrenia svojej vôle *mortis causa*. Zákonodarca pritom žiadnu z týchto foriem nezvýhodňuje ani nediskriminuje, pretože všetky tri základné druhy závetov – holografný, alografný a závet vo forme notárskej zápisnice majú rovnaké právne účinky a rovnocennú právnu silu.¹⁰

⁷ FICOVÁ, S., KRIŽAN, M., FEKETE, I., HAMŘÍK, M., IVANČO, M., KLINCOVÁ, Z., RAKOVÁ, K. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či nepodstatnosť?* Bratislava : Wolters Kluwer ČR, 2023. s. 42-43 .

⁸ GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, UMB, 2020, s. 163-164.

⁹ Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok). Notárska zápisnica o zriadení závetu poskytuje najvyššiu mieru právnej istoty, keďže notár zodpovedá za správnosť a zákonnosť právneho úkonu. V praxi to znamená, že riziko neplatnosti závetu z formálnych dôvodov je pri tejto forme minimálne. Významným prvkom je aj povinnosť notára zapísať závet do Centrálného registra závetov, ktorý spravuje Notárska komora Slovenskej republiky. Vďaka tomu je zabezpečené, že o existencii závetu sa v dedičskom konaní vždy vie a minimalizuje sa riziko jeho straty alebo zatajenia.

¹⁰ CIRÁK, J. a kol. *Dedičské právo*. Ostrava : KEY Publishing, 2010. s. 109.

2. Výzvy 21. storočia: digitalizácia, globalizácia, nové technológie a ich vplyv na závet

Súkromné právo v 21. storočí čelí viacerým zásadným výzvam, ktoré menia tradičné chápanie právnych inštitútov a spôsob ich uplatňovania. Medzi najvýraznejšie patrí digitalizácia, ktorá transformuje formy právnych úkonov, komunikáciu účastníkov a evidenciu právnych vzťahov. Digitalizácia sa nevyhýba ani dedičskému právu. Otvára otázky platnosti elektronických závetov, správy digitálnych aktív či možnosti využitia elektronických registrov závetov. Súčasne vyžaduje nové mechanizmy overovania identity a ochrany pred zneužitím. Ďalším fenoménom je globalizácia, ktorá prináša zvýšenú mobilitu osôb a majetku. Výsledkom sú čoraz častejšie medzinárodné dedičské konania, v ktorých sa uplatňuje kolízne právo a európske predpisy, napríklad nariadenie č. 650/2012 o dedičstve.¹¹ Globalizácia kladie dôraz na harmonizáciu právnych úprav, vzájomné uznávanie rozhodnutí a efektívnu cezhraničnú spoluprácu medzi orgánmi verejnej moci. Nezanedbateľný vplyv majú aj nové technológie. Blockchain¹² a kryptomeny¹³ vytvárajú nové formy majetku, ktoré sa stávajú predmetom dedenia. Častejšie sa objavuje sa pojem „*digitálne dedičstvo*“, zahŕňajúci nielen finančné aktíva, ale aj dáta uložené v cloude či prístupy k účtom na sociálnych sieťach. V odbornej literatúre sa v tejto súvislosti môžeme stretnúť aj s označením *virtuálne dedičstvo*. Tieto tri faktory ako digitalizácia, globalizácia a technologický pokrok spoločne formujú nové prostredie, v ktorom sa musí dedičské právo dynamicky vyvíjať, aby dokázalo chrániť autonómiu jednotlivca a súčasne zachovalo princípy právnej istoty.

3. Inovatívne formy závetu

Právna úprava dedičského práva na Slovensku sa vyznačuje značnou mierou konzervativizmu a formálnej prísnosti. Hoci vychádza z tradícií kontinentálnej právnej kultúry, ktorá je príznačná pre väčšinu európskych právnych poriadkov, absentujú v nej tzv.

¹¹ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 z 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o vytvorení európskeho osvedčenia o dedičstve. Úradný vestník Európskej únie, L 201, 27. 7. 2012, s. 107–134.

¹² Pojem blockchain sa čoraz častejšie spája s konceptom tzv. digitálneho dedičstva, keďže prostredníctvom tejto technológie vznikajú nové formy majetku, najmä kryptomeny, tokeny či digitálne aktíva viazané na blockchainové siete. Ich špecifikom je, že nejde o hmotný majetok, ale o čisto digitálne hodnoty, ktoré sú uložené v databáze a prístupné prostredníctvom súkromných kľúčov. V dedičskom práve sa preto otvára otázka, ako tento nový druh majetku zahrnúť do pozostalosti a akým spôsobom zabezpečiť jeho prevod na dedičov, keďže tradičné právne nástroje s týmto fenoménom pôvodne nepočítali.

¹³ Kryptomeny predstavujú osobitnú kategóriu digitálnych aktív založených na technológii blockchain. Ich hodnota je vyjadrená v elektronickej podobe a nie sú vydávané ani garantované centrálnou bankou či inou verejnou autoritou. V dedičskom práve vystupujú ako nová forma majetku, ktorá sa v mnohých ohľadoch odlišuje od tradičných aktív – kľúčovú úlohu tu zohráva prístup k tzv. súkromným kľúčom, bez ktorých nie je možné s kryptomenou disponovať. Z hľadiska pozostalostného konania sa preto otvárajú otázky právnej povahy kryptomien, ich ocenenia a praktickej možnosti prevodu na dedičov, keďže bez poskytnutia prístupových údajov môže dôjsť k faktickej strate tohto majetku.

privilegované alebo špeciálne formy závetov. Tie sú typické najmä pre situácie, keď je poručiteľ v bezprostrednom ohrození života a nie je schopný splniť všetky štandardné formálne náležitosti testamentu. Ako príklad možno uviesť ústny závet, ktorý sa v niektorých právnych poriadkoch akceptuje práve pre prípady náhleho ohrozenia zdravia či života poručiteľa. Slovenský právny poriadok však takúto flexibilitu nepozná a vyžaduje dodržanie striktné formalizovaných foriem závetu bez ohľadu na mimoriadne okolnosti. V dôsledku toho môžu prejavy poslednej vôle, urobené v krízových situáciách, ostať bez právnych účinkov, čo oslabuje testamentárnu slobodu poručiteľa. Aj preto nie je prekvapujúce, že diskusie o zavedení inovatívnych foriem závetu, reflektujúcich moderné technologické prostriedky a meniace sa životné podmienky, sa na Slovensku odohrávajú zatiaľ iba na úrovni akademickej a odbornej debaty, bez legislatívneho presahu do platného práva.¹⁴

Digitalizácia právnych vzťahov v 21. storočí neobchádza ani dedičské právo. Jednou z najdiskutovanejších oblastí sa stáva otázka, či a do akej miery môže byť závet zriadený v elektronickej podobe. V právnych poriadkoch, ktoré umožnili „experimenty“ s tzv. *e-wills*, možno identifikovať dva základné prístupy, a to offline elektronický závet a online závet.¹⁵ Prvým variantom je offline elektronický závet, ktorý je vytvorený ako elektronický dokument (najčastejšie vo formáte PDF) a opatrený kvalifikovaným elektronickým podpisom poručiteľa. Tento typ testamentu môže byť uložený na fyzickom nosiči (napr. USB kľúč, CD, externý disk). Výhodou je ľahká dostupnosť a možnosť jednoznačnej identifikácie poručiteľa prostredníctvom elektronického podpisu. Riziká však spočívajú v technickej krehkosti takéhoto riešenia, kde strata alebo poškodenie nosiča môže viesť k zániku závetu. Problematické môže byť aj zabezpečenie dôkaznej sily v konaní o dedičstve. Druhým variantom je online závet, ktorý je uložený v cloudovom prostredí¹⁶ alebo prostredníctvom špecializovaných elektronických platforiem. Tento model ponúka vysokú mieru dostupnosti a jednoduchého prístupu, ale zároveň vyvoláva otázky bezpečnosti, integrity dát a ochrany pred neoprávneným

¹⁴ FICOVÁ, S. – KRIŽAN, M. – FEKETE, I. – HAMŘIK, M. – IVANČO, M. – KLINCOVÁ, Z. – RAKOVÁ, K. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či nepodstatnosť?* Bratislava : Wolters Kluwer ČR, 2023. s. 115.

¹⁵ pozri - *Uniform Electronic Wills Act (UEWA)* je modelový zákon *Uniform Law Commission*, ktorý poskytuje štátom rámec pre právne uznanie elektronických závetov (vrátane pravidiel elektronického podpisu a možností vzdialeného osvedčovania v legislatíve jednotlivých jurisdikcií). V Kanade možno uviesť Britskú Kolumbiu, ktorá novelou *Wills, Estates and Succession Amendment Act, 2020 (Bill 21)* výslovne uznala elektronickú formu závetu (*electronic will*) a stanovila, že požiadavka písomnej formy je splnená aj elektronickou formou a podpis môže byť vykonaný elektronickým podpisom.

¹⁶ Pojem cloudové prostredie označuje formu digitálneho úložiska, pri ktorom sú dáta ukladané na vzdialené servery prevádzkované poskytovateľom služby a sprístupňované používateľovi prostredníctvom internetu. V kontexte dedičského práva by uloženie závetu v cloude znamenalo jeho dostupnosť z akéhokoľvek miesta a zariadenia, pričom výhodou je jednoduchý prístup a zálohovanie. Rizikom je však závislosť od poskytovateľa, možnosť neoprávneného prístupu či otázky dôveryhodnosti a právnej istoty takto uchovanej listiny.

zásahom. Jeho teoretický prínos vidíme najmä v mimoriadnych situáciách, napríklad počas pandémie COVID-19. Toto riešenie by zabezpečilo realizáciu poslednej vôle aj v situáciách, keď osobný kontakt so svedkami alebo notárom nebol možný a zdravotný stav neumožňoval spísanie holografného závetu. Skúsenosti z pandémie pritom jasne ukázali, že slovenská právna úprava je v tejto oblasti pomerne konzervatívna, keďže trvá na výlučne listinnej podobe závetu a neponúka žiadne alternatívne elektronické formy, ktoré by umožnili efektívne reagovať na mimoriadne spoločenské udalosti. Elektronické formy závetu otvárajú cestu k modernejšiemu a pružnejšiemu prístupu k testamentárnemu dedeniu. Zároveň však prinášajú riziká spojené s autenticitou, ochranou pred zneužitím a právnym uznaním. Slovenská právna úprava zatiaľ takúto možnosť nepozná, pričom písomná forma listiny ostáva nevyhnutnou podmienkou. Do budúcnosti bude preto potrebné hľadať rovnováhu medzi požiadavkami právnej istoty a technologickými možnosťami.

Medzi inovatívne formy závetu môžeme zaradiť aj videozávet alebo závet vytvorený prostredníctvom videohovoru. Koncept videozávetu alebo závetu zriadeného prostredníctvom videonahrávky či videohovoru sa dostal do popredia vo svete najmä počas pandémie COVID-19, keď boli osobné kontakty obmedzené a tradičné formy spísania závetu sa v praxi často ukázali ako nedostatočne flexibilné. V zahraničí existujú prípady, keď súdy uznali aj elektronické formy prejavu poslednej vôle, a to na základe širšieho výkladu pojmov „písomnosť“, „podpis“ či „dokument“. Významným bol rozsudok Najvyššieho súdu **Queenslandu** v Austrálii.¹⁷ V tomto konaní sa posudzoval videozáznam uložený na mobilnom telefóne zosnulého, ktorý bol označený ako jeho „posledný závet“. Vo videu poručník jednoznačne deklaroval svoju vôľu ako nakladať s majetkom po jeho smrti a zároveň vyhlásil, že ide o jeho posledný závet. Súd sa zaoberal otázkou, či môže byť takýto elektronický záznam považovaný za „dokument“ v zmysle **sekcie 18 Dedičského zákona**.¹⁸ Zákon dáva súdu tzv. *dispensing power*,¹⁹ teda právomoc uznať aj taký dokument, ktorý nespĺňa všetky formálne požiadavky na závet podľa príslušného zákona, pokiaľ sú splnené určité skutkové podmienky. Napokon súd dospel k záveru, že podmienky uvedeného ustanovenia sú splnené, nakoľko

¹⁷ Rozhodnutie Supreme Court of Queensland vo veci Estate of Leslie Wayne Quinn (deceased) [2019] QSC 99 z 17. apríla 2019. [online]. [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <<https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qsc/2019/99>>.

¹⁸ State of Queensland. Succession Act 1981. [online]. [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <<https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/inforce/current/act-1981-069>>.

¹⁹ *Dispensing power* pre súd znamená právomoc súdu upustiť od striktnej aplikácie zákonných požiadaviek alebo formálnych pravidiel v konkrétnom prípade, ak to okolnosti považujú za spravodlivé a vhodné. Ide o právomoc súdu umožniť výnimku z pravidiel, ktoré by inak viedlo k nespravodlivému alebo nepriaznivému výsledku. Toto oprávnenie súdov sa často využíva v kontexte dedičského práva, kde napríklad súd môže uznať platnosť závetu, ktorý nespĺňa všetky formálne náležitosti, ak je evidentný testamentárny úmysel zosnulého. *Dispensing power* teda slúži na zabezpečenie účelnosti práva a ochranu dobrých mravov napriek nedostatkom v procese alebo forme.

videozáznam obsahoval jasný testamentárny úmysel, poručiteľ bol v čase jeho vyhotovenia spôsobilý na právne úkony a neexistoval dôkaz o tom, že by chcel svoju vôľu zmeniť alebo odvolať pred smrťou.²⁰ Rozhodnutie z **Queenslandu** naznačuje, že súd môže akceptovať aj netradičné formy, pokiaľ tieto preukázateľne vyjadrujú vôľu poručiteľa a spĺňajú základné materiálne predpoklady testamentu.

Významným precedensom v oblasti elektronických závetov v USA sa stal prípad *In re Estate of Javier Castro*, ktorý rozhodoval *Lorain County Probate Court* v štáte Ohio v roku 2013. Poručiteľ Javier Castro, ktorý bol hospitalizovaný s vážnym ohrozením života, odmietol transfúziu krvi z náboženských dôvodov. Keďže nemal k dispozícii papier ani pero, rozhodol sa svoju poslednú vôľu nadiktovať bratovi, ktorý ju zapísal pomocou elektronického stylusu²¹ do tabletu. Dokument bol následne prečítaný poručiteľovi, ktorý ho elektronicky podpísal v prítomnosti svojich bratov a ďalších príbuzných, ktorí podpis dosvedčili. Po smrti poručiteľa bol vytlačený text závetu predložený na dedičské konanie spolu s podpismi všetkých účastníkov. Súd sa musel vysporiadať s otázkou, či takýto dokument spĺňa zákonnú požiadavku písomnej formy a podpisov. Hoci právna úprava štátu Ohio v tom čase výslovne neumožňovala elektronické závet, súd dospel k záveru, že závet vytvorený a podpísaný na tablete je možné považovať za platný právny úkon, a odporučil legislatívne upraviť túto oblasť kvôli budúcej právnej istote. Rozsudok sa stal významným príkladom uznania elektronickej podoby závetu v americkom právnom systéme.²² V komparatívnom kontexte môžeme uviesť, že podobne liberálny prístup uplatňujú súdy v **Ohio (USA)**, v **austrálskych štátoch Queensland**²³ a **New South Wales**, kde boli uznané elektronické závetné dokumenty vytvorené na tabletoch alebo smartfónoch.²⁴ V tejto súvislosti by sme nemali zabúdať ani na otázku dlhodobej archivácie takýchto závetov, keďže časový úsek medzi jeho spísaním (vytvorením) a začatím dedičského konania môže trvať celé desaťročia. Zachovanie autentickej a nezmenenej podoby závetu je

²⁰ Quinn (Dec'd), Re [2019] QSC 99. In: CODEA. What happens if you find a will on the deceased's iPhone? [online]. 2019 [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <https://www.codea.com.au/sub-publication/what-happens-if-you-find-a-will-on-a-deceaseds-iphone>

²¹ dotykové pero, ktoré slúži na ovládanie obrazovky – v tomto prípade obrazovky tabletu

²² pozri rozsudok v prípade *In re Estate of Javier Castro*, No. 2013ES00140 (Lorain County. Ohio Ct. Com. Pl. June 19, 2013)

²³ Rozhodnutie Supreme Court of Queensland vo veci *Radford v White* [2018] QSC 306 z 17. decembra 2018. [online]. [cit. 10. 9. 2025]. Dostupné na: https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qsc/2018/306#_ftnref1.

²⁴ LAWYER LANE COVE. Informal wills: a video recording – in the Estate of Leslie Wayne Quinn (deceased) 2019 QSC 99 [online]. 2023 [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <https://lawyerlanecove.com.au/informal-wills-a-video-recording/>

preto kľúčovým predpokladom na to, aby bola poručiťova vôľa po jeho smrti skutočne naplnená.²⁵

S novými formami závetu prichádza aj koncept *digitálneho dedičstva*, ktorý nadobúda v súčasnosti čoraz väčší význam v dôsledku dynamického rozvoja digitálnych technológií a masového presunu života jednotlivcov do online prostredia. Digitálna stopa fyzickej osoby sa stáva súčasťou jej majetkovej sféry, a preto je nevyhnutné ju vnímať aj z pohľadu dedičského práva. Digitálny majetok zahŕňa predovšetkým nehmotné statky, práva a majetkové hodnoty existujúce v online priestore, ako sú kryptomeny, účty na sociálnych sieťach, digitálne licencie, cloudové úložiská či iný obsah viazaný na osobné elektronické zariadenia. Vzhľadom na to, že ide o hodnoty, ku ktorým mal poručiť v okamihu smrti majetkové práva, sú spôsobilým predmetom dedenia a mali by byť predmetom riadneho prejednávania v konaní o dedičstve. Súčasne však platí, že digitálne dedičstvo prináša významné praktické komplikácie. Najčastejším problémom je zabezpečenie prístupu k digitálnemu majetku, ktorý býva chránený heslami, dvojfaktorovou autentifikáciou alebo podmienkami nadnárodných korporácií, ktoré určujú pravidlá správy účtov po smrti používateľa. V mnohých prípadoch tak vznikajú ťažkosti pri praktickej vymožitelnosti súdneho rozhodnutia, čo môže viesť až k trvalej strate prístupu k časti majetku. Napriek týmto prekážkam je z pohľadu ochrany testamentárnej slobody a práv dedičov nevyhnutné rozvíjať právnu diskusiu o postavení digitálneho majetku v dedičskom práve a o jeho začlenení do širšieho rámca pojmu dedičstva. Tento vývoj reflektuje nielen potrebu právnej istoty, ale aj požiadavku na adaptáciu dedičského práva na technologické a spoločenské výzvy 21. storočia.²⁶

4. Možnosti inkorporácie inovatívnych foriem závetu do slovenského právneho poriadku

Slovenské dedičské právo vychádza z tradičného kontinentálneho modelu²⁷, v ktorom sa na platnosť závetu kladú pomerne prísne formálne požiadavky. Tieto podmienky sú síce motivované snahou o zabezpečenie právnej istoty a ochrany pred zneužitím, avšak v modernom technologickom a spoločenskom kontexte sa môžu javiť ako rigidné a nedostatočne reflektujúce realitu súčasného života. Slovenská právna úprava v súčasnosti explicitne neupravuje tie práva a povinnosti poručiťa, ktoré súvisia s digitálnym dedičstvom a ktoré by smrťou nezanikali, ale prechádzali by priamo na právnych nástupcov. Absencia výslovného

²⁵ BEYER, Gerry W. – HARGROVE, Claire G. *Digital Wills: Has the Time Come for Wills to Join the Digital Revolution?* In: Ohio Northern University Law Review. 2007, roč. 33, č. 3, s. 866.

²⁶ FICOVÁ, S., KRIŽAN, M., FEKETE, I., HAMŘIK, M., IVANČO, M., KLINCOVÁ, Z., RAKOVÁ, K. *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či nepodstatnosť?* Bratislava : Wolters Kluwer ČR, 2023. s. 31-32.

²⁷ GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, UMB, 2020, s. 4.

ustanovenia si preto vyžaduje aplikáciu analógie k všeobecným pravidlám o prechode práv a povinností poručiťa na dedičov. V tomto kontexte však obsah dedičstva nemožno vnímať staticky. Pojem dedičstvo sa neustále vyvíja v závislosti od spoločenských, hospodárskych a technologických zmien. Najmä dynamický rozvoj informačných technológií a presun časti hospodárskej a spoločenskej aktivity jednotlivcov do online prostredia viedol k tomu, že do aktív dedičstva vstupujú nové formy majetku. Tie sú rôznorodé, od kryptomien a účtov na sociálnych sieťach, cez online peňaženky až po licencie k digitálnemu obsahu. Tento fenomén možno súhrnne označiť ako digitálne dedičstvo, pričom nejde o samostatný inštitút dedičského práva, ale skôr o rozšírenie tradičného pojmu dedičstva o nové majetkové hodnoty.

Z procesného hľadiska platí, že medzi digitálnym a „tradičným“ majetkom neexistuje žiadny formálny rozdiel. V konaní o dedičstve by preto mali byť „digitálne aktíva“ zahrnuté do pozostalosti rovnako ako iný majetok poručiťa. Aplikačná prax však často naráža na problémy, pretože súdy a notári môžu tieto nové formy majetku opomínať a neuvádzať ich v uzneseniach o dedičstve. Takýto prístup nezohľadňuje, že pojem dedičstvo v materiálnom zmysle zahŕňa všetky majetkové hodnoty, vrátane tých, ktoré vznikli v dôsledku technologického vývoja.

Z týchto dôvodov je potrebné, aby právna teória i prax začali systematicky reflektovať digitálne dedičstvo ako plnohodnotnú súčasť dedičstva. Zároveň sa otvára priestor pre legislatívne úvahy o vytvorení osobitnej právnej úpravy, ktorá by zabezpečila nielen jeho jednoznačné vymedzenie, ale aj efektívne riešenie otázok prístupu dedičov k digitálnym aktívam spravovaným často zahraničnými poskytovateľmi služieb.

Zahraničné skúsenosti, predovšetkým z Austrálie, Kanady či Spojených štátov amerických, dokazujú, že právny poriadok môže pružnejšie reagovať na technologický vývoj. Technologický pokrok, digitalizácia a meniace sa spoločenské podmienky kladú na právny poriadok nové požiadavky. Pandémia COVID-19 odhalila slabiny rigidného prístupu, ktorý sa v praxi môže stať prekážkou realizácie základného práva na dedenie. Preto sa môžu v budúcnosti objavovať názory, že slovenská právna úprava by mala reflektovať tieto výzvy a otvoriť sa diskusii o zavedení elektronických alebo inovatívnych foriem závetov, pričom inšpiráciu možno nájsť práve v zahraničných právnych poriadkoch, ktoré už touto cestou vykročili.

Záver

V dedičskom práve, ktoré tvorí súčasť súkromného práva, sa vždy odrážalo hodnotové nastavenie spoločnosti. Jeho podstatu môžeme nájsť v zabezpečení kontinuity majetkových vzťahov po smrti poručiteľa. V právnom poriadku Slovenskej republiky sa na tento účel využívajú tri základné formy závetu. Ide o holografný, alografný a závet spísaný formou notárskej zápisnice, ktoré môžeme považovať za overené praxou a vyznačujúce sa vysokou mierou právnej istoty. Do tohto momentu sa môže javiť problematika foriem závetov ako dostatočne upravená, avšak v kontexte 21. storočia sa ukazuje, že trvanie na listinnej podobe a prítomnosti svedkov už nemusí zodpovedať dynamicky sa meniacim spoločenským a technologickým podmienkam. Dnešná doba, ako aj perspektíva blízkej budúcnosti nám prináša výzvy, ktoré si budú vyžadovať flexibilnejšie právne riešenia. Digitalizácia sa stala neoddeliteľnou súčasťou našich životov, čo vidíme aj v právnej oblasti, kde pribúdajú napríklad právne úkony, ktoré môžeme realizovať elektronicky. Silnejúca globalizácia má za následok, že dedičské konania vo zvýšenej miere nadobúdajú cezhraničný charakter a vyžadujú si vzájomné uznávanie dokumentov medzi štátmi. Významným fenoménom sú aj nové technológie, medzi ktoré môžeme zaradiť blockchain či elektronické podpisy, ktoré so sebou prinášajú nové možnosti uchovávania a autentifikácie právnych úkonov, v našom prípade závetov. Dôležitý poznatok nám odhalila aj pandémia COVID-19, ktorá poukázala na relatívnu nepružnosť našej právnej úpravy. V situácii obmedzeného fyzického kontaktu sa ukázalo, že prísne trvanie na papierovej forme a osobnej účasti môže v niektorých prípadoch sťažovať realizáciu autonómie vôle poručiteľa pri nakladaní s majetkom pre prípad smrti.

Pri riešení ako sa vysporiadať s danou problematikou nám môžu ako príklady poslúžiť námety zo zahraničia. V **Spojených štátoch amerických** niektoré štáty prijali legislatívu umožňujúcu zriadenie elektronických závetov (*e-wills*), napríklad v štáte Nevada sú takéto závetné úpravy výslovne zakotvené zákonom (*Nevada Revised Statutes - NRS § 133.085*). V **Austrálii (štáty Queensland a New South Wales)** súdy uznali neformálne elektronické závety, napríklad vytvorené na tablete, a to vďaka širšiemu výkladu pojmov „*písomnosť*“ a „*podpis*“. V Kanade (provincia Britská Kolumbia) prijali novelu *Wills, Estates and Succession Amendment Act, 2020 (Bill 21)*, ktorá zaviedla pojem elektronického závetu a výslovne uznala, že požiadavka písomnej formy môže byť splnená elektronickou formou vrátane samotného podpisu. Na základe týchto skúseností z praxe môžeme odvodiť, že pri inovatívnych formách závetu nemusí dôjsť k oslabeniu princípu právnej istoty za predpokladu, že legislatíva a prax dokážu správne aplikovať nové technologické formy prejavu vôle zosnulého.

Pre Slovensko z uvedeného vyplýva, že **diskusia o inovatívnych formách závetu by sa mohla v budúcnosti presunúť z teoretickej roviny do legislatívnej praxe**. Preto by sme nemali na otázku elektronických závetov, videozávetov či blockchainovej úschovy nazerať ako na akademickú kuriozitu, ale ako na reálnu potrebu, ktorá reflektuje potreby modernej spoločnosti. Súčasne je nevyhnutné otvoriť diskusiu o **digitálnom dedičstve**, teda o kryptomenách, účtoch na sociálnych sieťach, digitálnych licencovaných dielach či dátach uložených v cloude. Tieto aktíva sa stávajú ekonomicky aj osobne významnou časťou majetku poručiteľa, a preto by mali byť súčasťou pozostalosti rovnako ako „tradičný“ hmotný majetok. Zásadnou úlohou súčasného i budúceho vývoja dedičského práva na Slovensku je preto **nájsť rovnováhu medzi ochranou právnej istoty a požiadavkou rešpektovať autonómiu vôle poručiteľa aj v digitálnom prostredí**.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice

CIRÁK, J. a kol.: *Dedičské právo*. Ostrava: KEY Publishing, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7418-089-6.

FICOVÁ, S. a kol.: *Zásadná reforma dedičského práva – nevyhnutnosť či nepodstatnosť?* Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023. 392 s. ISBN 978-80-7676-865-9.

GANDŽALOVÁ, D.: *Návrat k tradíciám dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2023. 136 s. ISBN 978-80-557-2125-4.

GANDŽALOVÁ, D.: *Predpoklady dedenia*. Banská Bystrica: Belianum, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2020. 182 s. ISBN 978-80-557-1785-1.

Zborníky a internetové zdroje:

BEYER, G. W. – HARGROVE, C. G.: *Digital Wills: Has the Time Come for Wills to Join the Digital Revolution?* In: Ohio Northern University Law Review. 2007, roč. 33, č. 3, s. 865–902.

LAWYER LANE COVE. Informal wills: a video recording – in the Estate of Leslie Wayne Quinn (deceased) 2019 QSC 99 [online]. 2023 [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <https://lawyerlanecove.com.au/informal-wills-a-video-recording/>

Quinn (Dec'd), Re [2019] QSC 99. In: CODEA. What happens if you find a will on the deceased's iPhone? [online]. 2019 [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <https://www.codea.com.au/sub-publication/what-happens-if-you-find-a-will-on-a-deceaseds-iphone/>

Právne predpisy a judikatúra:

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 z 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o vytvorení európskeho osvedčenia o dedičstve. Úradný vestník Európskej únie, L 201, 27. 7. 2012, s. 107–134.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

British Columbia. *Wills, Estates and Succession Amendment Act*, 2020, S.B.C. 2020, c. 12. Victoria: King's Printer, 2020

State of Queensland. Succession Act 1981. [online]. [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <<https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/inforce/current/act-1981-069>>.

Rozsudok súdu vo veci: In re Estate of Javier Castro. Lorain County Probate Court, Ohio, sp. zn. 2013ES00140 z 19. júna 2013.

Rozhodnutie Supreme Court of Queensland vo veci Estate of Leslie Wayne Quinn (deceased) [2019] QSC 99 z 17. apríla 2019. [online]. [cit. 9. 9. 2025]. Dostupné na: <<https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qsc/2019/99>>.

Rozhodnutie Supreme Court of Queensland vo veci Radford v White [2018] QSC 306 z 17. decembra 2018. [online]. [cit. 10. 9. 2025]. Dostupné na: <https://www.queenslandjudgments.com.au/caselaw/qsc/2018/306#_ftnref1>.

OCHRANA BÝVANIA OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA V BEZPODIELOVOM SPOLUVLASTNÍCTVE MANŽELOV

PROTECTION OF THE RESIDENCE OF A VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE IN JOINT OWNERSHIP OF SPOUSES

Monika Fargašová¹

Abstrakt

Cieľom uvedeného príspevku je analyzovať hmotnoprávne a procesné aspekty ochrany obetí domáceho násilia v občianskoprávných vzťahoch so zameraním na aplikačný význam § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Pozornosť sa venuje podmienkam vylúčenia manžela z užívania spoločného obydla, postaveniu obete ako slabšej strany sporového konania a praktickým problémom aplikačnej praxe. Príspevok sa venuje aj komparácii so súčasnou českou právnou úpravou, ktorá poskytuje explicitnejšie a časovo ohraničené riešenia ochrany bývania obetí domáceho násilia.

Kľúčové slová

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, domáce násilie, ochrana obete, vlastnícke právo, užívacie právo.

Abstract

The aim of this article is to analyze the substantive and procedural aspects of protecting victims of domestic violence in civil law relationships, with a focus on the practical application of Section 146(2) of the Civil Code. Attention is paid to the conditions for excluding a spouse from the use of a shared dwelling, the position of the victim as the weaker party in the dispute proceedings, and practical problems in application. The article also compares the current Czech legal regulation, which provides more explicit and time-limited solutions for the protection of the housing of victims of domestic violence.

Key words

Joint ownership of spouses, domestic violence, victim protection, ownership rights, rights of use.

Úvod

Násilie vo všeobecnosti predstavuje jednu z najzávažnejších foriem zásahu do ľudskej dôstojnosti, telesnej integrity a osobnej slobody jednotlivca. Ide o mimoriadne citlivú a hlboko intímnu problematiku, ktorá sa spravidla odohráva najmä v prostredí, kde by mal človek prirodzene nachádzať pocit bezpečia, stability a dôvery, a to v rodine a v domácom prostredí. Práve táto skutočnosť zvyšuje závažnosť domáceho násilia, keďže k porušovaniu základných

¹ Mgr. Monika Fargašová, Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, katedra občianskeho práva, denná doktorandka.

práv dochádza v rámci najbližších medziľudských vzťahov, často medzi manželmi alebo partnermi, neraz aj za prítomnosti maloletých detí. Domáce násilie tak nepredstavuje len individuálne zlyhanie v rovine medziľudských vzťahov, ale ide o komplexný spoločenský jav, ktorý má výrazný právny, psychologický a sociálny rozmer. Jeho dôsledky sa neprejavujú výlučne v rovine zásahu do telesnej či duševnej integrity obete, ale zasahujú aj do fungovania rodiny ako základnej spoločenskej jednotky, do sociálnych väzieb a v neposlednom rade aj do výkonu práv a povinností v oblasti súkromného práva.²

Ide zároveň o situáciu, ktorá zásadne zasahuje do základných hodnôt súkromnoprávných vzťahov, predovšetkým do sféry domova a bývania. Tieto hodnoty patria medzi tie najvýznamnejšie statky, ktoré súkromné právo tradične chráni prostredníctvom vlastníckeho a užívacieho práva. Na strane druhej však stojí osoba, obeť domáceho násilia, ktorej základné právo na život, ochranu zdravia a zachovanie ľudskej dôstojnosti musia byť v určitých situáciách uprednostnené pred vlastníckou istotou agresora.

Na tento konflikt reaguje slovenská právna úprava obsiahnutá v zákone č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „občiansky zákonník“), konkrétne v ustanovení § 146 ods. 2. Toto ustanovenie umožňuje súdu obmedziť jedného z manželov alebo blízku osobu, ktorá býva v spoločnom dome alebo byte v užívaní spoločného obydlia alebo ho z jeho užívania úplne vylúčiť, pokiaľ sa spoločné bývanie stane neznesiteľným.³ Ide o jediné hmotnoprávne ustanovenie v rámci súkromného práva, ktoré poskytuje možnosť priameho zásahu do užívacieho práva manžela v záujme ochrany druhej osoby. Účelom tohto inštitútu je vytvoriť právny priestor na ochranu slabšej strany manželského vzťahu, predovšetkým v situáciách, keď jeden z manželov svojím správaním znemožňuje druhému pokojné a dôstojné užívanie spoločného obydlia. Hoci zákon výslovne neoperuje s pojmom domáceho násilia, v aplikačnej praxi sa § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka uplatňuje najmä v prípadoch fyzického, psychického alebo ekonomického násilia, ktorého následkom je narušenie základných podmienok bezpečného bývania. Uvedené ustanovenie tak predstavuje hmotnoprávny nástroj, prostredníctvom ktorého sa súkromné právo usiluje reagovať na situácie, v ktorých ochrana života, zdravia a ľudskej dôstojnosti musí prevážiť nad zachovaním rovnosti v užívacích právach k spoločnému obydlu.⁴

² VEREŠOVÁ, A.: Násilie medzi blízkymi osobami. Nezatvárajme si oči pred násilím v našich rodinách. In: Násilie a ľudská dôstojnosť. [online]. Medzinárodná konferencia, 2016, [cit. 28.1.2026]. s. 9–10. Dostupné na: <<https://forumzivota.sk/wp-content/uploads/2025/03/Vyber-si-zivot-2016.pdf>>

³ § 146 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

⁴ § 146 ods. 2 zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

Hmotnoprávne predpoklady aplikácie § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka

Účelom právnej úpravy zavedenej novelou Občianskeho zákonníka v roku 2003 je poskytnutie ochrany oprávneným záujmom manžela a ďalších blízkych osôb, ktoré s druhým manželom bývajú v spoločnom dome alebo byte, pred jeho násilným správaním. Zákonodarca týmto spôsobom reagoval na potrebu vytvoriť hmotnoprávny mechanizmus umožňujúci ochranu osôb vystavených ohrozeniu v prostredí spoločného obydlija, najmä v situáciách, keď dochádza k narušeniu základných podmienok bezpečného a dôstojného bývania. V danom prípade môže dôjsť k obmedzeniu užívacieho práva jedného manžela k domu alebo bytu, ktorý je súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov, prípadne až k jeho úplnému vylúčeniu z užívania spoločnej veci. Obmedzenie užívacieho práva spravidla spočíva v zúžení rozsahu oprávnenia užívať nehnuteľnosť len na vymedzenú časť alebo priestor. Takýto zásah prichádza do úvahy najmä v prípadoch, keď je možné objektívne oddeliť časť nehnuteľnosti tak, aby bola zabezpečená ochrana oprávnených osôb, napríklad ak je rodinný dom dispozične rozdelený na samostatné bytové jednotky so samostatnými vstupmi.⁵ Obmedzenie, resp. úplné vylúčenie užívacieho oprávnenia jedného z manželov však nepochybne predstavuje závažný zásah do jeho vlastníckej sféry. Ide o výnimočný zásah do vlastníckeho práva vyplývajúci z ustanovení § 123 až § 144 Občianskeho zákonníka, ktorý je odôvodnený potrebou ochrany nadradených hodnôt, akými sú právo na život, zdravie a telesnú integritu blízkych osôb. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že ide výlučne o zásah do výkonu užívacieho práva, nie do samotného vlastníckeho práva ako takého, keďže dotknutý manžel alebo blízka osoba aj naďalej zostáva vlastníkom predmetnej nehnuteľnosti.⁶

Podmienkou aplikácie ustanovenia § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka je kumulatívne splnenie viacerých zákonom predpokladaných skutočností. Ich obsah a význam boli podrobne rozpracované aj v rozhodnutí Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. marca 2014, sp. zn. 1 Co 127/2014,⁷ ktoré poskytuje interpretačné východiská pre aplikačnú prax. V prvom rade sa vyžaduje existencia bezpodielového spoluvlastníctva manželov k domu alebo bytu, ktorý slúži ako ich spoločné obydlie. Súčasne musí byť preukázané faktické spolužitie osôb v predmetnej

⁵ LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ, P. §146. Zásahy do spoločného užívania veci. s. 311-312 In: Dufalová, L. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. 1. vydanie. [online]. Bratislava: C. H. Beck, 2025. [cit. 28.1.2026]. Dostupné na: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgvpxg327mvvxumjrgi#>

⁶ LUPRICHOVÁ CVENGROŠOVÁ, P. §146. Zásahy do spoločného užívania veci. s. 311-312 In: Dufalová, L. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. 1. vydanie. [online]. Bratislava: C. H. Beck, 2025. [cit. 28.1.2026]. Dostupné na: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgvpxg327mvvxumjrgi#>

⁷ FABIANOVÁ, Z. §146. Rozhodnutie súdu o užívaní spoločných vecí. s. 1165-1170 In: Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. [online]. Praha: C. H. Beck, 2019. [cit. 28.1.2026]. Dostupné na: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhfpvg327mv3gwmjql5us46t2l4ytsnrul42dax3qmyytinq#>

nehnuteľnosti, a to buď medzi samotnými manželmi, alebo medzi manželom a blízkou osobou v zmysle § 116 Občianskeho zákonníka.⁸

Ďalšou nevyhnutnou podmienkou je existencia fyzického alebo psychického násillia, prípadne reálnej hrozby takéhoto násillia, smerujúceho voči druhému manželovi alebo blízkej osobe, ktorá žije v spoločnej domácnosti. Násillie, resp. jeho hrozba, musí mať súvislosť so spoločným obydliím, teda musí byť realizované v rámci jeho užívania alebo v bezprostrednej nadväznosti naň. Uvedené konanie pritom nemusí naplňovať znaky trestného činu, avšak spravidla musí ísť o správanie sústavné, dlhodobé alebo mimoriadne intenzívne, ktoré je objektívne spôsobilé narušiť základné podmienky pokojného spolužitia.⁹

Rozhodujúcim kvalifikačným znakom pre aplikáciu § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka je neznesiteľnosť ďalšieho spolužitia. Táto musí dosahovať takú intenzitu, že objektívne znemožňuje pokojné užívanie spoločného domu alebo bytu bez obáv o bezpečnosť, život alebo zdravie členov domácnosti. Krajský súd v Košiciach zdôraznil, že práve existencia faktického spolužitia medzi osobami, medzi ktorými dochádza k násilliu alebo jeho hrozbe legitimizuje výnimočnosť zásahu do užívacieho práva spoluvlastníka.¹⁰ V podmienkach spoločného bývania sú totiž iné, menej invazívne formy ochrany pred domácim násillím spravidla neúčinné alebo nedostatočné, čo odôvodňuje použitie tohto krajného prostriedku ochrany. Splnenie uvedených zákonných podmienok musí byť v konaní preukázané manželom, ktorý sa domáha súdnej ochrany, pričom dôkazné bremeno spočíva výlučne na navrhovateľovi. Tento aspekt má v aplikačnej praxi osobitný význam najmä z hľadiska postavenia obete domáceho násillia ako slabšej strany sporu, keďže práve na nej leží povinnosť preukázať skutočnosti odôvodňujúce takýto závažný zásah do výkonu vlastníckeho práva druhého manžela.¹¹

Procesné aspekty § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka pre dostupnosť ochrany

Obet domáceho násillia má možnosť domáhať sa ochrany podaním žaloby na obmedzenie alebo úplné vylúčenie druhého manžela z užívania spoločného obydlia. Konanie o obmedzenie alebo vylúčenie jedného z manželov alebo blízkej osoby z užívania spoločného obydlia podľa § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka má povahu sporového konania. Na tento

⁸ Rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. marca 2014, sp. zn. 1 Co 127/2014

⁹ Rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. marca 2014, sp. zn. 1 Co 127/2014

¹⁰ Rozhodnutie Krajského súdu v Košiciach zo dňa 26. marca 2014, sp. zn. 1 Co 127/2014

¹¹ FABIANOVÁ, Z. § 146. Rozhodnutie súdu o užívaní spoločných vecí. s. 1165-1170 In: Števček, M., Dulak, A., Bajánková, J., Fečík, M., Sedlačko, F., Tomašovič, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. [online]. Praha: C. H. Beck, 2019. [cit. 28.1.2026]. Dostupné na: <https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhfpvg327mv3gwmjql5us46t2l4ytsnrul42dax3qmyytinq#>

typ konania sa v plnom rozsahu uplatňujú základné princípy zákona č. 160/2015 Z. z. Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“), predovšetkým prejednávaci a dispozičný princíp.¹² Pre sporové konanie je charakteristické, že súd koná výlučne len na návrh strany sporu, pričom iniciatíva na začatie konania leží výlučne na obeti domáceho násillia, ktorá musí podať žalobu. V rámci tohto konania však obeť domáceho násillia nesie dôkazné bremeno, kde je povinná tvrdiť a preukazovať všetky rozhodujúce skutočnosti, predovšetkým existenciu fyzického alebo psychického násillia, jeho intenzitu, opakovanosť, ako aj neznesiteľnosť ďalšieho spolužitia.¹³ Táto procesná konštrukcia kladie na obeť mimoriadne vysoké nároky, a to najmä v situáciách, keď k násillnému konaniu dochádza v súkromí domácnosti bez prítomnosti svedkov alebo iných objektívnych dôkazných prostriedkov.

Významným problémom aplikačnej praxe je aj časová náročnosť sporového konania. Rozhodovanie vo veciach vylúčenia manžela z užívania spoločného obydllia spravidla netrvá týždne, ale mesiace, v niektorých prípadoch až roky. Ilustratívnym príkladom je konanie vedené na Okresnom súde Poprad pod sp. zn. 21C/65/2022, v ktorom bolo o žalobe rozhodnuté až po takmer dvoch rokoch od jej podania, a to rozsudkom zo dňa 27. novembra 2024.¹⁴ Takýto časový rámec je v zjavnom rozpore s potrebou okamžitej a efektívnej ochrany osoby ohrozenej domácim násillím a výrazne oslabuje praktický význam hmotnoprávnej ochrany poskytovanej § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Žalobkyňa v tomto konaní predložila viacero dôkazov, vrátane audiovizuálnej nahrávky útoku, ktorým sa snažila preukázať existenciu fyzického násillia zo strany žalovaného. Súd však tento dôkaz odmietol vykonať s odôvodnením, že ide o nezákonne získaný dôkaz. Na základe takto vykonaného dokazovania dospel súd k záveru, že žalobkyňa nepreukázala existenciu fyzického násillia voči jej osobe zo strany žalovaného. Žalobkyňa bola následne nútená v rámci svojho postavenia zabezpečovať ďalšie dôkazy na preukázanie fyzického násillia, čo predstavuje značnú psychickú záťaž.¹⁵ Tento prístup poukazuje na praktický dôsledok striktného uplatňovania procesných pravidiel sporového konania, v rámci ktorého sa dôkazné bremeno v plnom rozsahu prenáša na obeť domáceho násillia. Takýto model môže byť problematický najmä vzhľadom na špecifické postavenie obete, jej psychický stav a objektívne obmedzené možnosti zabezpečiť relevantné dôkazy, keďže násillné správanie sa spravidla odohráva v súkromí bez prítomnosti tretích osôb. V problematike domáceho násillia tak nemožno prehliadnuť, že práve takéto záznamy často

¹² Čl. 1, 7, 8, zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

¹³ Čl. 1, 7, 8, zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

¹⁴ Rozhodnutie Okresného súdu Poprad zo dňa 27. novembra 2024, sp. zn. 21C/65/2022

¹⁵ Rozhodnutie Okresného súdu Poprad zo dňa 27. novembra 2024, sp. zn. 21C/65/2022

predstavujú jediný dostupný prostriedok, ktorým je obeť schopná preukázať reálny priebeh násilného správania.

Z uvedených dôvodov sa otvára otázka vhodnosti procesného režimu pre rozhodovanie o zásahoch do užívacieho práva v kontexte domáceho násilia podľa § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka. V tejto súvislosti sa javí ako legitímna úvaha, či by tieto konania nemali byť podriadené práve režimu Civilného mimosporového poriadku. Mimosporové konanie je založené na princípe oficiality, vyšetrovacom princípe a na zvýšenej procesnej aktivite súdu, pričom sa zisťuje skutočný stav veci.¹⁶ Zaradenie konaní v ktorých vystupuje obeť domáceho násilia do mimosporového režimu by tak mohlo predstavovať vhodnejší a efektívnejší nástroj ochrany týchto obetí.

Popri žalobe podľa § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka poskytuje CSP obeti domáceho násilia aj možnosť domáhať sa ochrany prostredníctvom neodkladného opatrenia podľa § 325 ods. 2 CSP. Súd môže týmto opatrením dočasne zakázať násilnej osobe vstup do domu alebo bytu, v ktorom býva ohrozená osoba, prípadne jej uložiť povinnosť vstupovať do spoločného domu alebo bytu obmedzene. Osobitný význam má ustanovenie § 325 ods. 2 písm. e) CSP, podľa ktorého je súd povinný rozhodnúť o návrhu na nariadenie neodkladného opatrenia do 24 hodín od jeho doručenia. Tento procesný nástroj tak predstavuje efektívny mechanizmus okamžitej ochrany, ktorý dokáže preklenúť časovú neefektivitu meritórneho sporového konania.¹⁷

Komparatívny pohľad na právnu úpravu v Českej republike

Významným aplikačným problémom ustanovenia § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka je absencia výslovnej úpravy časového hľadiska vylúčenia jedného z manželov alebo blízkej osoby z užívania spoločného obydľia. Hoci cieľom tohto hmotnoprávneho inštitútu je ochrana obete domáceho násilia, jeho aplikácia zároveň predstavuje závažný zásah do vlastníckeho práva manžela, ktorý je obmedzený z užívania spoločnej nehnuteľnosti alebo úplne vylúčený. Práve z tohto dôvodu sa v odbornej literatúre aj v aplikačnej praxi otvára otázka primeranosti a ústavnej akceptovateľnosti takéhoto zásahu, pokiaľ nie je časovo ohraničený. Slovenská právna úprava v § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka umožňuje súdu obmedziť alebo úplne vylúčiť jedného z manželov z užívania spoločného domu alebo bytu, ak sa spoločné bývanie stane neznesiteľným, a to najmä z dôvodu fyzického alebo psychického násilia, prípadne hrozby takéhoto násilia. Zákon však výslovne nestanovuje žiadnu časovú hranicu, na ktorú by malo

¹⁶ Čl. 5, 6, zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

¹⁷ § 324 a nasl. zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

byť takéto obmedzenie alebo vylúčenie viazané.¹⁸ V dôsledku toho sa môže vylúčenie z užívacieho práva v praxi javiť ako opatrenie s potenciálne trvalými účinkami, čo vyvoláva pochybnosti o jeho súlade s princípom proporcionality a s ochranou vlastníckeho práva podľa čl. 20 Ústavy Slovenskej republiky.¹⁹

Podľa Feketeho súd nemôže rozhodnúť o úplnom vylúčení manžela z užívacieho práva bez časového obmedzenia, pretože by išlo o nedovolený zásah do vlastníckeho práva. Fekete výslovne uvádza, že hoci je zásah do užívacieho oprávnenia v odôvodnených prípadoch prípustný, musí byť vždy viazaný na určitý časový rámec, ktorý zohľadňuje dočasný charakter a zachováva rovnováhu medzi ochranou obete a vlastníckou istotou vylúčeného manžela.²⁰

Odlišný prístup možno pozorovať v českom právnom poriadku, ktorý problematiku domáceho násilia rieši explicitnejšie a systematickejšie. Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník obsahuje osobitné ustanovenia zamerané na ochranu pred domácim násilím v § 751 a § 752. Podľa § 751 môže súd rozhodnúť o obmedzení alebo vylúčení manžela z bývania, ak sa spoločné bývanie stane neznesiteľným z dôvodu domáceho násilia. Nadväzujúce ustanovenie § 752 však výslovne stanovuje, že vylúčenie z užívania možno určiť len na dobu určitú, spravidla na šesť mesiacov, pričom súd môže túto dobu predĺžiť, ak násilie pretrváva.²¹

Česká právna úprava tak výslovne reflektuje dočasný charakter vylúčenia z užívacieho práva a jasne formuluje časový rámec zásahu do vlastníckeho práva. Tým sa predchádza aplikačnej neistote a zároveň sa zabezpečuje proporcionalita medzi ochranou obete domáceho násilia a zachovaním základných práv vylúčenej osoby. V porovnaní so slovenskou úpravou možno konštatovať, že hoci oba právne poriadky sledujú rovnaký cieľ, česká právna úprava poskytuje presnejšie normatívne východiská pre rozhodovanie súdov a minimalizuje riziko neprimeraného zásahu do vlastníckeho práva. Absencia výslovného časového obmedzenia v ustanovení § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka tak predstavuje jeden z jeho nedostatkov.

Záver

Ustanovenie § 146 ods. 2 Občianskeho zákonníka predstavuje v slovenskom súkromnom práve výnimočný hmotnoprávny nástroj, prostredníctvom ktorého je možné zasiahnuť do užívacieho práva manžela v záujme ochrany života, zdravia a ľudskej dôstojnosti druhej osoby. Jeho význam spočíva predovšetkým v tom, že umožňuje reagovať na situácie

¹⁸ § 146 ods. 2 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákoník

¹⁹ Čl. 20 Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

²⁰ FEKETE, I., Občiansky zákoník. Veľký komentár. 1. Zväzok. Bratislava: Eurokodex, 2011, ISBN 9788081550737. s. 856–857.

²¹ § 751 a § 752 Zákon č. 89/2012 Sb. Občiansky zákoník

domáceho násilia priamo v rovine občianskeho práva, a to aj bez potreby zásahu trestnoprávnych prostriedkov. Zároveň však ide o opatrenie, ktoré výrazne zasahuje do vlastníckeho práva, a preto musí byť jeho aplikácia striktne viazaná na splnenie zákonných podmienok a zásadu proporcionality.

Analýza procesných aspektov ukazuje, že napriek existencii tohto inštitútu je jeho praktická využiteľnosť výrazne oslabená sporovým charakterom konania. Povinnosť obete domáceho násilia iniciovať konanie, niest' dôkazné bremeno a viesť kontradiktórny spor s násilnou osobou často vedie k situáciám, v ktorých ochrana prichádza oneskorene alebo vôbec. Tento stav je len čiastočne korigovaný možnosťou nariadenia neodkladného opatrenia podľa Civilného sporového poriadku, ktoré poskytuje rýchlu, avšak len dočasnú ochranu.

Osobitnú pozornosť si zasluhuje aj absencia výslovného časového obmedzenia vylúčenia z užívacieho práva v slovenskej právnej úprave. V porovnaní s českou úpravou, ktorá výslovne stanovuje časovo ohraničené vylúčenie s možnosťou jeho predĺženia, sa slovenský model javí ako menej predvídateľný a potenciálne problematický z hľadiska ochrany vlastníckeho práva. Na tento deficit oprávnené poukazuje aj odborná literatúra, ktorá zdôrazňuje, že úplné vylúčenie z užívania bez časového limitu môže predstavovať neprimeraný zásah do vlastníckej sféry manžela.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice

FABIANOVÁ, Z. §146. Rozhodnutie súdu o užívaní spoločných vecí. s. 1165-1170 In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Občiansky zákonník I. § 1 – 450. Komentár. 2. vydanie. [online]. Praha: C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-7400-770-5, [cit. 28.1.2026] s. 1754. Dostupné na: [https://app.beck-online.sk/bo/document-](https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhfxg327mv3gwmjql5us46t2l4ytsnrul42dax3qmyytinq#)

[view.seam?documentId=nnptembrhfxg327mv3gwmjql5us46t2l4ytsnrul42dax3qmyytinq#](https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrhfxg327mv3gwmjql5us46t2l4ytsnrul42dax3qmyytinq#)

FEKETE.I, Občiansky zákonník. Veľký komentár. 1. Zväzok. Bratislava: Eurokodex, 2011, ISBN 9788081550737. s. 856–857.

LAZAR, J. Občianske právo hmotné 1. Iuris Libri. 2018. ISBN 978-8089635-35-1. s. 1415

LUPRICOVÁ CVENGROŠOVÁ, P. §146. Zásahy do spoločného užívania vecí. s. 311-312 In: DUFALOVÁ, L. a kol. Občiansky zákonník. Komentár. 1. vydanie. [online]. Bratislava: C. H. Beck, 2025, ISBN 978-80-8232-062-9, [cit. 28.1.2026] s. 1209. Dostupné na:

<https://app.beck-online.sk/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgvpxg327mvvxumjrgi#>

ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2022, ISBN: 978-80-7400-909-9, s. 1752

VEREŠOVÁ, A. Násilie medzi blízkymi osobami. Nezatvárajme si oči pred násilím v našich rodinách. In: Násilie a ľudská dôstojnosť. [online]. Medzinárodná konferencia, 2016, [cit. 28.1.2026]. s. 9–10. Dostupné na: <https://forumzivota.sk/wp-content/uploads/2025/03/Vyber-si-zivot-2016.pdf>

Právne predpisy

Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

Zákon č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok

Rozhodnutia

Rozhodnutie Krajského súdu Košice sp. zn. 1 Co 127/2014 zo dňa 26. marca 2014

Rozhodnutie Okresného súdu Poprad sp. zn. 21C/65/2022 zo dňa 27. novembra 2024

POMERNÉ UPLATNENIE PREDKUPNÉHO PRÁVA PODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍKA

PROPORTIONAL EXERCISE OF THE PREEMPTIVE RIGHT OF A CO-OWNER

Júlia Krajčírová¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou pomerného uplatnenia zákonného predkupného práva podielového spoluvlastníka podľa § 140 OZ, ako ju vyložil Najvyšší súd SR v rozhodnutí R 16/2025. V článku sa analyzuje judikatúrne i doktrínálne stanoviská, pričom sa poukazuje na oslabenie funkcií predkupného práva v dôsledku jeho pomerného uplatnenia podľa výkladu Najvyššieho súdu. V závere je vyjadrené stanovisko k danému rozhodnutiu spolu s argumentáciou.

Kľúčové slová

Predkupné právo, podielové spoluvlastníctvo, rozhodnutie R 16/2025, pomerné uplatnenie, spoluvlastnícke vzťahy, stabilita vlastníctva, judikatúra.

Abstract

The article deals with the issue of the proportional exercise of the statutory right of first refusal of a co-owner pursuant to Section 140 of the Civil Code, as interpreted by the Supreme Court of the Slovak Republic in its decision R 16/2025. The article analyzes case law and doctrinal opinions, pointing to the weakening of the functions of the right of first refusal as a result of its proportional application according to the interpretation of the Supreme Court. The conclusion expresses an opinion on the decision in question, together with arguments.

Keywords

Right of first refusal, joint ownership, decision R 16/2025, proportional application, co-ownership relations, stability of ownership, case law.

Úvod

Zákonné predkupné právo podielového spoluvlastníka predstavuje jeden z tradičných, no zároveň najspornejších inštitútov slovenského súkromného práva. Jeho právna úprava v § 140 Občianskeho zákonníka je stručná a na prvý pohľad jednoznačná, avšak v aplikačnej praxi dlhodobo vyvoláva zásadné interpretačné otázky, ktoré sa koncentrujú najmä do problému

¹ JUDr. Júlia Krajčírová, interná doktorandka pôsobiaca na Katedre občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.

rozsahu výkonu predkupného práva pri pluralite oprávnených spoluvlastníkov. Napätie medzi ochranou ostatných spoluvlastníkov a ochranou dispozičnej slobody prevádzajúceho spoluvlastníka sa v tejto oblasti prejavuje mimoriadne intenzívne a opakovane sa stáva predmetom judikatúrnych i doktrínálnych sporov.

Cieľom tohto príspevku je kriticky analyzovať koncept pomerného uplatnenia predkupného práva podielového spoluvlastníka tak, ako bol judikátorne potvrdený v rozhodnutí R 16/2025. Príspevok sa zameriava na posúdenie tohto výkladu § 140 OZ², pričom osobitná pozornosť je venovaná otázke pasivity ostatných spoluvlastníkov a jej dôsledkom pre rozsah výkonu predkupného práva. V nadväznosti na argumenty prezentované v odbornej literatúre³ sa príspevok pokúša ukázať, že hoci je judikátorný záver Najvyššieho súdu SR normatívne a ústavnoprávne obhájitelný, jeho dôsledky vyvolávajú vážne pochybnosti o tom, či takto chápané predkupné právo ešte plní svoju pôvodnú ochrannú funkciu v spoluvlastníckych vzťahoch.

1. Pojem a právna povaha predkupného práva

Predkupné právo predstavuje osobitný právny inštitút, prostredníctvom ktorého zákon alebo zmluva poskytuje určitej osobe prednostné oprávnenie nadobudnúť vec (alebo právo) v prípade, ak sa jej vlastník rozhodne túto vec scudziť. Jeho podstata spočíva v tom, že vlastník nie je pri výbere nadobúdateľa úplne slobodný, ale je povinný rešpektovať zákonom alebo zmluvou ustanovené prednostné postavenie oprávnenej osoby. Predkupné právo tak predstavuje obmedzenie dispozičnej zložky vlastníckeho práva, ktoré je však legitímne, pokiaľ sleduje zákonom uznaný cieľ a rešpektuje princíp proporcionality.⁴

V slovenskom súkromnom práve sa tradične rozlišuje medzi **zmluvným predkupným právom** a **zákonným predkupným právom**. Zatiaľ čo zmluvné predkupné právo vzniká na základe autonómnej vôle účastníkov a má spravidla záväzkovú povahu (§ 602 a nasl. OZ),

² Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

³ GEŠKOVÁ, K.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa I. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6493/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-i>.

HLUŠÁK, M.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa II. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6495/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-ii>.

BRÖSTL, A.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti). In: Súkromné právo 5/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6941/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti>.

⁴ ELIAŠ, K. O zákonném předkupním právu spoluvlastníků. Právní rozhledy, 2009, č. 5, s. 161 – 166.

zákonné predkupné právo vzniká priamo zo zákona, nezávisle od vôle dotknutých subjektov, a jeho existencia je viazaná na splnenie zákonom ustanovených predpokladov. Právna doktrína pritom dlhodobo poukazuje na to, že zákonné predkupné právo predstavuje intenzívnejší zásah do vlastníckeho práva než predkupné právo zmluvné, a preto musí byť jeho výklad obozretnejší a reštriktívnejší (porov. napr. R 58/2005).⁵

Z hľadiska právnej povahy sa predkupné právo tradične chápe ako **právo relatívne**, pôsobiace zásadne inter partes. Ani v prípade zákonného predkupného práva spoluvlastníkov nejde o vecné právo v pravom slova zmysle, ale o osobitné zákonné oprávnenie, ktorého porušenie zakladá špecifické nároky oprávneného subjektu, najmä právo domáhať sa nahradenia prejavu vôle nadobúdateľa (§ 603 ods. 3 OZ). Tento koncept je dlhodobo ustálený v judikatúre Najvyššieho súdu SR, ako aj v právnej teórii.⁶

Osobitné postavenie má **zákonné predkupné právo podielového spoluvlastníka**, upravené v § 140 OZ. Jeho existencia je viazaná na samotnú skutočnosť spoluvlastníctva a sleduje špecifické ciele, ktoré presahujú individuálny záujem jednotlivých spoluvlastníkov. Ako opakovane zdôrazňuje judikatúra aj doktrína, nejde len o nástroj na zvýhodnenie spoluvlastníkov pri nadobúdaní ďalších podielov, ale predovšetkým o mechanizmus ochrany spoluvlastníckeho vzťahu ako takého.⁷

Z historického hľadiska vychádza úprava zákonného predkupného práva spoluvlastníkov z koncepcie, ktorá bola do československého práva prevzatá v období prijatia stredného Občianskeho zákonníka z roku 1950. Dôvodová správa k tejto úprave výslovne poukazovala na snahu predchádzať sporom a napätiam vyvolaným zmenou osoby spoluvlastníka, najmä pri nehnuteľnostiach slúžiacich na bývanie. Tento historický kontext je podľa časti doktríny nevyhnutné zohľadniť aj pri výklade súčasného znenia § 140 OZ, na čo upozorňuje aj M. Hlušák.⁸

Rovnako tak K. Gešková⁹ uvádza funkčnému hľadisku predkupného práva. Z hľadiska funkčného možno predkupné právo podielového spoluvlastníka charakterizovať ako inštitút s

⁵ TOMAN, J. Zákonné obmedzenia vlastníckeho práva v súkromnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 112 – 118.

⁶ porov. napr. rozhodnutie NS SR sp. zn. 2 Cdo 91/2008;

⁷ porov. R 58/2005; NS ČR sp. zn. 22 Cdo 2358/2010.

⁸ HLUŠÁK, M.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa II. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6495/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-ii>.

⁹ GEŠKOVÁ, K.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa I. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6493/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-i>.

preventívnu, stabilizačnou a integračnou funkciou. Preventívna funkcia spočíva v znižovaní rizika konfliktov medzi spoluvlastníkmi, stabilizačná funkcia v zachovaní personálnej kontinuity spoluvlastníckeho vzťahu a integračná funkcia v tendencii k zjednocovaniu vlastníctva a znižovaniu počtu spoluvlastníkov. Práve tieto funkcie sú v centre súčasnej odbornej polemiky o tom, či pomerné uplatnenie predkupného práva pri absencii dohody spoluvlastníkov ešte dokáže tieto ciele naplňať.

Záverom možno konštatovať, že predkupné právo nemožno redukovať na technické pravidlo o poradí nadobúdateľov. Ide o hodnotovo podmienený inštitút, ktorý zasahuje do jadra vlastníckeho práva a ktorého výklad musí nevyhnutne reflektovať jeho účel, historické východiská a miesto v systéme spoluvlastníckeho práva. Práve tieto východiská tvoria základ pre ďalšiu analýzu otázky pomerného uplatnenia predkupného práva podielového spoluvlastníka.

2. Judikatúrne ukotvenie pomerného výkonu predkupného práva

Ťažiskovým problémom sa v posledných rokoch stala otázka, či v prípade absencie dohody medzi spoluvlastníkmi môže ten spoluvlastník, ktorý si predkupné právo – resp. nárok z jeho porušenia – uplatní, nadobudnúť celý prevádzaný spoluvlastnícky podiel, alebo len jeho pomernú časť zodpovedajúcu veľkosti jeho vlastného podielu. Práve tento problém bol riešený v rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo dňa 7. februára 2024, publikovanom ako R 16/2025, ktorým dovolací súd potvrdil judikatúrnu líniu vychádzajúcu z koncepcie pomerného uplatnenia predkupného práva pri neexistencii dohody spoluvlastníkov.

Rozhodnutie R 16/2025 predstavuje významný judikatúrny moment, keďže jeho závery boli prezentované ako ustálený výklad § 140 OZ a zároveň boli posúdené ako ústavne akceptovateľné aj Ústavným súdom Slovenskej republiky (uznesenie sp. zn. IV. ÚS 493/2024). Zároveň však vyvolalo mimoriadne živú odbornú diskusiu, ktorá sa sústredila nielen na otázku súladu prijatého výkladu s textom zákona, ale predovšetkým na jeho súlad s účelom a funkciami zákonného predkupného práva. Kritické stanoviská publikované v právnickej literatúre poukazujú na to, že pomerné „rozbitie“ predmetu predkupného práva môže viesť k oslabeniu jeho integračnej a preventívnej funkcie a v konečnom dôsledku umožniť vstup tretej osoby do spoluvlastníckeho vzťahu aj proti vôli aktívneho spoluvlastníka. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 Cdo 83/2021, publikované ako R 16/2025, tak predstavuje významný precedens v oblasti aplikácie § 140 Občianskeho zákonníka. K danému ukotveniu pomerného uplatnenia predkupného práva sa vyjadrilo viacero názorov.

Podľa Dzimka¹⁰ je judikatúra Najvyššieho súdu SR v tomto ohľade konzistentná: „*Pomerné uplatnenie predkupného práva je logickým dôsledkom pluralitnej štruktúry spoluvlastníctva, ktorá vylučuje preferovanie jedného subjektu na úkor ostatných.*“ Zároveň však upozorňuje, že ide o formálny prístup, ktorý neberie dostatočne do úvahy účelovú stránku inštitútu.

Ako uvádza Gešková, pomerný prístup síce reflektuje požiadavky rovnosti medzi spoluvlastníkmi, no zároveň znižuje efektívitu ochranných funkcií predkupného práva, najmä integračnej a stabilizačnej: „*Ak sa podiel rozdelí medzi viacerých spoluvlastníkov a žiadny z nich nezíska kontrolný podiel, predkupné právo stráca svoju konsolidačnú silu.*“¹¹

K rovnakému záveru dochádza aj Hlušák, ktorý dodáva, že aktuálna judikatúra „*posúva predkupné právo do roviny deklaratívneho oprávnenia bez reálnej možnosti zabrániť vstupu tretej osoby do spoluvlastníckeho vzťahu*“¹². Tým podľa neho dochádza k oslabeniu právnej istoty a ochrany spoluvlastníckej štruktúry.

Podrobne sa problematike venuje aj Ďurana, ktorý analyzuje dopady rozhodnutia R 16/2025 v kontexte judikatúrnej evolúcie a dospieva k názoru, že výklad Najvyššieho súdu zodpovedá síce súčasným potrebám predvídateľnosti rozhodovania, no v niektorých prípadoch naráža na hranice spravodlivosti.¹³

K obdobnému záveru dochádzajú aj zahraničné porovnania. V Rakúsku sa predkupné právo spoluvlastníkov uplatňuje spravidla zmluvne a pomerný výkon nie je predpokladaný bez výslovnej dohody strán. Naopak v Českej republike bolo zákonné predkupné právo úplne zrušené novelou z roku 2018 (460/2016 Sb.), čo možno interpretovať ako krok smerom k posilneniu vlastníckej autonómie.¹⁴

Napriek výrazným kritickým ohlasom však v právnickej obci zazneli aj súhlasné stanoviská, ktoré obhajujú výklad Najvyššieho súdu SR ako systematicky aj ústavnoprávne

¹⁰ DZIMKO, J., DOLÍHALOVÁ, M.: Porušenie predkupného práva podielového spoluvlastníka vo svetle právnej praxe [online]. Dostupné na: ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/379758329>.

¹¹ GEŠKOVÁ, K.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa I. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6493/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-i>.

¹² HLUŠÁK, M.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa II. In: Súkromné právo 4/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6495/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-ii>.

¹³ ĎURANA, M.: Niektoré otázky v súvislosti s predkupným právom spoluvlastníka. In: Právne rozpravy III. [online]. Dostupné na: https://repo.umb.sk/.../Zbornik-Pravne_rozpravy.

¹⁴ ELIÁŠ, K. Zrušenie zákonného predkupného práva a jeho dôsledky. In: Právní rozhledy, č. 1/2019.

udržateľný. Podľa Bröstla¹⁵ predstavuje rozhodnutie R 16/2025 dôsledné a správne uchopenie zákonnej úpravy, ktoré rešpektuje text § 140 OZ a zároveň poskytuje predvídateľné pravidlá pre prípady plurality oprávnených spoluvlastníkov. Autor zdôrazňuje, že „*ak nedôjde medzi spoluvlastníkmi k dohode, každý z nich má právo odkúpiť prevádzaný podiel len v pomere k veľkosti svojho podielu*“, čo považuje za logické riešenie konkurencie viacerých predkupníkov. Brösl zároveň upozorňuje, že aplikačná prax dlhodobo nepozná iný výklad než ten, že až pri viacnásobnom uplatnení predkupného práva dochádza k rozdeleniu podielu pomerne, a že tento prístup je plne zlučiteľný so stabilitou spoluvlastníckych vzťahov, najmä v kontexte absencie dohody medzi oprávnenými subjektmi.

Záver

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky R 16/2025 predstavuje významný judikatúrny moment, ktorý možno na jednej strane oceniť pre jeho systematickosť a ústavnoprávnu konzistentnosť. Napriek tomu sa však domnievame, že prijatý výklad § 140 OZ zásadne **oslabuje pôvodné funkcie a účel zákonného predkupného práva** spoluvlastníka. Predkupné právo nie je len technickým nástrojom na určenie poradia nadobúdateľov, ale má silne **hodnotové zakotvenie** – chráni stabilitu spoluvlastníckych vzťahov, znižuje riziko konfliktov a podporuje integráciu spoluvlastníctva. Práve tieto ciele sú však v dôsledku pomerného výkladu spochybnené. Umožnenie vstupu tretej osoby do spoluvlastníckeho vzťahu aj napriek aktívnemu uplatneniu predkupného práva iným spoluvlastníkom považujeme za **narušenie ochrannej funkcie tohto inštitútu**.

Zastávame preto názor, že výklad prijatý v rozhodnutí R 16/2025 **nezodpovedá účelovej interpretácii právnej normy** a odkláňa sa od tradičnej doktrínalnej koncepcie predkupného práva ako prostriedku ochrany vnútornej integrity spoluvlastníckych vzťahov. Ako upozorňujú viacerí autori¹⁶, ide o formalistické riešenie, ktoré síce rešpektuje litera legis, no nereflektuje jej ratio legis.

Z pohľadu de lege ferenda je preto **potrebné prehodnotiť právnu úpravu § 140 OZ** a jednoznačne stanoviť, že zákonné predkupné právo spoluvlastníkov má byť vykonávané v celku, a to aj pri pluralite oprávnených osôb, pokiaľ nie je výslovne dohodnutý iný režim. Len

¹⁵ BRÖSTL, A.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti). In: Súkromné právo 5/2025 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6941/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti>.

¹⁶ Gešková K, Hlušák M.

tak možno zabezpečiť jeho funkčnú účinnosť a zabrániť jeho degradácii na deklaratívnu právnu fikciu.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BRÖSTL, A.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti). In: Súkromné právo 5/2025, recenzovaný dvojmesačník, roč. XI, č. 5 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6941/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti>.

ĎURANA, M.: Niektoré otázky v súvislosti s predkupným právom spoluvlastníka. In: Právne rozpravy III. [online]. Dostupné na: https://repo.umb.sk/.../Zbornik-Pravne_rozpravy.

DZIMKO, J. – DOLÍHALOVÁ, M.: Porušenie predkupného práva podielového spoluvlastníka vo svetle právnej praxe [online]. Dostupné na: ResearchGate. <https://www.researchgate.net/publication/379758329>.

ELIÁŠ, K. Zrušenie zákonného predkupného práva a jeho dôsledky. In: Právní rozhledy, č. 1/2019.

GEŠKOVÁ, K.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa I. In: Súkromné právo 4/2025, recenzovaný dvojmesačník, roč. XI, č. 4 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6493/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-i>.

HLUŠÁK, M.: Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp. zn. 6 Cdo 83/2021 zo 7. 2. 2024, R 16/2025 (predkupné právo spoluvlastníka v pomernej časti) - glosa II. In: Súkromné právo 4/2025, recenzovaný dvojmesačník, roč. XI, č. 4 [online]. Dostupné na: <https://www.legalis.sk/clanky/6495/rozsudok-najvyssieho-sudu-sr-sp-zn-6-cdo-83-2021-zo-7-2-2024-r-16-2025-predkupne-pravo-spoluvlastnika-v-pomernej-casti-glosa-ii>.

TOMAN, J. Zákonné obmedzenia vlastníckeho práva v súkromnom práve. Bratislava: Wolters Kluwer, 2016, s. 112 – 118.

ZODPOVEDNOSŤ „AI“ ZAMESTNÁVATEĽA

RESPONSIBILITY OF „AI“ EMPLOYER

Dominik Werner¹

Abstrakt

AI síce nemôže vystupovať ako subjekt pracovnoprávných práv a povinností, avšak čoraz častejšie sa stáva faktickým nositeľom rozhodovacej moci v oblasti riadenia a organizácie práce. Príspevok rozoberá otázku zodpovednosti zamestnávateľa v pracovnoprávných vzťahoch v situáciách, keď k zásahu do práv zamestnanca alebo k vzniku škody dochádza v dôsledku rozhodnutí prijímaných na základe alebo prostredníctvom AI. Osobitná pozornosť je venovaná otázke regresných nárokov zamestnávateľa voči dodávateľom algoritmických systémov.

Kľúčové slová

Zodpovednosť zamestnávateľa, umelá inteligencia, pracovné právo, zodpovednosť za škodu, algoritmické riadenie práce.

Abstract

AI cannot act as a bearer of rights and obligations under labour law, nevertheless, in practice it increasingly functions as a de facto decision-making authority in the management and organisation of work. The article examines employer liability in employment relationships where employees' rights are infringed, or damage arises as a result of decisions made by or through AI. Particular attention is devoted to employers' recourse claims against suppliers of algorithmic systems.

Key words

Employer liability, artificial intelligence, labour law, liability for damage, algorithmic management.

Úvod

Zodpovednostné právne vzťahy sú príznačné asi pre všetky právne odvetvia. Osobitná právna úprava zodpovednosti platí pritom ako v obchodnom práve, trestnom práve, správnom práve, občianskom práve a vlastnou optikou na inštitút zodpovednosti, nazerá i právo pracovné. Každá z týchto zodpovedností je iná a jej vznik je determinovaný naplnením rozličných predpokladov². Pokiaľ ide, *in concreto*, o oblasť pracovnoprávných vzťahov, prvky pracovnoprávnej zodpovednosti možno bádať ako na strane zamestnanca, tak aj na strane

¹ Mgr. Dominik Werner, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, interný doktorand.

² K tomu napr.: VOJČÍK, P. et al.: *Občianske právo hmotné*. II. zväzok. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. s. 287 – 288.

zamestnávateľa. V rámci spracovania príspevku nás však primárne budú zaujímať zodpovednostné vzťahy na strane zamestnávateľa, čo by subjektu v pracovnoprávnom vzťahu subordinačne nadriadeného.

Cum grano salis možno vysloviť, že všade tam, kde zamestnávateľovi Zákonník práce (ďalej len „ZP“), prípadne ostatné všeobecne záväzné právne predpisy zasahujúce do pracovnoprávnej oblasti ukladajú akúkoľvek povinnosť, súčasne s touto povinnosťou vzniká zamestnávateľovi zodpovednosť za jej náležité dodržiavanie, a zároveň, porušenie týchto povinností priamo znamená vznik sekundárnej, zodpovednostnej povinnosti, ktorú často chápeme ako nepriaznivý právny následok (sankciu) za porušenie primárnej povinnosti³. Exemplifikatívne možno medzi takéto (primárne) povinnosti zamestnávateľa radieť povinnosť zamestnávateľa zabezpečiť svojim zamestnancom vhodné podmienky na prácu, dodržiavanie bezpečnostných predpisov, bezpečných pracovných postupov, ochranu zdravia svojich zamestnancov ako aj ďalších osôb prítomných na pracovisku u zamestnávateľa, dodržiavanie pracovnoprávnych predpisov, či zodpovednosť za majetok zamestnancov, inými slovami, má utvárať zamestnancom vhodné pracovné podmienky tak, aby dokázali riadne plniť svoje pracovné úlohy bez ohrozenia života, zdravia a ich majetku a v prípadoch, keď zamestnávateľ zistí určité nedostatky, má povinnosť prijať vhodné opatrenia na ich odstránenie⁴.

1. Subjekty oprávnené konať v mene zamestnávateľa v pracovnoprávnych vzťahoch

Generálne platí, že oprávnenie konať v mene zamestnávateľa v pracovnoprávnych vzťahoch má, v závislosti od právnej formy zamestnávateľa, buď štatutárny orgán zamestnávateľa, ktorý je právnickou osobou, a v prípade ak ide o zamestnávateľa – fyzickú osobu, pôjde zásadne o vlastné konanie tejto fyzickej osoby. Uvedené jednoznačne vyplýva z § 9 ods. 1 prvej vety ZP⁵. Nad rámec subjektov oprávnených na konanie v mene zamestnávateľa vymedzených v § 9 ZP však do úvahy prichádzajú aj ďalšie subjekty, ktoré za istých, okolností môžu konať v pracovnoprávnych vzťahoch. Menovite pôjde o vedúceho organizačnej zložky podniku, ktorý je zapísaný v obchodnom registri SR⁶. Ďalšími z týchto ostatných subjektov budú likvidátor⁷, a navzdory právnej úprave v § 31 ods. 9 ZP, v špecifických prípadoch aj

³ Ibidem.

⁴ K tomu napr.: DOLOBÁČ, M. – HAMULÁK, J.: *Zodpovednosť za škodu*. In BARANCOVÁ, H. et al.: *Slovenské pracovné právo*. 1. vydanie. Bratislava: Sprint 2, s.r.o., 2019. s. 508.

⁵ Zákonník práce, ust. § 9 ods. 1.

⁶ Pozri bližšie: BARANCOVÁ, H. In: BARANCOVÁ, H. A kol.: *Zákonník práce. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2022. 1624 s. 244.

⁷ Zákonník práce mu ukladá povinnosť uspokojiť nároky zamestnancov zrušeného zamestnávateľa v zmysle § 31 ods. 6 ZP.

správca konkurznej podstaty⁸. V neposlednom rade, v rozhodovacej praxi Najvyššieho súdu a Ústavného súdu, boli rozoberané oprávnenia splnomocnenca a prokuristu na konanie v pracovnoprávných vzťahoch, pričom zatiaľ čo na margo splnomocnenca (osoby, ktorej zamestnávateľ udelil plnú moc na konanie v pracovnoprávných vzťahoch v súlade s § 31 a nasl. Občianskeho zákonníka) Ústavný súd⁹ dospel k záveru, že zastúpenie na základe plnej moci v zmysle § 31 a nasl. OZ dopĺňa právnu úpravu § 9 ZP a dotvára tak komplexný rámec konania za zamestnávateľa¹⁰. Zatiaľ čo závery Ústavného súdu sa podľa nášho názoru javia ako logické a správne, v silnom kontraste s nimi sú závery, ku ktorým dospel Najvyšší súd Slovenskej republiky v Uznesení, sp. zn.: 6 Cdo 120/2019 zo dňa 28.10.2021 a v zmysle ktorých, dospel k názoru, že prokúra udelená podľa ustanovení Obchodného zákonníka neoprávňuje prokuristu konať za právnickú osobu „dovnútra“ spoločnosti v pracovnoprávných vzťahoch¹¹.

2. Konanie AI v pracovnoprávných vzťahoch

Vychádzajúc z vyššie uvedeného vyplýva, že v mene zamestnávateľa smú realizovať pracovnoprávne oprávnenia za zamestnávateľa v zásade iba subjekty, ktorým to umožňuje samotný ZP, pričom ich (pracovno)právne úkony realizované niektorým z okruhu subjektov oprávnených konať za zamestnávateľa zaväzujú tohto zamestnávateľa v rovnakej miere, ako by tento tieto úkony realizoval sám.

Témou dnešných dní je ešte stále pretrvávajúci a rapídny príchod AI, ktorá významne ovplyvňuje práve pracovnoprávnu oblasť. V súčasnej etape vývoja možno hovoriť o nástupe tzv. algoritmického riadenia práce, kde úlohou algoritmov nie je už len zvýšenie efektivity, ale kedy sa algoritmy vzhľadom na rozsah ich využívania stávajú faktickými nositeľmi rozhodovacej moci¹². Riadenie zamestnancov a organizovanie práce za asistencie AI algoritmov sa naprieč mnohými odvetviami postupne stáva akýmsi štandardom. AI algoritmus

⁸ Pozri bližšie: WERNER, D.: Konanie v mene spoločnosti s ručením obmedzeným v pracovnoprávných vzťahoch. In: KALINÁK, N. – ORIŇÁK, A.: Obchodné právo a pracovné právo: „na spoločnej vlně“. Košice: Šafárikpress, 2023. s. 24.

⁹ K tomu: Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 155/2017 z 31.8.2017 Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 155/2017 z 31.8.2017

¹⁰ Pozri bližšie: DOLOBÁČ, M.: *Uznesenie NS SR sp. zn. 6 Cdo 120/2019 z 28.10.2021 (konanie prokuristu v pracovnoprávných vzťahoch)*. Súkromné právo. č. 5/2022. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022.

¹¹ DOLOBÁČ, M.: *Uznesenie NS SR sp. zn. 6 Cdo 120/2019 z 28.10.2021 (konanie prokuristu v pracovnoprávných vzťahoch)*. Súkromné právo. č. 5/2022. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022. Zdroj: Uznesenie NS SR, sp. zn. 6 Cdo 120/2019 z 28.10.2021.

¹² Pozri bližšie: WERNER, D.: *Transparentnosť algoritmického riadenia ako nástroj ochrany zamestnanca v digitálnom veku*. In: ŠVEC, M. – ŽUŠOVÁ, J. (eds.): Algoritmy a Inklúzia: Pracovné právo v ére technologickej a spoločenskej transformácie. Košice: Šafárikpress, 2025. s. 176.

už dnes dokáže spoľahlivo zastávať tradičné manažérske funkcie, pokiaľ ide o pridelovanie pracovných zmien a organizáciu pracovného času, hodnotenie výkonnosti, spoľahlivosti a efektivity zamestnancov, odmeňovanie zamestnancov, či uplatňovanie sankčných mechanizmov vo vzťahu k zamestnancom, ktorí neuspokojivo plnia im zverené pracovné úlohy, prípadne sa dopúšťajú konania, ktoré možno považovať za porušenie pracovnej disciplíny a to všetko v reálnom čase. Ingerencia AI a algoritmov do pracovnoprávných vzťahov je dnes podstatne širšia než kedykoľvek predtým, AI dokáže zadávať prácu, rozdávať záväzné pokyny v mene zamestnávateľa i prijímať manažérske rozhodnutia. Úlohy, ktoré sú historicky v pracovnoprávnom ponímaní doménou zamestnávateľa, zrazu prechádzajú do rúk AI¹³.

Na pozadí toho, čo sme doposiaľ v rámci predkladaného príspevku rozoberali sa prirodzene naskytá otázka, ktorú sme považovali za vhodné explicitne zodpovedať, a síce, či možno AI zaradiť medzi subjekty oprávnené konať v mene zamestnávateľa v pracovnoprávných vzťahoch, resp. či jej možno priznať postavenie nositeľa pracovnoprávných práv a povinností. Odpoveď na ňu je pritom podľa nášho názoru triviálna. Na načrtnutú otázku treba dať zápornú odpoveď – AI nemá pracovnoprávnu subjektivitu. Pracovnoprávna subjektivita je neoddeliteľne spätá s fyzickou osobou zamestnanca a s personálnou zodpovednosťou zamestnávateľa, ktorá predpokladá schopnosť niesť právne následky, uplatňovať diskrečnú právomoc, ako aj zohľadňovať individuálne okolnosti konkrétneho prípadu. AI ako technický nástroj, bez právneho vedomia, vlastnej hodnotovej orientácie a bez zodpovednosti v právnom zmysle slova preto nemôže byť nositeľom práv a povinností ani subjektom oprávneným konať v pracovnoprávných vzťahoch. Akýkoľvek iný záver by bol v priamom rozpore s ochrannou funkciou pracovného práva¹⁴, ako aj so základnou premisou, že subjekt vykonávajúci riadiacu a organizačnú právomoc v pracovnoprávných vzťahoch musí byť zároveň nositeľom zodpovednosti za jej výkon.

Na druhej strane, príliš formalistické by bolo obmedziť sa výlučne na konštatovanie absencie pracovnoprávnej subjektivity AI. *Vice versa*, prax nám ukazuje, že AI sa už dnes v mnohých prípadoch stáva faktickým nositeľom rozhodovacej moci v pracovnoprávných vzťahoch, a to aj napriek tomu, že navonok koná zamestnávateľ sám. Zamestnávateľovi totiž nič nebráni využívať nástroje AI a nekriticky preberať závery ku ktorým AI dospeje. Inými

¹³ Pozri bližšie: DE STEFANO, V.: *Algorithmic Bosses and What to Do About Them: Automation, Artificial Intelligence and Labour Protection*. 2020. Studies in Systems Decision and Control, 288, s. 65-86.

¹⁴ K tomu napr.: NOVÁKOVÁ, M. In: NOVÁKOVÁ, M. a kol.: *Pracovné právo I*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2024. s. 16.

slovami, hoci AI nemôže byť nositeľom práv a povinností, jej výstupy môžu mať priamy a často aj rozhodujúci vplyv na vznik, zmenu či zánik pracovnoprávných práv a povinností zamestnancov. Súčasná právna úprava obsiahnutá v ZP v zásade nebráni využívať AI nástroje pri riadení práce, organizácii pracovných procesov či hodnotení zamestnancov. Problém však nastáva v momente, keď sa rozhodnutia generované AI preberajú nekriticky, bez primeranej ľudskej kontroly, a sú automaticky transformované do pracovnoprávných úkonov alebo opatrení majúcich priamy dopad na práva a povinnosti zamestnancov.

Práve rozpor medzi absenciou pracovnoprávnej subjektivity AI a jej rastúcou faktickou ingerenciou do pracovnoprávných vzťahov je kľúčovým z hľadiska ďalšej diskusie o zodpovednosti zamestnávateľa. Ak zamestnávateľ využíva AI ako nástroj riadenia, hodnotenia či kontroly zamestnancov, nemôže sa zbaviť zodpovednosti za dôsledky takto generovaného výstupu, práve naopak, čím viac priestoru zamestnávateľ AI poskytne, tým naliehavejšia je potreba preskúmať, do akej miery je súčasne povinný zabezpečiť kontrolu jej výstupov a nieť následky za ich prípadnú nezákonnosť, chybnosť, či porušenie zákazu diskriminácie.

3. Zodpovednosť zamestnávateľa za rozhodnutia AI

Vyššie formulovanými myšlienkami sa pozornosť prirodzene presúva od otázky, či AI môže konať v pracovnoprávných vzťahoch, k podstatne významnejšej otázke, a síce, aký vplyv má jej využívanie na vznik a rozsah (pracovno)právnej zodpovednosti zamestnávateľa. Práve tejto problematike, zodpovednosti zamestnávateľa za rozhodnutia prijímané na základe alebo prostredníctvom AI, sa bude venovať nasledujúca, už konkrétnejšie zameraná časť príspevku.

3.1. *Sensu lato* zodpovednosť zamestnávateľa za rozhodnutia AI

Ako sme už načrtli v úvode príspevku, koncept pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa možno pod prizmou právnej úpravy v ZP, vymedziť ako zodpovednosť za výsledok výkonu riadiacej a organizačnej právomoci zamestnávateľa, nie ako zodpovednosť za konkrétny prostriedok, ktorý zamestnávateľ bude na výkon svojich právomocí reálne využívať. V zmysle § 47 ods. 1 písm. a) ZP, zamestnávateľ je povinný prideľovať zamestnancovi prácu podľa pracovnej zmluvy, platiť mu za vykonanú prácu mzdu, utvárať podmienky na plnenie pracovných úloh a dodržiavať ostatné pracovné podmienky ustanovené právnymi predpismi, kolektívnou zmluvou a pracovnou zmluvou¹⁵. Od organizácie pracovného času, rešpektovania príslušnej legislatívy až po utváranie vhodných pracovných podmienok, to všetko a ešte viac

¹⁵ Zákonník práce, ust. § 47.

možno označiť za pracovnoprávne povinnosti zamestnávateľa. Za ich porušenie nezodpovedá nik iný, než zamestnávateľ, pričom je právne irelevantné, či zamestnávateľ bude rozhodovať osobne, prostredníctvom povereného zamestnanca alebo prostredníctvom automatizovaného systému, využívajúceho AI, na konci dňa bude zodpovednosť vždy niesť na pleciach zamestnávateľa. V tejto súvislosti si dovoľíme hovoriť o tzv. zodpovednosti v širšom zmysle slova.

Uvedené možno najjednoduchšie demonštrovať na konkrétnom príklade z praxe. Predstavme si, že zamestnávateľ poverí AI rozhodovaním o prideliťovaní pracovných zmien a pracovných úloh zamestnancom vo výrobe. Bez pochyby ide o činnosť, ktorá je priamym plnením povinností zamestnávateľa explicitne mu plynúca z § 47 ZP. Algoritmus pri organizácii práce opomenie zohľadniť skutočnosť, že jedna zo zamestnankýň zamestnávateľa je tehotná a vzťahuje sa na ňu zvýšená ochrana a zákaz výkonu prác nevhodných pre tehotné ženy matky do konca deviateho mesiaca po pôrode a dojčiace ženy¹⁶. Zamestnankyni algoritmus pridelí prácu, pri ktorej má manipulovať s ťažkými bremenami. Zamestnávateľ výstup AI, považujúc ho za správny, nezohľadní a bez ďalšieho ho nekriticky preberie. Bez ohľadu na skutočnosť, či dotknutej zamestnankyni skutočne ujma nastane alebo nenastane, na strane zamestnávateľa týmto momentom došlo k porušeniu povinností zabezpečiť všetkým zamestnancom vhodné a bezpečné pracovné podmienky, voči ktorému sa tehotná zamestnankyňa môže okamžite brániť. Právna ochrana tehotnej zamestnankyne sa v pracovnom práve neviaže výlučne na vznik škody, ale už na samotné ohrozenie zdravia, ako hodnoty chránenej zákonom. Momentom prijatia takéhoto rozhodnutia je tehotná zamestnankyňa domáhať sa voči zamestnávateľovi odstránenia protiprávneho stavu, teda žiadať, aby pracovné podmienky uviedol bezodkladne do súladu so zákonom¹⁷, pričom súčasne je oprávnená odmietnuť výkon takejto práce bez toho aby sa toto odmietnutie klasifikovalo ako porušenie pracovnej disciplíny, požadovať preradenie na inú vhodnú prácu. V prípade, že by toto porušenie povinností zamestnávateľa odhalila aj inšpekcia práce, zamestnávateľovi by vznikla aj deliktuálna zodpovednosť – pravdepodobne by uňho došlo k uloženiu pokuty.

3.2. *Sensu stricto* zodpovednosť zamestnávateľa za rozhodnutia AI

V užšom zmysle slova sa z hľadiska zodpovednostných vzťahov v tejto časti príspevku obmedzíme na problematiku zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú AI. Pre pracovnoprávne vzťahy, za kumulatívneho splnenia všetkých hmotnoprávnych predpokladov

¹⁶ Zákonník práce, ust. § 161.

¹⁷ Ibidem, ust. §§ 161 – 162.

podľa ZP, platí osobitný právny režim zodpovednosti za škodu. Právna úprava zodpovednosti za škodu spôsobenú niektorému zo subjektov pracovnoprávneho vzťahu legálne upravená v ZP sa musí aplikovať vždy predtým, než si druhá strana bude chcieť uplatňovať nároky zo zodpovednosti za škodu podľa iných právnych predpisov súkromného práva. Rozhodujúcou skutočnosťou, od ktorej sa odvíja to, aký zodpovednostný režim sa v danom prípade aplikuje, je predovšetkým (ne)existencia pracovnoprávneho vzťahu¹⁸. Samotným skutkovým podstatám a predpokladom pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa za škodu bolo už venovaných množstvo publikačných výstupov, preto nepovažujeme za potrebné tieto publikácie znovu replikovať, naopak, kľúčovou otázkou v rámci tejto časti je, aký vplyv na uplatňovanie nárokov zo zodpovednosti za škodu voči zamestnávateľovi bude mať skutočnosť, že škoda bola spôsobená vplyvom AI. V rámci zodpovednosti zamestnávateľa platí, že ide o zodpovednosť prísne objektívnu, kedy sa až na výnimku – škodu spôsobenú úmyselným konaním zamestnávateľa *contra bonos mores* – zavinenie ako predpoklad vzniku zodpovednosti za škodu ani nebude skúmať¹⁹.

Skutočnosť, že škodová udalosť bola fakticky vyvolaná výstupom generovaným AI, tak nebude mať na pracovnoprávny režim zodpovednosti zamestnávateľa zásadný vplyv. ZP totiž zodpovednosť zamestnávateľa spája s úlohou zamestnávateľa, organizovať prácu zamestnancov a s tým spojené prípadné porušenie jeho právnych povinností pri plnení týchto úloh alebo v priamej súvislosti s ním, nie na konkrétny nástroj či mechanizmus, ktorým zamestnávateľ tieto povinnosti realizuje. AI, hoci je technologicky odlišná od tradičných pracovných prostriedkov, zostáva z pohľadu pracovného práva iba prostriedkom výkonu organizačnej a riadiacej právomoci zamestnávateľa. Ak teda zamestnávateľ zverí AI algoritmu rozhodovacie právomoci – pridelenie pracovných úloh, organizáciu pracovného času, hodnotenie zamestnancov, stanovovanie bezpečných pracovných postupov, kontrolu dodržiavania zásad bezpečnej práce, či odmeňovanie zamestnancov, riziko za prípadné chyby generovaného výstupu zostáva súčasťou zodpovednostnej sféry zamestnávateľa. Zamestnávateľ sa preto celkom prirodzene nemôže zbaviť zodpovednosti poukazom na to, že škodu nespôsobil, ale vznikla ako dôsledok automatizovaného rozhodnutia AI.

Z hľadiska jednotlivých skutkových podstát pracovnoprávnej zodpovednosti zamestnávateľa za škodu je pritom potrebné skúmať, pod ktorý z osobitných režimov

¹⁸ Pozri bližšie: DOLOBÁČ, M. – HAMULÁK, J.: *Zodpovednosť za škodu*. In BARANCOVÁ, H. et al.: *Slovenské pracovné právo*. 1. vydanie. Bratislava: Sprint 2, s.r.o., 2019. s. 512.

¹⁹ Pozri bližšie: ŽUEOVÁ, J. In: ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce, Zákon o kolektívnom vyjednávaní, Komentár*. Zväzok II. 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2023. s. 723.

obsiahnutých v ZP možno škodlivé následky spôsobené algoritmickým rozhodovaním subsumovať. Už na prvý pohľad sa ukazuje, že uvažovať o zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú úmyselným konaním proti dobrým mravom podľa § 192 ods. 1 ZP²⁰ bude v kontexte AI prakticky nemožné. AI nie je subjektom schopným úmyslu ani hodnotového posudzovania konania v kategóriách dobrých mravov. Nemožno si preto predstaviť, že by AI systém sám osebe spáchal delikt *contra bonos mores*. Ak by sa však zamestnávateľ vedome rozhodol použiť AI algoritmus spôsobom, ktorý má diskriminačný alebo šikanózný účinok, potom by sa úmysel viazal na zamestnávateľa, nie na technológiu, ktorú použil. Typické prípady škody spôsobenej AI preto budú spadať do režimu zodpovednosti založenej na porušení právnych povinností.

A contrario, najprirodzenejšou skutkovou podstatou, pod ktorú možno subsumovať väčšinu škodových udalostí spôsobených algoritmickým riadením práce, je všeobecná zodpovednosť zamestnávateľa za škodu podľa § 192 ods. 1 ZP. *Zamestnávateľ zodpovedá zamestnancovi za škodu, ktorá mu vznikla porušením právnych povinností pri plnení pracovných úloh...alebo v priamej súvislosti s ním*²¹. Práve táto formulácia je koncipovaná dostatočne široko na to, aby pokryla aj prípady, keď zamestnávateľ poruší svoju povinnosť zabezpečiť vhodné pracovné podmienky podľa § 47 ZP tým, že nekriticky preberie výstup algoritmu, ktorý zamestnanca vystaví riziku škody²². V takom prípade je porušením právnej povinnosti už samotné zlyhanie v zabezpečení primeranej organizácie práce, pričom algoritmus vystupuje ako faktor, prostredníctvom ktorého sa toto porušenie prejaví.

V aplikačnej praxi možno uvažovať napríklad o situácii, keď systém AI, určený na hodnotenie výkonu, nesprávne vyhodnotí produktivitu zamestnanca a na tomto základe dôjde k neoprávnenému kráteniu pohyblivej zložky mzdy, prípadne k uloženiu sankcie alebo k preradeniu zamestnanca na nevýhodnejšiu pozíciu. Ak zamestnávateľ takýto výstup prevezme bez toho aby ho verifikoval, môže tým porušiť pracovnoprávne povinnosti, pričom zamestnancovi vznikne škoda. Zodpovednosť zamestnávateľa v takom prípade vzniká podľa § 192 ZP bez ohľadu na to, že pôvodcom chyby bola nástroj AI.

Osobitnou oblasťou, v ktorej sa rozhodovanie AI môže premietnuť do vzniku škody, sú prípady pracovných úrazov a škody na zdraví. Zodpovednosť zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze je osobitným druhom zodpovednosti a je upravená v § 195 ZP ako zodpovednosť objektívna, ktorá vzniká vždy, ak k poškodeniu zdravia zamestnanca dôjde pri

²⁰ Pozri bližšie: Zákoník práce, ust. § 192 ods. 1.

²¹ Zákoník práce, ust. § 192 ods. 1.

²² Pozri bližšie: Zákoník práce, ust. § 47.

plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s nimi²³. V tomto režime je priestor pre chybu AI ešte zreteľnejší. Ak systém AI, organizujúci pracovný proces nastaví pracovné tempo, rozvrhne úkony alebo pridelí pracovnú činnosť spôsobom, ktorý vedie k úrazu zamestnanca, zodpovednosť zamestnávateľa vzniká bez ohľadu na to, že zamestnávateľ osobne nevydal konkrétny pokyn. Rozhodujúcim je, že škoda vznikla v rámci plnenia pracovných úloh a zamestnávateľ nesie riziko organizácie práce ako takej.

ZP navyše explicitne stanovuje v § 195 ods. 6, že zamestnávateľ zodpovedá za škodu aj vtedy, ak dodržal povinnosti vyplývajúce z predpisov o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, pokiaľ sa zodpovednosti nezbaví podľa § 196 ZP²⁴. Táto úprava ešte viac oslabuje akúkoľvek možnosť zamestnávateľa argumentovať, že škoda vznikla mimo jeho zavinenia v dôsledku autonómneho algoritmickeho rozhodnutia. Použitie AI pri organizácii práce totiž nemožno subsumovať pod liberačné dôvody uvedené v § 196 ZP, ktoré sa viažu výlučne na zavinené porušenie povinností zamestnancom alebo jeho stav pod vplyvom alkoholu či iných látok²⁵. Chyba algoritmu alebo technické zlyhanie systému AI nie sú relevantnými liberačnými dôvodmi – zamestnávateľ bude niesť zodpovednosť za pracovný úraz.

3.3. Regresný nárok zamestnávateľa

V nadväznosti na uvedené chceme povedať, že využívanie AI v pracovnoprávných vzťahoch dnes nemožno chápať iba tak, že zamestnávateľ sa o otázkach organizácie práce zamestnancov radí s open access nástrojmi AI akými je ChatGPT, Gemini, či Perplexity, naopak, už dnes (a *pro futuro* očakávame rapidný nárast) sú na trhu poskytované súkromné riešenia takpovediac na mieru, kedy IT spoločnosť dodá softvérové riešenie zodpovedajúce požiadavkám klienta, ktoré bude využívať sofistikované systémy AI. V praxi si možno predstaviť situáciu, kedy si spoločnosť (zamestnávateľ) na základe štandardnej zmluvy o dielo u dodávateľa objedná softvérové riešenie pre svoju firmu – komplexný program, ktorý povedzme dokáže sledovať skladové zásoby, vybavovať online objednávky, odosielat' automatizované e-maily, ale zároveň interne organizovať prácu u zamestnávateľa, monitorovať zamestnancov, hodnotiť ich pracovný výkon, rozvrhovať pracovný čas a podobne, to všetko plne autonómne, s cieľom odľahčiť zamestnávateľa od navonok rutinných úloh.

²³ Pozri bližšie: DOLOBÁČ, M. – MOŠONOVÁ, M. In: DOLOBÁČ, M. a kol.: *Zákonník práce. Veľký komentár*. 1. vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, 2023. s. 767.

²⁴ Pozri bližšie: *Zákonník práce*, ust. § 195 ods. 6.

²⁵ *Ibidem*, ust. § 196.

Na mieste je otázka, čo v prípade, ak sa takýto systém dopustí chyby, ktorá má za následok vznik zodpovednosti zamestnávateľa za škodu. V týchto prípadoch vzniká typický trojstranný vzťah, v rámci ktorého zamestnanec vystupuje ako poškodený subjekt pracovnoprávneho vzťahu, zamestnávateľ ako primárny nositeľ pracovnoprávnej zodpovednosti a dodávateľ systému ako subjekt, ktorý v dôsledku porušenia svojich zmluvných povinností (dodať dielo riadne) viedlo k vzniku škody. Z pohľadu pracovného práva však zostáva rozhodujúce, že zamestnávateľ je voči zamestnancovi vždy nositeľom primárnej zodpovednosti. Zamestnanec nemá právny ani faktický vzťah s dodávateľom systému a nemôže niesť dôsledky toho, že zamestnávateľ pri výbere alebo implementácii technológie zlyhal, resp. že použitý systém bol chybný.

ZP preto správne konštruuje situáciu tak, že zamestnávateľ je povinný poškodenému zamestnancovi škodu nahradiť, pričom až následne sa môže domáhať náhrady voči tomu, kto za škodu zodpovedá podľa osobitných predpisov. Tento princíp je explicitne vyjadrený v § 219 ods. 1 ZP, podľa ktorého zamestnávateľ, ktorý poškodenému škodu nahradil, má nárok na náhradu voči tomu, kto poškodenému za takú škodu zodpovedá podľa osobitného predpisu, a to v rozsahu zodpovedajúcom miere tejto zodpovednosti²⁶.

Regresná zodpovednosť podľa § 219 ZP je pritom podľa nášho názoru významná práve v kontexte AI, keďže umožňuje oddeliť rovinu ochrany zamestnanca od roviny vnútorného rozloženia rizík medzi zamestnávateľom a dodávateľom technológie. Zamestnancovi je garantovaná plná miera ochrany jeho práv, zatiaľ čo otázka, či zamestnávateľ môže preniesť ekonomické dôsledky škody na dodávateľa systému, je sekundárnou otázkou súkromnoprávneho charakteru.

Vyššie uvedené možno najjednoduchšie demonštrovať na jednoduchom príklade – zamestnávateľ uzatvorí s dodávateľom zmluvu o dodaní systému, ktorého úlohou je pridelovanie pracovných úloh a hodnotenie výkonnosti, pričom dodávateľ garantuje správnosť, spoľahlivosť a súlad systému s právnymi predpismi. Ak napriek týmto garanciam systém v dôsledku chyby alebo nedostatočného tréningu²⁷ vygeneruje rozhodnutie, ktoré má za následok poškodenie zdravia zamestnanca, zamestnávateľ bude povinný nahradiť zamestnancovi vzniknutú škodu v súlade s príslušnými ustanoveniami ZP. Následne však môže zamestnávateľ uplatniť regresný nárok voči dodávateľovi, ak preukáže, že škodová udalosť bola spôsobená

²⁶ Pozri bližšie: BARANCOVÁ H. In: BARANCOVÁ, H. A kol.: *Zákonník práce. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2022. 1624 s. 1441.

²⁷ Pozri bližšie: KOLÁŘIKOVÁ, L., HORÁK, F.: *Umělá inteligence & právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 106 – 108.

vadou diela, porušením zmluvných povinností alebo inou formou zodpovednosti developera podľa osobitných predpisov. Uplatnenie regresného nároku už bude prebiehať v režime ObZ resp. po očakávanej rekodifikácii OZ v režime občianskoprávnom.

Možno zdôrazniť, že existencia regresného nároku nemá žiadny vplyv na pracovnoprávnu pozíciu zamestnanca a zamestnávateľ nesmie odkladať uspokojenie nárokov zamestnanca s poukazom na prebiehajúci spor s dodávateľom algoritmu. Regres je mechanizmom interného vyrovnania zodpovednosti, nie prostriedkom oslabovania ochrany zamestnanca.

V kontexte AI nadobúda § 219 ZP osobitný význam aj z preventívneho hľadiska. Ak zamestnávateľ nesie primárnu zodpovednosť za škodové následky rozhodnutí AI, no zároveň má možnosť regresu voči dodávateľovi, vytvára sa tlak na dôslednejší výber technologických riešení, na auditovanie algoritmov a na zabezpečenie zmluvných garancií funkčnosti dodaných systémov. Regresné nároky tak predstavujú nielen následný kompenzačný mechanizmus, ale aj významný nástroj rovnomernejšieho rozloženia rizika v prostredí rastúcej automatizácie pracovného procesu.

Záver

Hoci nateraz možno konštatovať, že súčasná právna úprava zodpovednosti zamestnávateľa za škodu obsiahnutá v ZP je *de lege lata* schopná pokrývať aj situácie, v ktorých škodová udalosť vznikne v dôsledku rozhodnutia AI algoritmu, nemožno však prehliadať, že ide často o riešenia založené na extenzívnom výklade súčasných skutkových podstat zodpovednosti za škodu. S narastajúcou mierou autonómie a komplexnosti systémov AI sa preto vynára otázka, či bude tento rámec postačujúci aj do budúcnosti, najmä pokiaľ ide o riziká spojené s netransparentnosťou rozhodovacích procesov a dôkaznou núdzou poškodených zamestnancov.

V tejto súvislosti sa ako relevantná inšpirácia javí skôr všeobecnejší prístup, ktorý nesmeruje k vytváraniu úzko špecifickej zodpovednosti za škodu spôsobenú AI, ale skôr k formulovaniu osobitnej skutkovej podstaty zodpovednosti za škodu spôsobenú vecou alebo nástrojom. Takýto koncept sa dnes objavuje aj v pripravovanom návrhu nového Občianskeho zákonníka²⁸, ktorý pracuje s osobitnou zodpovednosťou za škodu spôsobenú zanedbaním dohľadu nad vecou, pričom ide o objektívnu zodpovednosť bez možnosti liberácie. Uvedený model by mohol predstavovať vhodnejšie riešenie aj pre oblasť pracovného práva, keďže AI je

²⁸ Legislatívny proces LP/2025/486 – Návrh zákona Občiansky zákonník. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486>> [cit. 2026-01-10]

v konečnom dôsledku vždy pracovným nástrojom zamestnávateľa, ktorý je povinný zabezpečiť jeho bezpečné a zákonné použitie.

De lege ferenda tak možno uvažovať, či by právna istota a ochranná funkcia pracovného práva neboli posilnené doplnením výslovnej skutkovej podstaty zodpovednosti zamestnávateľa za škodu spôsobenú automatizovaným alebo algoritmickým systémom používaným pri organizácii práce. Takáto úprava by mohla preventívne motivovať zamestnávateľov k dôslednej kontrole výstupov AI, auditovaniu systémov a zachovaniu ľudského dohľadu, čím by sa zamedzilo tomu, aby technologická netransparentnosť viedla k faktickému oslabeniu pracovnoprávnej ochrany zamestnanca.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

BARANCOVÁ H. a kol.: *Zákonník práce. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C.H.Beck, 2022. 1624 s. ISBN 978-80-8232-024-7

BARANCOVÁ, H.: *Umelá inteligencia a pracovné právo*. Právny obzor, 107, 2024, č. 2. s. 108 – 120.

BARANCOVÁ, H. a kol.: *Slovenské pracovné právo*. 1. vydanie. Bratislava: Sprint 2, s.r.o., 2019. 663 s. ISBN 978-80-89710-48-5

DE STEFANO, V.: *Algorithmic Bosses and What to Do About Them: Automation, Artificial Intelligence and Labour Protection*. 2020. Studies in Systems Decision and Control, 288, s. 65-86. DOI: 10.1007/978-3-030-45340-4_7.

DOLOBÁČ, M.: *Uznesenie NS SR sp. zn. 6 Cdo 120/2019 z 28.10.2021 (konanie prokuristu v pracovnoprávnych vzťahoch)*. Súkromné právo. č. 5/2022. Bratislava: Wolters Kluwer, 2022. ISSN: 1339-8652

DOLOBÁČ, M. a kol.: *Zákonník práce. Veľký komentár*. 1. vydanie. Žilina: Eurokódex, 2023. 915 s. ISBN 978-80-8155-118-5

KOLÁŘIKOVÁ, L. – HORÁK, F.: *Umělá inteligence & právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020. 216 s. ISBN: 978-80-7598-783-9

Legislatívny proces LP/2025/486 – Návrh zákona Občiansky zákonník. Dostupné na internete: <<https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486>> [cit. 2026-01-10]

LOBOTKA, A.: *Umělá inteligence z pohledu antidiskriminačního práva a GDPR*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 196 s. ISBN 978-80-7598-581-1

Nález Ústavného súdu SR, sp. zn. I. ÚS 155/2017 z 31.8.2017

NOVÁKOVÁ, M. a kol.: *Pracovné právo 1*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2024. 236 s. ISBN 978-80-571-0676-0

OSTAPENKO, L., PASTERNAK, V., et. al.: *Artificial Intelligence in Labour Relations: A Threat to Human Rights or new Opportunities ?*. 2024. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 4 (57), s. 531 - 545. DOI: 10.55643/fcaptp.4.57.2024.4421

ŠTĚDRŮ, B., JAŠEK, R., SVÍTEK, M. a kol.: *Umělá inteligence a právo*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2024. 233 s. ISBN 978-80-7380-947-8

ŠVEC, M., TOMAN, J. a kol.: *Zákonník práce, Zákon o kolektívnom vyjednávaní, Komentár*. Zväzok II. 2. doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2023. 1401 s. ISBN

Uznesenie NS SR, sp. zn. 6 Cdo 120/2019 z 28.10.2021.

VOJČÍK, P. et al.: *Občianske právo hmotné*. II. zväzok. 3. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021. 395 s. ISBN 978-80-7380-845-7

WERNER, D.: *Konanie v mene spoločnosti s ručením obmedzeným v pracovnoprávných vzťahoch*. In: KALINÁK, N. – ORIŇÁK, A.: *Obchodné právo a pracovné právo: „na spoločnej vlne“*. Košice: Šafárikpress, 2023. s. 21 - 32. ISBN 978-80-574-0285-5

WERNER, D.: *Transparentnosť algoritmického riadenia ako nástroj ochrany zamestnanca v digitálnom veku*. In: ŠVEC, M. – ŽULOVÁ, J. (eds.): *Algoritmy a Inklúzia: Pracovné právo v ére technologickej a spoločenskej transformácie*. Košice: Šafárikpress, 2025. s. 175 - 187. ISBN 978-80-574-0455-2

Právne predpisy

Zákon č. 311/2001 Z. z. – Zákonník práce v znení neskorších predpisov

Zákon č. 513/1991 Zb. – Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov

PRÁVNE ASPEKTY TELEMEDICÍNY – POSUN OD TRADIČNÝCH OBČIANSKOPRÁVNÝCH VZŤAHOV K DIGITÁLNYM MODELOM POSKYTOVANIA ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

LEGAL ASPECTS OF TELEMEDICINE – A SHIFT FROM TRADITIONAL CIVIL LAW RELATIONSHIPS TO DIGITAL MODELS OF HEALTHCARE

Zuzana Lukáčová¹

Abstrakt

Práca sa zameriava na právne aspekty telemedicíny ako novej formy poskytovania zdravotnej starostlivosti v rámci občianskeho práva. Analyzuje, ako digitálne technológie zmenili tradičný vzťah medzi lekárom a pacientom, najmä v súvislosti so zmluvnými záväzkami, zodpovednosťou, ochranou osobných údajov a informovaným súhlasom. Štúdia skúma výzvy, ktoré prinášajú diaľkové lekárske konzultácie, elektronické predpisovanie liekov a cezhraničné poskytovanie zdravotnej starostlivosti v rámci Európskej únie. Osobitná pozornosť je venovaná prispôbovaniu vnútroštátnej legislatívy tak, aby sa zabezpečila bezpečnosť a súkromie pacienta, pričom sa zároveň podporuje inovácia v oblasti digitálneho zdravotníctva.

Kľúčové slová

Telemedicína, telezdravie, telekonzultácie, telemonitorovanie, kvalita zdravotnej starostlivosti.

Abstract

The paper focuses on the legal aspects of telemedicine as an emerging form of healthcare delivery within the framework of civil law. It analyses how digital technologies have transformed traditional doctor–patient relationships, particularly in relation to contractual obligations, liability, data protection, and informed consent. The study explores the challenges posed by remote medical consultations, electronic prescriptions, and cross-border provision of healthcare services within the European Union. Special attention is paid to the adaptation of national legislation to ensure patient safety and privacy while fostering innovation in digital health.

Keywords

Telemedicine, telehealth, teleconsultations, telemonitoring, quality of health care.

Úvod

Telemedicína predstavuje formu poskytovania zdravotnej starostlivosti na diaľku. Krízové situácie, ako je pandémia, spolu s narastajúcou globálnou záťažou ochoreniami pečene, poukazujú na potrebu hľadania inovatívnych riešení v zdravotníctve s cieľom zachovať a

¹ JUDr. Zuzana Lukáčová, Univerzita Mateja Bela, Právnická fakulta, doktorand na Katedre občianskeho a pracovného práva, FNŠP F.D.Roosevelta Banská Bystrica

zvyšovať štandardy zdravotnej starostlivosti. Poskytovanie zdravotnej starostlivosti na diaľku prostredníctvom telekonzultácií, televizít a telemonitorovania, ako doplnok k štandardnej zdravotnej starostlivosti, preukazuje potenciál zvyšovať jej kvalitu. Napriek existujúcim výzvam sa využívanie telemedicíny javí ako perspektívne z hľadiska dostupnosti zdravotnej starostlivosti, jej kvality a nákladovej efektívnosti. Digitálna transformácia významným spôsobom ovplyvňuje fungovanie spoločnosti a jej jednotlivých subsystémov, vrátane zdravotníctva. Digitálne technológie sa stávajú integrálnou súčasťou zdravotníckeho systému a významne zasahujú do spôsobu poskytovania zdravotnej starostlivosti. Inovatívne prístupy v zdravotníctve predstavujú nástroj na znižovanie disproporcie pri liečení ochorení vyžadujúcich multidisciplinárny prístup, systematické skríningové programy, dlhodobú starostlivosť o chronicky kriticky chorých pacientov a súčasne obmedzenej dostupnosti špecialistov a zlepšovanie kvality poskytovanej starostlivosti.

Telemedicína ako forma medicíny na diaľku umožňuje prístup ku kvalitnej terciárnej zdravotnej starostlivosti nezávisle od geografickej polohy pacienta a v čase jeho aktuálnej potreby. Súčasne vytvára predpoklady pre včasnú terapeutickú intervenciu v domácom prostredí pacienta bez nutnosti hospitalizácie, najmä prostredníctvom telemonitorovania a televizít. Telezdravie je preto považované za jeden z kľúčových nástrojov modernizácie zdravotnej starostlivosti a má svoje opodstatnené miesto v právnom poriadku Slovenskej republiky.²

Telemedicína ako nová forma poskytovania zdravotnej starostlivosti v rámci občianskeho práva

Podpora zdravotnej starostlivosti o zdravie pacienta prostredníctvom výpočtovej techniky a internetu má svoje neodmysliteľné miesto v životoch občanov už dlhšiu dobu. Výhody elektronického zdravotníctva sú nesporné, napriek tomu je pojem telemedicíny definovaný v právnom poriadku Slovenskej republiky pomerne mladý a vytvorenie kvalitného fungujúceho legislatívneho a normatívneho rámca elektronického zdravotníctva bude trvať ešte dlhší čas.³ Pojem telemedicíny, ako formy poskytovania zdravotnej starostlivosti bol do nášho právneho poriadku zavedený novelou zákona 576/2004 Z.z. **o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení**

² Stotts MJ, Grischkan JA, Khungar V. Improving cirrhosis care: The potential for telemedicine and mobile health technologies. *World J Gastroenterol* 2019; 25(29): 3849–3856. doi: 10.3748/wjg.v25.i29.3849.

³ NECHALA, P.: Elektronické zdravotníctvo na Slovensku a v Európskej únii. In: *Právo a manažment v zdravotníctve*. Júl – august 2010, s 28 - 31

niektorých zákonov (ďalej len „zákon o zdravotnej starostlivosti“), účinnou od 1.1.2025. Napriek tomu, že pred touto novelou telemedicína v slovenskom právnom poriadku nebola explicitne definovaná, diaľkové formy poskytovania zdravotnej starostlivosti sa v praxi využívali, napríklad počas pandémie COVID-19, kedy bolo potrebné izolovať pacienta a zamedziť ďalšiemu šíreniu ochorenia.⁴

Paragraf 2 ods. 46 zákona o zdravotnej starostlivosti definuje telemedicínu ako zdravotnú starostlivosť a ošetrovateľskú starostlivosť poskytovaná na diaľku prostredníctvom informačných a komunikačných technológií, ktorá zahŕňa prenos informácií v zvukovej, obrazovej alebo zvuko-obrazovej podobe alebo dátovej forme na účely a) konzultácie medzi osobou a zdravotníckym pracovníkom formou telekonzultácií alebo videokonzultácií, b) konzultácie medzi zdravotníckymi pracovníkmi formou telekonzultácií alebo videokonzultácií, c) diagnostiky na diaľku, d) monitorovania, analýzy a vyhodnotenia telesných funkcií a zdravotného stavu osoby, e) zostavovania liečebných plánov a sledovania ich dodržiavania, f) vykonávania diagnostických testov na diaľku, g) podpory pri rozhodovaní o liečbe vrátane elektronického predpisu liekov, dietetických potravín a zdravotníckych pomôcok.⁵ Predmetnou novelou zákona o zdravotnej starostlivosti bola telemedicína upravená ako jedna z foriem poskytovania zdravotnej starostlivosti. Pred novelou zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorou sa zaviedla telemedicína, ako forma poskytovania zdravotnej starostlivosti na diaľku, bola spomenutá elektronická komunikácia s pacientom len v prechodných ustanoveniach počas trvania krízovej situácie, ktoré upravovali oprávnenie všeobecného lekára alebo lekára so špecializáciou po overení totožnosti osoby a poistného vzťahu s jej príslušnou zdravotnou poisťovňou poskytnúť osobe konzultáciu prostredníctvom elektronickej komunikácie bez prítomnosti osoby v ambulancii. Napriek tomu, že telemedicína našla svoje miesto v právnom poriadku SR len pred rokom, jej definícia vznikla v Európskej únii približne pred 12 rokmi a charakterizuje telemedicínu ako poskytovanie zdravotnej starostlivosti pomocou informačných a komunikačných technológií (IKT) v situácii, keď sa zdravotnícky pracovník a pacient nenachádzajú na tom istom mieste. Kľúčovým dokumentom pre zavedenie pojmu telemedicíny je **Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, EHSV a Výboru**

⁴ ŠARMÍROVÁ, M.: Telemedicína z pohľadu praktika a právnik. In. Medical practice. Roč. 16, č. 3 (2021), s. 7-10

⁵ Zákon 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupné na internete: 576/2004 Z.z. - Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

regiónov: „Telemedicína v prospech pacientov, systémov zdravotnej starostlivosti a spoločnosti“ COM(2008) 689 (Brusel, 4. 11. 2008).⁶

Zákon o zdravotnej starostlivosti výslovne umožňuje poskytovanie zdravotnej starostlivosti na diaľku, pričom telemedicína je považovaná za **riadnu formu poskytovania zdravotnej starostlivosti**, ak sú splnené zákonné podmienky. V zmysle § 2 ods. 1 a 2 dotknutého zákona, – zdravotná starostlivosť zahŕňa prevenciu, diagnostiku a liečbu, pričom v zmysle § 4 ods. 3 zdravotná starostlivosť môže byť poskytovaná osobne a **na diaľku (telemedicína)**. **Novela zákona zavádzajúca telemedicinu ako jednu z foriem poskytovania zdravotnej starostlivosti a zákonná definícia samotného pojmu však ani zďaleka nereflektuje rýchly rozvoj technológií. Legislatíva v tejto oblasti výrazne zaostáva za praktickými možnosťami využitia poskytovania zdravotnej starostlivosti na diaľku a to aj v porovnaní so zahraničím. V prostredí štátov Európskej únie sa v legislatívnej podpore zavedenia efektívneho fungovania telemedicíny Slovensko ocitá na samom chvoste.**⁷

Podľa platnej právnej úpravy na Slovensku **lekár môže predpisovať lieky elektronicky (eRecept)**, a to aj pri konzultáciách na diaľku či v rámci telemedicíny, pokiaľ je dodržaná všeobecná povinnosť poskytovať zdravotnú starostlivosť bezpečne a v súlade s medicínskymi štandardmi. Nová definícia telemedicíny v zákone o zdravotnej starostlivosti výslovne zahŕňa aj **podporu pri rozhodovaní o liečbe vrátane elektronického predpisu liekov, dietetických potravín a zdravotníckych pomôcok**. To znamená, že **telemedicína ako forma poskytovania starostlivosti v SR môže zahŕňať aj elektronické predpisovanie liekov**, ak je to primerané a bezpečné pre pacienta. Ak je liečba indikovaná na základe odborného posúdenia (aj na diaľku), **predpis liekov je súčasťou poskytovania zdravotnej starostlivosti**. Zákon teda výslovne ráta s tým, že predpis liekov môže byť výsledkom telemedicínskeho výkonu. Rozhodujúcim kritériom nie je forma kontaktu s pacientom, ale dodržanie povinností poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, najmä postup lege artis, bezpečnosť pacienta a riadne vedenie zdravotnej dokumentácie.⁸

⁶ Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o telemedicíne v prospech pacientov, systémov zdravotnej starostlivosti a spoločnosti /* KOM/2008/0689 v konečnom znení */. Dostupné na internete: EUR-Lex - 52008DC0689 - SK

⁷ DUBANSKÁ, B. Právny rámec telemedicíny jako způsob poskytování zdravotní péče. In: Časopis lékařů českých. roč. 160, č. 7-8, 2021. s. 280-281.

⁸ zákon 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupné na internete: 576/2004 Z.z. - Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Ďalším kľúčovým zákonom v slovenskom právnom poriadku, ktorý upravuje elektronizáciu zdravotníctva v zmysle eHealth a tvorí základ legislatívy o elektronizácii sektora zdravotnej starostlivosti, ako aj telemedicíny ako takej, je zákon č. 153/2013 Z. z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme (ďalej len „NZIS“). Nepriame, ale systémovo veľmi silné prepojenie zákona NZIS s telemedicinou, **vytvára právno-technickú infraštruktúru, bez ktorej telemedicina v praxi nemôže fungovať zákonným spôsobom. Ustanovuje právny rámec pre elektronické spracúvanie, uchovávanie, sprístupňovanie a výmenu zdravotných údajov, ktoré vznikajú aj pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti na diaľku.**

Telemedicina je **spôsob poskytovania zdravotnej starostlivosti** (upravený najmä v zákone o zdravotnej starostlivosti), zatiaľ čo zákon o NZIS rieši **ako sa údaje z tejto starostlivosti zákonne zaznamenajú, sprístupnia a ochránia**. Predstavuje základný piliér práce so zdravotnou dokumentáciou. Zdravotná starostlivosť poskytovaná **telemedicínou** je zdravotnou starostlivosťou **plnohodnotnou** a vyžaduje od poskytovateľa plnenie povinnosti viesť **zdravotnú dokumentáciu**. NZIS poskytuje telemedicíne jednotný, dostupný a auditovateľný zdroj údajov. Zároveň poskytuje účastníkovi telemedicínskeho výkonu právnu istotu prostredníctvom identifikácie a autentifikácie subjektov. Telemedicina je jednou zo súčastí digitalizácie zdravotníctva. Umožňuje zber dát z jednotlivých prístrojov.⁹ V tejto súvislosti je však dôležité poznamenať, že **v súčasnosti neexistuje** samostatný právny akt ktorý by komplexne upravoval eHealth a výslovne prepojil právnu úpravu telemedicíny a zákona o NZIS. Výslovné prepojenie právnej úpravy telemedicíny so zákonom o národnom zdravotníckom informačnom systéme predstavuje *de lege ferenda* nevyhnutný krok k posilneniu právnej istoty, ochrany pacienta a efektívneho fungovania elektronického zdravotníctva. Telemedicina ako moderný spôsob poskytovania zdravotnej starostlivosti si vyžaduje jasné normatívne ukotvenie v systéme elektronického spracúvania zdravotných údajov, aby bolo možné naplno realizovať jej potenciál pri zachovaní kvality, bezpečnosti a dôvery v zdravotnícky systém.¹⁰

⁹ ČEŠEK, M.: Digitalizace zdravotnictví v Česku pokulhává, premiantem je Dánsko. In: Zdravotnictví a medicína. roč. 2022, č. 11, 2022, s. 28 - 29

¹⁰ Zákon 153/2013 Z.z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov. **dostupné na internete:** 153/2013 Z.z. - Zákon o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Právne postavenie poskytovateľa zdravotnej starostlivosti formou telemedicíny a jeho zodpovednosť

Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti sa pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti formou telemedicíny ocitá v dvoch základných právnych postaveniach. Jednak ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti v pravom zmysle slova, v ktorom je povinný postupovať v súlade so zákonom, to znamená predovšetkým povinnosť poskytovať zdravotnú starostlivosť *lege artis* - v súlade s aktuálnymi poznatkami medicíny, povinnosť viesť zdravotnú dokumentáciu, povinnosť zachovania dôvernosti a ochrany osobných údajov, povinnosť informovaného súhlasu a iné. V prípade telemedicíny je však poskytovateľ zdravotnej starostlivosti aj v postavení poskytovateľa služieb informačnej spoločnosti a vzťahujú sa na neho povinnosti vyplývajúce právnych predpisov o elektronickej komunikácii a elektronického obchodu.

V súvislosti so zavedením telemedicíny bude potrebné riešiť otázku, či v konkrétnom prípade je poskytnutie zdravotnej starostlivosti formou telemedicíny postup *lege artis*. V súčasnosti je ponechané rozhodnutie o voľbe poskytovania zdravotnej starostlivosti prostredníctvom telemedicíny na ošetrojúcom lekárovi, pričom absentujú všeobecne platné štandardy, ktoré by definovali výkony, oblasti, pri ktorých je vhodné a za akých okolností riešenie prostredníctvom telemedicíny. Rovnako tak k problematike telemedicíny chýba usmernenie Ministerstva zdravotníctva SR, ktoré v zmysle § 45 ods. 1 písm. b) a c) odborne usmerňuje poskytovanie zdravotnej starostlivosti a vydáva štandardné postupy na výkon prevencie, štandardné diagnostické postupy a štandardné terapeutické postupy a uverejňuje ich na svojom webovom sídle.¹¹ Pred rozhodnutím, či poskytnúť zdravotnú starostlivosť formou telemedicíny, musí poskytovateľ vždy zvážiť špecifiká a obmedzenia diaľkovej komunikácie. Ak dospeje k záveru, že v najlepšom záujme pacienta je osobná konzultácia, je povinný ju odporučiť, pričom za takéto rozhodnutie nesie zodpovednosť.

Aj pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti na diaľku nesie lekár **plnú právnu zodpovednosť** za svoje rozhodnutia a odporúčania, rovnako ako pri osobnej návšteve. Pred poskytnutím služby musí starostlivo zvážiť, či je zdravotný problém možné riešiť na diaľku alebo je nevyhnutné osobné vyšetrenie. Nesprávne posúdenie môže viesť k zanedbaniu zdravotnej starostlivosti, a teda k **medicínskej a právnej zodpovednosti**.

¹¹ HUMENÍK, I.: Telemedicína očami právnika. In. Medical practice. Roč. 16, č. 3 (2021), s. 7-10

Ochranou osobných údajov a informovaný súhlas

Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti musí minimalizovať riziko porušenia ochrany osobných údajov a dôvernosti komunikácie. S cieľom minimalizácie rizík pri diaľkovej komunikácii by mal pracovať s autentifikáciou – overením totožnosti pacienta a ochranou prenášaných údajov prostredníctvom šifrovania a zabezpečených aplikácií. Bežná komunikácia telefonicky, cez všeobecné aplikácie alebo e-mail zvyčajne nezaručuje bezpečnosť údajov. Z tohto dôvodu je potrebné využívať šifrovací softvér alebo zabezpečené platformy určené na lekársku komunikáciu, ktoré garantujú ochranu prenášaných dát pred neoprávneným prístupom. Telemedicína sa riadi pravidlami ochrany osobných údajov podľa **zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a GDPR ako aj zákonom 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách**. **Ochrana osobných údajov je kľúčová pri telemedicíne**, pretože pri diaľkovom poskytovaní starostlivosti sa spracúvajú citlivé zdravotné údaje pacientov. Telemedicína predstavuje modernú formu poskytovania zdravotnej starostlivosti, ktorá zásadne mení spôsob komunikácie medzi lekármi a pacientmi. S touto transformáciou však prichádzajú aj nové povinnosti a zodpovednosti, najmä v oblasti ochrany osobných údajov a dodržiavania legislatívnych požiadaviek. Lekári, ktorí chcú telemedicínske služby využívať v súlade so zákonom, si musia byť vedomí platného právneho rámca a zabezpečiť, aby spracovanie osobných a zdravotných údajov spĺňalo všetky zákonné normy. Lekár, ako poskytovateľ zdravotnej starostlivosti, vystupuje v postavení **prevádzkovateľa osobných údajov**. To znamená, že nesie plnú zodpovednosť za spracovanie zdravotných a osobných údajov pacienta počas celého telemedicínskeho procesu – od objednania termínu, cez samotnú konzultáciu, až po zaznamenanie výsledkov do zdravotnej dokumentácie. Z pohľadu bezpečnosti je nevyhnutné používať len také komunikačné a telemedicínske platformy, ktoré garantujú vysoký štandard ochrany údajov, vrátane šifrovania prenosu, auditovania prístupov a možnosti bezpečného uchovávania dát. Bežné aplikácie na osobnú komunikáciu (napr. Messenger, WhatsApp, Skype) **nie sú vhodné** na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, pretože často nespĺňajú zákonné požiadavky na bezpečný prenos dát a ochranu citlivých údajov. Odporúča sa využívať **certifikované telemedicínske systémy**, ktoré poskytujú aj zmluvnú ochranu a zodpovedajú legislatívnym štandardom. Napriek tomu sa v praxi dlhodobo využíva medzi lekárom a pacientom komunikácia telefonická, emailom, či inými komunikačnými platformami. Súčasná právna úprava bližšie neupravuje špecifický prenos dát týkajúci sa zdravotného stavu pacienta a podľa odborníkov chýba právna úprava reflektujúca potreby praxe v oblasti telemedicíny, nakoľko súčasná právna úprava rieši problematiku dát týkajúcich sa zdravotného stavu komunikovaného elektronicky v príliš minimalistickej a všeobecnej rovine v zákone č.

69/2018 Z.z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Primárnym rizikom sú hekerské útoky a odcudzenie zdravotných údajov na marketingové účely, sledovanie osôb, vydieranie či podvody.¹²

Autonómia pacienta a kvalita informovaného súhlasu sú v telemedicíne obzvlášť dôležité. Pacient musí **skutočne porozumieť**, ako služba prebieha, aké sú jej výhody a obmedzenia, ako budú spracované jeho údaje a kedy je telemedicína vhodná alebo nevhodná. Informovaný súhlas **nesmie byť iba formálnym dokumentom**, ale výsledkom zrozumiteľnej a úprimnej komunikácie. Osobitná pozornosť sa musí venovať pacientom so zníženou schopnosťou porozumenia, kde je potrebné použiť primerané a prístupné vysvetľovacie metódy, prípadne tieto formy pre oblasť telemedicíny špeciálne legislatívne zakotviť.¹³

Úhrada zdravotných výkonov telemedicíny z verejného zdravotného poistenia

Slovenský zákon o zdravotnej starostlivosti (novela účinná od 2024) výslovne uznáva **telemedicínu ako formu zdravotnej starostlivosti**, ktorú možno hradiť zo zdravotného poistenia, ak to určí osobitný predpis. Súčasná úprava **neobsahuje osobitné tarifné sadzby** pre telemedicínu v zákone č. 577//2004 Z.z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti (ďalej len „zákon o rozsahu úhrad“), takže **úhrada závisí od zaradenia výkonov** v rámci existujúcich výkonových tabuliek alebo od zmluvných podmienok s poisťovňami.

Telemedicína nie je v súčasnosti samostatne definovaná ako “samostatne hrazená služba” vo verejnom zdravotnom poistení (napr. ako špeciálny výkon s tarifou). **Telemedicínske výkony môžu byť hrazené** ak sú zaradené medzi štandardné výkony v rámci ambulantnej starostlivosti alebo ak zdravotná poisťovňa uzná uzatvorením zmluvy, že určité diaľkové konzultácie/telemedicína budú v jej sieti **hraditeľné ako iné výkony** (napr. podľa kódov ambulantných výkonov), ale **bez osobitnej tarifnej kategórie pre telemedicínu**. Slovenská legislatíva **priamo uznáva telemedicínu ako formu zdravotnej starostlivosti**, ale **negarantuje automaticky samostatné úhrady** zo systému verejného zdravotného poistenia.

V praxi fungujú osobitné usmernenia k vykazovaniu výkonov telemedicíny, to znamená, že pravidlá druhu výkonov a spôsob ich vykazovania a uhrádzania si stanovuje každá zdravotná

¹² ČEŠEK, M.: Legislativní ukotvení telemedicíny je klíčovým krokem k modernizaci českého zdravotnictví. In: Zdravotnictví a medicína. roč. 2021, č. 12, 2021, s. 36-37

¹³ UHRINOVÁ, K.: Na druhej strane obrazovky – Ako robiť telemedicínu správne. In. mediPRÁVNIK. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: www.medipravnik.sk/pravne-clanky/na-druhej-strane-obrazovky-ako-robit-telemedicinu-spravne-1962/

poisťovňa individuálne, čo spôsobuje právnu neistotu občanov, či a aký výkon poskytovaný formou telemedicíny bude hrazený z verejného zdravotného poistenia a v akom rozsahu. Nejednotná úprava úhrady zdravotných výkonov poskytovaných formou telemedicíny zároveň limituje poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Niektoré zdravotné poisťovne spustili len priebehu roka 2025 pilotné programy novej formy úhrady vybraných zdravotných výkonov poskytovaných na diaľku, prostredníctvom telemedicínskych a telemonitorovacích riešení. Cieľom pilotných projektov je podporiť moderné formy poskytovania zdravotnej starostlivosti, získať praktické skúsenosti s ich implementáciou a vytvoriť podmienky pre ich dlhodobé a udržateľné fungovanie v slovenskom zdravotníctve. V tejto súvislosti je zrejmé, že neskorá reakcia poisťovní na podporu fungovania telemedicíny je len odpoveďou na absentujúcu legislatívnu úpravu.¹⁴

Záver

Technológie a inovácie majú potenciál významne dopomôcť k tomu, aby sa zdravotníctvo stalo udržateľným. *za pomoci telekomunikačných technológií je možné znížiť záťaž zdravotného personálu, eliminovať návštevy pacientov v ambulanciách, znížiť rehospitalizácie.* Práve telemedicína ponúka pomocnú ruku pri manažovaní chronických chorôb, liečbe akútnych a nezávažných ochorení, pri nastavovaní liečby, monitoringu liečby a stavu pacienta, diagnostike a prevencii, ale tiež šetrení verejných zdrojov.¹⁵ Telemedicína nemôže nahradiť fyzický kontakt s pacientom. Má slúžiť ako určitá pomôcka v situáciách, kedy fyzický kontakt nie je možný alebo nadbytočne zaťažuje pacienta. V prípadoch kedy telemedicína nie je v prospech pacienta, je vždy potrebné zvoliť jednu z foriem poskytovania zdravotnej starostlivosti *in personam*. Je preto nevyhnutné, aby štát vytvoril dôkladný právny rámec, ktorý bude rešpektovať medicínske, technické aj etické možnosti a špecifiká tejto formy starostlivosti. V spolupráci s odbornou spoločnosťou je nevyhnutné vyriešiť definovanie výkonov vhodných pre telemedicínu s podrobnými parametrami a v neposlednom rade vytvoriť jednotný, efektívny a udržateľný systém úhrad zdravotných výkonov realizovaných formou telemedicíny prostredníctvom verejných zdravotných poisťovní. Pre zamedzenie zneužitia tejto mimoriadne prínosnej formy poskytovania zdravotnej starostlivosti je zároveň potrebné stanoviť podrobné pravidlá pre poskytovanie online konzultácií, slobodný informovaný súhlas

¹⁴ Všeobecná zdravotná poisťovňa. VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu | VŠZP

¹⁵ FEKETE OVÁ, B.: Telemedicína dokáže veľa. Chýbajú však zákony. In. Medicina. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: Telemedicína dokáže veľa. Chýbajú však zákony - Medicina

pacienta s konkrétnym zdravotným výkonom realizovaným telemedicínou, spôsoby identifikácie pacienta a lekára a technické podmienky pre poskytovanie zdravotnej starostlivosti na diaľku. Ďalej vidíme potrebu stanovení štandardov používaných aplikácii pre účely telemedicíny, prípadne zavedenie účelových príspevkov digitalizácie ordinácii. Len tak možno zabezpečiť, že bude telemedicína prínosom pre pacientov aj poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, a zároveň sa minimalizujú riziká, ktoré vyplývajú z absencie osobného kontaktu či možných zlyhaní v zabezpečení komunikácie. V praxi bude možné vychádzať zo správnych a v reálnom čase aktuálnych dát, nepretržitý monitoring dlhodobých ochorení, urýchle reakcie na zhoršenie zdravotného stavu bez nadmerného časového zaťaženia pacienta i lekára. Skutočnosť, že v súčasnosti ešte stále nie je vytvorené vhodné legislatívne prostredie pre systémové fungovanie telemedicíny v zdravotníctve je skutočne zarážajúca a to aj napriek alarmujúcej situácii počas pandémie, ktorá poukázala na nevyhnutnosť novej formy poskytovania zdravotnej starostlivosti na diaľku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

ČEŠEK, M.: Digitalizace zdravotnictví v Česku pokulhává, premiantem je Dánsko. In: Zdravotnictví a medicína. roč. 2022, č. 11, 2022, s. 28 – 29. ISSN 2336-2987

ČEŠEK, M.: Legislativní ukotvení telemedicíny je klíčovým krokem k modernizaci českého zdravotnictví. In: Zdravotnictví a medicína. roč. 2021, č. 12, 2021, s. 36-37. ISSN: 2336-2987

DUBANSKÁ, B. Právní rámec telemedicíny jako způsob poskytování zdravotní péče. In: Časopis lékařů českých. roč. 160, č. 7-8, 2021. s. 280-281. ISSN 0008-7335

FEKETEOVÁ, B.: Telemedicína dokáže veľa. Chýbajú však zákony. In. Medicina. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: Telemedicína dokáže veľa. Chýbajú však zákony - Medicina

HUMENÍK, I.: Telemedicína očami právnika. In. Medical practice. Roč. 16, č. 3 (2021), s. 7-10. ISSN 1336-8109

NECHALA, P.: Elektronické zdravotníctvo na Slovensku a v Európskej únii. In: Právo a manažment v zdravotníctve. Roč. 1. júl – august 2010. ISSN 1338-2071

Stotts MJ, Grischkan JA, Khungar V. Improving cirrhosis care: The potential for telemedicine and mobile health technologies. World J Gastroenterol 2019; 25(29): 3849–3856. doi: 10.3748/wjg.v25.i29.3849.

ŠARMÍROVÁ, M.: Telemedicina z pohľadu praktika a právnika. In. Medical practice. Roč. 16, č. 3 (2021), s. 7-10. ISSN 1336-8109

UHRINOVÁ, K.: Na druhej strane obrazovky – Ako robiť telemedicínu správne. In. mediPRÁVNIK. [cit: 29.12.2025]Dostupné na internete: www.medipravnik.sk/pravne-clanky/na-druhej-strane-obrazovky-ako-robit-telemedicinu-spravne-1962/

Všeobecná zdravotná poisťovňa. VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu | VŠZP

Články:

Stotts MJ, Grischkan JA, Khungar V. Improving cirrhosis care: The potential for telemedicine and mobile health technologies. World J Gastroenterol 2019; 25(29): 3849–3856. doi: 10.3748/wjg.v25.i29.3849.

ŠARMÍROVÁ, M.: Telemedicina z pohľadu praktika a právnika. In. Medical practice. Roč. 16, č. 3 (2021), s. 7-10. ISSN 1336-8109

UHRINOVÁ, K.: Na druhej strane obrazovky – Ako robiť telemedicínu správne. In. mediPRÁVNIK. [cit: 29.12.2025]Dostupné na internete: www.medipravnik.sk/pravne-clanky/na-druhej-strane-obrazovky-ako-robit-telemedicinu-spravne-1962/

Všeobecná zdravotná poisťovňa. VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu. [cit: 29.12.2025]. Dostupné na internete: VŠZP spúšťa pilotný projekt na podporu telemedicíny a telemonitoringu | VŠZP

Právne predpisy:

Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov o telemedicíne v prospech pacientov, systémov zdravotnej starostlivosti a spoločnosti /* KOM/2008/0689 v konečnom znení */. Dostupné na internete: EUR-Lex - 52008DC0689 - SK

Zákon 576/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, dostupné na internete: 576/2004 Z.z. - Zákon o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon 153/2013 Z.z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov. dostupné na internete: 153/2013 Z.z. - Zákon o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov

NOVÉ TRENDY V E-ŠPORTE AKO REFORMNÝ IMPULZ SÚKROMNÉHO PRÁVA¹

NEW TRENDS IN E-SPORTS AS A REFORM IMPULSE IN PRIVATE LAW

Jozef Greguš²

Abstrakt

Autor sa v predkladanom článku zaoberá masívnym rozvojom e-športu s poukazom na nedostatočnú právnu reguláciu vybraných právnych aspektov súvisiacich s e-športom v oblasti súkromného práva. V prvej časti článku autor poukazuje na právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov a videohier. V druhej časti sa článok zaoberá tvorbou a obsahom profesionálnych hráčskych zmlúv. V záverečnej časti autor článku formuluje návrhy de lege ferenda, ktoré z hľadiska obsahu možno pre aplikačnú prax považovať za inšpiratívne.

Kľúčové slová

e-šport, právne postavenie profesionálnych e-hráčov, profesionálne hráčske zmluvy, zákon o elektronických športoch

Abstract

In the presented article, the author deals with the massive development of e-sports, pointing out the insufficient legal regulation of selected legal aspects related to e-sports in the field of private law. In the first part of the article, the author points out the legal status of professional e-sports and video game players. In the second part, the article deals with the creation and content of professional player contracts. In the final part, the author formulates de lege ferenda proposals, which in terms of content can be considered inspiring for application practice.

Key words

e-sports, legal status of professional e-gamers, professional player contracts, Electronic Sports Act

Úvod do problematiky e-športu a súkromného práva

E-šport môžeme zadefinovať ako formu športu, kde sú primárne aspekty športu uľahčené elektronickými systémami. Vstup hráčov a tímov, ako aj výstup e-športového systému sú sprostredkované rozhraniami človek - počítač.³ E-šport predstavuje oblasť športových

¹ Financované EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V04-00345.

² JUDr. Jozef Greguš, PhD., LL.M., vedecký pracovník Ústavu štátu a práva SAV, v.v.i., sudca Okresného súdu Trnava

³ HAMARI, J., SJÖBLOM, M.: What is eSports and why do people watch it ? Internet research, 2017, 27.2: 211-232.

aktivít, v ktorej ľudia rozvíjajú a trénujú mentálne alebo fyzické schopnosti pomocou informačných a komunikačných technológií.⁴

E-šport v sebe ukrýva mnohé celospoločenské výzvy, ktorých súčasťou je okrem iného aj právna regulácia e-športu. E-šport predstavuje oblasť zábavného priemyslu, ktorého súčasná právna regulácia minimálne v európskom regióne nedokáže dostatočne rýchlo reagovať na aktuálne právne trendy a právne výzvy z oblasti verejného ale aj súkromného práva. V rámci súkromného práva sa čoraz viac začína otvorene diskutovať o právnom postavení profesionálnych hráčov e-športov. Taktiež obsah vzájomných práv a povinností zmluvných strán profesionálnej hráčskej zmluvy predstavuje právnu oblasť súkromného práva, ktorá nemá jasne stanovenú právnu reguláciu. Obsah profesionálnych hráčskych zmlúv profesionálnych hráčov e-športov sú tvorené za obdobia neexistencie zákonnej právnej regulácie vzájomných práv a povinností, výsledkom čoho je predátorský charakter profesionálnych hráčskych zmlúv v neprospech profesionálnych hráčov e-športov. Obsah vzájomných práv a povinností v profesionálnych hráčskych zmluvách v dôsledku rôznych zmluvných dojednaní má za následok nevyváženosť práv a povinností medzi profesionálnymi hráčmi e-športov a videohier vo vzťahu k športovým klubom.

V ďalej časti nášho článku sa zmeriame na analýzu právneho postavenia profesionálnych hráčov e-športov v spojení s právnou analýzou vybraných zmluvných dojednaní v profesionálnych hráčskych zmluvách, ktoré spôsobujú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán profesionálnych hráčskych zmlúv.

1. Právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov

Právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov a videohier v súčasnosti predstavuje právnu výzvu pre zákonodarnú moc minimálne v rámci európskeho priestoru, ktorá má podstatný vplyv na následný právny režim profesionálnych hráčskych zmlúv a na obsah práv a povinností zmluvných strán. E-šport sa vyznačuje medzinárodným a interkontinentálnym charakterom, čo spôsobuje aplikačné problémy v súvislosti s rozhodným právom a následne jurisdikciou príslušných justičných orgánov v takmer každej oblasti súkromného a verejného práva týkajúcej sa e-športu. Právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov v tomto smere nie je žiadnou výnimkou. Cezhraničný charakter e-športu v súvislosti s cudzím prvkom, ktorý sa môže týkať napríklad subjektu zmluvnej strany, rozhodného práva, miesta výkonu práce, do značnej miery spôsobuje veľmi veľké aplikačné problémy s určením

⁴ WAGNER, M.G.: On the Scientific Relevance of eSports. On the scientific relevance of eSports. In: International conference on internet computing, 2006, vol. 6, pp. 437-442.

rozhodného práva, podľa ktorého sa bude posudzovať právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov a videohier.

1.2 E-športová činnosť ako závislá práca

Vo všeobecnosti možno povedať, že ľudskou prácou je každá práca, ktorá je výsledkom činnosti fyzickej osoby ako človeka. Práca nie je tovarom. Ľudská práca je výsledkom činnosti človeka, ktorá má konkrétny obsah a výsledok. Závislá práca je ľudská práca, ktorá spĺňa právnu charakteristiku závislej práce.⁵

Definíciu závislej práce možno nájsť v § 1 ods. 2 zákona č. 311/2001 Z.z. Zákonníka práce (ďalej len: „*Zákonník práce*“). S účinnosťou od 01.01.2026 došlo v rámci Zákonníka práce k legislatívnej zmene pri definícii závislej práce. Do 31.12.2025 bola závislá práca v § 1 ods. 2 Zákonníka práce definovaná ako práca vykonávaná vo vzťahu nadriadenosti zamestnávateľa a podriadenosti zamestnanca, osobne zamestnancom pre zamestnávateľa, podľa pokynov zamestnávateľa, v jeho mene, v pracovnom čase určenom zamestnávateľom. Všetkých päť definičných znakov závislej práce muselo byť splnených kumulatívne. S účinnosťou od 01.01.2026 je závislá práca v § 1 ods. 2 Zákonníka práce definovaná ako práca vykonávaná vo vzťahu nadriadenosti zamestnávateľa a podriadenosti zamestnanca, osobne zamestnancom pre zamestnávateľa, podľa pokynov zamestnávateľa, v jeho mene. Z uvedenej novej definície závislej práce je zrejmé, že definičným znakom závislej práce už nie je to, či je alebo nie je závislá práca vykonávaná v pracovnom čase určenom zamestnávateľom. Tento posledný piaty definičný znak z novej definície závislej práce vypadol a zostávajúce štyri definičné znaky závislej práce musia byť splnené kumulatívne, aby sme mohli hovoriť o tom, že určitá ľudská práca spĺňa definičné znaky závislej práce.⁶ Závislá práca môže byť vykonávaná výlučne v pracovnom pomere, v obdobnom pracovnom vzťahu alebo výnimočne za podmienok ustanovených v tomto zákone aj v inom pracovnoprávnom vzťahu. Závislá práca nemôže byť vykonávaná v zmluvnom občianskoprávnom vzťahu alebo v zmluvnom obchodnoprávnom vzťahu podľa osobitných predpisov. Predmetom pracovného práva môže byť len ľudská práca. Akákoľvek iná práca, ktorá nie je ľudskou prácou a nie je závislou prácou v zmysle § 1 ods. 2 Zákonníka práce, nemôže byť predmetom pracovného práva ani byť vykonávaná v pracovnoprávnom vzťahu.⁷ Na základe vyššie uvedeného možno dospieť k čiastočnému právnenému záveru, že ľudská práca je širším pojmom a závislá práca je užším

⁵ BARANCOVÁ, H.: Teoretické problémy pracovného práva. Plzeň: Aleš Černek, 2013, 66 s.

⁶ GÁBRIŠ, T., GREGUŠ, J.: Pracovnoprávne vzťahy v športe. Praha: Leges, 2024, str. 40.

⁷ OLŠOVSKÁ, A.: Pracovný pomer. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, str. 9.

pojmom. Súčasne platí, že každá závislá práca je ľudskou prácou, avšak nie každá ľudská práca je automaticky závislou prácou. Bude tomu len vtedy, keď konkrétna ľudská práca bude spĺňať definičné znaky závislej práce.

Športová činnosť profesionálnych hráčov e-športov je v aplikačnej praxi rôzna a priamo závisí od typu športu, športového trenažéra, videohry alebo digitálnej platformy. E-šport môže mať aj hybridný charakter, ktorého podstatou je výkon športovej činnosti profesionálneho športovca na športovom trenažéri, pričom tento športový výkon sa premieta na digitálnu platformu spolu s inými športovými výkonmi iných profesionálnych športovcov zapojených do konkrétneho športu. Zaujímavosťou je, že športový výkon profesionálneho športovca na športovom trenažéri nemusí byť algoritmicky preklopený ten istý športový výkon, ktorý môžu vidieť diváci na digitálnej platforme. Je tomu tak preto, pretože za určitých vopred hrou preddefinovaných pravidiel môže byť športový výkon profesionálneho športovca penalizovaný napríklad stratou času alebo stratou rýchlosti v prípade porušenia konkrétneho pravidla a softvér hry automaticky do športového výkonu profesionálneho športovca zasiahne tak, že mu na základe porušeného pravidla odráta čas alebo spomalí rýchlosť. Bežný charakter e-športovej činnosti spočíva v tom, profesionálni hráči e-športu hrajú populárne akčné hry prostredníctvom digitálnych platforiem. Najčastejšie sa jedná o profesionálnych hráčov združených v e-športovom klube, ktorý sa prihlási do konkrétnej súťaže alebo turnaja a tieto tímy e-športových hráčov medzi sebou v konkrétnej videohre súťažia. Môžeme sa však stretnúť aj s takými modelmi, že profesionálni hráči nie sú združení v e-športovom klube pri konkrétnej e-športovom turnaji alebo videohre, najmä ak sa v online svete simulujú individuálne majstrovstvá sveta jednotlivcov alebo sa jedná o individuálny šport.

Prvým definičným znakom závislej práce je to, že ide o prácu vykonávanú vo vzťahu nadriadenosti zamestnávateľa a podriadenosti zamestnanca. Tento definičný znak závislej práce vyjadruje subordinačný princíp zamestnanca voči zamestnávateľovi a najviac charakterizuje pracovnoprávny vzťah.⁸ Vzťah nadriadenosti e-športovej organizácie a podriadenosti profesionálneho e-športovca determinujú viaceré okolnosti, napríklad monopolné postavenie e-športového klubu a obmedzenosť výberu e-športových klubov v rámci e-športu, ekonomická prevaha e-športovej organizácie oproti profesionálnemu e-športovcovi alebo vzájomné práva a povinnosti zmluvných strán, najmä čo sa týka reklamných a marketingových plnení. Určitým problematickým aspektom môže byť zaujímavá situácia, keď je profesionálny e-športovec súčasne jediným spoločníkom alebo akcionárom e-športového klubu, pretože v takomto prípade

⁸ BARANCOVÁ, H.: Nové technológie v pracovnoprávných vzťahoch. Praha: Leges, 2017, str. 24.

je profesionálny e-športovec ako zamestnanec tá istá fyzická osoba ako jediný spoločník alebo akcionár obchodnej spoločnosti v postavení zamestnávateľa. Takýchto prípadov sa však v aplikačnej praxi v oblasti klasického športu vyskytuje len veľmi málo a ukáže len aplikačná prax, koľko takýchto situácií sa vyskytne v oblasti e-športu.

Osobný výkon práce je druhým charakteristickým znakom závislej práce. V zmysle § 47 ods. 1 písm. b) Zákonníka práce je výkon závislej práce naviazaný výlučne na osobu zamestnanca a zamestnanec sa pri výkone závislej práce nemôže dať zastúpiť. E-športová činnosť je rovnako tak naviazaná na konkrétne kvalitatívne vlastnosti konkrétneho športového profesionála. Osobitne profesionálny hráč e-športu disponuje konkrétnymi športovými vlastnosťami, ktoré sú rozhodujúce pre jeho angažovanie zo strany športových organizácií. Typickými rozhodujúcimi vlastnosťami dobrého hráča e-športu sú rýchle reakcie a periférne videnie celej obrazovky v spojení s dobrou pamäťou a predstavivosťou deja, ktorý sa odohráva na obrazovke ale aj mimo aktuálneho záberu hry na obrazovke. Profesionálny e-hráči musia byť dobre psychicky vybavení, pričom sa vyžaduje schopnosť udržať pozornosť počas viacerých hodín, nakoľko hranie konkrétneho e-športu alebo videohry vyžaduje zväčša viac hodín v rámci dňa. Uvedené predstavuje ideálne vlastnosti pre profesionálneho hráča e-športu, ktoré sú vo vzťahu k nemu jedinečné a nezastupiteľné. Z uvedeného dôvodu sa vyžaduje osobný výkon jeho športovej činnosti a nie je možné, aby sa profesionálny e-športovec dal pri výkone športovej činnosti zastúpiť. Tejto skutočnosti nebráni ani fakt, že v kolektívnych e-športoch môže dôjsť počas turnaja za určitých vopred stanovených pravidiel k substitúcii hráčov, aby si konkrétny hráč mohol počas športového zápasu alebo medzinárodného turnaja oddýchnuť. Vo vzťahu ku klasickému kolektívnemu športu možno uviesť, že počas takeého oddychu profesionálneho hráča nedochádza k jeho zastúpeniu v zmysle Občianskeho zákonníka na konkrétnom hernom poste. Na podporu našich argumentov uvádzame, že vo väčšine kolektívnych športov sa profesionálny športovec môže dopustiť porušenia konkrétnych pravidiel športu aj počas jeho športovej substitúcie, napríklad nešportovým správaním. Súčasne platí, že profesionálny športovec vykonáva športovú činnosť aj počas športovej substitúcie, ktorá sa v zmysle zákona o športe považuje za pracovný čas profesionálneho športovca, za ktorý mu patrí mzda. Z uvedeného dôvodu nie je možné akceptovať tvrdenia, že pri striedaní hráčov na konkrétnych postoch dochádza k zastúpeniu športovcov a tým výkon športovej činnosti nemá výlučne osobný charakter. Obdobné závery je podľa nášho názoru možno aplikovať aj na kolektívne e-športy.

Tretím definičným znakom závislej práce je to, že ide o prácu vykonávanú podľa pokynov zamestnávateľa. Najčastejším protiargumentom z prostredia aplikačnej praxe je, že

profesionálny športovec nie je v rámci konkrétnej hernej situácie vždy viazaný pokynmi zamestnávateľa a väčšina herných situácií je výsledkom jeho samostatnej tvorivej športovej činnosti. E-športový klub v postavení zamestnávateľa nemusí tieto pokyny vydávať prostredníctvom štatutárneho orgánu zamestnávateľa, ale aj prostredníctvom tretích osôb, vo vzťahu k profesionálnym e-hráčom prostredníctvom vedúceho e-hráča tímu, ktorý udeľuje pokyny počas hry ostatným spoluhráčom. Spoluhráči sú zväčša spojení technickým zariadením na komunikáciu počas hry so slúchadlami, prostredníctvom ktorého vzájomne koordinujú svoj postup. Koordinácia postupu počas online hrania videohry by nebola možná bez autoritatívnych pokynov vedúcich e-hráčov v rámci svojich mužstiev. Udeľovanie pokynov počas hry je závislé od konkrétnych pravidiel športového e-turnaja alebo e-ligy. Pokyny k herným stratégiám môže byť uskutočnené počas vzájomnej komunikácie hráčov cez mikrofóny a slúchadlá, môžu byť realizované v spoločnom online alebo *offline* chate alebo iným spôsobom.

Posledným definičným znakom závislej práce je to, že práca je vykonávaná pre zamestnávateľa a v jeho mene. Profesionálna športová činnosť v kolektívnych športoch je vykonávaná taktiež pre e-športový klub v postavení zamestnávateľa a v jeho mene. V tabuľkách športových súťaží vystupuje názov e-športovej organizácie ako zamestnávateľa a nie mená profesionálnych e-športovcov. Výkon športovej činnosti profesionálnych e-športovcov v kolektívnych športoch je primárne vykonávaný pre čo najlepšie výsledky e-športového klubu, ktorý vystupuje v konkrétnej športovej súťaži a až následne a sekundárne na dosiahnutie individuálnych štatistík v rámci konkrétnej e-športovej súťaže alebo e-ligy. Samozrejme, môže sa ale vyskytnúť voľný medzinárodný online turnaj, kde sa prihlasujú len profesionálni e-hráči ako jednotlivci, kde najčastejšie pod svojím tzv. nickom vykonávajú e-športovú činnosť. V takomto prípade činnosť profesionálnych e-hráčov nie je vykonávaná pre e-športový klub, ale napríklad pre prevádzkovateľa digitálnej platformy alebo nie je vykonávaná v prospech žiadnej tretej osoby. Na druhú stranu sa môžu vyskytnúť argumentácia, že pri mediálne známých profesionálnych e-športovcoch je výkon profesionálnej športovej činnosti vykonávaný primárne na účely ich podnikateľských aktivít v oblasti marketingu a sponzoringu, pretože ich príjem z reklamnej činnosti prevyšuje ich príjmy z profesionálnej e-športovej činnosti. Sme toho názoru, že obdobné argumenty nie sú opodstatnené, pretože definičné znaky závislej práce je potrebné skúmať v rámci konkrétneho zmluvného vzťahu profesionálneho e-športovca a e-športového klubu a akékoľvek iné podnikateľské aktivity profesionálneho e-športovca sú vo vzťahu k predmetu skúmania športovej činnosti ako závislej práce irelevantné. Akékoľvek iné podnikateľské aktivity profesionálnych e-športovcov podľa nášho názoru nemajú v zásade

vpływ na posúdenie e-športovej činnosti ako závislej práce medzi e-športovým klubom a profesionálnym e-športovcom.

1.3 Súdne rozhodnutia týkajúce sa právneho postavenia profesionálnych e-hráčov

Na úvod je potrebné uviesť, že v rámci európskeho priestoru len málo európskych štátov prijalo právnu reguláciu e-športov. Z uvedeného dôvodu je výskyt súdnych rozhodnutí v rámci európskeho priestoru skutočne obmedzený. Spomedzi málo súdnych rozhodnutí vyberáme nasledovné tri súdne rozhodnutia, v rámci ktorých sa riešilo aj právne postavenie profesionálnych e-športovcov.

Parížsky súdny tribunál vydal 27. marca 2024 prelomové rozhodnutie, ktoré má významné dôsledky pre zmluvné vzťahy v rámci e-športu. Toto rozhodnutie, ktoré preklasifikovalo zmluvu o poskytovaní služieb hráča e-športu na pracovnú zmluvu, predstavuje zásadný posun v tom, ako sú pracovné vzťahy vnímané a regulované v rýchlo rastúcom sektore e-športu. Rozhodnutie nielenže zdôrazňuje potrebu jasnejšieho pochopenia pracovného práva v modernom digitálnom a zábavnom priemysle, ale potenciálne tiež vytvára precedens pre budúce zmluvné spory v e-športe naprieč jurisdikciami.

Čilský e-športový priemysel, ktorý odráža globálny nárast digitálnych športov, zaznamenal výrazný rast, ale nie bez právnych zložítostí v oblasti pracovného práva v e-športe. Významné rozhodnutie Druhého pracovného súdu v Santiagu z 30. marca 2021, spis č. N°-O-4046-2020, spochybňuje tradičné chápanie pracovnoprávných vzťahov v tejto oblasti a výrazne sa líši od rozhodnutia francúzskych súdov z roku 2024. Toto rozhodnutie poprel existenciu pracovnoprávneho vzťahu medzi e-športovým tímom a jeho hráčmi na základe kritérií podriadenosti a závislosti, čo vyvolalo široké diskusie v právnických a e-športových komunitách v Čile a Latinskej Amerike.

Dňa 13. júna 2024 vydal odvolací súd v Rouene prelomové rozhodnutie, že hráč e-športu môže byť zamestnaný na základe zmluvy na dobu určitú (CDD) na dočasné zvýšenie aktivity, a to aj v prípade, že klub nemá akreditáciu „e-šport“. Toto rozhodnutie má hlboké dôsledky pre odvetvie e-športu a pracovné práva profesionálnych hráčov.⁹

V rámci Slovenskej republiky sa pred slovenskými všeobecnými súdmi rozhodol spor z profesionálnej hráčskej zmluvy e-športovca vedený pred Okresným súdom Trnava pod sp. zn.: 18C/4/2023. Okresný súd Trnava žalobe žalobcu v celom rozsahu vyhovel a zaviazal žalovaného na doplatenie finančnej odmeny. Žalovaný podal voči rozsudku prvej inštancie

⁹ <https://esportslegal.news/2024/07/02/rouen-court-fixed-term-contract/> (navštívené dňa 25.11.2025, 17:20 hod.)

odvolanie, o ktorom rozhodoval Krajský súd v Trnave pod sp. zn.: 21Co/30/2024, ktorý potvrdil rozsudok Okresného súdu Trnava. V rámci odôvodnenia týchto súdnych rozhodnutí sa však všeobecné súdy nezaoberali právnym statusom profesionálneho hráča e-športu, čo možno považovať za premárnenú šancu na identifikáciu právneho statusu profesionálneho e-športovca.¹⁰

Pri právnom postavení profesionálnych hráčov e-športov a videohier nevzniká konkurencia len medzi aplikáciou pracovného práva a obchodného práva. Do úvahy je potrebné rovnako tak zobrať aplikáciu autorského práva a výsledky produkt profesionálnej e-športovej činnosti pretestovať optikou činnosti výkonných umelcov s následnými právami a povinnosťami. Ako príklad uvádzame pomerne známy prípad Tfue vs. Faze Clan. Profesionálny e-športový hráč Turner Tenney, hráč známy ako Tfue podal na Najvyššom súde v Los Angeles žalobu proti svojej hernej organizácii Faze Clan, pričom obsahom jeho žaloby je okrem iného aj tvrdenie, že Faze Clan porušil kalifornský zákon o talentových agentúrach (TAA), pričom tvrdí, že hráči sú „*umelci*“ chránení týmto zákonom. Tfue tvrdí, že je umelec, ktorý vytvára online videá, ktoré sledujú milióny ľudí, sponzori sú ochotní zaplatiť Tenneymu za vystúpenie a vytvorenie videí, ktoré budú aspoň čiastočne propagovať ich tovary, služby a značky.¹¹

Pracovnoprávny status profesionálnych hráčov e-športu nezáleží na jednostrannom alebo zmluvnom vyhlásení profesionálneho hráča e-športu, že nie je zamestnancom športového klubu v profesionálnej hráčskej zmluve. Pri skúmaní pracovnoprávneho postavenia profesionálneho hráča e-športu justičné orgány vykonávajú viaceré rozličné testy za účelom zistenia podstatných definičných znakov determinujúcich pracovnoprávne postavenie profesionálneho hráča e-športu.¹²

2. Profesionálne hráčske zmluvy

Na právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov priamo nadväzuje problematika uzatvárania profesionálnych hráčskych zmlúv v oblasti e-športu. Právny režim profesionálnych hráčskych zmlúv s následným obsahom vzájomných práv a povinností z uzatvorených zmlúv je predmetom mnohých odborných diskusií a legislatívnych návrhov. V tejto časti nášho článku

¹⁰ Rozsudok Okresného súdu Trnava sp. zn.: 18C/4/2023 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trnave sp. zn.: 21Co/30/2024.

¹¹ <https://www.californiaemploymentlawreport.com/2019/05/tfue-v-faze-clan-esports-lawsuit-raises-many-california-employment-legal-issues/> (navštívené dňa 26.11.2025, 10:10 hod.)

¹² EDELMAN, E., A. BAKER, THOMAS., HOLDEN J., ROSENTHAL R.: Esports nad the Law. USA: American Bar Association, 2022, 68 p.

poukážeme na právny režim profesionálnych hráčskych zmlúv a na vybrané ustanovenia profesionálnych hráčskych zmlúv, ktoré rôznymi spôsobom obmedzujú vzájomné práva a povinnosti zmluvných strán v neprospech profesionálnych hráčov e-športov a videohier.

2.1 Právny režim profesionálnych hráčskych zmlúv

Právny režim profesionálnych hráčskych zmlúv priamo súvisí s právnym postavením profesionálnych hráčov e-športov. S postupným rozvojom e-športu sa začína čoraz viac hovoriť o pracovnoprávnom postavení profesionálnych hráčov e-športov, s čím priamo súvisí pracovnoprávna regulácia vzájomných práv a povinností medzi zmluvnými stranami profesionálnej hráčskej zmluvy. Podľa slovenského právneho poriadku v zásade prichádzajú do úvahy nasledovné právne režimy. V aplikačnej praxi možno uvažovať nad právnym režimom obchodného práva (§ 269 ods. 2 Obchodného zákonníka) a občianskeho práva (§ 51 Občianskeho zákonníka), pričom spoločným znakom je, že prípadná profesionálna hráčska zmluva profesionálneho hráča e-športu bude uzatvorená ako nepomenovaný zmluvný typ podľa § 269 ods. 2 Obchodného zákonníka alebo podľa § 51 Občianskeho zákonníka. Taktiež možno uvažovať o pracovnoprávnom statuse profesionálnych hráčov e-športov, v dôsledku čoho by bolo možné profesionálne hráčske zmluvy podriaďiť pod pracovné zmluvy v zmysle § 42 Zákonníka práce. Práve vyššie uvedené pozitívne vymedzenie závislej práce slúži k správne mu výberu zmluvného typu a právnemu režimu, ktorým sa bude profesionálna hráčska zmluva spravovať.¹³

2.2 Návrh novej profesionálnej hráčskej zmluvy vo Francúzsku

V súvislosti so zmluvami profesionálnych športovcov bol vo Francúzsku predložený nový zákon pre zodpovedný a atraktívny e-šport č. 2106 zo dňa 18. novembra 2025. Tento zákon okrem iného rieši vo svojom navrhovanom článku 5 aj problematiku nového zmluvného rámca, ktorý lepšie zodpovedá kariérnym požiadavkám profesionálnych e-hráčov. Článok 102 Zákona o digitálnej republike zo 7. októbra 2016 zaviedol zmluvu na dobu určitú špeciálne pre profesionálnych hráčov e-športu, aby sa zohľadnila jedinečná povaha ich činnosti. Avšak takmer 10 rokov po jej zavedení sa táto zmluva takmer nikdy nepoužíva, ak vôbec. V praxi sa kluby a hráči najčastejšie uchylujú k neistým alebo nevhodným statusom, ako je samostatná zárobková činnosť, ktorá nezaručuje ani právnu istotu zainteresovaných strán, ani sociálnu ochranu hráčov. Táto situácia vystavuje organizácie rastúcemu riziku prekvalifikácie

¹³ NOVÁKOVÁ, M. a kol.: Pracovné právo 1. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2024, str. 25.

pracovnými súdmi a podkopáva profesionálny rozvoj sektora. Cieľom tohto článku je zrušiť špecifickú zmluvu na dobu určitú z roku 2016 a nahradiť ju novým, flexibilnejším zmluvným rámcom, ktorý lepšie vyhovuje realite e-športu. Táto nová zmluva, definovaná dekrétom Štátnej rady, bude špecifikovať základné charakteristiky a ustanovenia zabezpečujúce právnu istotu klubov a ochranu hráčov, pričom sa zohľadní prerušovaná a súťažná povaha ich činnosti. Konkrétne sa navrhuje, aby článok 102 zákona č. 2016-1321 zo 07. októbra 2016 o digitálnej republike sa mení tak, že sa vypúšťa slovo „*zamestnanec*“. Odchyľne od Zákonníka práce si združenia alebo spoločnosti, ktoré využívajú schválenie ustanovené v bode I tohto článku, zabezpečia za odmenu služby hráča uvedeného v tom istom bode I v rámci zmluvy, ktorej charakteristiky a záväzné ustanovenia sú stanovené dekrétom Štátnej rady.¹⁴

2.3 Obsah profesionálnych hráčskych zmlúv

Obsah profesionálnych hráčskych zmlúv profesionálnych hráčov e-športov tvoria vzájomné práva a povinnosti zmluvných strán, pričom veľmi často sa do obsahu vzájomných práv a povinností dostávajú práva a povinnosti voči tretím osobám v právnom postavení sponzorov alebo organizátorov športových podujatí. Nakoľko väčšina štátov sveta nemá právnu reguláciu obsahu profesionálnych hráčskych zmlúv, obsah týchto zmluvných ustanovení vytvára vzájomnú nerovnováhu medzi právami a povinnosťami zmluvných strán. Niektoré zmluvné dojednania môžu mať tzv. predátorskú povahu s cieľom získať alebo ovládnuť určitý segment e-športov a získať tak dominantné postavenie v určitých aspektoch e-športu. V tejto časti článku poukážeme na vybrané práva a povinnosti zmluvných strán, ktoré sa najčastejšie vyskytujú v zmluvných dojednaniach v rámci profesionálnych hráčskych zmlúv.

2.3.1 Doložky obmedzujúce právo na odmenu profesionálneho e-športovca

Profesionálni e-športovci a ich zástupcovia by mali spozornieť v prípadoch, kedy je im predložený návrh profesionálnej hráčskej zmluvy, ktorý zložitým a nejednoznačným spôsobom určuje zvyšnú časť odmeny profesionálneho športovca. Profesionálni hráči by mali pred podpisom profesionálnej hráčskej zmluvy pochopiť mechanizmus rozdeľovania a výpočtu finálnej časti odmeny, ktorá im bude vyplácaná. Prvým varovným signálom môže byť klauzula o finančnom strope, ktorý umožňuje nevyplatiť profesionálnemu hráčovi podiel na odmene za e-športový turnaj v situácií, ak zmluvne dohodnuté percento predstavuje vyššiu sumu, ako tvorí maximálny strop odmeny. V situácii, keď v profesionálnej hráčskej zmluve súčasne neexistuje

¹⁴ Dostupné na: https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/17/textes/l17b2106_proposition-loi#D_Article_5
Prezerané dňa 28.01.2026, 14:45 hod.

tzv. minimálny platový strop odmeny v prospech profesionálneho e-hráča, ide o veľmi nevyváženú profesionálnu hráčsku zmluvu. Taktiež upozorňujeme na legislatívne vyjadrenie textácie pri matematických prepočtoch určených na vypočítanie konkrétnej výšky podielovej odmeny. Pokiaľ profesionálna hráčska zmluva obsahuje nejasné a vágne legislatívne pojmy, je namieste žiadať druhú zmluvnú stranu o ich spresnenie, napríklad za pomoci úvodných ustanovení profesionálnej hráčskej zmluvy týkajúcich sa výkladu pojmov. V profesionálnej hráčskej zmluve musí byť jasne určené príslušné percento podielovej odmeny a jasne stanovený základ, z ktorého sa stanoví príslušným percentom podielová odmena za športový výkon. Základ, z ktorého sa stanoví príslušným percentom podielová odmena v prospech profesionálneho e-športovca, býva veľmi často predmetom rôznych úprav v podobe jednostranného zníženia alebo jednostranného započítania zo strany športových klubov, od ktorého si športový klub jednostranne odpočítava rôzne poplatky za účasť na e-športovom podujatí, náklady na ubytovanie a stravu pre profesionálnych hráčov a rôzne iné poplatky za účelom matematického zníženia základu, z ktorého sa stanoví finálna variabilná časť odmeny pre profesionálneho hráča e-športu.

Taktiež sa vyskytujú klauzuly, ktoré rôznym spôsobom umožňujú odložiť splatnosť odmeny alebo vyplatenie odmeny pre finančné ťažkosti športového klubu alebo v situácií, kedy manažér športového klubu cestuje spolu so svojím tímom na služobných cestách alebo v dôsledku daňových a odvodových povinností v danej krajine. Takého zmluvné ustanovenia vytvárajú vzájomnú nerovnováhu medzi právami a povinnosťami zmluvných strán.

Odporúčame zvýšiť pozornosť pri doložkách tzv. „*the best efforts*“, pokiaľ hodnotenie najlepšieho športového výkonu patrí výhradne športovému klubu a takáto doložka je viazaná na spokojnosť manažéra športového klubu bez ohľadu na štatistiky hráča v danom zápase s tým, že v prípade, že nebol s výkonom profesionálneho hráča spokojný, umožňuje mu jednostranne znížiť odmenu za výkon svojej činnosti. Uvedené predstavuje tzv. *diskrečné bonusy*. Záverom upozorňujeme na tzv. *menové doložky* v profesionálnych hráčskych zmluvách, ktoré umožňujú športovým klubom vyplatiť profesionálnym hráčom e-športových klubov odmeny v iných nevýhodných menách podľa vopred stanovených pravidiel na stanovenie výmenných kurzov. Na takéto doložky môže byť naviazaná povinnosť profesionálnych hráčov zriadiť si na vlastné náklady účty v cudzích menách, kde sa aktuálne osobne nachádzajú na e-športovom podujatí.

3.2 Doložky zavádzajúce sankcie a pokuty v profesionálnych hráčskych zmluvách

Sankcie a pokuty bývajú veľmi častým obsahom v profesionálnych hráčskych zmluvách. Zmluvné ustanovenia o penalizácii profesionálneho hráča e-športu bývajú veľmi často naviazané na porušenie zmluvných povinností, ktoré sa veľmi často odvolávajú na veľmi vágne a právne neurčité pojmy ako porušenie dobrého mena tímu, poškodenie reputácie sponzorov, porušenie streamovacích kvót, porušenie etických kódexov alebo porušenie zásady *fair play*. V niektorých prípadoch sú sankcie a pokuty naviazané na porušenie nepísaných športových pravidiel a športových zvyklostí¹⁵, čo opäť môže medzi stranami sporu spôsobiť spor o právo. Profesionálni športovci a ich zástupcovia by mali spozornieť, ak navrhovaný návrh profesionálnej hráčskej zmluvy obsahuje zmluvné sankcie v podobe peňažných pokút, ktoré z hľadiska svojej maximálne prípustnej výšky ďaleko presahujú celkové príjmy profesionálneho hráča. Uvedené môže spôsobiť na strane profesionálnych hráčov vznik stresových situácií a pocit nebezpečia, že v prípade porušenia zmluvnej povinnosti sú vystavení potenciálne likvidačnej peňažnej pokute. Uvedené zmluvné ustanovenia v takomto prípade plnia svoj sekundárny zmysel, ktorým je rozvoj dobrého mena športového tímu v digitálnom prostredí, na základe čoho môže dochádzať k zvýšeniu celkových príjmov športových klubov v dôsledku šírenia marketingových plnení, ktoré majú športové kluby dohodnuté so svojimi sponzormi. Zmluvné sankcie nemusia mať vždy len povahu finančnú, čo sa najčastejšie prejavuje vo forme zmluvných pokút. Zmluvné sankcie sa môžu prejavovať aj v iných aspektoch súvisiacich s výkonom e-športu. Ako príklad uvádzame, že potrestaný profesionálny hráč e-športu už nebude na spoločných marketingových akciách vystupovať ako kapitán a marketingová tímová jednotka športového tímu, v dôsledku čoho takémuto hráčovi môžu mať jeho súkromné externé spolupráce so svojimi sponzormi, čo sa v konečnom dôsledku môže prejavovať na klesaní jeho príjmov. Externí sponzori veľmi radi spolupracujú s profesionálnymi hráčmi e-športov, ktorí sú z hľadiska marketingu vhodnými kandidátmi a sú súčasne z hľadiska ich športovej činnosti lídrami v športovom klube. Z uvedeného dôvodu sa možno stretnúť s doložkami upravujúcimi starostlivosť o vonkajší vzhľad hráča a jeho imidž, ktorý je tímovou jednotkou v športovom klube.¹⁶

Profesionálne hráčske zmluvy môžu obsahovať ustanovenia, na základe ktorých musia profesionálni hráči zaplatiť určitý poplatok za ukončenie profesionálnej hráčskej zmluvy. Takto zmluvne dojednaná suma je v mnohých prípadoch neadekvátne vysoká vzhľadom na celkovú

¹⁵ K pojmu nepísané športové normy a športové zvyklosti bližšie pozri: KUKLÍK, K., HAMERNÍK, P., SUP, M., KRÁLIK, M., HAINDOVÁ, M., KOHOUT, D., KUČERA, V., CARPENTER, K., RADOSTOVÁ, K., CHIZZOLA, P.: Sportovní právo. Praha: Auditorium, 2012, str. 43 – 45.

¹⁶ GÁBRIŠ, T.: Zmluvné záväzky a základné práva športovcov. 1. vydanie. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, str. 44.

trhovú prestupovú cenu profesionálneho hráča, pretože uvedené ustanovenie má slúžiť ako tzv. *poistka voči vykrádačom hráčov* v športových kluboch. Uvedené ustanovenia majú za následok právnu voľnosť hráča v podobe možnosti ukončenia profesionálnej hráčskej zmluvy, avšak bez zaplataenia sankčného poplatku športovým klubom alebo profesionálnym e-hráčom je takýto profesionálny hráč e-športu komerčne nepremiestniteľný. Uvedené klauzuly vytvárajú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán, čo spôsobuje viditeľnú asymetriu. Asymetria v právach a v povinnostiach zmluvných strán pri ukončení profesionálnej hráčskej zmluvy je ďalším kľúčovým varovným signálom, že sa jedná o jednostranne nevýhodnú zmluvu. Ak napríklad profesionálny e-hráč musí zaplatiť vysokú sumu, aby mohol odísť zo športového klubu, zatiaľ čo športový klub ho môže prepustiť veľmi lacno alebo podľa vlastného uváženia, tak takéto zmluvné dojednanie je navrhnuté a konštruované tak, aby hráča uzamklo v športovom klube, a nie aby vyvažovalo riziko z predčasného ukončenia zmluvy napríklad počas *play off* obdobia e-ligy.¹⁷

3.3 Doložky upravujúce zákaz konkurencie

Profesionálne hráčske zmluvy veľmi často obsahujú zákaz konkurencie v prospech iných športových klubov alebo partnerov športových klubov v právnom postavení sponzorov. Okrem konkurenčných doložiek sa veľmi často využívajú rôzne klauzuly obmedzujúce mobilitu profesionálnych športovcov, resp. klauzuly o exkluzivitách voči partnerom športových klubov v súvislosti s externými spoluprácami. Zákaz konkurencie ako právny inštitút nie je slovenskému právnomu poriadku neznámym právnym inštitútom. Zákaz konkurencie je v slovenskom Zákonníku práce upravený najmä v § 83 a 83a tohto zákona a v rámci obchodného práva je zákaz konkurencie upravený odlišne pri jednotlivých formách obchodných spoločností (napríklad § 65, § 84, § 99 a pod. Obchodného zákonníka). Zákaz konkurencie sa veľmi často používa ako zmluvné dojednanie medzi jednotlivými podnikateľmi pri výkone ich podnikateľskej činnosti.

V tejto súvislosti možno odporučiť, aby boli akékoľvek zákazy konkurencie pri priamej e-športovej činnosti alebo pri externých spoluprákach počas alebo po skončení trvania profesionálnej hráčskej zmluvy riadne a prehľadne definované s tým, že prípadný právny následok v podobe peňažnej sankcie bude dostatočne jasne určitý a zrozumiteľný. V aplikačnej praxi je pomerne bežné, že sa do záverečných ustanovení inkorporujú ustanovenia o konkurenčných doložkách, ktoré sú naformulované veľmi široko a neurčito s potenciou

¹⁷ K problematike zákazu prestupov počas obdobia *play off* bližšie pozri: HAMERNÍK, O.: Sportovní právo s mezinárodním prvkem. Praha: Auditorium, 2007, str. 73 (rozsudok Lehtonen), ISBN: 978-80-903786-1-2.

vysokou peňažnou sankciou, ktoré by v rámci súdneho konania jednoducho neobstáli a boli by právne nevymáhateľné. Stále však vytvárajú odstrašujúci efekt pre profesionálnych e-hráčov, aby po určitú dobu po skončení profesionálnej hráčskej zmluvy nevytvárali konkurenčné prostredie.

Taktiež sú známe ustanovenia v profesionálnych hráčskych zmluvách, ktoré rôznymi spôsobmi obmedzujú prestupy hráčov medzi jednotlivými tímami. V rámci takýchto zmluvných ustanovení existuje výhradné právo športového klubu na jednostranné odmietnutie ponuky na prestup profesionálneho e-hráča alebo právo na porovnanie, v rámci ktorého aktuálny športový klub môže požadovať vypracovanie porovnania zmluvných podmienok, za ktorých by mal konkrétny profesionálny hráč prestúpiť do iného klubu, resp. za akých bude za druhý športový klub vykonávať svoju e-športovú činnosť.

Záver

Nedostatočná právna regulácia právneho postavenia profesionálnych hráčov e-športov a na to nadväzujúca problematika právneho režimu a vzájomných práv a povinností zmluvných strán takýchto zmlúv predstavujú súčasné legislatívne výzvy pre zákonodarne orgány minimálne v európskom regióne. Neexistencia právnej regulácie v dôsledku masívneho rozvoja e-športov v dôsledku ich celospoločenskej popularity predstavuje reformný impulz v oblasti súkromného práva, aby v rámci legislatívnych orgánov štátov došlo k prijatiu právnych úprav, ktoré budú dostatočne jasne upravovať súkromnoprávne aspekty spojené s výkonom činnosti e-športov a videohier.

E-šport sa vyznačuje medzinárodným a interkontinentálnym charakterom, čo spôsobuje aplikačné problémy v súvislosti s rozhodným právom a následne jurisdikciou príslušných justičných orgánov v takmer každej oblasti súkromného a verejného práva týkajúcej sa e-športu. Právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov v tomto smere nie je žiadnou výnimkou. Cezhraničný charakter e-športu v súvislosti s cudzím prvkom, ktorý sa môže týkať napríklad subjektu zmluvnej strany, rozhodného práva, miesta výkonu práce, do značnej miery spôsobuje veľmi veľké aplikačné problémy s určením rozhodného práva, podľa ktorého sa bude posudzovať právne postavenie profesionálnych hráčov e-športov a videohier.

Od právneho statusu profesionálnych e-hráčov sa následne odvíja právny režim ochrany ich subjektívnych práv. Poukázali sme na zahraničný prístup justičných orgánov k právnemu postaveniu profesionálnych hráčov e-športov a videohier a na nový navrhovaný legislatívny predpis vo Francúzsku, ktorý zavádza nový zmluvný typ pre profesionálnych hráčov e-športov,

ktorý vypúšťa pojem „*zamestnanec*“, avšak koncept právnej podriadenosti – ústredný pre francúzske pracovné právo – zostal zachovaný.¹⁸

V rámci obsahu profesionálnych hráčskych zmlúv sme poukázali na vybrané ustanovenia profesionálnych hráčskych zmlúv profesionálnych hráčov e-športov, ktoré sa zaoberajú najmä právom na odmenu za vykonanú prácu, ktoré upravujú rôzne sankcie a pokuty za porušenie zmluvných alebo mimozmluvných povinností alebo ktoré obmedzujú výkon inej zárobkovej činnosti konkurenčného charakteru počas a po skončení trvania profesionálnej hráčskej zmluvy. Pri analýze vybraných ustanovení profesionálnych hráčskych zmlúv profesionálnych športovcov možno konštatovať, že existujú tendencie v týchto zmluvách upraviť zmluvné podmienky výraznejšie v prospech silnejšej zmluvnej strany, ktorou je zväčša športový klub. Takéto zmluvné podmienky spôsobujú značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach zmluvných strán a takéto zmluvné podmienky majú charakter predátorských zmluvných podmienok, ktoré vo svojom dôsledku obmedzujú ústavné práva profesionálnych hráčov e-športov. Akékoľvek zmluvné ustanovenia, ktoré čo i len čiastočne obmedzujú alebo vylučujú základné práva a slobody profesionálnych e-hráčov, je potrebné vždy analyzovať na základe zásady legality, legitimacy a proporcionality.¹⁹

Nakoľko oblasť e-športu a videohier je dynamicky rozvíjajúci sa fenomén a právna regulácia e-športov a videohier nestačí pokrývať všetky aspekty masívneho rozvoja tohto segmentu hospodárstva, ukáže najbližšia budúcnosť, akým spôsobom sa budú kreovať pravidlá pre obsah profesionálnych hráčskych zmlúv a ich právny režim. V podmienkach Slovenskej republiky sme toho názoru, že by sa mal slovenský zákonodarca reálne zamyslieť nad tým, akým spôsobom v najbližšej dobe bude dochádzať k legislatívnemu zakotveniu pravidiel týkajúcich sa e-športu. V podmienkach Slovenskej republiky je podľa nášho názoru potrebné sa zamyslieť nad prijatím nového zákona o elektronickom športe, ktorý by okrem iného samostatne reguloval právnu úpravu e-športu vrátane právneho postavenia profesionálnych e-športovcov a obsah profesionálnych hráčskych zmlúv.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BARANCOVÁ, H.: Teoretické problémy pracovného práva. Plzeň: Aleš Černek, 2013, 66 s., ISBN: 978-80-7380-465-7.

¹⁸ Dostupné na: https://esportslegal.news/2026/01/21/esports-in-france-a-new-legal-framework-emerging-in-2026/#_ftn1. Prezerané dňa 28.01.2026, 15:35 hod.

¹⁹ GÁBRIŠ, T.: Športové právo. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011, 240.

BARANCOVÁ, H.: Nové technológie v pracovnoprávných vzťahoch. Praha: Leges, 2017, 192s., ISBN: 978-80-7502-253-0.

BARANCOVÁ, H.: Employment conditions of Business in Slovakia. Frankfurt am Main: International Academic Publishers, 2013, 63-64 p., ISBN: 978-3-631-65001-1.

EDELMAN, E., A. BAKER, THOMAS., HOLDEN J., ROSENTHAL R.: Esports nad the Law. USA: American Bar Association, 2022, 199 p., ISBN: 978-1-63905-017-8.

GÁBRIŠ, T.: Zmluvné záväzky a základné práva športovcov. 1. vydanie. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, str. 44, ISBN: 978-80-7165-849-8.

GÁBRIŠ, T.: Športové právo. 1. vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011, 240., ISBN: 978-80-89447-52-7.

GÁBRIŠ, T., GREGUŠ, J.: Pracovnoprávne vzťahy v športe. Praha: Leges, 2024, 247 s., ISBN: 978-80-7502-768-9.

HAMARI. J., SJÖBLOM, M.: What is eSports and why do people watch it ? Internet research, 2017, 27.2: 211-232.

HAMERNÍK, O.: Sportovní právo s mezinárodním prvkem. Praha: Auditorium, 2007, str. 73, ISBN: 978-80-903786-1-2.

NOVÁKOVÁ, M. a kol.: Pracovné právo 1. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2024, 236s., ISBN: 978-80-571-0676-0.

KUKLÍK, K., HAMERNÍK, P., SUP, M., KRÁLIK, M., HAINDOVÁ, M., KOHOUT, D., KUČERA, V., CARPENTER, K., RADOSTOVÁ, K., CHIZZOLA., P.: Sportovní právo. Praha: Auditorium, 2012, str. 43 – 45, ISBN: 978-80-87284-28-5.

OLŠOVSKÁ, A.: Pracovný pomer. 1. vydanie. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, str. 9, ISBN: 978-80-75552-946-6.

WAGNER, M.G.: On the Scientific Relevance of eSports. On the scientific relevance of eSports. In: International conference on internet computing, 2006, vol. 6, pp. 437-442.

<https://esportslegal.news/2024/07/02/rouen-court-fixed-term-contract/>

<https://www.californiaemploymentlawreport.com/2019/05/tfue-v-faze-clan-esports-lawsuit-raises-many-california-employment-legal-issues/>

https://www.assemblee-nationale.fr/dyn/17/textes/l17b2106_proposition-loi#D Article_5

<https://esportslegal.news/2026/01/21/esports-in-france-a-new-legal-framework-emerging-in-2026/#ftn1>

Rozsudok Okresného súdu Trnava sp. zn.: 18C/4/2023 v spojení s rozsudkom Krajského súdu v Trnave sp. zn.: 21Co/30/2024.

REFORMNÉ PERSPEKTÍVY V URČOVANÍ OTCOVSTVA K DIEŤAŤU

REFORM PERSPECTIVES IN THE DETERMINATION OF PATERNITY OF A CHILD

Patrícia Fiamová¹

Abstrakt

Určovanie otcovstva patrí medzi pilierové inštitúty rodinného práva, ktoré zabezpečujú právnu istotu dieťaťa a v súčasnej právnej úprave vychádzajú z tradičného poňatia splodenia. Aktuálne sa však objavujú nové možnosti modernej medicíny, najmä metódy asistovanej reprodukcie, ktorým slovenská právna úprava venuje len minimálnu pozornosť. Z tohto dôvodu sa príspevok zameriava na tri domnienky otcovstva v kontexte asistovanej reprodukcie a súvisiace aplikačné problémy, pričom reflektuje aj návrhy pripravovanej rekodifikácie Občianskeho zákonníka.

Kľúčové slová

Domnienky otcovstva, otcovstvo, asistovaná reprodukcia, rekodifikácia Občianskeho zákonníka.

Abstract

The determination of paternity is one of the fundamental institutions of family law, ensuring the legal certainty of the child, and under the current legal framework it is based on the traditional concept of procreation. However, new possibilities arising from modern medicine, particularly assisted reproduction methods, are increasingly emerging, to which Slovak legislation pays only minimal attention. For this reason, the article focuses on the three presumptions of paternity in the context of assisted reproduction and the related practical issues, while also reflecting the proposals of the forthcoming recodification of the Civil Code.

Keywords

Presumptions of paternity, paternity, assisted reproduction, recodification of the Civil Code.

Úvod

Systém určovania otcovstva k dieťaťu je v slovenskom práve upravený prostredníctvom troch vyvrátených domnienok otcovstva, zakotvených v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „zákon o rodine“). Tieto domnienky sú usporiadané vo fixnom poradí, čo znamená, že uplatnenie prvej domnienky vylučuje možnosť aplikácie druhej domnienky, a to až do momentu, kým nedôjde k platnému zapretiu prvej domnienky.

¹ Mgr. Patrícia Fiamová pôsobí ako interná doktorandka na Katedre občianskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Podobne, ak by došlo k uplatneniu druhej domnienky, nie je možné žiadať, aby sa otcovstvo určilo rozhodnutím súdu v zmysle tretej domnienky.²

V rámci systému domnienok otcovstva nie je cieľom zákonodarcu v prvom rade zisťovať biologický pôvod dieťaťa, resp. identifikovať muža, ktorý dieťa splodil, ale zabezpečiť, aby bolo dieťaťu v čo najkratšom čase určené, kto sa bude považovať za jeho otca z právneho hľadiska. Ťažisko právnej úpravy sa tak presúva od biologického pôvodu k stabilite a istote rodinnoprávných vzťahov. Tomuto cieľu zodpovedá aj systematika domnienok otcovstva, keďže hneď na prvom mieste je upravená domnienka viazaná na manžela matky, ktorá sleduje snahu zabezpečiť dieťaťu postavenie „manželského“ dieťaťa. Prvá domnienka otcovstva pritom neskúma otázku, či manžel matky dieťa skutočne splodil. Možno teda konštatovať, že zákon o rodine v rámci systému domnienok otcovstva poskytuje manželovi matky osobitne silné postavenie. V rámci druhej domnienky otcovstva sa do popredia dostáva koncept tzv. sociálneho rodičovstva, keďže ani v tomto prípade sa nekladie dôraz na zisťovanie biologického pôvodu dieťaťa. Rozhodujúce je súhlasné vyhlásenie muža a matky, na základe ktorého sa za otca dieťaťa považuje muž, ktorý takéto vyhlásenie urobil. Ide o prejav vôle matky a muža podľa ich vlastného rozhodnutia, ktorý však zároveň môže obmedziť právo dieťaťa poznať svoj skutočný pôvod, najmä v situácii, keď súhlasné vyhlásenie urobí muž, ktorý biologickým otcom dieťaťa nie je. Právo dieťaťa poznať svoj pôvod je pritom, v zmysle Dohovoru o právach dieťaťa³, považované za jedno z jeho základných práv.⁴ Na rozdiel od prvých dvoch domnienok otcovstva je v poradí tretia domnienka založená na skúmaní biologickej pravdy, a to s definitívnou platnosťou. V tomto prípade totiž začína súdne konanie, v rámci ktorého je predmetom dokazovania existencia súlože medzi matkou a domnelým mužom v rozhodnom čase. Smyčková však uvádza, že v súčasnej praxi sa biologická realita zisťuje prostredníctvom znaleckého dokazovania z oblasti genetiky (analýza DNA).⁵

Zákonodarca zvolil odlišný prístup pri určovaní materstva, ktoré je založené práve na biologickom princípe. Platí, že matkou dieťaťa je žena, ktorá dieťa porodila, čím sa biologické materstvo zhoduje s tým právnym. V prípade určovania materstva sa uplatňuje starorímska

² PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 525 – 528

³ Čl. 7 bod 1. Dohovoru o právach dieťaťa

⁴ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 525 – 528

⁵ SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2024. s. 409 – 421

zásada *mater semper certa est* („matka je vždy istá“), podľa ktorej sa za matku dieťaťa považuje výlučne žena, ktorá dieťa porodila.⁶

V súčasnosti dochádza k výraznému pokroku v oblasti reprodukčnej medicíny, čo spôsobuje, že súčasná právna úprava troch domnienok otcovstva sa javí ako nedostatočná a nereflektujúca nové spoločenské a medicínske trendy. Tento nedostatok sa prejavuje najmä v oblasti asistovanej reprodukcie, ktorej slovenské rodinné právo nevenuje dostatočnú pozornosť. Asistovaná reprodukcia predstavuje súbor medicínskych postupov, ktoré smerujú k dosiahnutiu tehotenstva iným spôsobom, ako je prirodzené počatie dieťaťa, a ktoré sú nevyhnutne spojené s lekárskeym zásahom.⁷

V rámci pripravovanej rekodifikácie slovenského súkromného práva je v súčasnosti predložený návrh nového Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník, ďalej aj ako „Občiansky zákonník“), ktorý má okrem iného obsahovať aj úpravu rodinného práva. V nadväznosti na uvedené je cieľom príspevku analyzovať platnú právnu úpravu určovania otcovstva v kontexte asistovanej reprodukcie a posúdiť, do akej miery pripravovaná rekodifikácia Občianskeho zákonníka reflektuje identifikované aplikačné problémy.

Prvá domnienka otcovstva

Zákon o rodine upravuje prvú domnienku otcovstva v § 85 ods. 1, podľa ktorej sa za otca dieťaťa považuje manžel matky v prípade, ak sa dieťa narodí počas trvania manželstva. Rovnako to platí aj v prípade, ak sa dieťa narodí do 300. dňa po zániku manželstva, resp. po jeho vyhlásení za neplatné, pričom ide o tzv. ochrannú lehotu. Pri určovaní otcovstva má v tomto prípade rozhodujúci význam objektívna skutočnosť pôrodu dieťaťa, a nie samotný biologický okamih splodenia. Prvá domnienka otcovstva sa uplatňuje automaticky zo zákona aj v prípade, že je zrejmé, že manžel matky dieťa splodiť nemohol (napr. je neplodný), hoci takáto okolnosť môže byť dôvodom na zapretie otcovstva.⁸

V súčasnej právnej úprave je proces asistovanej reprodukcie výslovne upravený len v jednom ustanovení zákona o rodine, a to v § 87 ods. 2. Predmetné ustanovenie stanovuje, že: *“Otcovstvo voči dieťaťu narodenému v čase medzi stoosemdesiatym dňom a trojstým dňom od vykonania zákroku asistovanej reprodukcie so súhlasom manžela matky nemožno zaprieť.”*

⁶ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 39

⁷ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 38 – 39

⁸ PAVELKOVÁ, B.: *Zákon o rodine. Komentár*. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 528 – 531

*Otcovstvo však možno zaprieť, ak by sa preukázalo, že matka dieťaťa otehotnela inak.*⁹ Z citovaného ustanovenia vyplýva, že v prípade, ak manžel matky udelí platný súhlas s vykonaním zákroku asistovanej reprodukcie, nemožno následne jeho otcovstvo zaprieť podľa prvej domnienky. Výnimku z uvedeného pravidla predstavuje druhá veta citovaného ustanovenia, podľa ktorej platí, že otcovstvo podľa prvej domnienky možno zaprieť, ak sa preukáže, že matka dieťaťa otehotnela iným spôsobom. V takom prípade je nevyhnutné preukázať, že k oplodneniu nedošlo v dôsledku insemináčného zákroku, pričom samotné preukázanie skutočnosti, že matka dieťaťa mala pohlavný styk s iným mužom, resp. mužmi na zapretie otcovstva nepostačuje. Právna úprava zároveň neprihliada na skutočnosť, či bola žena inseminovaná genetickým materiálom manžela alebo iného muža. Otcovstvo nemožno určiť voči darcovi genetického materiálu, keďže tento nemal vôľu splodiť dieťa, a teda právna úprava garantuje ochranu jeho anonymity.¹⁰

Ustanovenie § 87 ods. 2 zákona o rodine ďalej formuluje požiadavku súhlasu manžela matky s vykonaním zákroku asistovanej reprodukcie. Z hľadiska právnych následkov pritom nie je rozhodujúce, či je v rámci zákroku použitý genetický materiál samotného manžela alebo genetický materiál anonymného darcu. Rozhodujúcou skutočnosťou je existencia platného súhlasu manžela matky. Keďže metódy asistovanej reprodukcie predstavujú formu poskytovania zdravotnej starostlivosti, súhlas manžela má povahu tzv. informovaného súhlasu v zmysle § 4 ods. 4 zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti (ďalej aj ako „zákon o zdravotnej starostlivosti”).¹¹ Informovaný súhlas je prejavom práva fyzickej osoby na súkromie, na základe ktorého je možné vykonať zásah do telesnej integrity len za predpokladu, že s takýmto zásahom dotknutá osoba výslovne súhlasí. Iba za splnenia tejto podmienky možno zabezpečiť rešpektovanie telesnej a psychickej integrity pacienta. Podľa § 6 ods. 8 zákona o zdravotnej starostlivosti je informovaný súhlas, ako prejav slobodnej vôle pacienta, kedykoľvek odvolateľný. Táto možnosť vychádza z princípu autonómie vôle, na základe ktorého má fyzická osoba právo zmeniť svoje rozhodnutie týkajúce sa poskytovania zdravotnej starostlivosti. Informovaný súhlas je právom osobnej povahy, ktoré zaniká smrťou jeho nositeľa a neprechádza na dedičov zomretého.¹² Pavelková uvádza, že súhlas manžela matky predstavuje obligatórnu súčasť žiadosti o vykonanie medicínskeho zákroku formou asistovanej

⁹ § 87 ods. 2 zákona o rodine

¹⁰ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 538 – 542

¹¹ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 39 – 40

¹² HUMENÍK, I., KOVÁČ, P. a kol.: Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 189 – 265

reprodukcie. Ako už bolo uvedené, tento súhlas je odvolateľný, z čoho vyplýva, že v prípade, ak by bola manželka umelo oplodnená bez súhlasu manžela, je možné úspešne zaprieť otcovstvo manžela matky založené na prvej domnienke otcovstva, keďže nebola splnená hmotnoprávna podmienka jeho súhlasu s vykonaním asistovanej reprodukcie.¹³

Niektoré metódy asistovanej reprodukcie majú však viackrokový charakter, ako napríklad in vitro fertilizácia („IVF“), pričom žiadny právny predpis výslovne neupravuje, či postačuje udelenie súhlasu manžela matky iba na začiatku celého procesu so vzťahom ku všetkým jeho jednotlivým fázam, alebo či je potrebné vyžadovať jeho súhlas osobitne ku každému čiastkovému kroku zákroku. Dufalová poukazuje na názor Okresného súdu v Žiline¹⁴, podľa ktorého sa vyžaduje, aby manžel udelil súhlas ku každému jednotlivému výkonu osobitne, pričom takýto prejav vôle nemôže byť nahradený ani vynútený súdnym rozhodnutím. Takýto výklad môže v praxi viesť k problémovým situáciám, napríklad v prípade, ak by manžel počas procesu in vitro fertilizácie zomrel a následne by už nebolo možné získať jeho súhlas s ďalšou fázou zákroku. Za takýchto okolností by klinika asistovanej reprodukcie nemohla ďalej pokračovať s procesom uvedenej metódy umelého oplodnenia.¹⁵

Súčasná právna úprava neposkytuje jednoznačnú odpoveď na otázku rozsahu a časovej pôsobnosti súhlasu manžela matky pri viackrokových metódach asistovanej reprodukcie. V rámci návrhov rekodifikácie Občianskeho zákonníka sa má ustanovenie § 87 ods. 2 zákona o rodine prevziať v pôvodnom znení do ustanovenia § 359 ods. 3, a teda ani v novej úprave nie je explicitne stanovené, do akej miery súhlas manžela pokrýva jednotlivé fázy viackrokových metód asistovanej reprodukcie. Na rozdiel od slovenskej právnej úpravy český právny poriadok túto otázku rieši výslovne. Zákon č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách v § 8 ods. 2 ustanovuje, že písomný súhlas s vykonaním asistovanej reprodukcie sa vyžaduje pred každým jednotlivým vykonaním umelého oplodnenia.¹⁶ V nadväznosti na uvedené sa podľa nášho názoru javí ako vhodné, aby slovenský zákonodarca v rámci zákona o zdravotnej starostlivosti, prípadne v rámci úpravy Občianskeho zákonníka, bližšie špecifikoval otázku informovaného súhlasu, najmä vo vzťahu k jeho uplatneniu pri viackrokových metódach asistovanej reprodukcie.

¹³ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 538 – 542

¹⁴ Rozsudok Okresného súdu v Žiline zo dňa 18.02.2013, sp. zn. 13C/282/2013

¹⁵ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 40 – 42

¹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 510 – 512

Druhá domnienka otcovstva

Ak nedôjde k určeniu otcovstva na základe prvej domnienky otcovstva, resp. dôjde k jej úspešnému zapretiu, prichádza do úvahy uplatnenie druhej domnienky, ktorá je založená na súhlasnom vyhlásení oboch rodičov. Za otca dieťaťa sa v takom prípade považuje muž, ktorý spolu s matkou urobí súhlasné vyhlásenie buď pred matričným úradom, alebo pred súdom.¹⁷ Tieto prejavy vôle sú právnymi úkonmi, ktoré musia spĺňať všetky všeobecné náležitosti právneho úkonu podľa § 37 a nasl. Občianskeho zákonníka. V zmysle § 92 zákona o rodine je rovnako možné určiť otcovstvo k dieťaťu, ktoré sa ešte nenarodilo, avšak už bolo počaté. Ide o právny úkon viazaný na odkladáciu podmienku narodenia dieťaťa.¹⁸

V prípade druhej domnienky otcovstva nezohráva biologická realita rozhodujúcu úlohu, keďže súhlasné vyhlásenie môže urobiť aj muž, ktorý nie je biologickým otcom dieťaťa, v dôsledku čoho sa za otca z právneho hľadiska môže považovať muž, ktorý dieťa reálne nesploдил.¹⁹ Z uvedenej situácie však môžu vzniknúť praktické problémy, najmä v dôsledku kolízie medzi biologickým a tzv. sociálnym (právnym) rodičovstvom. Biologický otec totiž nie je v zmysle zákona o rodine aktívne legitimovaný na podanie návrhu na zapretie otcovstva, čím sú jeho možnosti zosúladiť právne a biologické otcovstvo značne obmedzené.²⁰ Pripravovaná rekodifikácia Občianskeho zákonníka prináša významnú novinku, podľa ktorej by súd mohol v zmysle § 356 ods. 5 nového Občianskeho zákonníka začať konanie o zapretie otcovstva určeného druhou domnienkou aj bez návrhu. Takýto postup by však prichádzal do úvahy len pri kumulatívnom splnení dvoch podmienok. Po prvé, začatie konania musí byť odôvodnené najlepším záujmom dieťaťa, resp. existenciou dôvodov hodných osobitného zreteľa, a po druhé, musí byť zrejmé, že muž určený za otca podľa druhej domnienky otcovstva s najväčšou pravdepodobnosťou nie je skutočným otcom dieťaťa. Podľa nášho názoru by biologickému otcovi mala byť priznaná právna možnosť domáhať sa určenia otcovstva k vlastnému dieťaťu, keďže zosúladenie biologického a právneho rodičovstva je nielen v jeho záujme, ale predovšetkým v najlepšom záujme dieťaťa, ktoré má právo poznať svoj skutočný pôvod.

V kontexte asistovanej reprodukcie nachádza druhá domnienka otcovstva uplatnenie najmä v prípadoch, keď sa o umelé oplodnenie usilujú nezosobášené páry. Keďže medzi

¹⁷ § 91 ods. 1 a ods. 2 zákona o rodine

¹⁸ PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 546 – 552

¹⁹ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 43

²⁰ LÖWY, A., ČIPKOVÁ, T.: *Limity úpravy styku biologického otca dieťaťa ako bližšej osoby*. In: *Košické dni súkromného práva IV. Pocta profesorovi Vojčíkovi*. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022. s. 87 – 88

rodičmi neexistuje manželský zväzok, nie je možné aplikovať prvú domnienku otcovstva viazanú na manželstvo k matke dieťaťa. Z uvedeného vyplýva, že za bežných okolností by sa v prípade nezosobášených partnerov podstupujúcich proces asistovanej reprodukcie otcovstvo určilo na základe druhej domnienky, čím by bolo právne otcovstvo k dieťaťu riadne určené. Opačná situácia však môže nastať v prípade, ak by si muž svoje rozhodnutie „stať sa otcom“ na základe druhej domnienky rozmyslel a odmietol by so ženou urobiť súhlasné vyhlásenie o otcovstve aj napriek tomu, že s asistovanou reprodukciou súhlasil. Keďže nikoho nemožno nútiť, aby proti svojej vôli urobil takýto právny úkon, uplatnenie druhej domnienky otcovstva by v takomto prípade neprichádzalo do úvahy. Súčasná právna úprava nezohľadňuje prípady asistovanej reprodukcie nezosobášených párov v rozsahu porovnateľnom s právnou úpravou vzťahujúcou sa na manželov, v dôsledku čoho by dieťa narodené za takýchto okolností mohlo zostať bez právne určeného otca.²¹

Zásadný význam pre posudzovanú problematiku má rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z roku 2022, v ktorom bol riešený spor medzi navrhovateľkou a odporcom, ktorí spoločne podstúpili zákrok asistovanej reprodukcie s použitím spermií anonymného darcu. Obaja účastníci s použitou metódou asistovanej reprodukcie súhlasili a po narodení dcéry urobili pred matričným úradom súhlasné vyhlásenie o otcovstve, na základe ktorého bol odporca zapísaný ako otec maloletého dieťaťa. Následne sa však navrhovateľka obrátila na súd, ktorý žiadala o určenie, že odporca nie je otcom maloletej dcéry, a to z dôvodu, že pri asistovanej reprodukcií nebol použitý jeho genetický materiál a výsledky krvných testov by jednoznačne preukazovali, že odporca nie je biologickým otcom maloletej. Súd prvej inštancie takýto návrh zamietol. Dovolací súd sa v rámci svojej argumentácie stotožnil s postupom súdu prvej inštancie a potvrdil, že v dôsledku absencie osobitnej právnej úpravy asistovanej reprodukcie u nezosobášených rodičov bolo namieste použitie metódy *analógie legis*, konkrétne ustanovenie § 87 ods. 2 zákona o rodine, podľa ktorého v prípade, ak manžel matky udelil súhlas s asistovanou reprodukciou, nie je možné otcovstvo zaprieť. Predpokladom aplikácie *analógie legis* je existencia tzv. medzery v zákone, ktorú dovolací súd v posudzovanom prípade jednoznačne identifikoval. Zároveň uviedol, že postavenie manžela podľa § 87 ods. 2 zákona o rodine je možné analogicky prirovnať k postaveniu partnera, keďže kľúčovým faktorom predmetného ustanovenia nie je právne postavenie muža ako manžela, ale právna skutočnosť spočívajúca v udelení súhlasu so zákrokom asistovanej reprodukcie. Práve

²¹ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 43

tento súhlas nahrádza biologický základ otcovstva. Dovolací súd záverom konštatoval, že v prípade, ak partner matky udelí súhlas s umelým oplodnením a dieťa sa následne narodí ako výsledok tohto zákroku, bude sa za otca dieťaťa *ex lege* považovať muž, ktorý tento súhlas udelil.²²

Záveru uvedeného rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sa premietli aj do návrhov rekodifikácie Občianskeho zákonníka, ktorých súčasťou je zámer osobitne upraviť oblasť asistovanej reprodukcie, a to v samostatnej časti s názvom „*Určovanie otcovstva v osobitných prípadoch*“. Navrhované ustanovenie § 359 ods. 2 nového Občianskeho zákonníka výslovne stanovuje, že: „*Ak sa narodí dieťa počaté na základe zákroku asistovanej reprodukcie nevydatej matke, považuje sa za otca muž, ktorý dal na vykonanie zákroku súhlas (partner matky).*“ Takto koncipovaná právna úprava reaguje na judikatúrou identifikovanú medzeru v práve a predstavuje krok smerom k posilneniu právnej istoty dieťaťa v prípadoch asistovanej reprodukcie u nezosobášených párov. Český zákonodarcu prijal obdobnú právnu úpravu v ustanovení § 778 zákona č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník. Podľa tohto ustanovenia sa za otca dieťaťa, počatého umelým oplodnením nevydatej ženy alebo ženy žijúcej v partnerstve, považuje muž, ktorý dal súhlas k umelému oplodneniu. Z toho vyplýva, že ak súhlas muža nie je udelený v súlade so zákonnými požiadavkami, statusový vzťah otec – dieťa nevznikne.²³

Tretia domnienka otcovstva

Posledná, tretia domnienka otcovstva je v súčasnej právnej úprave zakotvená v ustanovení § 94 zákona o rodine. Vzhľadom na subsidiárny charakter domnienok otcovstva ju možno uplatniť len v prípade, ak otcovstvo nebolo možné určiť ani podľa prvej, ani podľa druhej domnienky. Podľa predmetného ustanovenia platí, že: „*Za otca sa považuje muž, ktorý s matkou dieťaťa súložil v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako stoosemdesiat a viac ako tristo dní, ak jeho otcovstvo nevylučujú závažné okolnosti.*“²⁴ Zmyslom tejto domnienky je, aby súd určil biologického otca dieťaťa prostredníctvom zisťovania existencie pohlavného styku medzi matkou a konkrétnym mužom v rozhodujúcom čase. V súčasnej aplikačnej praxi je však toto zisťovanie vo veľkej miere nahradené analýzou DNA, ktorá dokáže s vysokou mierou pravdepodobnosti, spravidla na 99 %, otcovstvo konkrétneho muža potvrdiť alebo vylúčiť.²⁵

²² Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27.01.2022, sp. zn. 5 Cdo 121/2021

²³ KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 510 – 512

²⁴ § 94 ods. 2 zákona o rodine

²⁵ PAVELKOVÁ, B.: *Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2019, s. 556 – 563

Keďže sa za základný predpoklad uvedenej domnienky považuje existencia súlože medzi matkou a mužom v rozhodujúcom čase, v kontexte asistovanej reprodukcie tento predpoklad z povahy veci absentuje. Metódy asistovanej reprodukcie sú totiž založené na medicínskom zákroku, a nie na pohlavnom styku. Z uvedeného vyplýva, že tretia domnienka otcovstva sa v prípadoch využitia asistovanej reprodukcie neuplatní. Táto situácia nadobúda osobitný význam v prípade nezosobášených párov, ak muž, ktorý dal súhlas s vykonaním zákroku asistovanej reprodukcie, následne odmietne urobiť súhlasné vyhlásenie o otcovstve podľa druhej domnienky. Keďže subsidiárne nie je možné z povahy veci aplikovať ani tretiu domnienku otcovstva, vzniká stav, v ktorom by dieťa mohlo zostať bez právne určeného otca. Za súčasnej právnej úpravy je preto potrebné postupovať v súlade so spomínanou judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, podľa ktorej možno v takýchto prípadoch použiť *analogiu legis* a za otca považovať muža, ktorý udelil súhlas s asistovanou reprodukciou, a to bez ohľadu na to, či ide o manžela alebo partnera matky.²⁶

Záver

Oblasť asistovanej reprodukcie v posledných rokoch nadobúda čoraz väčší význam, čo sa odráža aj v rastúcom počte párov, ktoré sa uchádzajú o využitie metód umelého oplodnenia. Hlavným cieľom asistovanej reprodukcie je riešenie problémov spojených s neplodnosťou a umožnenie tehotenstva tým párom, ktoré prirodzenou cestou otehotnieť nemôžu. Súčasná právna úprava nedostatočne reflektuje aktuálnu prax a nové metódy v oblasti reprodukčnej medicíny, čo sa prejavuje v sporoch z reálnej praxe. Takéto nesúlady zdôrazňujú potrebu jasnejšieho právneho ukotvenia problematiky asistovanej reprodukcie, najmä s ohľadom na určovanie otcovstva a ochranu práv detí narodených týmto spôsobom.

Rekodifikačné snahy v oblasti určovania otcovstva podľa nášho názoru predstavujú krok správnym smerom, najmä pokiaľ ide o reakciu na aplikačné problémy vyvolané rozvojom oblasti umelého oplodnenia. Pozitívne možno hodnotiť predovšetkým snahu systematicky uchopiť problematiku asistovanej reprodukcie a vyčleniť ju do samostatnej časti novej právnej úpravy, čím sa zvyšuje prehľadnosť zákona a zabezpečuje vyššiu mieru právnej istoty.

Za prínosné možno považovať aj vysporiadanie sa s praktickými problémami, ktoré vznikajú pri kolízii právneho a biologického rodičovstva v kontexte druhej domnienky otcovstva. Súčasná právna úprava totiž neumožňuje biologickému otcovi podať návrh na

²⁶ DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva*. In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*. Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 44

zapretie otcovstva muža, ktorý sa stal právnym otcom na základe druhej domnienky otcovstva. Rekodifikačný návrh posilňuje aktívnu úlohu súdu pri ochrane najlepšieho záujmu dieťaťa práve tým, že umožňuje začať konanie o zapretie otcovstva aj bez návrhu za splnenia zákonných podmienok. Podľa nášho názoru je tento prístup v súlade s právom dieťaťa poznať svoj pôvod, keďže umožňuje odhaliť biologické väzby a zabezpečiť, aby právny poriadok rešpektoval identitu a súkromie dieťaťa.

Záverom možno konštatovať, že pripravovaná rekodifikácia Občianskeho zákonníka v oblasti asistovanej reprodukcie a určovania otcovstva predstavuje významný posun rodinného práva na realitu modernej doby. Je nevyhnutné odstraňovať aplikačné medzery a posilňovať ochranu práv detí narodených prostredníctvom nových reprodukčných metód. Rekodifikácia však zároveň otvára priestor pre ďalšiu odbornú diskusiu o tom, do akej miery má právny poriadok reflektovať biologickú pravdu, autonómiu vôle rodičov a najlepší záujem dieťaťa ako tri navzájom prepojené hodnoty.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

HUMENÍK, I., KOVÁČ, P. A KOL.: Zákon o zdravotnej starostlivosti. Komentár. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s. 956. ISBN 978-80-8232-027-8

KRÁLÍČKOVÁ, Z., HRUŠÁKOVÁ, M., WESTPHALOVÁ, L. a kol.: *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentár. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020, 1250 s. ISBN 978-80-7400-795-8

PAVELKOVÁ, B.: Zákon o rodine. Komentár. 3. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2019, 688 s. ISBN 978-80-89603-72-5

SMYČKOVÁ, R., ŠTEVČEK, M., LÖWY, A., a kol.: *Civilný mimosporový poriadok. Komentár. 2. vydanie.* Bratislava: C. H. Beck, 2024. 1240 s. ISBN 978-80-8232-049-0

Periodiká a zborníky:

DUFALOVÁ, L.: *Reprodukčná medicína a aktuálne problémy rodinného práva.* In: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022.* Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2022. s. 38 – 45

LÖWY, A., ČIPKOVÁ, T.: *Limity úpravy styku biologického otca dieťaťa ako blízkej osoby.* In: *Košické dni súkromného práva IV. Pocta profesorovi Vojčíkovi.* Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, 2022. s. 87 – 95

Právne predpisy:

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník

Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti

Zákon č. 36/2005 Z. z. o rodine

Zákon č. 373/2011 Sb. o špecifických zdravotných službách

Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník

Dohovor OSN o právach dieťaťa (Dohovor o právach dieťaťa)

DEKODIFIKÁCIA A KODIFIKÁCIA MEDZINÁRODNÉHO PRÁVA SÚKROMNÉHO V EÚ

DECODIFICATION AND CODIFICATION OF PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN THE EU

Elena Júdová¹

Abstrakt

Príspevok sa bude venovať nárastu parciálnych úprav cezhraničných právnych vzťahov v nariadeniach Európskej únie, ktoré čím ďalej tým viac vytesňujú vnútroštátne kodifikácie medzinárodného práva súkromného a projektom re-kodifikácie medzinárodného práva súkromného, na úrovni EÚ.

Kľúčové slová

medzinárodné právo súkromné, európske medzinárodné právo súkromné, kodifikácia, cezhraničné dedičské vzťahy

Abstract

The paper will focus on the growing number of partial regulations of cross-border legal relationships in European Union regulations, which increasingly displace national codifications of private international law, as well as on projects aimed at the re-codification of private international law at the EU level.

Key words

private international law, european private international law, codification, cross-border succession

Úvod

Pre právne poriadky štátov patriacich do rodiny kontinentálneho práva, štátov založených na rímskoprávnej tradícii je typické právo v kódexovej forme.² Kodifikácie, i keď v zúženej forme sa však vyskytujú i v štátoch, ktorých právne poriadky sa zaraďujú do iných právnych systémov.³ Kodifikácia je všeobecne považovaná za krok smerom k posilneniu právnej istoty. Právne normy sú systematicky a prehľadne usporiadané v jednom právnom

¹ JUDr. Elena Júdová, PhD., Katedra medzinárodného, európskeho práva a právnej komunikácie, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0300/24 „Strategické výzvy aplikácie Nariadenia EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedeniach“.

² Pozri KNAPP, V.: Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1996, s. 120 a nasl.; pozri tiež PROCHÁDZKA, R. - KÁČER, M.: Teória práva. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2019, Kap. 8.2, s. 221 a nasl.

³ Napríklad americký Uniform Commercial Code z roku 1951. Samostatný občiansky zákonník má napríklad i štát Luisiana v Spojených štátoch amerických, alebo provincia Quebec v Kanade.

predpise, sú tak ľahšie dostupné pre ich adresátov, posilňuje sa predvídateľnosť súdnych rozhodnutí v prípadných sporoch a miera ich akceptácie obyvateľstvom.⁴

Zároveň sa ale v súčasnosti hovorí o "kríze kodifikácií".⁵ Rola občianskych zákonníkov, ako základného piliera súkromného práva, je oslabovaná množiacimi sa čiastkovými parciálnymi úpravami, prijímanými tak na národnej ako i na nadnárodnej úrovni (aktami práva EÚ), a tiež posilňujúcou sa rolou najvyšších súdov, judikatúra ktorých fakticky vytvára ďalší, doplnkový súbor právnych noriem.

Rovnaký osud postihuje i kodifikácie medzinárodného práva súkromného v členských štátoch Európskej únie.⁶ Napriek početným medzinárodným zmluvám ktoré túto oblasť upravujú, si vnútroštátne právne úpravy dlhodobo zachovávali jedinečnú rolu základného prameňa právnej úpravy súkromnoprávných vzťahov s cudzím prvkom. Vstupom európskeho zákonodarcu do tejto oblasti sa uvedená paradigma zásadným spôsobom zmenila. Euro-úijná úprava dnes do veľkej miery na seba preberá rolu primárnej všeobecnej úpravy medzinárodného práva súkromného. Vnútroštátne predpisy sa uplatnia len vo veciach ktoré (zatiaľ) právo EÚ neupravuje (vecné práva, osvojenie, osobný status fyzických osôb), alebo ako zostatková úprava vo vzťahu k niektorým nariadeniam EÚ.⁷ Pritom však právna úprava na úrovni Európskej únie zostáva fragmentovaná na množstvo nariadení, ojedinele i smerníc, s komplikovanými vzájomnými vzťahmi.

Táto situácia nie je ideálna. Je v rozpore s cieľmi s ktorým sú prijímané právne akty upravujúce túto oblasť, a to uľahčiť život obyvateľom Európskej únie využívajúcim svoju slobodu pohybu a zvýšiť ich právnu istotu. Unifikácia kolíznych noriem a noriem právomoci v nariadeniach EÚ mala posilniť predvídateľnosť režimu ich súkromnoprávných vzťahov v cezhraničnom dosahu (jedna právna úprava, namiesto 27 národných). Téma konsolidácie alebo

⁴ Pozri Dôvodovú správu k Návrh Občianskeho zákonníka SR, Všeobecná časť, číslo procesu LP/2025/486, dostupné v databáze eur-lex, Legislatívne procesy. Pozri aj ŠTEFANKO, J.: K fenoménu kodifikácie súkromného práva. Právny obzor, roč. 100, 2017, č. 1, s. 16-73; pozri tiež JÚDA, V.: Teória práva. 2. vyd. Banská Bystrica: Belianum, 2020, s. 189 a nasl. (pozri tiež s. 124).

⁵ SCHMIDT, J. P.: Codification. In Max Planck Encyclopaedia of European Private Law. 2012, dostupná on-line: https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Max_Planck_Encyclopedia_of_European_Private_Law.

⁶ Samostatné zákony o MPS má približne polovica členských štátov EÚ, i keď niektoré zahŕňajúce len všeobecnú časť MPS a kolízne právo (Rakúsko, Poľsko). Ďalšie štáty, ako Nemecko, alebo Španielsko, majú normy MPS zakotvené v samostatnej časti Občianskeho zákonníka (Nemecko: Úvodný (uvodzovací) zákon k Občianskemu zákonníku, Španielsko: Kapitola IV. Úvodných ustanovení Občianskeho zákonníka).

Jeden z posledných európskych štátov ktorý z dôvodu historických tradícií dlhodobo odmietal kodifikáciu medzinárodného práva súkromného, Francúzsko, je aktuálne vo fáze prípravy samostatného Kódexu medzinárodného práva súkromného, dostupné tu: https://www.justice.gouv.fr/sites/default/files/migrations/textes/art_pix/projet_code_droit_international_prive.pdf.

⁷ Bližšie pozri LYSINA, P. - HAŤAPKA, M. - BURDOVÁ, K. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2023, strany 220, 351 a 368.

kodifikácie euro-únijnej právnej úpravy cezhraničných právnych vzťahov (v terminológii zakladajúcich zmlúv ekvivalent "právnych vzťahov s cudzím prvkom")⁸ sa pravidelne objavuje tak v dokumentoch európskych inštitúcií,⁹ ako i v akademických publikáciách.¹⁰

V nasledujúcom texte sa pozrieme na mieru "dekodifikácie" medzinárodného práva súkromného v priestore Európskej únie, na príklade slovenského právneho poriadku (I.), následne sa budeme venovať projektom kodifikácie európskeho medzinárodného práva súkromného (II.) a v tretej časti tejto štúdie poukážeme na stále podstatnú úlohu vnútroštátnych právnych úprav medzinárodného práva súkromného a potrebu ich remodelácie v záujme bezproblémového a nerozporného riešenia právnych vzťahov s cudzím prvkom v podmienkach Európskej únie (III.).

I.

V Slovenskej republike má kodifikácia medzinárodného práva súkromného dlhú tradíciu. Prvý zákon upravujúci medzinárodné a medzioblastné právo súkromné bol prijatý už v roku 1948.¹¹ V roku 1963 bola realizovaná rozsiahla rekodifikácia právnych vzťahov k cudzine, v rámci ktorej bol prijatý i stále platný zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (v skr. ZMPSaP).¹² Tento zákon, upravujúci základnú triádu otázok riešených medzinárodným právom súkromným: (medzinárodnú) právomoc, rozhodné právo a uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí; predstavuje komplexnú kodifikáciu medzinárodného práva súkromného v SR.

⁸ Pozri článok 81 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Pozri tiež PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, s. 3 a 4.

⁹ Napríklad Uznesenie Európskeho parlamentu zo 7. sep. 2010 o vykonávaní a revízii nariadenia Rady (ES) č. 44/2001, P7_TA(2010)0304, dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010IP0304> [cit. 9. 2. 2026] v bode jedna hovorí: "[Európsky parlament] vyzýva Komisiu, aby preskúmala vzájomné vzťahy medzi jednotlivými nariadeniami zaoberajúcimi sa súdnou právomocou, vykonávaním súdnych rozhodnutí a platnými právnymi predpismi; domnieva sa, že všeobecným cieľom by mal byť právny rámec, ktorá má ucelenú štruktúru a je ľahko prístupný; [...] pričom *konečným cieľom by mohla byť kodifikácia medzinárodného práva súkromného*."

Štúdia vypracovaná kolektívom autorov na objednávku Výboru pre právne záležitosti (Committee on Legal Affairs) Európskeho parlamentu, v roku 2012 "A European Framework for Private International Law: current gaps and future perspectives", PE 462.487, sa v závere vyjadruje k žiadateľnosti EÚ kódexu medzinárodného práva súkromného.

¹⁰ Napríklad dielo FALLON, M. - LAGARDE, P. - POILLOT-PERUZZETTO, S. (eds.): La matière civile et commerciale, socle d'un code européen de droit international privé? Paris: Dalloz, 2009 a ďalšie citované v časti II.

¹¹ Zákon č. 41/1948 Sb. o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého, prijatý Národním shromážděním republiky Československé 11. marca 1948.

¹² V českej republike už bolo medzinárodné právo súkromné rekodifikované zákonom č. 91/2012 Sb. o mezinárodním právu soukromém. K otázkam kodifikácie medzinárodného práva súkromného a vývoju kodifikácií v priestore Československa pozri PAUKNEROVÁ, M.: Mezinárodní právo soukromé a jeho kodifikace ve zvláštním zákone. In. HAVEL, B. - VOSTRÁ, L.: Pocta Karlu Eliášovi, Praha: Ústav státu a práva ČR AV - Wolters Kluwer ČR, 2025, ss. 69 - 81.

Vyplýva to i z jeho §-u 1, ktorý hovorí o účele zákona, zároveň ale upravuje aj predmet úpravy zákona. V zmysle §-u 1 je teda účelom Zákona o MPSaP ustanoviť ktorým právnym poriadkom sa spravujú súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným (cudzím) prvkom, ďalej upraviť právne postavenie cudzincov (je nutné dodať že len v súkromnoprávných vzťahoch a pri rozhodovaní o nich) a v neposlednom rade upraviť postup slovenských justičných orgánov pri úprave týchto vzťahov a rozhodovanie o nich.¹³

Právne vzťahy s cudzím prvkom sú v zákone systematicky zoradené do skupín, podľa typu právnych vzťahov ktoré upravujú, pričom v prvej časti zákona je upravené určovanie rozhodného hmotného práva, ktorým sa budú tieto právne vzťahy spravovať, v druhej časti zákona právomoc slovenských súdov, uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí a ďalšie procesné úkony slovenských orgánov vo vzťahu s cudzinou. Ustanoveniu kolíznemu pre konkrétny typ právnych vzťahov alebo právnych otázok tak spravidla zodpovedá jedno alebo viac ustanovení o právomoci slovenských súdov rozhodovať o týchto právnych vzťahoch alebo právnych otázkach.

Nariadenia Európskej únie, druh právneho aktu, ktorý je priamo aplikovateľný v členských štátoch, dnes pokrývajú prevažnú časť právnej úpravy týchto právnych vzťahov alebo právnych otázok a tým fakticky vytláčajú (majú aplikačnú prednosť) ustanovenia ZMPSaP v danej oblasti. Mieru ingerencie euro-únijnej úpravy by sme mohli zobrazit nasledovne:¹⁴

zák. č. 97/1963 Zb. o MPSaP			EÚ MPS
rozhodné právo	právomoc		
§ 3	§ 42	<i>spôsobilosť FO</i>	- <i>neupravuje</i>
-	§ 43	<i>vyhlásenie za mŕtveho</i>	- <i>neupravuje</i>
§§ 5 - 8	§§ 37, 37d	<i>vecné práva</i>	- upravuje právomoc a uznávanie rozhodnutí, neupravuje rozhodné právo

¹³ Pozri LYSINA, P. Komentár k §1. In LYSINA, P. - ŠTEFANKOVÁ, N. - ĎURIŠ, M. - ŠTEVČEK, M. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 2 a nasl.

¹⁴ Do právnej úpravy EÚ MPS sme zahrnuli i prípady keď EÚ neprijala samostatný katalóg kolíznych noriem pre vybrané otázky ale uprednostnila prístup k dohovoru Haagskej konferencie MPS. Týmto spôsobom boli vlastne predmetné haagskeho dohovory inkorporované do euro-únijných mechanizmov riešenia cezhraničných právnych vzťahov.

§§ 9 - 16	§§ 37 - 37e	<i>záväzkovoprávne vzťahy</i>	- upravuje
§§ 17, 18	§§ 44, 45	<i>dedenie</i>	- upravuje
§§ 19 - 22	§ 37, 38	<i>vzťahy medzi manželmi</i>	- upravuje právomoc a uznávanie rozhodnutí vo veci rozvodu al. vyhlásenia manželstva za neplatné (nariadenia ktorými SR nie je viazaná ďalej upravujú rozhodné právo pre rozvod a manželské majetkové vzťahy)
§§ 23 - 25	§§ 39 - 40	<i>vzťahy medzi rodičmi a deťmi</i>	- upravuje (okrem určovania rodičovstva)
§ 24a	§ 38a	<i>vyživovacia povinnosť</i>	- upravuje
§§ 26, 27	§§ 41, 41a	<i>osvojenie</i>	- neupravuje
§§ 28 - 30	§§ 39 a 42	<i>opatrovníctvo a poručníctvo</i>	- upravuje pre malol. osoby, pripravuje sa úprava pre plnol. osoby

Vyššie uvedená tabuľka je zjednodušeným opisom vzťahu medzi vnútroštátnou a euro-úijnou úpravou medzinárodného práva súkromného. Vo viacerých oblastiach je tento vzťah zložitejší. Napríklad Nariadenie Brusel Ia, upravujúce právomoc súdov EÚ v sporoch majetkového charakteru;¹⁵ a Nariadenie Brusel IIB, upravujúce právomoc vo veciach manželských a vo veciach rodičovských práv a povinnosti,¹⁶ umožňujú aby sa vnútroštátne pravidlá právomoci uplatnili na situácie ktoré uvedené nariadenia neupravujú.¹⁷ Nevylučujú teda vnútroštátne kodifikácie ako je ZMPSaP "z hry" úplne.

Z predmetu úpravy viacerých nariadení sú ďalej vylúčené vybrané špecifické otázky, ktoré je následne potrebné posudzovať podľa vnútroštátnych úprav MPS. Ako príklad môžeme uviesť vylúčenie mimozmluvných záväzkov vyplývajúcich z porušenia práva na súkromie a

¹⁵ Nariadenie (EÚ) č. 1215/2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (prepracované znenie).

¹⁶ Nariadenie (EÚ) 2019/1111 o právomoci a uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností a o medzinárodných únosoch detí (prepracované znenie).

¹⁷ Tzv. zostatková alebo reziduálna právomoc, upravená v článku 6 Nariadenia (EÚ) 1215/2012 Brusel Ia v článkoch 6 ods. 1 a 14 Nariadenia (EÚ) 2019/1111 Brusel IIB.

práva na ochranu osobnosti z vecnej pôsobnosti Nariadenia Rím II, unifikujúceho na pôde EÚ kolízne normy pre právo rozhodné pre mimozmluvné záväzky.¹⁸

Čo je však z vyššie uvedenej tabuľky zjavné, je fakt že zostáva len málo oblastí kde právo EÚ vôbec nezasahuje. Pri rozhodovaní o prevažnej časti vecí s cudzím prvkom bude súd postupovať čiastočne, alebo výlučne, podľa nariadení Európskej únie, prípadne podľa nariadení v kombinácii s medzinárodnou zmluvou na ktorú odkazujú a ktorá viaže členské štáty na základe pristúpenia Európskej únie k predmetnej medzinárodnej zmluve.¹⁹ Rovnaké konštatovanie platí pre všetky členské štáty Európskej únie a ich právne úpravy medzinárodného práva súkromného, s výnimkou Dánska a čiastočne Írska, ako štátov s osobitným postavením vo vzťahu k politike EÚ v oblasti cezhraničných právnych vzťahov.²⁰

Okrem toho, nariadenia neobsahujú len normy (medzinárodnej) právomoci a/alebo kolízne normy, ale opakovane a viacnásobne, upravujú inštitúty ktoré sú všeobecne použiteľné pri výklade a aplikácii noriem medzinárodného práva súkromného. Ide o inštitúty ako je spätný a ďalší odkaz, medzioblastné kolízie, imperatívne normy, adaptácia, kvalifikácia, riešenie predbežných otázok a ďalšie. Tieto bývajú v národných úpravách medzinárodného práva súkromného súčasťou všeobecnej časti, vzhľadom na to že majú všeobecnú použiteľnosť vo vzťahu ku ktorémukoľvek ustanoveniu rozhodného práva, právomoci, alebo i v procese uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí. Ich opakovaná, nie vždy jednotná právna úprava v jednotlivých nariadeniach, ďalej fragmentuje medzinárodné právo súkromné používané v členských štátoch Európskej únie.²¹

Na úrovni práva Európskej únie je tiež upravený postup pri doručovaní písomnosti do cudziny a vykonávaní dôkazov v cudzine, ale len medzi členskými štátmi EÚ²² a uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí, znovu len medzi členskými štátmi a len vo veciach upravených jednotlivými nariadeniami. Ak by napríklad slovenský súd rozhodoval o uznaní (alebo výkone) cudzieho rozhodnutia v ktorom súd iného členského štátu rozhodol o zverení maloletého

¹⁸ Článok 1 ods. 2 písm. g) Nariadenia (ES) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky, Rím II.

¹⁹ Rozhodnutie Rady 2009/941/ES o uzavretí Haagskeho protokolu z r. 2007 o rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť; Rozhodnutie Rady 2014/887/EU o schválení haagskeho Dohovoru o dohodách o voľbe súdu z r. 2005 v mene Európskej únie a iné.

²⁰ K zvláštnemu postaveniu Dánska a Írska pozri PAUKNEROVÁ, M.. Evropské mezinárodní právo soukromé. op. cit., s. 21 a nasl.

²¹ WAGNER, R.: Do We need a Rome 0 Regulation? n. Netherlands International Law Review, LXI: 225-242, 2014, s. 237 a nasl. Pozri tiež ROZEHNALOVÁ, N.: Instituty českého mezinárodního práva soukromého. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016. 272 s.

²² "Právna pomoc v styku s cudzinou", pozri CSACH, K., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, E., JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, s. 296 a nasl.; pozri tiež LYSINA, P., HAŤAPKA, M., BURDOVÁ, K. a kol. Medzinárodné právo súkromné. op. cit., s. 476 a nasl.

dietťa do starostlivosti a zároveň tiež určil výživné na toto dieťa, pri uznaní (alebo výkone) prvého výroku by postupoval podľa Nariadenia Brusel IIb a pri uznaní druhého výroku podľa Nariadenia (ES) č. 4/2009 o výživnom. Ak by šlo ale o rozhodnutie pochádzajúce z nečlenského štátu EÚ, súd by postupoval podľa ustanovení Oddielu 3 Časti II ZMPSaP, s tým že otázky upravené v (Haagskom) Dohovore o rodičovských právach a povinnostiach z r. 1996 by sa prednostne riešili podľa tohoto dohovoru, ak by štát pôvodu rozhodnutia bol zmluvným štátom dohovoru.²³

Za tejto situácie je len logické že v priestore Európskej únie prebieha intenzívna diskusia o možnosti kodifikácie euro-únijnej úpravy medzinárodného práva súkromného na úrovni EÚ. Cesta zjednocovania noriem medzinárodného práva súkromného už bola nastúpená, horevyššie sme poukázali na jej objem. V rámci príprave potencionálneho euro-únijného kódexu medzinárodného práva by tak v podstate šlo najmä o konsolidáciu existujúcich noriem a z menšej časti o vytváranie nových.

II.

Euro-únijná právna úprava pokrýva podstatnú časť otázok riešených medzinárodným právom súkromným. Na druhej strane, tieto pravidlá sú rozptýlené v množstve parciálnych právnych úprav K. Boele-Woelki v roku 2024 napočítala 21 nariadení, spolu obsahujúcich 1040 článkov, dopĺňaných 1156 bodmi odôvodnení (recitals).²⁴ Plne sa dá súhlasiť i s M. Czepelakom, ktorý poukazuje na skutočnosť že výber zodpovedajúceho prameňa práva, podľa ktorého je potrebné postupovať v konkrétnom prípade, pripomína blúdenie v labyrinte prameňov nachádzajúcich sa na troch úrovniach: vnútroštátnej, euro-únijnej a medzinárodnej (medzinárodné zmluvy).²⁵ Z vlastnej skúsenosti môžeme potvrdiť že primárnou zručnosťou právnikovi ktorý sa má v praxi zaoberať riešením cezhraničných právnych vzťahov je schopnosť zorientovať sa v množstve prameňov a schopnosť určiť ten z nich, ktorý je v danej veci použiteľný.

S fragmentáciou euro-únijnej úpravy cezhraničných právnych vzťahov sú spojené i ďalšie negatívne javy, ako napríklad nekonzistentnosť právnej úpravy, keď vo vzťahu k niektorým otázkam je upravená právomoc súdov členských štátov v nariadeniach EÚ, ale

²³ Pozri HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon), In: Justičná revue, roč. 67, 2015, č. 3, s. 279 -315.

²⁴ BOELE-WOELKI, K.: The next step in the unification of Private International Law in Europe: should it be codification? In: European Review of Private Law, 2004, roč. 12, č. 3, s. 353-370.

²⁵ CZEPELAK, M.: Would We Like to Have a European Code of Private International Law? In: European Review of Private Law, 2010, č. 4, s. 715.

rozhodné právo bude v každom členskom štáte určované inak, pretože, pri absencii jednotnej euro-únijnej úpravy, sa uplatnia vnútroštátne kolízne normy.²⁶ Ďalej duplicita alebo naopak medzery v právnej úprave a komplikované vzájomné vzťahy medzi jednotlivými nariadeniami, keď v rámci rozhodovania v jednom konaní hľadá sudca riešenie jednej čiastkovej otázky v jednom nariadení a riešenie inej čiastkovej otázky v inom nariadení (typicky rodičovské práva a povinnosti a určenie výživného, alebo dedenie a schválenie právneho úkonu maloletého v dedičskom konaní).

Veľmi precízne tieto problémy rozpracovali G. Rühl a J.von Hein v štúdiu nazvanej "Towards a European Code on Private International Law?". Existujúce nedostatky rozdelili do troch skupín: medzery v právnej úprave, viacnásobná právna úprava a nekonzistentnosti v právnej úprave.²⁷ Autori v tom istom diele tiež ponúkajú vyčerpávajúcu charakteristiku doteraz prezentovaných spôsobov riešenia tohoto stavu a pridávajú k nim vlastnú kritickú analýzu.²⁸ Doteraz prezentované riešenia, analyzované tak v doktríne, ako i v dokumentoch inštitúcií EÚ sú najmä: úplná kodifikácia, sektorová kodifikácia a/alebo kodifikácia všeobecnej časti MPS s pracovným názvom Nariadenie Rím 0.

Nariadenie Rím 0 je iniciatíva prezentovaná akademickou obcou. Právna úprava nazvaná Nariadenie Rím 0 by malo slúžiť ako všeobecná časť k euro-únijnému unifikovanému kolíznemu právu, popri Nariadeniach Rím I. až Rím III. Z posledne menovaných nariadení by boli vyňaté opakujúce sa ustanovenia o spätnom a ďalšom odkaze, o imperatívnych normách, o výhrade verejného poriadku a pod., a spolu s ďalšími obdobnými inštitútmi by boli upravené v podobe samostatného nariadenia.²⁹

Výhoda takéhoto kroku by bola nielen v odstránení duplicitných úprav, ale tiež v zabezpečení ich jednotného a nerozporného výkladu. Je však otázne či by toto riešenie bolo vnímané z pohľadu aplikačnej praxe ako prínos, alebo naopak ako ďalší vklad do ťažko prehľadného labyrintu právnej úpravy MPS na úrovni Európskej únie. Zatiaľ čo teraz sú pravidlá upravujúce horeuvedené otázky dostupné priamo v relevantnom nariadení, po prijatí Nariadenia Rím 0, by bolo potrebné pre riešenie týchto akcesorických otázok siahnuť po inom,

²⁶ Najčastejšie poukázaným príkladom sú nároky z porušenia práva na súkromie a práva na ochranu osobnosti a dobrého mena (pozri článok 1, ods. 2, písm. g) Nariadenia (ES) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky, Rím II.). Pozri Správu Komisie o uplatňovaní Nariadenia Rím II., KOM(2025) 20 v konečnom znení, kap. 3.1., s. 4 a nasl..

²⁷ A) gaps, b) redundancies, c) incoherencies; bližšie pozri RÜHL, G. - VON HEIN, J.: Towards a European Code on Private International Law? *RabelsZ*, 79, 2015, 4, s. 713 a nasl. Pozri tiež KRAMER, X. E., *European Private International Law: The Way Forward* (September 8, 2014). In-depth analysis European Parliament (JURI Committee), European Parliament Brussels 2014, p. 77-105, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2502232>

²⁸ RÜHL, G. - VON HEIN, J.: Towards a European Code on Private International Law?, op. cit., s. 721 a nasl.

²⁹ WAGNER, R.: Do We need a Rome 0 Regulation?, op. cit., 225-242.

samostatnom nariadení.³⁰ Je otázne či by to praktikov neodradzovalo od používanie zmienených inštitútov, alebo aká by bola vôbec vedomosť o ich existencii a možnosti využitia.

Sektorová kodifikácia môže mať rôzne podoby, napríklad zlúčenie nariadení Brusel Ia a Nariadenia Brusel IIb, upravujúcich procesné otázky, do jedného právneho aktu a paralelné zlúčenie nariadení Rím I., Rím II. a Rím III., upravujúcich kolízne otázky³¹ do ďalšieho právneho aktu. Alebo môže byť realizovaná formou komplexnej úpravy jednej oblasti právnych vzťahov s cudzím prvkom, napríklad občianskych a obchodných vecí, ktoré sú aktuálne upravené v troch nariadeniach (Nariadenie Brusel Ia upravuje právomoc a uznávanie a výkon rozhodnutí v otázkach pre ktoré Nariadenia Rím I a Rím II upravujú určovanie rozhodného práva) v jednom právnom akte.³²

Ako poukazujú G. Rühl a J.von Hein, realizácia ktoréhokoľvek z uvedených riešení nie je v dohľadnej dobe predvídateľná. Uvedení autori preto navrhujú tzv. "plazivú kodifikáciu" - "*creeping*" *codification*, ktorá by zahŕňala postupné odstraňovanie nedostatkov a medzier v súčasnej úprave a cestu postupného prekonávanie prekážok smerom k budúcej obsiahlejšej (čiastkovej alebo úplnej) kodifikácii.³³

V skutočnosti, určitú prvotnú formu sektorovej kodifikácie predstavujú nariadenia upravujúce cezhraničné dedičské vzťahy³⁴, cezhraničné majetkové vzťahy manželov³⁵ a majetkové dôsledky registrovaných partnerstiev³⁶. Tieto v jednom právnom akte spájajú ustanovenia o právomoci, o rozhodnom práve a uznávaní a výkone cudzích rozhodnutí pre dané právne vzťahy, teda triádu otázok ktoré sa považujú za základné v medzinárodnom práve súkromnom. Obdobným smerom sa ubera i pripravovaná legislatíva v oblasti ochrany zraniteľných dospelých.³⁷

Každopádne, akákoľvek, čo i len čiastková kodifikácia medzinárodného práva súkromného na úrovni Európskej únie je komplikované nejednotným rozsahom kompetencie

³⁰ ibidem, s. 228.

³¹ Nariadenie (ES) č. 593/2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky, Rím I.; Nariadenie (ES) č. 864/2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky, Rím II.; Nariadenie (EÚ) ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a rozluhu, Rím III.

³² RÜHL, G. - VON HEIN, J.: Towards a European Code on Private International Law?, op. cit., s. 736 a nasl.; tiež KRAMER, X. E., European Private International Law: The Way Forward, op. cit.

³³ RÜHL, G. - VON HEIN, J.: Towards a European Code on Private International Law?, op. cit. , s. 738 a nasl.

³⁴ Nariadenie (EÚ) č. 650/2012.

³⁵ Nariadenie (EÚ) 2016/1103.

³⁶ Nariadenie (EÚ) 2016/1104.

³⁷ Návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone opatrení a spolupráci vo veciach týkajúcich sa ochrany dospelých, COM (2023)280 v konečnom znení, číslo legislatívneho procesu 2023/0169(COD).

orgánov Európskej únie vo vzťahu k rôznym okruhom členských štátov. Je len málo nariadení EÚ upravujúcich cezhraničné právne vzťahy, ktorými sú viazané všetky členské štáty.

Dánsko, ktoré v zmysle Protokolu č. 22 "O postavení Dánska", pripojenému k Zmluve o fungovaní EÚ neparticipuje na politike justičnej spolupráce v civilných veciach, politike ktorá je základom právomoci orgánov EÚ prijímať právne akty upravujúce cezhraničné právne vzťahy, je viazané len tromi z celkového počtu doteraz prijatých nariadení, a to na základe medzinárodných dohôd uzavretých s Európskym spoločenstvom v roku 2005. Aby malo byť predstaviteľné aby Dánsko pristúpilo k zjednotenej kodifikovanej úprave cezhraničných právnych vzťahov na úrovni EÚ, určite by musela byť daná možnosť urobiť výhrady k tým častiam, ktorými si Dánsko neželá byť viazané. Navyše by sa stále mohlo stať že Dánsko z určitých dôvodov k takejto kodifikovanej právnej úprave nepristúpi a zostalo by teda viazané doteraz platnou verziou nariadení. Tým by sa fragmentácia právnej úpravy cezhraničných právnych vzťahov na úrovni EÚ ešte viac prehĺbila. Obdobná situácia by sa mohla opakovať vo vzťahu k Írsku, ktoré má právo si zvoliť či chce alebo nechce byť viazané novopripravovaným nariadením, tzv. právo "opt in".³⁸

Ďalej je tu skupina nariadení ktoré boli prijaté vo forme posilnenej spolupráce a viazanosť členských štátov týmito nariadeniami je len na ich dobrovoľnom rozhodnutí. Ide o jednotnú euro-únijnú úpravu práva rozhodného pre rozvody, cezhraničných manželských majetkových vzťahov a majetkových dôsledkov registrovaných partnerstiev. Tieto otázky by buď nemohli byť zaradené do jednotnej európskej kodifikovanej úpravy cezhraničných právnych vzťahov, alebo by sa opakovala situácia s možnosť urobiť výhrady k jednotnej európskej kodifikácii MPS a rizikom simultánneho uplatňovania starej právnej úpravy.

Na úrovni inštitúcií Európskej únie úvahy o akejkol'vek, sektorovej či úplnej, kodifikácii cezhraničných právnych vzťahov nateraz utíchli. Práce na koncepte jednotnej úpravy však napredujú v rámci európskej akademickej obce. Jedným z nich je projekt Európskej asociácie medzinárodného práva súkromného - European Association of Private International Law (skr. EAPIL), založenej ako nezisková mimovládna organizácia so sídlom v Luxemburgu. Asociácia združuje akademikov a predstaviteľov praxe so záujmom o medzinárodné právo súkromné. V rámci asociácie bola v roku 2020 vytvorená pracovná skupina ktorá si dala za cieľ pripraviť návrh jednotného Európskeho aktu medzinárodného práva súkromného (*European Private International Law Act*). EPIL Act by mal konsolidovať doteraz prijaté nariadenia. Nezaoberal by sa teda otázkami ktoré doteraz neboli upravené v práve EÚ a nepredstavoval by tak

³⁸ Írsko napríklad nie je viazané Nariadením (EÚ) 650/2012 o dedičstve.

komplexnú, vyčerpávajúcu kodifikáciu medzinárodného práva súkromného. Preto bol zvolený názov *act* (zákon), nie kódex.³⁹

Ďalšia mimovládna organizácia, Európska skupina medzinárodného práva súkromného - Groupe européen de droit international privé / European Group for Private International Law (skr. GEDIP), združujúca akademikov venujúcich sa medzinárodnému právu súkromnému na univerzitách v členských štátoch Európskej únie, sa ubera cestou hľadania ideálnych riešení.⁴⁰ Skupina sa venuje príprave návrhov a odporúčaní pre harmonizáciu alebo europeizáciu vybraných otázok medzinárodného práva súkromného a podnetov pre vylepšenie platnej právnej úpravy. Obdobne pristupuje i k téme kodifikácie európskeho medzinárodného práva súkromného. V prvej fáze bol predstavený analytický súpis princípov práva EÚ ktoré majú dopad na riešenie otázok medzinárodného práva súkromného, následne skupina analyzuje možnosti najvhodnejších riešení pre formuláciu vybraných otázok všeobecnej časti budúcej európskej kodifikácie medzinárodného práva súkromného.⁴¹

Za zmienku stojí že idea jednotného európskeho kódexu medzinárodného práva súkromného je oveľa staršia než euro-únijná úprava medzinárodného práva súkromného, dokonca staršia než európske integračné zoskupenie.⁴²

III.

Ako vidno, cesta k jednotnej európskej kodifikácii medzinárodného práva súkromného je ešte ďaleká. Nazatiaľ je potrebné sa zmieriť s fragmentárnou a medzerovitou úpravou cezhraničných právnych vzťahov s cudzím prvkom, a s vnútroštátnymi právnymi úpravami medzinárodného práva súkromného, v roli akejsi "záchytnéj siete" vyplňajúcej medzery v euro-únijnej právnej úprave a riešiacej otázky ktoré právo EÚ ponecháva mimo svojho záujmu.

Táto sekundárna rola vnútroštátnych kodifikácií (domnievame sa že ich primárnou úlohou je naďalej poskytovať ucelenú, modernú úpravu riešenia právnych vzťahov s cudzím prvkom, osobitne vo veciach ktoré právo EÚ zatiaľ neupravuje alebo vo vzťahu k tretím, nečlenským štátom) zároveň ale vyžaduje aby ich ustanovenia boli koncipované s ohľadom na euro-únijnú právnu úpravu a na zabezpečenie koherencie v rozhodovaní o právnych vzťahoch

³⁹ Pozri <https://eapil.org/what-we-do/working-groups/group-on-a-european-pil-act/>.

⁴⁰ BOELE-WOELKI, K.: The next step in the unification of Private International Law in Europe: should it be codification?, op. cit., s. 15.

⁴¹ Výstupy práce skupiny sú dostupné na dostupný na jej webstránke: <https://gedip-egpil.eu/en/documents/>, pod heslom "Codification".

⁴² Ešte v roku 1950 Ernst Frankenstein publikoval návrh "Projektu európskeho kódexu mezinárodného práva súkromného", pozri FALLON, M. - LAGARDE, P. - POILLOT-PERUZZETTO, S. (eds.): La matière civile et commerciale, socle d'un code européen de droit international privé? Paris: Dalloz, 2009, s. 2 a 3.

s cudzím prvkom, bez ohľadu na to či sú alebo nie sú úzko spojené s priestorom EÚ.⁴³ Je zaujímavé sa pozrieť na pozíciu ZMPSaP vo vzťahu k otázkam ktoré sú zdanlivo vyčerpávajúco upravené na úrovni práva Európskej únie, na príklade cezhraničného dedenia.

Cezhraničné dedenie je upravené Nariadením (EÚ) 650/2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve, ktoré sa uplatňuje od 17. augusta 2015. Nariadenie upravuje tak právomoc ako i rozhodné právo, a tiež uznávanie a výkon cudzích rozhodnutí a účinky verejných listín v dedičských veciach. Nariadenie neobsahuje odkazy na zostatkové uplatnenie vnútroštátnych právnych úprav, aké sú známe z Nariadenia Brusel IIb, alebo personálno-teritoriálne kritériá aplikácie ako v Nariadení Brusel Ia. Naopak, z prípravných prác k nariadeniu a z judikatúry Súdneho dvora EÚ k nariadeniu jednoznačne vyplýva že právomoc v dedičských veciach sa má v členských štátoch určovať výlučne na základe nariadenia.

Zdalo by sa tak že ustanovenia §§ 17-18 a §§ 44-45 slovenského zákona o MPSaP, ktoré riešia otázku právomoci súdov a určovanie rozhodného práva v dedičských veciach sú už obsolétne a možno ich zo zákona odstrániť. Avšak, keďže nariadenie sa použije len na dedenie po osobách ktoré zomreli 17. augusta 2015 alebo neskôr (článok 83 ods. 1 nariadenia), v každom konaní v ktorom sa bude prejednávať dodatočne objavený majetok po poručiťovi, zosnulému pred 17. augustom 2015, a nepôjde o situáciu pokrytú dvojstrannými zmluvami ktorými je Slovenská republika viazaná, bude potrebné určovať právomoc slovenských súdov a aplikovateľné právo na základe ustanovení ZMPSaP.

Ponúka sa otázka či by malo zmysel zladit' kritériá právomoci a kritériá pre určovanie rozhodného práva s tými ktoré sú zakotvené v Nariadení o dedičstve. Podľa nášho názoru o tom má zmysel uvažovať len v súvislosti s právomocou slovenských súdov v dedičských veciach. Kolízne právo by sa pravdepodobne použilo to, ktoré platilo v čase úmrtia poručiťa, a to pre úzku súvislosť kolíznoprávnej úpravy s vecou. V rámci úpravy ustanovení právomoci by bolo možné uvažovať či, vzhľadom na meniace sa podmienky života v globalizovanej spoločnosti, by nemalo zmysel prejsť od právomoci založenej na štátnej príslušnosti k právomoci založenej

⁴³ Porovnaj ustanovenia Kapitoly II, Oddiely 1 až 7 Nariadenia (EÚ) č. 1215/2012 Brusel Ia a §§ 37 až 37e zák. č. 97/1963 Zb. o MPSaP. Dôvodová správa k týmto ustanoveniam ZMPSaP hovorí: "Ide o nové ustanovenia, ktoré významným spôsobom novo upravujú právomoc slovenských súdov na konania v sporových veciach. Podobne ako § 37 sa obsahovo inšpirujú princípmi nariadenia Brusel I, aj keď ich nereprodukurujú doslovne, pretože by to vzhľadom na multilaterálny charakter nariadenia nebolo možné. Zjednotenie princípov právomoci nariadenia aj tohto zákona bude viesť k výraznému zjednodušeniu aplikačnej praxe pre súdy aj po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie, pretože sa súdy budú môcť v zásade riadiť rovnakými (porovnateľnými) princípmi založenými na rovnakej právnej filozofii vo vzťahu ku všetkým štátom sveta a nebudú musieť osobitne sledovať, či ide o právny vzťah, na ktorý sa nariadenie vzťahuje, alebo nie."

na iných kritériách, okrem iného aj polohe majetku ktorý má byť predmetom dedičského konania (keďže pôjde prevažne o konanie o dodatočne objavenom majetku zosnulého).

Ustanovenia ZMPSaP, konkrétne § 18 budú tiež použiteľné ak bude potrebné posudzovať formálnu platnosť právneho úkonu pre prípad smrti urobeného ústnou formou. Táto otázka je vylúčená z vecnej pôsobnosti Nariadenia o dedičstve (článok 1 ods. 2 písm. f/), právo rozhodné pre posúdenie uvedenej otázky sa tak nemôže určiť podľa nariadenia. Dôvodom vylúčenia predmetnej otázky bol práve rozdielny postoj členských štátov k uznávaniu právnych úkonov pre prípad smrti urobených ústnou formou. Ustanovenia Nariadenia o dedičstve upravujúce formálnu platnosť právnych úkonov pre prípad smrti sú postavené na možnosti alternatívneho použitia viacerých kolíznych kritérií, tak aby sa prednostne zachovala platnosť právnych úkonov pre prípad smrti (princíp *favour validationis*). Tento postup ale v prípade uvedenej kategórie p.ú. pre prípad smrti nie je vhodný. Nariadenie preto ponechalo na členských štátov aby podľa svojich preferencií upravili riešenie danej otázky.⁴⁴

Zachovanie ustanovení ZMPSaP o právomoci slovenských súdov v dedičských veciach môže mať i iný význam a to v kontexte uznávania a výkonu cudzích rozhodnutí v dedičských veciach. Nariadenie EÚ o dedičstve sa vzťahuje len na uznávanie a výkon rozhodnutí pochádzajúcich z členských štátov EÚ.⁴⁵ Rozhodnutia vydané orgánmi tretích, nečlenských štátov sa v členských štátoch EÚ uznávajú podľa vnútroštátnych právnych predpisov, okrem ak sa na ne vzťahuje medzinárodná zmluva ktorou je členský štát viazaný. Pre Slovenskú republiku to bude znamenať že, okrem prípadov upravených medzinárodnými zmluvami, sa použijú ustanovenia ZMPSaP, Oddiel 3, Časti II (§ 63 a nasl.).

V zmysle §-u 64 písm. a) cudzie rozhodnutie nemožno v SR uznať alebo vykonať, ak uznaniu bráni výlučná právomoc slovenských orgánov alebo orgán cudzieho štátu by nemal právomoc rozhodnúť, ak by sa na posúdenie jeho právomoci použili ustanovenia slovenského práva. Účelom tohoto ustanovenia bolo zabezpečiť rešpektovanie výlučnej právomoci slovenských súdov, t.j. aby vo veciach, rozhodovanie o ktorých je z dôvodu ich dôležitosti pre Slovenskú republiku vyhradené slovenskému súdu, nerozhodoval cudzí súd. Resp. aby na území SR takéto rozhodnutie cudzieho súdu nemohlo mať účinky. Druhá časť horeuvedenej vety smerovala proti účinkom takzvanej exorbitálnej právomoci.⁴⁶

⁴⁴ PFEIFFER, M.: Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, s. 97 a 169.

⁴⁵ Článok 39 ods. 1, článok 43 Nariadenia o dedičstve.

⁴⁶ Pozri dôvodovú správu k zák. č. 589/2003 Z.z. zákona ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, Osobitná časť, k bodu 14. Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=1110>.

Tradične štáty vyhradzuju do výlučnej právomoci svojich súdov rozhodovanie o vecných právach k nehnuteľnostiam, nachádzajúcim sa na území domovského štátu. Či už sa o nich rozhodovalo v kontexte dedenia alebo z iného titulu. Obdobne tiež ZMPSaP v § 37d písm. a) a v § 45 ods. 1 písm. c).⁴⁷ Nariadenie Brusel Ia upravujúce právomoc v občianskych a obchodných veciach tento princíp zachováva, Nariadenie o dedičstve ho ale prelamuje. Súd členského štátu obvyklého pobytu zosnulého má právomoc konať vo veci "celého" dedičstva, vrátane nehnuteľného majetku nachádzajúceho sa na území iných členských i nečlenských štátov (v prípade majetku nachádzajúceho sa na území nečlenského štátu je ale možné použiť mechanizmus obmedzenia konania podľa článku 12 nariadenia). Obdobne tiež súd členského štátu, ktorý má právomoc v zmysle článku 10 ods. 1 nariadenia, koná o celom majetku zosnulého. Ustanovenia článku 39 a nasledujúce následne zaväzujú členské štáty EÚ si takéto rozhodnutia navzájom uznávať.

Prelamovanie princípu výlučnej právomoci súdov štátu kde sa dedený nehnuteľný majetok (alebo iný významný majetok, pozri článok 30) nachádza, vychádza zo vzájomnej dôvery medzi členskými štátmi EÚ.⁴⁸ Zo systému úpravy právomoci v Nariadení o dedičstve nie je možné automaticky odvodzovať že nariadenie zaväzuje členské štáty uznávať i rozhodnutia pochádzajúce z nečlenských štátoch, týkajúce sa dedenia nehnuteľností nachádzajúcich sa na ich domácom území. Samozrejme slovenský zákonodarca má právo vybrať sa touto cestou, ale nie je ani náznak o takomto úmysle. Znenie §-u 64 písm. a) ZMPSaP bude preto potrebné chápať tak, že bráni uznaniu cudzích rozhodnutí, ak si cudzí súd založil právomoc v rozpore s princípmi ktoré slovenský zákonodarca považuje za kľúčové v obdobnej veci. Tieto princípy sú okrem iného vyjadrené tiež v § 45 ods. 1 písm. c) zákona.

Bolo by ďalej možné hovoriť o adaptácii vecných práv prechádzajúcich alebo vytvorených v kontexte dedenia, ktorá je na úrovni aplikácie cudzieho práva v dedičskom konaní upravená ustanoveniami nariadenia, avšak na úrovni priznávania účinkov cudziemu dedičskému rozhodnutiu nie a je tu potrebné siahnuť po ustanovení §-u 67a ZMPSaP.⁴⁹ Ďalej

⁴⁷ Na skutočnosti že § 45 ods. 1 písm. c) zakotvuje výlučnú právomoc slovenských súdov existuje dlhodobý konsenzus, pozri komentár k § 45 in. KUČERA, Z. - TICHÝ, L.: Zákon o medzinárodnom práve súkromom a procesnom. Praha: Panorama, 1989, s. 254 a nasl.; tiež ĎURIŠ, M. Komentár k § 45. In. LYSINA, P. - ŠTEFANKOVÁ, N. - ĎURIŠ, M. - ŠTEVČEK, M. . Zákon o medzinárodnom práve súkromom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 258

⁴⁸ Pozri bod 4.4., s. 7, Návrhu Nariadenia o súdnej príslušnosti, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia, KOM (2009) 154 v konečnom znení. Pozri tiež odôvodnenie č. 59 Nariadenia (EÚ) č. 650/2012, v spojitosti s odôvodnením č. 26 Nariadenia (EÚ) č. 1215/2012 Brusel Ia.

⁴⁹ Bližšie pozri JÚDOVÁ, E.: Nová úprava adaptácie v Zákone č. 97/1963 Zb., o medzinárodnom práve súkromom a procesnom. In ROZEHNALOVÁ, N. - DRLIČKOVÁ, K. - VALDHANS, J. (eds.): Dny práva 2015. Kodifikace obecné části kolizního práva - cesta či omyl? Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 106-119.

o kvalifikácii, ktorá je vo vzťahu (a len vo vzťahu) k posudzovaniu právnych úkonov pre prípad smrti prejednaná v odôvodnení 53 nariadenia, tým sa ale možné varianty potreby kvalifikácie v dedičskom konaní nevyčerpávajú. Tento nástroj, známy v MPS pod názvom *konflikt kvalifikácie*, nie je upravený v ZMPSaP. Jeho použitie v slovenských podmienkach približujú iba učebnice medzinárodného práva súkromného. Práve teraz, i v súvislosti s horeuvedeným odôvodnením Nariadenia o dedičstve, by sa vyslovene pýtala všeobecná základná úprava konfliktu kvalifikácie, tak ako to urobil český zákonodarca v §-e 20 zákona č. 91/2012 Sb. o medzinárodnom právu súkromnom.⁵⁰

Takýchto súvislostí by sme našli zrejme viac a to sme si vybrali len jednu z otázok ktoré sú upravované euro-úijným nariadením aj vnútroštátnym zákonom o medzinárodnom práve súkromnom. Kým teda na úrovni Európskej únie nebude prijatá komplexná kodifikácia medzinárodného práva súkromného, budú vnútroštátne kódexy tým tmelom ktorý bude vnášať systém do úpravy medzinárodného práva súkromného.

Záver

Právna úprava medzinárodného práva súkromného aktami európskeho práva je v takom stupni "dekodifikácie", ktorá oprávnene vyvoláva debaty o vhodnosti aspoň čiastkovej kodifikácie tohoto právneho odvetvia na úrovni Európskej únie.⁵¹ Ako sme ale poukázali v predošlom texte, prijatie jednotného európskeho kódexu medzinárodného práva súkromného nateraz nie je predpokladateľné.

Práce na vzorovom návrhu kódexu sú však naďalej vedené na úrovni akademickej, v rámci dvoch popredných medzinárodných asociácií združujúcich predstaviteľov európskej vedeckej komunity a praktikov špecializujúcich sa na medzinárodné právo: Európskej asociácie medzinárodného práva súkromného (European Association of Private International Law) a Európskej skupiny medzinárodného práva súkromného (European Group for Private International Law). Vecné zámery a výsledky práce oboch asociácií sú dostupné na ich webových stránkach.⁵² Samotní autori predmetných návrhov si však uvedomujú že cieľ je ešte ďaleko.

Stále tak platí že nezastupiteľnú úlohu zohrávajú vnútroštátne právne úpravy medzinárodného práva súkromného, a to tak pri vyplňaní medzier v euro-úijnjej právnej

⁵⁰ Pozri § 20 zákona č. 91/2012 Sb. Zákon o medzinárodnom právu súkromnom.

⁵¹ Ako uvádza Dulák: "kodifikácia, modernizácia, či reforma práva bola a je výsledkom dekodifikácie" - DULÁK, A.: Dekodifikácia ako dôvod novej kodifikácie súkromného práva na Slovensku. In Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae, XXXIV, 2015, č. 2, s. 52.

⁵² Európska asociácia medzinárodného práva súkromného: <https://eapil.org/what-we-do/working-groups/group-on-a-european-pil-act/>; Európska skupina medzinárodného práva súkromného: <https://gedip-egpil.eu/en/documents/>.

úprave, ale tiež ako zdroj všeobecnej úpravy a poznania tých otázok medzinárodného práva súkromného ktoré právo Európskej únie upravuje len čiastkovite, pre určitú konkrétnu situáciu (napríklad kvalifikácia, alebo predbežné otázky). V neposlednom rade ako výhradná právna úprava⁵³ pri uznávaní a výkone rozhodnutí z tretích (nečlenských) štátov EÚ a poskytovaní si právnej pomoci s týmito členskými štátmi.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BOELE-WOELKI, K.: The next step in the unification of Private International Law in Europe: should it be codification? In: *European Review of Private Law*, 12, 2004, no. 3, pp. 353-370, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5134828>

CSACH, K., GREGOVÁ ŠIRICOVÁ, Ľ., JÚDOVÁ, E.: Úvod do štúdia medzinárodného práva súkromného a procesného. 2. vyd. Bratislava : Wolters Kluwer, 2018, ISBN 978-80-8168-782-2;

CZEPELAK, M.: Would We Like to Have a European Code of Private International Law? In: *European Review of Private Law*, 2010, no. 4, pp. 705 - 728;

DULÁK, A.: Dekodifikácia ako dôvod novej kodifikácie súkromného práva na Slovensku. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, XXXIV, 2015, č. 2, s. 46-56, ISSN 1336-6912;

ĎURIŠ, M. Komentár k § 45. In. LYSINA, P. - ŠTEFANKOVÁ, N. - ĎURIŠ, M. - ŠTEVČEK, M.: Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-415-5;

FALLON, M. - LAGARDE, P. - POILLOT-PERUZZETTO, S. (eds.): *La matière civile et commerciale, socle d'un code européen de droit international privé?* Paris: Dalloz, 2009, ISBN 978-2-247-08265-0;

HAŤAPKA, M.: Priznávanie účinkov cudzím rozhodnutiam v občianskych veciach v Slovenskej republike (uznávanie a výkon), In. *Justičná revue*, roč. 67, 2015, č. 3, s. 279 -315, ISSN: 2730-0471;

JÚDA, V.: Teória práva. 2. vyd. Banská Bystrica: Belianum, 2020, ISBN 978-80-557-1689-3;

KNAPP, V.: Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 1996, ISBN 80-7179-089-3;

⁵³ S výhradou otázok upravených prípadnými mnohostrannými alebo dvojstrannými zmluvami s týmito tretími, nečlenskými štátmi.

KRAMER, X. E., European Private International Law: The Way Forward (September 8, 2014). In-depth analysis European Parliament (JURI Committee), European Parliament Brussels 2014, p. 77-105, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2502232>;

KUČERA, Z. - TICHÝ, L.: Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním. Praha: Panorama, 1989, ISBN 80-7038-020-9;

LYSINA, P. - HAŤAPKA, M. - BURDOVÁ, K. a kol.: Medzinárodné právo súkromné. 3. vyd. Bratislava: C. H. Beck, 2023, ISBN 978-80-8232-031-5;

LYSINA, P. Komentár k §1. In LYSINA, P. - ŠTEFANKOVÁ, N. - ĎURIŠ, M. - ŠTEVČEK, M. Zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Komentár. 1. vydanie. Praha : C. H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-415-5;

PAUKNEROVÁ, M.: Evropské mezinárodní právo soukromé. 2. vydání. Praha : C. H. Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-504-6;

PAUKNEROVÁ, M.: Mezinárodní právo soukromé a jeho kodifikace ve zvláštním zákone. In. HAVEL, B. - VOSTRÁ, L.: Pocta Karlu Eliášovi, Praha: Ústav státu a práva ČR AV - Wolters Kluwer ČR, 2025, s. 69 - 81, ISBN 978-80-87439-73-9;

PFEIFFER, M.: Dědický statut - právo rozhodné pro přeshraniční dědické poměry. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2017, ISBN 978-80-7552-798-1;

PROCHÁDZKA, R. - KÁČER, M.: Teória práva. 2. vyd. Bratislava : C. H. Beck, 2019, ISBN 978-80-89603-73-2;

ROZEHNALOVÁ, N.: Instituty českého mezinárodního práva soukromého. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7552-501-7;

RÚHL, G. - VON HEIN, J.: Towards a European Code on Private International Law? *RabelsZ*, 79, 2015, 4, p. 701-751, ISSN 0033-7250;

WAGNER, R.: Do We need a Rome 0 Regulation? In. *Netherlands International Law Review*, LXI: 225-242, 2014, Issue 2, p. 225-242, DOI: <https://doi.org/10.1017/S0165070X14001181>;

ŠTEFANKO, J.: K fenoménu kodifikácie súkromného práva. *Právny obzor*, roč. 100, 2017, č. 1, s. 16-73; ISBN 0032-6984;

<https://eapil.org/what-we-do/working-groups/group-on-a-european-pil-act/>

<https://gedip-egpil.eu/en/documents/>

SCHMIDT, J. P.: Codification. In *Max Planck Encyclopaedia of European Private Law*. 2012, dostupná on-line: https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Max_Planck_Encyclopedia_of_European_Private_Law

PRVÉ ŠTÁDIUM KONANIA O DEDIČSTVE¹

THE FIRST STAGE OF PROBATE PROCEEDINGS

Daniela Gandžalová²

Abstrakt

Napriek tomu, že kontinuita prechodu vlastníctva poručiteľa na dediča okamihom smrti poručiteľa vyplýva z § 460 Občianskeho zákonníka, dedičsko-právnu postupnosť nemožno realizovať bez dedičského konania. Konanie o dedičstve má dve základné štádiá. V príspevku poukazujeme na popis prvého štádia, ktoré je zamerané na zisťovanie okruhu dedičov, majetku poručiteľa a jeho dlhov, a ak poručiteľ zanechal závet, zisťuje sa v tomto štádiu aj jeho stav a obsah. Druhým štádiom je už potom vlastné prerokovanie a rozhodnutie o dedičstve.

Kľúčové slová

Dedenie, dedičstvo, poručiteľ, dedič, notár, súdny komisár, závet, dedičské konanie

Abstract

Despite the fact that the continuity of the transfer of ownership from the testator to the heir at the moment of the testator's death is established by § 460 of the Civil Code, the legal succession of inheritance cannot be realized without probate proceedings. Inheritance proceedings have two main stages. In this article, we focus on the description of the first stage, which is aimed at identifying the circle of heirs, the testator's assets, and their debts, and if the testator left a will, the status and content of the will are also determined at this stage. The second stage then involves the actual deliberation and decision regarding the inheritance.

Keywords

Inheritance, heritage, testator, heir, notary, court commissioner, will, probate proceedings

Úvod

Napriek tomu, že kontinuita prechodu vlastníctva z poručiteľa na dediča okamihom smrti poručiteľa ako v minulosti, tak aj dnes vyplýva z hmotnoprávnej úpravy dedenia, dedičskoprávnu postupnosť nemožno realizovať bez dedičského konania. Pre štát sú dedičské vzťahy natoľko významné, že na ich realizáciu nikdy nepostačovali právne úkony samotných účastníkov, t. j. dedičov, ale vždy realizáciu tejto kategórie právnych vzťahov podmieňoval štát i nevyhnutnou ingerenciou štátnej moci vo forme konania o dedičstve.

¹ Publikačný výstup je čiastkovým výstupom v rámci grantu s názvom: VEGA č. 1/0300/24 Strategické výzvy aplikácie Nariadenia EÚ č. 650/2012 o cezhraničných dedeniach (2024–2026).

² prof. JUDr. Daniela Gandžalová, PhD., vedúca katedry, Katedra občianskeho práva a pracovného práva, Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Hmotnoprávna úprava dedenia síce stanovuje, že dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa bez toho, aby sa nadobudnutie vlastníckeho práva podmieňovalo ďalšími skutočnosťami, ale keďže dedičské právo vychádza z princípu ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva, predpokladá okrem iného, že dedičstvo po každom poručiteľovi musí byť súdom prejednané, a musí byť o ňom rozhodnuté. To znamená, že dedičstvo sa síce nadobúda smrťou poručiteľa, avšak s ohľadom na princíp ingerencie štátu pri nadobúdaní dedičstva dedičstvo musí byť súdom prejednané a rozhodnuté, a až uznesením súdu, ktorým sa dedičské konanie končí, sa nadobúda dedičstvo s účinnosťou ku dňu smrti poručiteľa.³ Právoplatné rozhodnutie, ktorým sa dedičské konanie končí, iba deklaruje faktický a právny stav, ktorým sa osvedčuje nadobudnutie dedičstva dedičom, a to ku dňu smrti poručiteľa. To znamená, že hoci sa dedičstvo nadobúda ku dňu smrti poručiteľa, zákon v záujme právnej istoty vyžaduje, aby obligatórne prebehlo dedičské konanie, a tým sa kvalifikovaným spôsobom zistilo, kto dedičstvo nadobudol.

1. Začatie konania o dedičstve

Spôsob začatia konania o dedičstve je v platnej právnej úprave zakotvený v ustanovení § 174 CMP. V zmysle tohto ustanovenia súd začne konanie aj bez návrhu, len čo sa dozvie, že niekto zomrel, alebo bol vyhlásený za mŕtveho. Z obsahu zákona vyplývajú dve skutočnosti. Zákon tu totiž stanovuje pravidlo jednak na spôsob začatia konania o dedičstve, a jednak ustanovuje i dobu, kedy sa má konanie začať, resp. kedy sa považuje konanie za začaté.

Konanie o dedičstve možno začať na návrh a aj bez návrhu (*ex offio*).

V súvislosti so začatím dedičského konania sa uplatňuje nielen princíp dispozičný, ale aj princíp oficiality, ktorý je typickým pre mimosporové konania. Dedičské konanie sa spravidla začína *ex offio*. Právna úprava dedičského práva spočíva, ako už bolo na inom mieste uvedené, v obligatórnosti dedičského konania a ingerencií štátu do dedičskoprávnych vzťahov, a to aj bez ohľadu na to, či o to dedičia žiadajú.

Základným predpokladom začatia konania je vedomosť súdu o tom, že niekto zomrel, alebo bol vyhlásený za mŕtveho. Zákon však neukladá súdu povinnosť získavať informácie o týchto skutočnostiach z vlastnej iniciatívy. Súd dostáva tieto informácie zvonka. Zákon sústreďuje svoju povinnosť na jeden z najspoľahlivejších zdrojov týchto informácií tým, že v § 173 CMP ukladá príslušným orgánom štátnej správy, povereným vedením matrik,

³ Pozri rozhodnutie NS SR 30 Cdo 543/2013.

povinnosť oznamovať úmrtia vo svojom matričnom obvode súdom príslušným na prejednanie dedičstva.

Súd začne konanie o dedičstve aj vtedy, ak inak (pri svojej činnosti) zistí, že niekto zomrel, alebo bol vyhlásený za mŕtveho. V spôsobe začatia dedičského konania sa týmto spôsobom prejavuje zásada oficiality. O začatí konania súd v takomto prípade vydá uznesenie, ktoré netreba doručovať, a proti ktorému nie je prípustné odvolanie.

Konanie o dedičstve, ako už bolo uvedené, môže byť začaté ale aj na návrh, teda na základe procesnej aktivity účastníka. Procesne legitimovaný na podanie návrhu na začatie konania o dedičstve je iba dedič, ktorý žiada prejednanie dedičstva (alebo jeho časti po poručiteľovi, tak ako to vyplýva z ustanovenia § 174 ods. 1 CMP).

Návrh na začatie konania prípadne môže podať aj osoba, ktorá na to nie je vecne legitimovaná. Podaním návrhu takouto osobou je konanie začaté. Skutočnosť, že navrhovateľom je osoba, ktorá nie je k návrhu vecne legitimovaná, sa prejaví až v priebehu konania, a to tak, že s ňou súd (súdny komisár) prestane konať, akonáhle zistí, že nie je účastníkom konania.

Nie každé podanie je možné považovať za návrh na začatie konania. Za návrh na začatie konania o dedičstve je totiž možné považovať len také podanie, z ktorého je zrejmé, že navrhovateľom je dedič, ktorý žiada prejednanie dedičstva po poručiteľovi. Predpokladom pre začatie konania na návrh je kumulatívne naplnenie dvoch predpokladov, a to:

- a) navrhovateľ je dedičom v zmysle § 165 CMP a
- b) návrhom žiada o prejednanie dedičstva.

Z návrhu na začatie konania o prejednanie dedičstva musí byť zrejmé, že navrhovateľ žiada prejednanie dedičstva po konkrétnom poručiteľovi.⁴ Aby bolo zrejmé, že navrhovateľ žiada prejednanie dedičstva, je potrebné v návrhu uviesť najmä skutočnosti a údaje o smrti poručiteľa (meno, priezvisko, posledné trvalé bydlisko, dátum úmrtia a údaj o štátnom občianstve poručiteľa, jeho majetku a dlhoch, ktoré mal v čase smrti, titul dedenia, prípadne aj údaje o ďalších dedičoch poručiteľa). Okrem toho návrh na začatie konania o dedičstve musí, samozrejme, obsahovať všeobecné náležitosti podania upravené v § 127 ods. 1 CSP (údaj, ktorému súdu je podanie určené, kto ho robí, ktorej veci sa týka, čo sa ním sleduje a musí byť podpísané).⁵

⁴ KRAJČO, J. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov)*. Bratislava: Eurounion, 2016, s. 135.

⁵ SMYČKOVÁ, R.; ŠTEVČEK, M.; TOMAŠOVIČ, M.; KOTRECOVÁ, A. a kol. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 174.

Moment začatia konania je v prípadoch, keď bolo konanie začaté na návrh odlišný od začatia konania bez návrhu. Konanie, ktoré sa začína na návrh, sa začína dňom, keď bol návrh na jeho začatie podaný na súde. To však platí iba vtedy, ak konanie už predtým nebolo začaté bez návrhu. Ak návrh na začatie konania nie kto podal až potom, čo súd už konanie začal, nemá to síce vplyv na samo začatie konania, avšak s osobou, ktorá podala návrh, treba konať ako s navrhovateľom. Konanie bez návrhu je konanie začaté uskutočnením prvého úkonu príslušného súdu. Súd po doručení oznámenia o úmrtí fyzickej osoby, alebo po doručení návrhu na začatie konania o dedičstve, vytvorí spis, ktorému prideli súdnu spisovú značku a vydá uznesenie o začatí konania, ktorého obsahom je najmä výrok a deň vydania (netreba ho doručovať). Odvolanie proti tomuto uzneseniu nie je prípustné.

2. Notár ako súdny komisár

Charakteristickým znakom prejednávania dedičstva je skutočnosť, že samotné prejednanie je reálne uskutočňované notárom ako súdnym komisárom. V konaní o dedičstve poverí súd notára, aby v dedičskom konaní konal a rozhodoval.

Postavenie notára v konaní o prejednanie dedičstva upravujú najmä ustanovenia § 16 až 22 a § 161 a nasl. zákona č. 161/2015 Z. z. Civilného mimosporového poriadku, ale tiež zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok).

Podľa ustanovenia § 16 CMP súd poverí notára, aby ako súdny komisár konal a rozhodoval o určitej veci. Rozhodnutia vydané notárom a úkony vykonané notárom ako súdnym komisárom na základe poverenia sú rozhodnutiami a úkonmi súdu prvej inštancie.⁶ To

⁶ Otázka súladu postavenia notára v konaní o dedičstve sa stala spornou v spojení s garanciami poskytovanými čl. 142 Ústavy Slovenskej republiky. Ústavný súd SR sa zaoberal touto otázkou cez prizmu jeho postavenia ako vykonávateľa súdnej moci odlišného od súdu, ale s prizvukovaním ústavne garantovaných zásad civilných konaní. Ústavný súd SR rezultoval záver: „Notári ako súdni komisári v dedičskom konaní nielen pripravujú podklady pre rozhodovanie a vykonávajú jednotlivé úkony, ale v prípadoch ustanovených zákonom sú zmocnení vydávať rozhodnutia priamo namiesto súdu prvej inštancie (§ 16 ods. 2 CMP). Podiel notára na súdnej moci v uvedenom rozsahu činnosti súdneho komisára nemá svoj priamy základ v čl. 142 ods. ústavy. Notár je síce orgánom so súdnou (justičnou) pôsobnosťou, nedisponuje však všetkými náležitosťami orgánov súdnej moci v zmysle čl. 142 ústavy. Vytvorenie a pôsobnosť notára ako súdneho komisára v dedičskom konaní ponecháva ústava na zákonné vymedzenie v Notárskom poriadku a v Civilnom mimosporovom poriadku, ktoré garantujú práva vyplývajúce najmä z čl. 46 ods. 1 ústavy. V historickom a komparatívnom kontexte možno pripomenúť, že notár vykonával svoju notársku činnosť vždy v rozsahu, v akom mu táto bola zverená zákonodarcom tej krajiny, v ktorej svoju činnosť vykonával. Dlhodobé spojenie notárov s dedičskom agendou je nespochybniteľné. Dôvody vedúce k prepojeniu notárov s dedičskými záležitosťami boli rôzne, jeden z tých hlavných nesporne vyjadrovalo ustanovenie § 178 cisárskeho patentu č. 366/1850 r. z. (notársky poriadok)... „zrychliť vec s umenšením aneb alespoň ne s patrným rozmnožením nákladů stranám“ (Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 6. 2. 2019, sp. zn. PL. 12/2019).

Inak povedané, notár vykonávajúci na základe zákona súdnu moc ako súdny komisár vybavený rozhodovacou pôsobnosťou nie je súdom v zmysle čl. 142 ods. 1 ústavy, nevzťahuje sa naňho preto ani ustanovenie čl. 142 ods. 2 ústavy, lebo je zrejmé, že nemá (a mať nemusí) všetky atribúty súdu (súdneho orgánu). Zákon však notárovi zveruje v určitom rozsahu súdnu pôsobnosť (konať a rozhodovať), to ho v tejto pozícii nijako ústavnoprávne

znamená, že všetky rozhodnutia a úkony notára, v ktorých koná ako súdny komisár sa považujú za úkony súdu prvej inštancie, ktorý notára ako súdneho komisára poveril. V konaní o prejednaní dedičstva to konkrétne znamená, že všetky rozhodnutia a úkony uskutočnené notárom ako súdnym komisárom v zmysle ustanovení § 158 a nasl. CMP sú úkonmi súdu, a to od okamihu, čo bolo notárovi oznámené, že bol poverený činnosťou ako súdny komisár.

Podľa súčasnej právnej úpravy, v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, sa rozširuje pôsobnosť notára v konaní o dedičstve zásadne na všetky procesné úkony a rozhodnutia okrem taxatívne vymenovaných. Notár je na účely dedičského konania teda súdnym komisárom, konanie vedie samostatne, pod svojím menom, t. j. všetky procesné úkony vykonáva pod svojím menom a rovnako pod svojím menom vydáva aj všetky rozhodnutia v dedičskom konaní.

Procesný postup súdu (súdneho komisára) upravujú, ako už bolo uvedené, najmä ustanovenia Civilného sporového poriadku, Civilného mimosporového poriadku a vyhláška Ministerstva spravodlivosti SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.

Samotný spôsob poverenia notára na prejednanie dedičstva sa realizuje spôsobom upraveným v § 162 CMP, a to tak, že súd poveruje notárov so sídlom vo svojom obvode rovnomerne podľa rozvrhu práce, ktorý na návrh Notárskej komory Slovenskej republiky vydá predseda okresného súdu na každý kalendárny rok.

Aj vo veci, v ktorej bol síce notár poverený prejednaním dedičstva, však toto poverenie môže stratiť účinnosť. To znamená, že poverenie notára, ktorý na základe poverenia koná ako súdny komisár, nemusí byť vždy definitívne. Notárovi, ktorému bolo oznámené, že je v konkrétnej veci poverený konať ako súdny komisár, môže byť totiž vec odňatá, a to v týchto prípadoch: ak napriek predchádzajúcemu upozorneniu súdu spôsobí prieťahy v konaní, alebo

nediskvalifikuje, pretože v konečnom dôsledku proti jeho postupu i rozhodnutiu (rozhodovaniu) možno podať opravný prostriedok, o ktorom rozhoduje vždy súd (§ 69, § 72, § 73 CMP). Článok 46 ods. 1 ústavy (príp. čl. 6 ods. 1 dohovoru) nebráni, aby zákon predradil rozhodovaciu kompetenciu inej úradnej osobe (resp. inému orgánu) než súdu. Súdny komisár sa v dedičskom konaní zverenou rozhodovacou pôsobnosťou podieľa (spolupodieľa) ako justičný orgán v prvej inštancii na dedičskom konaní pri plnení pozitívneho záväzku štátu ochrany ľudských práv a slobôd v súvislosti s realizáciou základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy i práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Ústavnoprávny rozmer pôsobnosti notára ako súdneho komisára v konaní o dedičstve dotvárajú kritériá určené pre „súd“ (justičný orgán) v kontexte práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy. ...Pri decíznej právomoci notára ako súdneho komisára v konaní o dedičstve ide o výkon alternatívnej súdnej právomoci iného orgánu ako všeobecného súdu, ktorého postavenie a pôsobnosť v systéme právnej ochrany negarantuje čl. 142 ústavy, ale čl. 46 ods. 1 ústavy. Z uvedeného dôvodu preto podľa názoru ústavného súdu neprichádza do úvahy, aby výkon súdnej pôsobnosti notára bol stotožňovaný či inak zamieňaný s právomocou všeobecného súdu v zmysle čl. 142 ústavy.

v iných odôvodnených prípadoch, pričom čo sa považuje za iné odôvodnené prípady, zákon bližšie nedefinuje (§ 18 CMP).

Od odňatia veci súdom, ktorý notára vykonávaním činnosti poveril, je treba odlišovať vylúčenie notára alebo jeho zamestnancov podľa § 19 a nasl. CMP. Predpoklady vylúčenia notára alebo jeho zamestnancov sú zhodné s predpokladmi vylúčenia sudcov a iných osôb podľa § 49 a nasl. zákona č. 160/2015 Z. z. CSP. O vylúčení notára alebo jeho zamestnancov rozhoduje uznesením súd prvej inštancie. Súdom prvej inštancie je vo všeobecnosti súd, ktorý rozhoduje v prvom stupni. Ak súd vec notárovi odňal a ak rozhodol, že je vylúčený, poverí vybavením veci iného notára. Odňatím veci teda dochádza k zániku oprávnenia notára konať v konkrétnej veci ako súdny komisár.

Cieľom notára ako súdneho komisára je snaha ukončiť prejednanie dedičstva v konaní realizovanom notárom pri zabezpečení súdnej kontroly nad jeho činnosťou, a to najmä v otázkach, ktoré môžu významnou mierou zasiahnuť do práv a povinností účastníkov dedičského konania. Ako už bolo uvedené, súdny komisár podľa ustanovení zákona č. 161/2015 Z. z. CMP rozhoduje uznesením a jeho rozhodnutia sa považujú za rozhodnutia súdu.

V súvislosti s problematikou postavenia notára ako súdneho komisára v dedičskom konaní je potrebné upozorniť, že v zmysle poverenia súdu notára, aby vo veci konal a rozhodoval, zákon taxatívne vymenováva určité procesné úkony, ktoré vzhľadom na ich povahu, zložitosť alebo cezhraničný charakter vykonáva výlučne súd, a nie súdny komisár.⁷ To znamená, že poverenie sa na úkony, ktoré sú taxatívne vymenované v § 161 ods. 2 CMP, nevzťahuje. Na vykonanie úkonov uvedených v § 161 ods. 2 CMP súd nemôže notára poveriť, a ak by tak súd napriek zneniu zákona urobil, poverenie by bolo neplatné a úkony uskutočnené notárom by boli nulitné.⁸ Konkrétne sa jedná o tieto procesné úkony, na ktoré súd nemôže notára poveriť, keďže ide o taxatívne vymenované rozhodnutia v zákone, o ktorých notár rozhodnúť nemôže: vydanie rozhodnutia o začatí dedičského konania; žiadať o poskytnutie právnej pomoci v cudzine, ak z osobitného predpisu alebo medzinárodnej zmluvy, ktorou je Slovenská republika viazaná, vyplýva, že o poskytnutie právnej pomoci môže požiadať výlučne súd; rozhodnúť o vylúčení notára a jeho zamestnancov; rozhodnúť o zrušení rozhodnutia

⁷ Ustanovenie § 161 ods. 2 CMP vymenováva formou taxatívneho výpočtu rozhodnutia, o ktorých notár rozhodnúť nemôže, teda sa na ne nevzťahuje udelené poverenie, a v týchto veciach rozhodne súd.

⁸ KRAJČO, J. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov)*. Bratislava: Eurounion, 2016, s. 75.

o dedičstve, ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho.⁹

Podľa súčasnej právnej úpravy môže notár v dedičskom konaní rozhodovať len formou uznesenia.

Uznesenie vydané notárom musí obsahovať predpísané formálne a obsahové náležitosti. Obsahové náležitosti uznesenia vydaného notárom v dedičskom konaní sú širšie v porovnaní so všeobecnou právnou úpravou, ako by vyplývali z § 236 CSP. To znamená, že okrem všeobecných náležitostí, vyplývajúcich z uvedeného zákona, v uznesení súdu o prejednaní dedičstva je potrebné uviesť aj náležitosti predpokladané ustanovením § 164 CMP. Ide o osobitné náležitosti uznesenia, ktorými sú: konkrétne označenie súdu, ktorý notára poveril, označenie notára, ktorý uznesenie vydal, údaj o tom, že bol notár poverený v danej veci konať, označenie účastníkov a ich zástupcov, prípadne iných subjektov, označenie prejednávanej veci, výrok, odôvodnenie, poučenie o odvolaní, deň a miesto vydania uznesenia, podpis notára a odtlačok jeho úradnej pečiatky. Proti uzneseniu vydanému notárom ako súdnym komisárom je prípustné odvolanie (§ 69 CMP). Lehota na podanie odvolania je 5 dní od doručenia uznesenia. Odvolanie proti uzneseniu vydanému notárom sa podáva u notára, ktorý uznesenie vydal. Odvolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo podané v lehote na súde prvej inštancie, ktorý notára poveril, alebo na príslušnom odvolacom súde. Ak bolo odvolanie proti uzneseniu vydanému súdnym komisárom podané u notára, ktorý uznesenie vydal, notár bez zbytočného odkladu predloží odvolanie súdu prvej inštancie spolu so spisom. Ak bolo odvolanie proti uzneseniu vydanému súdnym komisárom podané na súde prvej inštancie alebo na odvolacom súde, súd bez zbytočného odkladu elektronickými prostriedkami upovedomí súdneho komisára a súčasne súdnemu komisárovi doručí odvolanie a vyzve ho na predloženie spisu súdu prvej inštancie.

3. Predbežné vyšetrenie

Inštitút predbežného vyšetrenia možno charakterizovať ako dôležitý a účinný prostriedok prípravy samotného priebehu dedičského konania a ako jeden zo základných predpokladov vydania vecne správneho rozhodnutia v tomto konaní.

⁹ V prípade, že je to potrebné, musí tieto úkony urobiť súd sám. Z toho vyplýva, že súd je sám povinný: vydať uznesenie o začatí konania; požiadať o poskytnutie právnej pomoci v cudzine, ak podľa osobitného zákona alebo medzinárodnej zmluvy o poskytnutie právnej pomoci môže požiadať len súd; rozhodnúť o tom, že notár alebo jeho zamestnanec je vylúčený podľa § 19 CMP; vydať rozhodnutie o zrušení rozhodnutia o dedičstve, ak sa dodatočne zistí, že poručiteľ žije, alebo ak bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho.

Účelom predbežného vyšetrenia je zistiť všetky potrebné informácie o okruhu dedičov, o majetku, prípadne dlhoch poručiteľa, ako aj skutočnosť, či niekto z dedičov nepotrebuje ustanoviť opatrovníka. Cieľom predbežného vyšetrenia je aj zisťovanie, či poručiteľ zanechal závet, vrátane zisťovania obsahu a stavu závetu. Preto podľa ustanovenia § 176 CMP notár bezodkladne vykoná vyšetrenie v evidencii, ktorá je vedená v Notárskom centrálnom registri závetov, či je v nej evidovaný závet poručiteľa, Listina o vydedení, alebo odvolanie týchto úkonov, alebo vyhlásenie o voľbe práva podľa osobitného predpisu a u ktorého notára je uložený.¹⁰ Podľa súčasnej právnej úpravy notár (súdny komisár) musí zisťovať stav a obsah závetu vždy, to znamená bez ohľadu na to, či je spísaný vo forme notárskej zápisnice alebo v inej forme, resp. či je registrovaný v Notárskom centrálnom registri, alebo nie.

Predbežné vyšetrenie má slúžiť ako základ prípravy na prejednanie dedičstva, preto je v tomto štádiu dôležité zistiť i ďalšie skutočnosti rozhodujúce pre ďalší postup v konaní. Pôjde predovšetkým o získanie dostatočných informácií na skúmanie procesných podmienok pri začatí konania, a to tak na strane účastníka, ako i na strane súdu. Súdny komisár na tento účel skúma, či je daná právomoc a následne miestna príslušnosť súdu, ktorý ho poveril. Ďalej súdny komisár skúma, či konaniu nebráni prekážka litispendencie a prekážka *res iudicata*.¹¹

Primárnym cieľom predbežného vyšetrenia je zistiť najmä všetky potrebné informácie o majetku, prípadne o dlhoch poručiteľa a o okruhu jeho dedičov. Na tento účel sa súdny komisár zameria v rámci predbežného vyšetrenia najmä na: zisťovanie, či poručiteľ zanechal závet, listinu o vydedení, vyhlásenie o voľbe práva alebo odvolanie týchto úkonov; zisťovanie dedičov, resp. účastníkov konania, prípadne preskúma skutočnosť, či niektorému z dedičov netreba ustanoviť opatrovníka; zisťovanie poručiteľovho majetku; zisťovanie, či nie je potrebné vykonať neodkladné úkony; eventuálne vykonáva iné úkony, ktorých potreba z konania vyplynie, a zisťuje ďalšie skutočnosti rozhodujúce pre ďalší postup v konaní.

¹⁰ Notársky centrálny register závetov je jednotný register pre celé územie Slovenskej republiky. Sú v ňom registrované všetky závety, listiny o vydedení, ako aj odvolania týchto úkonov, vyhlásenia o voľbe práva [podľa čl. 22 Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve], prípadne iné úkony *mortis causa*, ak sú spísané vo forme notárskej zápisnice, alebo ak sú uložené v notárskej úschove. Súčasťou registra sú nevyhlásené, ako aj vyhlásené listiny pre prípad smrti. Notársky centrálny register závetov obsahuje najmä meno, priezvisko, trvalé bydlisko, dátum narodenia a rodné číslo závetcu, údaj, ako bola preukázaná totožnosť závetcu, najmä druh a číslo platného dokladu totožnosti závetcu. Ak notár spíše formou notárskej zápisnice závet, listinu o vydedení, vyhlásenie o voľbe práva alebo odvolanie týchto úkonov, alebo ak prijme do notárskej úschovy súkromný (holografný alebo alografný) závet, zabezpečí bez zbytočného odkladu po vykonaní tohto úkonu jeho zaregistrovanie v Notárskom centrálnom registri závetov. V informácii pre Notársky centrálny register závetov uvedie, o akú listinu ide, dátum jej podpísania, meno, priezvisko, rodné číslo, dátum narodenia a údaj o trvalom pobyte účastníka (závetcu).

¹¹ SMYČKOVÁ, R.; ŠTEVČEK, M.; TOMAŠOVIČ, M.; KOTRECOVÁ, A. a kol. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017, s. 636.

Vzhľadom na to, že údaje, resp. informácie získané v rámci predbežného vyšetrenia sú východiskom pre ďalšie konanie, je inštitút predbežného vyšetrenia jedným z najdôležitejších úkonov v konaní o dedičstve a účinným prostriedkom prípravy samotného prejednávania dedičstva, preto je veľmi dôležité v každom konkrétnom konaní o dedičstve venovať tejto časti konania náležitú pozornosť.

Samotný spôsob obstarania všetkých poznatkov o majetku, prípadne o dlhoch poručiťa a o okruhu jeho dedičov, poprípade o ďalších skutočnostiach dôležitých pre ďalší postup v konaní volí súdny komisár podľa okolností konkrétneho prípadu, spravidla na ten účel predvolá a vypočuje v rámci predbežného vyšetrenia príbuzných poručiťa, prípadne iné osoby informované o osobných, rodinných a majetkových pomeroch poručiťa. Najčastejšie je takouto osobou ten, kto sa postaral o pohreb poručiťa. Po vypočutí takejto osoby súdny komisár podľa potreby a vlastného uváženia pokračuje v ďalšom zisťovaní všetkých potrebných informácií, ktoré sú rozhodujúce pre jeho ďalší postup v konaní. Súdny komisár ešte pred tým, ako predvolá osobu znalú pomerov poručiťa, vykoná šetrenie v evidencii, ktorá je vedená v Notárskom centrálnom registri závetov, či je v nej evidovaný závet poručiťa, listina o vydedení, vyhlásenie o voľbe práva alebo odvolanie týchto úkonov. Po ukončení predbežného vyšetrenia sa spíše zápisnica.

Už zo zápisnice po ukončení predbežného vyšetrenia bude zrejmé, či sa nevyžaduje vykonať niektoré z neodkladných úkonov, ktoré sú vymenované v § 179 CMP. Ak treba, urobí súdny komisár aj bez návrhu niektoré neodkladné úkony, vymenované v tomto ustanovení, a to napr. zabezpečí dedičstvo, resp. zabezpečí veci patriace do dedičstva, napr. zapečatením bytu alebo iných priestorov, zložením vecí do úschovy u notára, alebo u iného uschovávatľa. Vykoná súpis vecí na mieste samom, prípadne zverí veci osobnej potreby manželovi poručiťa alebo inému členovi domácnosti, alebo sa postará o predaj vecí, ktoré nemožno uschovať bez nebezpečenstva škody, alebo nepomerných nákladov. Ak sú potrebné úkony na zachovanie hodnôt dedičstva, ustanoví správcu dedičstva.

Z výsledkov šetrení v rámci predbežného vyšetrenia môže súdny komisár zistiť, či sa nevyžaduje zabezpečiť veci patriace do dedičstva. Ak je to potrebné, urobí to súdny komisár aj bez návrhu. Zmyslom zabezpečenia vecí patriacich do dedičstva je zabezpečiť dedičstvo pred prípadným odcudzením, poškodením, stratou alebo znehodnotením. Jednotlivé neodkladné úkony zabezpečenia dedičstva majú v zásade dočasný charakter, to znamená, že budú trvať len dovtedy, kým to bude vyžadovať konkrétna situácia.

Zabezpečenie dedičstva možno vykonať najmä: úschovou dedičstva u notára, ktorý koná ako súdny komisár (pôjde napr. o úschovu vecí nájdených pri súpise vecí patriacich do

dedičstva – peniaze, listiny, listinné cenné papiere a iné hnutelné veci);¹² úschovou, resp. uložením u uschovávateľa – ide najmä o veci, ktoré nemožno uschovať u notára v závislosti od ich povahy (napr. zbrane, strelivo, veci podliehajúce skaze a pod.); zverením vecí osobnej potreby manželovi poručiťľa alebo inému členovi domácnosti za predpokladu, že takáto osoba s tým súhlasí; zapečatením priestorov, napr. byt, dom, chatu – zapečatiť priestory je ale možné len pod podmienkou, že poručiťľ bol ich jediným užívateľom; zákazom výplaty z bankového účtu alebo vkladnej knižky; súpisom majetku poručiťľa na mieste samom – účelom je zaevidovať všetky veci, ktoré sa nachádzajú v priestore, kde mal poručiťľ svoje veci; ak mal poručiťľ pohľadávky, môže súd uložiť jeho dlžníkovi, aby ich prevzal do notárskej úschovy, pričom notárskou úschovou sa rozumie tzv. solačná úschova. Uloženie do notárskej úschovy má pre dlžníka účinky splnenia dlhu.¹³

Konkrétny spôsob zabezpečenia dedičstva zvolí súdny komisár, keďže v zákone sú upravené len demonštratívnym spôsobom v ustanovení § 180 CMP. Podrobná úprava uvedených spôsobov zabezpečenia dedičstva je obsiahnutá v § 100 a nasl. vyhlášky MS SR č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.

V prípade, ak sa na účely zabezpečenia dedičstva vyžaduje, aby bolo dedičstvo po dobu prebiehajúceho dedičského konania náležite, riadne a odborne spravované, keď by bez odbornej správy mohlo dôjsť k zníženiu alebo zániku majetkových hodnôt dedičstva na účely zachovania majetku poručiťľa, súd ustanoví správcu dedičstva. Úlohou správcu dedičstva je potom vykonávať všetky úkony na zachovanie hodnôt patriacich do dedičstva. Správcu dedičstva ustanovuje súd len na obdobie dedičského konania.

Problematicku s ohľadom na to, kto môže byť súdom ustanovený za správcu, aké sú práva a povinnosti správcu, rozsah a účel správy dedičstva, vznik a zánik funkcie správcu dedičstva bližšie upravuje § 182 až 186 CMP.

V ustanovení § 182 CMP zákon ako príklad vymenováva, koho má súd (súdny komisár) možnosť ustanoviť za správcu dedičstva. Zákon predpokladá, že takouto osobou bude najmä niekto z dedičov alebo z osôb blízkych poručiťľovi. Len v prípade, ak je predmetom dedenia podnik, notár má povinnosť ustanoviť za správcu osobu, ktorá má skúsenosť s vedením podniku. Výnimočne môže správcu dedičstva vykonávať aj notár, ktorý v takom prípade

¹² Pri úschove u súdneho komisára v dedičskom konaní nejde o úschovu podľa § 66 a nasl. zák. č. 323/1992 Z. z. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok), ale ide o úschovu podľa § 100 a nasl. vyhl. č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.

¹³ Pozri ustanovenie § 568 zákona č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov (Občiansky zákonník).

nekoná ako súdny komisár. Podmienkou ustanovenia správcu dedičstva je však súhlas osoby, ktorá má správu dedičstva vykonávať. Za správcu dedičstva možno ustanoviť aj štát, ale len v prípade, ak má dedičstvo pripadnúť štátu ako odúmrt'. V prípade, že bude za správcu ustanovený štát, ktorý konkrétny orgán štátu to bude, resp. kto koná za štát, bude vyplývať zo zákona č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu. O ustanovení správcu dedičstva rozhoduje súdny komisár uznesením. Uznesenie o ustanovení správcu dedičstva je účinné dorúčením uznesenia, ktorým bol správca dedičstva ustanovený, a od tohto momentu správca dedičstva vykonáva činnosti pri výkone správy. Z ustanovenia § 183 ods. 1 CMP vyplýva, že uznesenie musí obsahovať: určenie osoby správcu, účel, na ktorý bol správca vymenovaný, a vymedzenie rozsahu spravovaného majetku.

Základným účelom, ako už bolo uvedené, ustanovenia správcu je predovšetkým zachovanie hodnôt patriacich do dedičstva, preto musí správca vykonávať všetky úkony k tomu nevyhnutné. Na druhej strane správca dedičstva zodpovedá za škodu, ktorá jeho činnosťou prípadne vznikne.¹⁴ Predpokladanie vzniku jeho zodpovednosti za škodu je, že škoda vznikla na majetku patriacom do dedičstva, a to znížením jeho hodnoty, alebo nedošlo k zväčšeniu majetku porúčiteľa, a škoda, ktorá vznikla, je v príčinnej súvislosti s porušením povinností správcu dedičstva, pričom porušenie povinností správcu môže spočívať v jeho aktívnej činnosti, alebo aj jeho nečinnosti, keď bol pri správe majetku patriaceho do dedičstva povinný konať.

V priebehu konania zákon oprávňuje súdneho komisára, aby vyzval správcu dedičstva na predloženie správy o výkone svojej činnosti.

Správca dedičstva vykonáva svoju funkciu spravidla do právoplatného skončenia dedičského konania. Vo výnimočných prípadoch však možno správcu dedičstva zbaviť funkcie aj v priebehu konania, zákon totiž umožňuje v ustanovení § 185 CMP správcu dedičstva z dôležitých dôvodov zbaviť funkcie a ustanoviť nového správcu. Ak bol správca dedičstva zbavený funkcie, zákon ukladá správcovi riadne informovať nového správcu o skutočnostiach potrebných na riadny výkon funkcie správcu dedičstva a odovzdať mu všetky doklady.

¹⁴ Škodou sa vo všeobecnosti rozumie majetková ujma, ktorá je objektívne vyjadriteľná všeobecným ekvivalentom (peniazmi), ktorá sa prejaví na strane poškodeného vo forme zníženia majetkových hodnôt, alebo vo forme tzv. ušlého zisku, teda v dôsledku škodnej udalosti nedôjde k zväčšeniu majetkových hodnôt, hoci pri normálnom behu udalosti by k takému zväčšeniu došlo (pozri R 55/1971, R 27/1977, R 3/1984 Zbierky súdnych rozhodnutí a oznámení súdov). Rovnako Krajčo, J. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie)*. Bratislava: Eurounion, 2016, s. 190.

Funkcia správcu zanikne právoplatnosťou uznesenia, ktorým sa dedičské konanie končí, právoplatnosťou uznesenia o nariadení likvidácie dedičstva, ak súd rozhodne, že správca dedičstva vykonáva správu majetku aj počas likvidácie dedičstva.

Po skončení konania správca dedičstva predloží súdu konečnú správu o svojej činnosti. Následne notár (súdny komisár) rozhodne o odmene a náhrade hotových výdavkov správcu dedičstva, v prípade, ak je dedičov viac, platia tieto trovy podľa vzájomného pomeru ceny nadobudnutého dedičstva.

4. Zastavenie konania

Ak sa predbežným vyšetrením zistí, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok, súdny komisár uznesením zastaví konanie o dedičstve. Ak poručiteľ zanechal majetok nepatrnej hodnoty, alebo ak majetok poručiteľa nedosahuje výšku pri meraných nákladoch na pohreb, súdny komisár môže vydať majetok tomu, kto sa postaral o pohreb poručiteľa a konanie zastaviť.

Takto reaguje právna úprava na možné situácie, ktoré po predbežnom vyšetrení v rámci prípravy samotného prejednávania dedičstva môžu nastať. Ako už bolo uvedené, účelom predbežného vyšetrenia je najmä zistiť majetok (prípadne dlhy) poručiteľa a okruh dedičov. Existencia dedičstva tvorí základný hmotnoprávny predpoklad dedenia a majetok poručiteľa je jednou zo základných podmienok uskutočnenia dedičského konania, preto ak sa pri predbežnom vyšetrení zistí, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok, chýba teda jedna zo základných podmienok vzniku dedičského pomeru a uskutočnenia dedičského konania, a súd v takomto prípade konanie obligatórne zastaví.¹⁵ Konanie o dedičstve sa zastaví aj vtedy, ak poručiteľ zanechal iba dlhy.

Druhým dôvodom, ktorý spôsobí zastavenie konania, je prípad, keď sa v rámci predbežného vyšetrenia zistí, že poručiteľ síce zanechal majetok, ale tento je len nepatrnej hodnoty, alebo majetok poručiteľa nedosahuje ani len výšku primeraných nákladov spojených s pohrebom poručiteľa. V oboch týchto prípadoch ho môže notár (ako súdny komisár) vydať tomu, kto sa postaral o pohreb poručiteľa, a konanie o dedičstve zastaviť.

Ak nastane situácia, že ten, kto sa postaral o pohreb, s prevzatím nesúhlasí, alebo ak je sporné, kto sa o pohreb postaral, potom sa majetok (napriek tomu, že je nepatrný) prejedná ako

¹⁵ Pre úplnosť je potrebné konštatovať v súvislosti s prípadmi zastavenia konania, že okrem dôvodu nemajetnosti poručiteľa, prípadne nízku majetnosť poručiteľa, dôvodom, ktorý spôsobí zastavenie konania môže byť aj prípad, že vec nie je právoplatne skončená, a zistí sa, že poručiteľ žije, alebo bolo zrušené jeho vyhlásenie za mŕtveho. V takomto prípade by išlo o nedostatok základnej podmienky dedenia – objektívnej právnej skutočnosti.

dedičstvo. O zastavení konania z uvedených dôvodov rozhoduje súd (súdny komisár) uznesením o zastavení konania s osobitným spôsobom doručovania. Takéto uznesenie sa doručuje účastníkom konania, ktorí sú známi a ktorých pobyt je známy.

Ak sa konanie neskončilo rozhodnutím o zastavení z dôvodov, že pri pred bežnom vyšetrení súdny komisár zistil, že poručiteľ nezanechal žiadny majetok, resp. ak poručiteľ zanechal majetok len nepatrnej hodnoty, bude nasledovať druhá fáza dedičského konania – vlastné prejednanie dedičstva.

Záver

Platná právna úprava konania o dedičstve vychádza z ustanovení Občianskeho zákonníka, podľa ktorého sa dedičstvo nadobúda smrťou poručiteľa (§ 460 OZ). Prostredníctvom dedičského konania sa tak uvádzajú do života hmotnoprávne ustanovenia dedičského práva. Dedenie má totiž svoju hmotnoprávnu, ale aj procesnoprávnu stránku, preto aj z hľadiska celkovej právne úpravy rozlišujeme dedičské právo hmotné a dedičské právo procesné. Dedičské právo procesné upravuje postup súdu, notára ako súdneho komisára, ako aj účastníkov v dedičskom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov dedičov a rešpektovaná posledná vôľa poručiteľa.

Inými slovami to znamená, že napriek tomu, že kontinuita prechodu vlastníctva z poručiteľa na dediča okamihom smrti poručiteľa vyplýva z § 460 OZ, dedičskoprávnu postupnosť nemožno realizovať bez dedičského konania.

Konaním o dedičstve sa rozumie súbor úkonov, ktorými sa zisťuje okruh dedičov, delačné dôvody, podiely dedičov na dedičstve, ďalej stav aktív a pasív dedičstva a v prípade úmrtia fyzickej osoby alebo vyhlásenia za mŕtvu, a na to nadväzujúca realizácia dedičstva, to je vyporiadanie poručiteľových povinností a záväzkov a rozdelenie práv a vecí, tvoriace aktíva dedičstva do dispozície dedičov.

Konanie o dedičstve má dve základné štádiá. Prvým štádiom je zisťovanie okruhu dedičov, majetku poručiteľa a jeho dlhov, a ak poručiteľ zanechal závet, zisťuje sa v tomto štádiu aj jeho stav a obsah. Druhým štádiom je vlastné prerokovanie a rozhodnutie o dedičstve.

V predloženom príspevku sme sa snažili poukázať na možné spôsoby samotného začatia tohto konania a na priebeh prvého štádia konania o dedičstve so zameraním sa na priebežné vyšetrenie.

Súd konanie o dedičstve začne aj bez návrhu, len čo sa od príslušného orgánu štátnej správy povereného vedením matrik dozvie, že niekto zomrel alebo bol vyhlásený za mŕtveho.

Súd potom poverí notára vykonaním dedičského konania. Úkony súdu v konaní o dedičstve potom už vykonáva notár ako súdny komisár.

V priebehu predbežného vyšetrenia sa po skúmaní procesných podmienok získavajú údaje potrebné na posúdenie dedičského práva a zistenie okruhu dedičov, poručiteľovho majetku a jeho dlhov. Ak poručiteľ zanechal závet, zistí sa jeho stav a obsah. Tieto úkony už vykonáva notár poverený súdom ako súdny komisár. Pokiaľ poručiteľ nezanechal majetok alebo zanechal majetok len nepatrnej hodnoty, je vydaný tomu, kto sa postaral o pohreb. Súd potom konanie zastaví.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

BREZOVSKÁ, M. Postup súdneho komisára pri registrácii závetu do zbierky vyhlásených závetov. In. *Ars Notaria*. 2012, č. 2, s. 15–16.

FARKAŠOVSKÝ, J.; KOVÁCS, K.; KOVÁČ, M.; PAVLOVIČ, M. *Notársky poriadok. Komentár a súvisiace predpisy*. Bratislava: Iura Edition, 2009.

HRUŠKOVIČOVÁ, E. O problematike dedičského práva. In. *Justičná revue*, roč. 43, č. 8–9, 1991, s. 10–12.

KOVÁCS, K. Závety a postup notára. In. *Ars Notaria*, 2003, č. 3, s. 8–16.

KRAJČO, J. *Konanie o dedičstve (cezhraničné dedenie). Príručka pre notárov a dedičov (s judikatúrou súdov)*. Bratislava: Eurounion, 2016.

MAZÁK, J. *Základy občianskeho procesného práva*. Bratislava: Iura Edition, 2002.

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve.

SMYČKOVÁ, R.; ŠTEVČEK, M.; TOMAŠOVIČ, M.; KOTRECOVÁ, A. a kol. *Civilný mimosporový poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2017.

ŠTEVČEK, M.; FICOVÁ, S. a kol. *Občiansky súdny poriadok. Komentár*. I. diel. 2. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2012.

ŠTEVČEK, M.; FICOVÁ, S.; BARICOVÁ, J.; MESIARKINOVÁ, S.; BAJÁNKOVÁ, J.; TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016.

ŠVIDROŇ, J. *Občianske právo hmotné*. I. diel, 3. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2006.

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky zo dňa 6. 2. 2019, sp. zn. PL. 12/2019.

VALOVÁ, K. a kol. *Notársky poriadok. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2016.

VALOVÁ, K.; HAMARA, J. Dedičské konanie po novom. In. *Ars Notaria*, 2015, č. 1, s. 12–17.

VOJČÍK, P. *Občianske právo hmotné*. II. diel. Košice: Univerzita P. J. Šafárika, 2006.

Vyhláška č. 543/2005 Z. z. o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné sudy, krajské sudy, Špeciálny súd a vojenské sudy.

Zákon č. 323/1992 Z. z. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok).

Zákon č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov (Občiansky zákonník).

TROVY KONANIA V SLOVENSKOM CIVILNOM PROCES: MEDZI PRÁVNOU ISTOTOU A SPRAVODLIVOSŤOU

COSTS OF LITIGATION IN SLOVAK CIVIL PROCEEDINGS – BETWEEN LEGAL CERTAINTY AND EQUITY

Alexandra Löwy¹

Zuzana Mlkv Illov²

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na analýzu nedostatkov prvnejpravy trov konania v slovenskom civilnom procese. V rámci príspevku sú identifikovn problematick aspekty rozhodovania o trovách, ktor v praxi vedú k paradoxným a neraz nespravodlivým dôsledkom. Osobitnas je venovn empirickému vyhodnoteniu dotazníkového prieskumu uskutočneného medzi advokátmi, ktorého cieľom bolo zistiť ich skúsenosti a názory na sasn prvnupravu trov konania. Zistenia z praxe sú konfrontovn s teoretickými vychodiskami,o umozňuje formulovnvrhy de lege ferenda smerujúce k efektvnejiemu a spravodlivejiemu modelu rozhodovania o trovách konania.

Kov slová

Trovy konania, civiln proces, spravodliv proces, prvnaprava

Abstract

The paper focuses on the analysis of shortcomings in the legal regulation of litigation costs in Slovak civil procedure. Particular attention is given to problematic aspects of cost allocation, which in practice often lead to paradoxical and, at times, unjust outcomes for the parties involved. An empirical section of the paper presents the results of a survey conducted among attorneys, aimed at identifying their experiences and opinions regarding the existing regulation of litigation costs. The findings are compared with theoretical considerations, which allows the authors to formulate de lege ferenda proposals aimed at a more efficient and fairer model of cost adjudication.

Keyword

Litigation costs, civil procedure, fair trial, legal regulation

¹ prof. JUDr. Alexandra Lwy, PhD., profesorka, Katedra obianskeho práva, Prvnick fakulta Univerzity Komenského v Bratislave.

² doc. JUDr. Zuzana Illov Mlkv, PhD., docentka, Katedra prvnch dejín a komparistiky, Prvnick fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Úvod

Úprava trov konania predstavuje odbornou verejnosťou často kritizovaný prvok slovenského civilného procesu. Hoci ide o zdanlivo okrajovú otázku, rozhodovanie o trovách má zásadný význam pre realizáciu princípu spravodlivého procesu a rovnosti strán sporu. V praxi sa opakovane prejavujú viaceré neuralgické body právnej úpravy, ako aj nejednotnosť postupov, či rozhodovania, čo spôsobuje nepredvídateľnosť súdnych rozhodnutí. Cieľom príspevku je kritická analýza súčasnej právnej úpravy trov konania aj v interakcii s názormi advokátov pôsobiacich v praxi, identifikácia problematických aspektov a vyhodnotenie potreby systematickej revízie v záujme posilnenia konzistentnosti a predvídateľnosti rozhodovacej praxe.

Do prieskumu realizovaného medzi advokátmi s cieľom zistiť ich spokojnosť so súčasnou právnou úpravou trov konania sa zapojilo 67 respondentov, ktorí identifikovali najmä nasledovné aplikačné problémy:

1. Dĺžka konania medzi právoplatnosťou rozhodnutia a vydaním uznesenia o trovách

Až **78 %** oslovených advokátov považuje za najzávažnejší problém súčasnej právnej úpravy dlhý časový odstup medzi právoplatným skončením veci a vydaním uznesenia o trovách konania. Takmer **30 %** respondentov uviedlo, že im je uznesenie o trovách doručené až po **šiestich až deviatich mesiacoch** od právoplatného skončenia veci, zatiaľ čo približne **28 %** advokátov uviedlo interval **troch až šiestich mesiacov**. Dĺžku **deväť až dvanásť** mesiacov označilo **19 %** oslovených a **viac ako dvanásť mesiacov** približne **8 %** respondentov. So skutočne rýchlym vydaním uznesenia, teda **do troch mesiacov** od právoplatného skončenia veci, má skúsenosť len **15 %** advokátov.

Je zrejmé, že dĺžka rozhodovania o trovách konania so sebou prináša viacero praktických rizík. Okrem zvyšovania právnej neistoty a oddialenia momentu, keď sa úspešnej sporovej strane vrátia náklady vynaložené na vedenie sporu, vytvára aj priestor pre špekulatívne konanie neúspešnej sporovej strany. Tá môže v období medzi právoplatným skončením veci a vydaním uznesenia o trovách podniknúť kroky smerujúce k zmareniu budúcej vymožitelnosti priznanej pohľadávky. Pokiaľ je neúspešnou stranou sporu právnická osoba, dlhé obdobie medzi právoplatným skončením veci a vydaním uznesenia o trovách jej poskytuje priestor na účelové prevody alebo odčerpávanie majetku, čím sa v praxi zmárí možnosť uspokojenia

nároku úspešnej strany. Takéto konanie sa pritom odohráva ešte v čase, keď voči tejto strane formálne neexistuje žiadna priznaná ani vykonateľná pohľadávka, keďže rozhodnutie o výške trov konania nebolo doposiaľ vydané.

Riešenie uvedeného problému by mohlo spočívať v **zavedení zákonnej lehoty** na vydanie uznesenia o trovách konania zo strany vyšších súdnych úradníkov, ktorá by prispela k zvýšeniu rýchlosti a predvídateľnosti rozhodovania. Alternatívne sa ako vhodné javí zvážiť návrat k modelu, v rámci ktorého by súd v rozhodnutí vo veci samej – bez ohľadu na typ konania – rozhodol nielen o samotnom nároku na náhradu trov konania, ale aj o ich konkrétnej výške. Ako kompromisné riešenie sa javí model, podľa ktorého by súd bol povinný v jednoduchých veciach rozhodnúť o konkrétnej výške priznanej náhrady trov už priamo v rozhodnutí vo veci samej, pričom dvojfázový spôsob rozhodovania o trovách by sa uplatnil výlučne v osobitne zložitých prípadoch, najmä ak je vyčíslenie trov konania skutkovo alebo právne náročné.

Významný potenciál na zrýchlenie a zefektívnenie rozhodovania o trovách konania možno vidieť aj v systematickom a jednotnom využívaní špecializovaných nástrojov umelej inteligencie pri ich výpočte. Ide najmä o prípady, v ktorých je určenie výšky trov založené na aplikácii tarifných sadzieb, počte úkonov právnej služby, percentuálnom úspechu vo veci alebo zákonom stanovených paušálnych náhradách. Takéto výpočty majú prevažne matematicko-formálny charakter a ich automatizácia by nezasahovala do samotného hodnotiaceho uváženia súdu, ale týkala by sa technickej stránky spracovania údajov. Implementácia jednotného, centrálne nastaveného algoritmu by mohla výrazne skrátiť čas potrebný na vyčíslenie trov, odbremeniť vyšších súdnych úradníkov od rutinných výpočtov a zároveň minimalizovať riziko aritmetických alebo metodických pochybení. Súčasne by sa tým prispelo k zjednoteniu aplikačnej praxe na celoslovenskej úrovni, keďže výpočty by vychádzali z rovnakých vstupných parametrov a identickej metodiky. Takýto model by však musel byť sprevádzaný transparentnosťou použitých algoritmov, možnosťou súdnej kontroly a zachovaním rozhodovacej autonómie sudcu. Umelá inteligencia by nemala nahrádzať rozhodovaciu činnosť súdu, ale slúžiť ako podporný nástroj, ktorý zvyšuje efektívnosť, presnosť a predvídateľnosť rozhodovania o trovách konania.

2. Neaktuálnosť sadzieb pre výpočet tarifnej odmeny advokáta

Jednou z najčastejších výhrad advokátov vo vzťahu k trovám konania je **neprimerane nízka výška priznávaných trov**, ako aj skutočnosť, že ich **výška sa dlhodobo nijako neaktualizuje**. Súčasná právna úprava tarifnej odmeny advokáta za zastupovanie v civilnom

konaní je obsiahnutá vo vyhláske Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb, vydanej 10. novembra 2004. Od jej prijatia nedošlo k žiadnemu zvýšeniu sadzieb tarifnej odmeny. Jedinou zmenou bolo ich prepočítanie zo slovenskej meny na euro podľa novely zákona č. 557/2008 Z. z., bez akéhokoľvek reálneho navýšenia.

Kritika odbornej verejnosti smeruje predovšetkým k tomu, že dlhodobé „zakonzervovanie“ výšky tarifnej odmeny nereflektuje základné ekonomické faktory, akými sú inflácia, rast životných nákladov či opakované zvyšovanie minimálnej mzdy. V dôsledku toho sa reálna hodnota tarifnej odmeny postupne znižuje, čím sa oslabuje primeranosť odmeňovania advokátov a narúša sa rovnováha medzi nákladmi právneho zastúpenia a ich následnou kompenzáciou v rámci rozhodovania o trovách konania.

Takto zastaraná právna úprava teda **každoročne znižuje hodnotu právnej služby** a zároveň deformuje pomer medzi skutočne vynaloženým úsilím advokáta a finančnou náhradou, ktorú možno v rámci trov konania uplatniť. V dôsledku toho dochádza k oslabeniu funkcie náhrady trov konania ako prostriedku spravodlivej kompenzácie úspešnej strany. Absencia pravidelnej valorizácie odmien advokátov tak vyvoláva otázky aj z hľadiska ústavného princípu spravodlivého procesu a rovnosti zbraní medzi stranami sporu.

Ako možné riešenie sa javí zavedenie zákonného mechanizmu **pravidelnej valorizácie tarifnej odmeny advokáta**, viazaného napríklad na index spotrebiteľských cien alebo na vývoj minimálnej mzdy. Takýto model by zabezpečil automatickú a predvídateľnú úpravu sadzieb bez potreby ad hoc legislatívnych zásahov. Alternatívne by bolo možné zakotviť **povinnosť** Ministerstva spravodlivosti SR periodicky **prehodnocovať výšku tarifných sadzieb v zákonom stanovenej lehote**, napríklad každé dva až tri roky, s cieľom zachovať ich reálnu hodnotu a primeranosť vo vzťahu k ekonomickým podmienkam.

3. Rozhodovanie o čiastočnom späťvzatí žaloby až v rozhodnutí v veci samej

Podľa § 145 ods. 2 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok (ďalej len „CSP“) rozhoduje súd o čiastočnom späťvzatí žaloby až v rozhodnutí vo veci samej. Takto koncipovaná právna úprava spôsobuje v praxi viaceré problémy pri rozhodovaní o trovách konania, najmä v nasledujúcich situáciách:

Situácia A: V prípade ak dôjde k čiastočnému späťvzatiu žaloby, v dôsledku ktorého sa **zniži výška žalovanej sumy**, súdy pri výpočte trov konania spravidla vychádzajú **zo sumy**

pôvodne uplatneného nároku, a to aj pri úkonoch právnej služby vykonaných po doručení späťvzatia súdu. Súd argumentujú tým, že konanie až do rozhodnutia vo veci samej formálne prebieha o pôvodnom nároku, keďže o späťvzatí žaloby sa rozhoduje až v konečnom rozhodnutí.

Situácia B: V prípade, ak žalobca **žaluje dvoch žalovaných a voči žalovanému v 2. rade vezme žalobu späť už na začiatku konania**, súd o zastavení konania voči žalovanému v 2. rade rozhodne až v rozhodnutí vo veci samej. Ak je žalobca napokon v spore neúspešný, súdy často priznávajú nárok na náhradu trov konania aj žalovanému v 2. rade, pričom odôvodňujú svoj postup tým, že konanie voči nemu bolo zastavené až rozhodnutím vo veci samej.

Obdobná situácia nastane aj v prípade, **keď žalovaný podá vzájomnú žalobu, ktorú následne vezme späť**. Súd o zastavení konania vo vzťahu k vzájomnej žalobe rozhodne až v konečnom rozhodnutí a prizná náhradu trov konania úspešnej strane, vrátane trov vzniknutých aj po späťvzatí vzájomnej žaloby.

Ako príklad možno uviesť uznesenie Okresného súdu Trenčín sp. zn. NM-5C/23/2019 – 566, v ktorom súd priznal náhradu trov konania vzťahujúcich sa k vzájomnej žalobe aj za obdobie po jej späťvzatí, hoci v tom čase už nebola predmetom pojednávania. Sťažnosť žalovaných proti tomuto postupu bola uznesením Okresného súdu Trenčín sp. zn. NM-5C/23/2019 zo dňa 24. januára 2024 zamietnutá, pričom súd v odôvodnení uviedol, že o zastavení konania o vzájomnej žalobe rozhodol až v rozsudku vo veci samej, a preto bolo správne, že do výpočtu trov boli zahrnuté všetky úkony až do právoplatnosti rozhodnutia vo veci samej.³

³ Uznesenie Okresného súdu Trenčín, sp. zn.: NM-5C/23/2019 zo dňa 24. januára 2024, kde sudkyňa v odôvodnení uviedla, že: „O zastavení vzájomného návrhu žalovaných rozhodol okresný súd až v rozsudku zo dňa 01.06.2022, teda v rozhodnutí vo veci samej. Žalovaní procesne zavinili zastavenie konania o vzájomnej žalobe, preto Krajský súd v Trenčíne rozsudkom č. k. 5Co/123/2022-551 zo dňa 20.09.2023 rozhodol, že žalobcovia majú nárok na náhradu trov konania voči žalovaným vo vzťahu k vzájomnej žalobe žalovaných vo výške 100%. Žalobcom patrí nárok na náhradu trov konania, ktoré vznikli v časovom úseku od podania vzájomnej žaloby do právoplatnosti rozhodnutia o vzájomnej žalobe. Výšku náhrady trov konania tak, ako bola uvedená v uznesení č. k. NM-5C/23/2019-566 zo dňa 18.10.2023 považuje súd za správnu, preto sťažnosť žalovaných ako nedôvodnú zamietol.“

Tento problém právnej úpravy by sa dal eliminovať tým, ak by súdy o čiastočnom späťvzatí žaloby alebo o späťvzatí vzájomne žaloby už v priebehu konania po doručení tohto procesného úkonu stranou sporu a nie až v právoplatnom rozhodnutí vo veci samej.

4. Rozdielnosť v postupe súdov pokiaľ ide o zasielanie výzvy na vyčíslenie trov konania

Opakujúcou sa výhradou právnej praxe je aj **nejednotnosť postupu súdov pokiaľ ide o postup pri vyčísľovaní trov konania**. Zatiaľ čo niektoré súdy doručujú strane sporu výzvu na vyčíslenie trov konania, na základe ktorej má strana sporu možnosť vyčíslieť si aj prípadné cestovné náhrady a zaslať k tomu príslušné podklady (technický preukaz vozidla), iné súdy výzvu nezasielajú.

Postup, pri ktorom súdy nevyzývajú strany sporu na vyčíslenie trov konania, je v judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky považovaný za súladný so zákonom. Ústavný súd opakovane konštatoval, že súd nie je povinný strany osobitne vyzývať na vyčíslenie trov konania, keďže táto povinnosť vyplýva priamo z procesných predpisov a účastník (strana sporu) si musí uplatniť trovy konania riadne a včas z vlastnej iniciatívy. Z odôvodnenia uznesenia Ústavného súdu SR sp. zn. IV. ÚS 77/2019-12 zo dňa 7. februára 2019 vyplýva, že o trovách konania rozhoduje súdny úradník na základe skutočností, ktoré vyšli najavo v priebehu konania. Je preto výlučne vecou strany sporu, aby z vlastnej iniciatívy preukázala všetky skutočnosti potrebné na určenie konkrétnej výšky trov konania. Konajúci súd pritom prihliada iba na údaje obsiahnuté v súdnom spise, keďže mu zo žiadneho zákonného ustanovenia nevyplýva povinnosť vyzývať stranu na vyčíslenie náhrady trov alebo na predloženie doplňujúcich dokladov, ako napríklad fotokópie technického preukazu na preukázanie cestovných nákladov. Ak teda súd neprizná náhradu cestovného z dôvodu, že strana sporu nepreukázala oprávnenosť vyúčtovanej sumy relevantnými dôkazmi, nejde o postup v rozpore so zákonom ani s princípmi spravodlivého procesu.

Hoci povinnosť súdu vyzvať stranu sporu na vyčíslenie trov konania nie je zákonom výslovne ustanovená a absencia takejto výzvy je v súlade so zákonom aj s judikatúrou Ústavného súdu SR, z hľadiska aplikačnej praxe by bolo žiaduce odstrániť existujúcu nejednotnosť v postupe súdov. Súčasný stav, keď niektoré súdy výzvy na vyčíslenie trov zasielajú a iné nie, vytvára právnu neistotu a nerovnosť v prístupe, čo je v rozpore s požiadavkou predvídateľnosti a jednotnosti súdneho rozhodovania a postupu súdov.

5. Otázka náhrady trov sťažnostného konania proti uzneseniu o náhrade trov konania

Pre aplikačnú prax je rozhodne zaujímavou aj otázka, či možno priznať náhradu trov sťažnostného konania, t. j. priznať náhradu trov konania vedeného proti uzneseniu o náhrade trov konania. Takýto procesný úkon si nepochybne vyžaduje odbornú činnosť a čas advokáta, avšak súčasná právna úprava neumožňuje priznanie trov za tieto úkony, keďže ide o konanie, ktoré prebieha až po právoplatnom skončení veci samej. Podľa § 251 CSP možno totiž priznať len náhradu výdavkov, ktoré **vznikli v konaní**. Časový interval, v rámci ktorého musia vzniknúť výdavky, ktoré si možno uplatniť náhradou trov konania je ohraničený začatím konania podľa § 156 CSP a právoplatnosťou súdneho rozhodnutia, ktorým sa konanie končí⁴. Súčasne z ustanovení § 262 ods. 1 CSP, § 396 CSP a § 453 CSP vyplýva, že súd rozhoduje len o nároku na náhradu trov konania na súde prvej inštancie, odvolacieho a dovolacieho konania. Na druhej strane nemožno opomenúť ani skutočnosť, že podanie sťažnosti proti uzneseniu o náhrade trov konania si v praxi vyžaduje odborné spracovanie, právnu argumentáciu, rešerš judikatúry a časovú investíciu advokáta porovnateľnú s inými procesnými úkonmi, za ktoré sa štandardne priznáva náhrada trov konania.

Táto otázka predstavuje v právnej praxi opakovaný problém, ktorý bol súdmi rozhodovaný nejednotne. Nateraz zjednocujúci pohľad prinieslo plenárne rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky PLz. ÚS 2/2024 zo dňa 08.12.2024⁵, v zmysle ktorého **súdy nemajú právomoc rozhodovať o náhrade trov v prípadoch, keď ide o sťažnosti proti**

⁴ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., MESIARKINOVÁ, S., BAJÁNKOVÁ, J., TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 893.

⁵ V rozhodnutí Ústavného súdu Slovenskej republiky PLz. ÚS 2/2024 zo dňa 08.12.2024 vyplýva, že: *I. V rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a s právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd je právny názor, podľa ktorého sudca súdu prvej inštancie pri rozhodovaní o sťažnosti podľa § 239 Civilného sporového poriadku proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka podľa § 262 ods. 2 Civilného sporového poriadku o výške náhrady trov konania má právomoc rozhodnúť aj o náhrade trov, ktoré stranám vznikli v súvislosti s rozhodovaním o sťažnosti proti uzneseniu vyššieho súdneho úradníka o výške náhrady trov konania.*

II. Právomoc rozhodnúť o trovách sťažnostného konania nemožno vyvodiť ani z § 251 CSP, podľa ktorého trovy konania sú všetky preukázané, odôvodnené a účelne vynaložené výdavky, ktoré vzniknú v konaní v súvislosti s uplatňovaním alebo bránením práva. Toto ustanovenie nemožno vykladať bez vzťahu k ustanoveniam § 262 ods. 1 CSP, § 396 CSP a § 453 CSP, z ktorých vyplýva, že sa rozhoduje len o nároku na náhradu trov konania na súde prvej inštancie, odvolacieho a dovolacieho konania. Vo vzťahu k iným čiastkovým a vedľajším postupom všeobecných súdov, ktorým je aj rozhodovanie o výške náhrady trov konania, zákon neustanovuje ich právomoc rozhodovať o výške náhrady trov konania. Z dikcie CSP „všetky... výdavky“ nemožno vyvodiť, že akýkoľvek výdavok či iný náklad strany sporového konania musia byť nahradené ako trovy konania. Práve naopak. K náhrade trov konania možno pristúpiť len v zákonom jasne ustanovených situáciách (skončenie konania na súde prvej inštancie, pri rozhodnutí odvolaní alebo o dovolaní) a len v ich procesnom priestore sa, rešpektujúc čl. 51 ods. 1 ústavy, možno domáhať náhrady „všetkých“ výdavkov spĺňajúcich kvality normované v § 251 CSP.

uzneseniam vyšších súdnych úradníkov o trovách konania. Sťažnosť je prostriedkom procesnej obrany, nie opravný prostriedok, a preto akékoľvek procesné úkony súvisiace so sťažnosťami (napr. právne zastupovanie pri sťažnostiach) sú považované za výdavky, ktoré si strany znášajú samostatne. Rozhodovanie o trovách má zostať iba v hlavných štádiách konania (t. j. prvá inštancia, odvolanie, dovolanie). Rozšírenie právomoci okresných súdov na rozhodovanie o náhrade trov je podľa názoru Ústavného súdu SR v rozpore so základným právom na súdnu ochranu podľa ústavy a spravodlivý proces podľa Dohovoru.

Hoci uvedený výklad prispel k zjednoteniu aplikačnej praxe, vyvoláva pochybnosti z hľadiska materiálnej spravodlivosti. Sťažnostné konanie si nepochybne vyžaduje kvalifikovanú právnu argumentáciu a odborné pôsobenie advokáta, pričom jeho výsledok môže mať pre klienta zásadný majetkový význam. Absolútne vylúčenie náhrady nákladov vynaložených na jeho vedenie preto pôsobí formalisticky a oslabuje princíp plnej a efektívnej kompenzácie úspešnej strany.

6. Rozdielny prístup k trovám tlmočenia a trovách prekladu

Podľa ustanovenia §155 ods. 1 CSP má každý právo konať v jazyku, ktorému rozumie. S prihliadnutím na povahu a okolnosti veci príberie súd tlmočníka. Podľa ods. 3 trovy tlmočenia podľa odseku 1 znáša štát. Na trovy prekladu sa použijú ustanovenia o trovách konania podľa šiestej hlavy druhej časti tohto zákona.

Nie je celkom zrejмый dôvod na odlišnú právnu úpravu trov tlmočenia a trov prekladu. Ak strana sporu neovláda slovenský jazyk, sú obe tieto služby nevyhnutné na zabezpečenie výkonu jej základného procesného práva – konať pred súdom v jazyku, ktorému rozumie. Súdne konanie pritom zahŕňa nielen ústnu časť (pojednávanie), ale aj písomnú komunikáciu, v rámci ktorej sú preklady neoddeliteľnou súčasťou zabezpečenia porozumenia obsahu procesných úkonov a rozhodnutí.

V praxi v dôsledku tejto právnej úpravy dochádza k absurdnej situácii⁶, že prekladateľ, ktorého do konania ustanoví súd na zabezpečenie realizácie práva strany sporu konať v jazyku, ktorý rozumie, je často nútený domáhať sa náhrady trov za preklady voči neúspešnej strane

⁶ Ako príklad možno uviesť uznesenie Okresného súdu Trenčín zo dňa 9. októbra 2025, sp. zn. NM-10C/28/2023, ktorým súd priznal prekladateľovi ustanovenému do konania odmenu za prekladateľské úkony vo výške 2 193,86 EUR, pričom povinnosť na jej úhradu bola uložená žalovanému. Ten bol v čase rozhodovania nemajetnou osobou, ktorá krátko predtým prešla osobným bankrotom, čo v praxi viedlo k faktickej nevyhnutnosti priznanej pohľadávky.

sporu. V prípadoch, keď táto strana svoju povinnosť dobrovoľne nesplní, musí tlmočník či prekladateľ iniciovať exekučné konanie na vymożenie svojho nároku.

S ohľadom na skutočnosť, že štát je povinný zabezpečiť realizáciu práva strany sporu konať v jazyku, ktorému rozumie, bolo by vhodnejšie, aby trovy tlmočenia aj trovy prekladu znášal štát.

7. Nepriznávanie náhrady trov za porady s klientami

Jedným z problematických aspektov právnej úpravy trov konania v slovenskom civilnom procese je aj nepriznávanie náhrady trov za porady s klientom. Hoci porada s klientom tvorí neoddeliteľnú a často kľúčovú súčasť výkonu advokácie, súdna prax tieto úkony pomerne častokrát nepovažuje za samostatne odmeňované v rámci rozhodovania o náhrade trov konania. Podľa ustálenej rozhodovacej praxe⁷ nemožno každú komunikáciu medzi stranou sporu a jej právnym zástupcom automaticky kvalifikovať ako samostatnú a účelne vynaloženú poradu s klientom v zmysle § 251 CSP. Ďalšie porady s klientom (okrem prvej konzultácie, ktorá je súčasťou prípravy a prevzatia zastúpenia) sú účelné iba za situácie, ak v konaní dôjde k mimoriadnym okolnostiam, ktoré si advokát a klient potrebujú ozrejmiť a prekonzultovať.

V rozhodovacej praxi súdov sa opakované porady s klientom často nepovažujú za úkony, za ktoré by bolo možné priznať náhradu trov konania. Porada s klientom má pritom zásadný význam pre kvalitu a efektívnosť právneho zastúpenia. Práve počas nej advokát získava podklady potrebné pre formulovanie žalobných tvrdení, vyhodnocuje dôkazy, určuje stratégiu procesného postupu a pripravuje klienta na účasť na pojednávaní alebo na výsluch. V mnohých prípadoch ide o opakované, časovo náročné konzultácie, ktoré sú nevyhnutné pre riadny výkon právnej služby a ochranu práv klienta.

Záver

Otázka trov konania nemožno redukovať na technickú alebo sekundárnu súčasť civilného procesu. Rozhodovanie o trovách má priamy dopad na reálnu dostupnosť súdnej ochrany, ochotu strán domáhať sa svojich práv a celkovú dôveru v justičný systém. Ak právna

⁷ Napríklad rozhodnutie Ústavného súdu SR, sp. zn: II. ÚS 264/2025 zo dňa 14. mája 2025.

úprava nedokáže zabezpečiť primeranú a predvídateľnú kompenzáciu úspešnej strany, oslabuje sa tým nielen princíp rovnosti zbraní, ale aj materiálne chápanie spravodlivého procesu.

Vykonaná stručná analýza právnej úpravy trov konania v slovenskom civilnom procese poukazuje na viaceré systémové nedostatky, ktoré majú zásadný vplyv na spravodlivosť, efektívnosť a predvídateľnosť súdneho rozhodovania. Zistené aplikačné problémy – od dlhého rozhodovania o trovách, cez neaktualizované sadzby tarifnej odmeny advokátov, až po nejednotnosť postupov súdov – potvrdzujú potrebu otvorenia diskusie nad určitými zmenami v tejto právnej úprave. Cieľom týchto zmien by malo byť posilnenie právnej istoty, proporcionality a jednotnosti rozhodovania. Účinná a spravodlivá úprava trov konania je totiž nevyhnutným predpokladom dôveryhodného a funkčného civilného súdnictva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

ŠTEVČEK, M. – FICOVÁ, S. – BARICOVÁ, J. – MESIARKINOVÁ, S. – BAJÁNKOVÁ, J. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2016. 1544 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

Okresný súd Trenčín, uznesenie sp. zn. NM-5C/23/2019 – 566.

Okresný súd Trenčín, uznesenie sp. zn. NM-5C/23/2019 zo dňa 24. januára 2024.

Okresného súdu Trenčín, uznesenie sp. zn. NM-10C/28/2023 zo dňa 9. októbra 2025.

Ústavný súd Slovenskej republiky, uznesenie sp. zn. IV. ÚS 77/2019-12 zo dňa 7. februára 2019.

Ústavný súd Slovenskej republiky, plenárne rozhodnutie sp. zn. PLz. ÚS 2/2024 zo dňa 8. decembra 2024.

Ústavný súd Slovenskej republiky, uznesenie sp. zn. II. ÚS 264/2025 zo dňa 14. mája 2025.

ZODPOVEDNOSŤ POSKYTOVATEĽA ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI V SÚVISLOSTI S PORUŠENÍM OCHRANY OSOBNÝCH ÚDAJOV

LIABILITY OF A HEALTHCARE PROVIDER IN CONNECTION WITH A PERSONAL DATA BREACH

Michaela Sopková¹

Abstrakt:

Predkladaný článok rieši problematiku zodpovednosti poskytovateľa zdravotnej starostlivosti pri porušení ochrany spracúvaných osobných údajov. Článok sa zameriava na zodpovednosť voči slabším stranám, ktorými sú vo vzťahu k poskytovateľom zdravotnej starostlivosti najmä pacienti a zamestnanci poskytovateľa zdravotnej starostlivosti. V článku sa analyzuje slovenská právna úprava, ako aj európska právna úprava a judikatúra Súdneho dvora Európskej únie, pričom sa poukazuje aj na nejednotné používanie pojmov škoda a ujma. Cieľom článku je poukázať na právne medzery a navrhnúť právnu úpravu „de lege ferenda“.

Kľúčové slová:

Zodpovednosť za škodu, nemajetková ujma, ochrana osobných údajov, slabšia strana

Abstract:

The present article addresses the issue of the liability of a healthcare provider in case of a breach of the protection of processed personal data. The article focuses on liability towards weaker parties, which in relation to healthcare providers are mainly patients and employees of the healthcare provider. The article analyses the Slovak legislation, as well the European legislation and the case law of the Court of Justice of the European Union, pointing also to the inconsistent use of the concept of damage and harm. The aim of the article is to point out legal gaps and to propose 'de lege ferenda' legal regulation.

Key words:

Liability for damages, non-material damage, data protection, weaker party

¹ JUDr. Michaela Sopková, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra pracovného práva a práva sociálneho zabezpečenia, Kováčska 26, 040 75 Košice, externá doktorandka, e-mail: michaela.sopkova@student.upjs.sk.

Úvod

Ochrana osobných údajov predstavuje základné právo fyzických osôb upravené v Charte základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) a najmä v Nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/679 o ochrane fyzických osôb pri spracúvaní údajov a o voľnom pohybe takýchto údajov, ktorým sa zrušuje smernica 95/46/ES (všeobecné nariadenie o ochrane údajov) (ďalej len „Nariadenie“). Základné práva sú typické pre komunitárne právo, pričom ochrana osobných údajov sa postupne odčlenila od práva na súkromie. Charta, ako aj samotná úprava ochrany osobných údajov v priamo aplikovateľnom Nariadení znamená, že Európskej únii (ďalej len „EÚ“) záleží na ochrane osobných údajov a osobitne kladie vyššie požiadavky na ochranu osobitných kategórií osobných údajov, medzi ktoré zaradzujeme aj údaje o zdraví. Preto poskytovatelia zdravotnej starostlivosti musia osobitne dbať na ochranu osobných údajov svojich pacientov a byť si vedomí, že pri porušení ich ochrany sa budú zodpovedať za nezabezpečenie primeranej ochrany osobných údajov. Buď v rámci konania na Úrade na ochranu osobných údajov alebo v konaní pred súdom. Nemožno zabúdať aj na prípadné trestné konanie, nakoľko Trestný zákon² upravuje viacero skutkových podstát týkajúcich sa porušení ochrany osobných údajov. Údaje o zdraví sú zaznamenávané v zdravotnej dokumentácii pacienta, ktorá sa stále vedie buď v písomnej alebo elektronickej forme. Taktiež zákonodarec požaduje zasielanie osobných údajov v rámci rôznych registrov a štatistických zisťovaní do Národného centra zdravotníckych informácií (ďalej len „NCZI“). V rámci týchto registrov sa zasielajú aj osobné údaje zdravotníckych pracovníkov, pričom porušením aj ich ochrany môže dôjsť k vzniku zodpovednosti za škodu, príp. nemajetkovú ujmu vo vzťahu k zamestnancom, a to nielen týmto spôsobom.

Článok rozoberá dôležitosť zabezpečenia ochrany osobných údajov zo strany poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, a to najmä vo vzťahu k zamestnancom a pacientom, ako aj postavenie týchto dotknutých osôb ako slabších strán. Poukazuje taktiež na európsku legislatívu týkajúcu sa výkladu Nariadenia v súvislosti s náhradou škody a ukladaním správnych pokút dozornými orgánmi.

1. Poškodené strany pri porušení povinností prevádzkovateľa osobných údajov

V zmysle Nariadenia hovoríme v prípade poškodených strán v súvislosti s porušením ochrany osobných údajov o dotknutých osobách. V rámci tejto časti sa zameriame na postavenie dotknutých osôb ako slabších strán, keďže máme za to, že tak v prípade

² Zákon č. 300/2005 Z. z.

zamestnancov, ako aj pacientov poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, im toto postavenie prináleží. Ako slabšia strana sa v odbornej literatúre označuje subjekt, ktorý objektívne nie je schopný konkurovať iným subjektom pri uplatňovaní svojich práv, v širšom zmysle ním môže byť maloletý, osoba vyžadujúca zastúpenie zákonným zástupcom, zamestnanec či spotrebiteľ.³

V prípade pacientov sa jedná o prísnejšiu reguláciu vzhľadom na povahu osobných údajov, ktoré poskytovatelia zdravotnej starostlivosti o pacientoch zbierajú - údaje o zdraví. Zdravotná dokumentácia môže byť ešte stále vedená v oboch formách - v papierovej a elektronickej, aj keď boli vykonané významné kroky na prechod už len na elektronické zdravotníctvo. S uvedenou elektronizáciou vzrastajú riziká súvisiace najmä s hackerskými útokmi a možnosťou dostať sa k osobným údajom pacientov inými spôsobmi, ako tomu bolo pred niekoľkými rokmi, kedy bola dokumentácia sústredená len v papierovej podobe u konkrétneho ošetrojúceho lekára. V rámci vybraných registrov a hlásení sú na základe zákona zasielané osobné údaje pacientov aj do NCZI.⁴ Vzhľadom na citlivosť spracúvaných údajov má porušenie ochrany osobných údajov možný obrovský negatívny dopad na dotknuté osoby. Údaje o zdraví pacientov môžu byť zneužitá natoľko, že môže dôjsť aj k úmrtiu osôb. Môže sa jednať taktiež o rozličné psychologické, sociálne alebo finančné dôsledky.

Obdobné platí aj o zamestnancoch poskytovateľov zdravotnej starostlivosti. Môže dôjsť k sprístupneniu osobných údajov neoprávnenej osobe, ktoré môže viesť k negatívnym následkom v rámci pracovných vzťahov, k zvýšeniu pracovného stresu vyplývajúceho z porušenia dôvernosti osobných údajov a pod.

Je potrebné konštatovať, že platná legislatíva nehovorí o pacientoch ako o slabších stranách. V odbornej literatúre sa však stretneme s názorom, že pacient je slabšou stranou a súdy svojimi judikátmi priznávajú pacientom takéto postavenie.⁵ Aj keď sa dané spory týkajú skôr nesprávneho poskytnutia zdravotnej starostlivosti, domáhania sa nemajetkovej ujmy a pod., možno konštatovať, že aj pri spracúvaní osobných údajov je pacient v postavení slabšej strany.

³ SLAŠŤANOVÁ, A. *Princíp ochrany slabšieho v súkromnom práve*. In: IURIUM SCRIPTUM, ročník 4, č. 2/2020. Olomouc: Nugis Finem Publishing, 2020, s. 67 [cit. 06.05.2025]. Dostupné na internete: <https://www.iurium.cz/media/File/2308/File442.pdf?attachment-filename=ochrana+slab%C5%A1ieho.pdf>.

⁴ Národné zdravotné registre, ako aj povinné hlásenia sú upravené v zákona č. 153/2013 Z. z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Pozri bližšie Prílohy č. 1 až 3.

⁵ Pozri napr. FOTOPULOISOVÁ, L. *Osobitosti postavenia pacienta ako strany sporu v civilnom sporovom konaní*. In: Súkromné právo, vydanie 5/2023. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2023.

Vo vzťahu k zamestnancom Civilný sporový poriadok⁶ (ďalej len „CSP“) upravuje individuálne pracovnoprávne spory⁷ v rámci Druhej hlavy ako spory s ochranou slabšej strany. Ďalej sa medzi ne zaradzujú spotrebiteľské spory a antidiskriminačné spory. Zamestnanec je v postavení slabšej strany vychádzajúc z jeho podriadenosti vo vzťahu k zamestnávateľovi a povinnosti plniť príkazy zamestnávateľa. Jedná sa o časť pojmových znakov výkonu závislej práce. Už len samotná pracovná zmluva, aj keď sa formálno-právne zakladá zmluvnými stranami na základe zmluvnej slobody, nepredstavuje medzi nimi rovnakú vyjednávaciu pozíciu, preto nejde o faktické rovnaké právne postavenie zamestnanca a zamestnávateľa pri jej uzatváraní.⁸ Práva slabšej strany ostávajú v zmysle platnej legislatívy zamestnancovi ponechané aj prípade, keď je zastúpený právnym zástupcom alebo aj odborovou organizáciou.

Nie je však možné v zmysle platnej legislatívy konštatovať, že spory súvisiace s porušením ochrany osobných údajov patria medzi spory s ochranou slabšej strany. Dotknuté osoby však nemajú žiadnu vedomosť o prijatých technických a organizačných opatreniach prevádzkovateľom, teda poskytovateľom zdravotnej starostlivosti a nemajú sa ako účinne brániť, aby dokázali, že tieto opatrenia boli neprimerané a viedli k narušeniu ochrany ich osobných údajov.

Slabším stranám CSP priznáva isté zvýhodnenia, a to najmä poučovaciu (manudukačnú) povinnosť zo strany súdu vo vzťahu k slabšej strane, taktiež možnosť súdu vykonať aj také dôkazy, ktoré slabšia strana nenavrhol, ak je to nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci, slabšia strana môže predložiť alebo označiť všetky skutočnosti a dôkazy na preukázanie svojich tvrdení najneskôr do vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej. V rámci konaní so slabšou stranou sa nepoužijú ustanovenia o sudcovskej koncentrácii, zákonnej koncentrácii konania, ani ustanovenia o rozsudku pre zmeškanie (kontumačný rozsudok), ak by mal byť tento rozsudok vydaný v neprospech slabšej strany.

V odbornej literatúre sa stretneme aj s návrhom zákonnej úpravy princípu obráteného dôkazného bremena v súvislosti so spormi poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a pacientov, ktorý sa aktuálne uplatňuje len na základe judikatúry.⁹

⁶ Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok v znení neskorších predpisov.

⁷ Podľa § 316 sa za individuálny pracovnoprávny spor považuje spor medzi zamestnancom a zamestnávateľom vyplývajúci z pracovnoprávných a iných obdobných pracovných vzťahov, ako aj spor, ktorý vyplýva zo zásady rovnakého zaobchádzania, ak súvisí s individuálnym pracovnoprávnym sporom.

⁸ BARANCOVÁ, H. *Ochrana slabšej strany v pracovnom práve*. In: SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, č. 1, ročník VII, 2019. Trnava: Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, 2019. s. 40. [cit. 06.05.2025].

⁹ FOTOPULOŠOVÁ, L. *Osobitosti postavenia pacienta ako strany sporu v civilnom sporovom konaní*. In: Súkromné právo, vydanie 5/2023. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2023. s. 161.

Dotknuté osoby však môžu v zmysle Nariadenia využiť pred samotným podaním žaloby proti poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti svoje právo podľa článku 77 Nariadenia. Je ním právo podať sťažnosť na dozorný orgán,¹⁰ ktorého výsledok kontroly môže slúžiť ako podklad pre ďalšie súdne konanie, najmä ak dozorný úrad skonštatuje porušenie Nariadenia, príp. Zákona č. 18/2018 Z. z. Pre dotknutú osobu je jednoduchšie obrátiť sa na dozorný orgán, avšak ak došlo k vzniku škody alebo nemajetkovej ujmy, nemôže dozorný orgán priznať dotknutej osobe náhradu škody alebo nemajetkovej ujmy.

2. Zodpovednosť poskytovateľa zdravotnej starostlivosti za škodu/nemajetkovú ujmu pri porušení ochrany osobných údajov v právnom poriadku Slovenskej republiky

Zodpovednosť za škodu, resp. nemajetkovú ujmu spôsobenú poskytovateľom zdravotnej starostlivosti porušením ochrany osobných údajov, príp. nedostatočným zabezpečením ich ochrany, zaradzujeme medzi tzv. obligationes ex delicto (záväzky z deliktov). Tzv. deliktne právo zahŕňa situácie, kedy je potrebné rozhodnúť, či poškodený subjekt môže požadovať reparáciu od iného subjektu, ktorých spája len skutočnosť vedúca k vzniku ujmy.¹¹ Zodpovednosť za škodu plní najmä reparačnú, satisfakčnú, ako aj preventívnu funkciu.¹² Všeobecná zodpovednosť je upravená v § 420¹³ zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“). Z jej znenia je zrejmé, že je nevyhnutné, aby boli kumulatívne splnené viaceré podmienky na vznik zodpovednosti za škodu. Patrí medzi ne protiprávne konanie, vznik ujmy a príčinná súvislosť medzi vzniknutou ujmovou a protiprávnym konaním a prezumované zavinenie.¹⁴

V prípade porušenia ochrany osobných údajov pri protiprávnom konaní môžeme uvažovať o porušení Nariadenia, zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene

¹⁰ V podmienkach Slovenskej republiky je to Úrad na ochranu osobných údajov so sídlom v Bratislave. Pozri bližšie: <https://dataprotection.gov.sk/sk/>.

¹¹ NOVOTNÁ, M. *Zodpovednosť za škodu v civilnom práve, vybrané skutkové podstaty*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2021. s. 11.

¹² Bližšie pozri napr.:

MITTERPACHOVÁ, J. *Zodpovednosť za škodu v obchodnom práve*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2015. ss. 23 - 24.

NOVOTNÁ, M. *Zodpovednosť za škodu v civilnom práve, vybrané skutkové podstaty*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2021. ss. 17 - 20.

¹³ § 420 Občianskeho zákonníka znie:

1. Každý zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti.
2. Škoda je spôsobená právnickou osobou alebo fyzickou osobou, keď bola spôsobená pri ich činnosti tými, ktorých na túto činnosť použili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú, ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.
3. Zodpovednosti sa zbaví ten, kto preukáže, že škodu nezavinil.

¹⁴ Bližšie pozri napr.:

HANÁKOVÁ, M. *Náhrada škody v občianskoprávných vzťahoch*. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2020. ss. 51 – 86.

NOVOTNÁ, M. *Zodpovednosť za škodu v civilnom práve, vybrané skutkové podstaty*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2021. s. 21 - 47.

a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon č. 18/2018 Z. z.“), pri poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti môže mať porušenie ochrany osobných údajov súvis aj s porušením právnych predpisov v oblasti kybernetickej bezpečnosti – najmä zákona č. 69/2018 Z. z. o kybernetickej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon č. 69/2018 Z. z.“), vyhlášky Národného bezpečnostného úradu č. 227/2025 Z. z. o bezpečnostných opatreniach (ďalej len „Vyhláška NBÚ č. 227/2025 Z. z.“), ako aj právnych predpisov týkajúcich sa vedenia zdravotnej dokumentácie – zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Zákon č. 576/2004 Z. z.“) a zákona č. 153/2013 Z. z. o národnom zdravotníckom informačnom systéme a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon č. 153/2013 Z. z.“). V súvislosti so spracúvaním osobitnej kategórie osobných údajov je na poskytovateľov zdravotnej starostlivosti kladený väčší tlak na zabezpečenie ochrany osobných údajov, a to priamo platnou legislatívou.

Poskytovateľ zdravotnej starostlivosti ako prevádzkovateľ v zmysle Nariadenia má povinnosti týkajúce sa zabezpečenia ochrany osobných údajov, pričom sa jedná najmä o prijatie primeraných technických a organizačných opatrení. Tieto opatrenia sú bližšie špecifikované aj požiadavkami na kybernetickú bezpečnosť, tie sú však použiteľné na automatizované spracúvanie osobných údajov. Jedná sa napríklad o šifrovanie, anonymizáciu osobných údajov, bezpečné úložiská. Taktiež medzi bezpečnostné opatrenia zaradzujeme aj pravidelné školenia zamestnancov prevádzkovateľa, ako aj kontrolu dodržiavania interných predpisov prevádzkovateľa, ktoré vychádzajú v platnej legislatívy týkajúcej sa ochrany osobných údajov.

Ku vzniku škody, tak materiálnej alebo nemateriálnej (v slovenskom právnom poriadku stále označovanej ako nemajetková ujma) dôjde teda porušením bezpečnostných opatrení prevádzkovateľom. Neznamená to priame spôsobenie škody prevádzkovateľom, ale tým, že nezabezpečil riadnu ochranu údajov. Môžeme hovoriť napríklad o hackerskom útoku, neoprávnenom zverejnení alebo poskytnutí osobných údajov, strate osobných údajov. K ujme dotknutej osoby môže dôjsť aj napríklad medializáciou. Taktiež je vhodné uviesť, že k vzniku škody, resp. nemajetkovej ujmy, môže dôjsť tak komisiívnym konaním prevádzkovateľa, príp. inej osoby, ako aj nekonaním – omisiívnym konaním. Je možné uvažovať taktiež o vzniku škody, nemajetkovej ujmy nevyhovením žiadosti dotknutej osoby, ktorou si uplatní niektoré z práv, ktoré jej priznáva Nariadenie,¹⁵ ako je právo na prístup, právo na opravu, právo na

¹⁵ Článok 15, 16, 17, 18, 20, 77.

vymazanie a ďalšie. Ako protiprávne konanie možno v súvislosti s porušením ochrany osobných údajov spomenúť aj porušenie mlčanlivosti zdravotníckeho pracovníka.

3. Škoda alebo ujma?

Zodpovednosť za škodu pri porušení ochrany osobných údajov je upravená v článku 82 Nariadenia. V priebehu posledných rokov Súdny dvor Európskej únie vydal viaceré rozsudky v prejudiciálnych konaniach týkajúcich sa výkladu práve článku 82 Nariadenia a výkladu pojmov škoda, ujma, ich rozsahu, príp. prepojenia článku 82 s článkom 83 Nariadenia, ktorý sa venuje ukladaniu správnych pokút dozornými orgánmi. Jednalo sa o rozsudky vo veci C-507/23, v spojených veciach C-182/22 a C-189/22, vo veci C-590/22, vo veci C-741/21a vo veci C-687/21¹⁶.

V súvislosti s používaním pojmov škoda a ujma chcem poukázať na viaceré jazykové verzie Nariadenia. V anglickej verzii¹⁷ Nariadenia sa článok 82 „Right to compensation and liability“¹⁸ a v odseku 1 sa používajú pojmy „material and non-material damage“.¹⁹ Slovenský preklad Nariadenia používa názov článku 82 Nariadenia „Náhrada škody a zodpovednosť“ a v odseku 1 sa spomína „majetková alebo nemajetková ujma“. Česká verzia Nariadenia používa názov článku 82 „Právo na náhradu újmy a odpovědnost“ a v odseku 1 sa spomína „hmotná a nemotná újma“.²⁰ V poľskom preklade Nariadenia²¹ sa používa názov „Prawo do odszkodowania i odpowiedzialność“²² a v odseku 1 sú uvedené pojmy „szkoda majątkową lub niemajątkową“.²³ Nemecká verzia Nariadenia²⁴ používa názov „Haftung und Recht auf Schadenersatz“²⁵ a následne pojmy „materieller oder immaterieller Schaden“.²⁶ Francúzska

¹⁶ Rozsudky sú dostupné na internete: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/j_6/sk/.

¹⁷ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>

¹⁸ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *právo na odškodnenie a zodpovednosť*, na www.deepl.com znie: *právo na náhradu škody a zodpovednosť*, *alt. právo na odškodnenie a zodpovednosť*.

¹⁹ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *materiálna a nemateriálna ujma*, na www.deepl.com znie: *hmotná a nemotná škoda, alt. materiálna a nemateriálna škoda*.

²⁰ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>

²¹ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>

²² Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *právo na odškodnenie a zodpovednosť*, na www.deepl.com znie: *právo na náhradu škody a zodpovednosť*, *alt. Právo na odškodnenie a zodpovednosť*.

²³ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *majetková alebo nemajetková škoda*, na www.deepl.com znie: *majetková alebo nemajetková škoda, alt. majetková alebo nemajetková ujma*.

²⁴ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>

²⁵ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *zodpovednosť a právo na odškodnenie*, na www.deepl.com znie: *zodpovednosť a právo na náhradu škody, alt. zodpovednosť a právo na odškodnenie*.

²⁶ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *materiálna alebo nemateriálna škoda*, na www.deepl.com znie: *materiálna a nemateriálna škoda, alt. hmotná a nemotná škoda*.

verzia Nariadenia²⁷ označuje názov článku 82 ako „Droit à réparation et responsabilité“²⁸ a používa pojmy „dommage matériel ou moral“.²⁹

Je zrejmé, že členské štáty používajú rozličné označenia týkajúce sa kompenzácií pri porušení ochrany osobných údajov, všeobecne je to buď škoda, ujma alebo kompenzácia. V niektorých prípadoch štáty používajú na označenie rovnakého anglického výrazu iné pojmy, ako napr. v prípade slovenskej a českej verzii Nariadenia. V prípadoch, kde slovenská verzia uvádza pojem škoda, česká verzia uvádza pojem ujma. Taktiež v prípade poľskej verzie sa uvádza pojem škoda, pričom slovenská verzia na rovnakom mieste používa pojem ujma. Zo skúmaných prekladov Nariadenia používa vo svojom znení článku 82 len česká verzia jednotne pojem ujma³⁰ a v nemeckej verzii sa používa jednotne pojem škoda.

Z Nariadenia, ako aj iných právnych aktov EÚ a príslušnej judikatúry Súdneho dvora Európskej únie (ďalej len „SD EÚ“), je možné vyvodiť záver, že sa používa neutrálny pojem kompenzácia, ktorá zahŕňa tak materiálnu, ako aj nemateriálnu ujmu.³¹ Slovenský právny poriadok naďalej používa pojem škoda pre škodu materiálnu³² a pojem nemajetková ujma pre ujmu nemateriálnu.³³

Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ÚS SR“) sa s takýmto ponímaním pojmov škoda a ujma nestotožňuje, ako to vyplýva z jeho nálezu z 5. decembra 2018 sp. zn. II. ÚS 695/2017. Podľa ÚS SR, aj keď Občiansky zákonník priamo nedefinuje pojem škoda, vymedzuje ju však nepriamo tým, že ustanovuje rozsah jej náhrady a Občiansky zákonník vo

²⁷ Pozri: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32016R0679>

²⁸ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *právo na náhradu škody a zodpovednosť*, na www.deepl.com znie: *právo na náhradu škody a zodpovednosť*, *alt. právo na náhradu a zodpovednosť*.

²⁹ Preklad do slovenčiny na <https://translate.google.com/?sl=de&tl=sk&op=translate> znie: *materiálna alebo morálna ujma*, na www.deepl.com znie: *hmotná alebo nehmotná škoda*.

³⁰ HLAVA III českého Občianskeho zákonníka (zákon č. 89/2012 Sb.) upravuje Náhradu majetkovej a nemajetkovej ujmy (oddiel 1), spôsob a rozsah náhrady upravuje oddiel 3 ako Spôsob a rozsah náhrady.

³¹ Pozri napr.:

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II) recitál 17 a článok 2.

³² Pozri napr. PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK M. a kol. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2025-3-10]. ASPI_ID KO40_1964SK. Dostupné z: www.aspi.sk.

V komentári k § 16 sa uvádza, že škodou je majetková ujma, ktorú možno vyjadriť v peniazoch.

V komentári k § 442 sa uvádza, že skutočnou škodou treba rozumieť majetkovú ujmu, ktorá spočíva v zmenšení majetku poškodeného. Ide v podstate o rozdiel v hodnote poškodeného majetku pred spôsobením škody a po spôsobení škody na majetku.

³³ PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK M. a kol. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2025-3-10]. ASPI_ID KO40_1964SK. Dostupné z: www.aspi.sk.

V komentári k § 545a sa uvádza, že nemajetková ujma môže spočívať napríklad v poškodení mena u fyzickej osoby či v poškodení dobrého mena, povesti a pod. u právnickej osoby.

všeobecnej rovine nerobí rozdiel medzi hmotnou (materiálnou) a nehmotnou (imateriálnou) škodou (str. 13).³⁴

Pojmy používané v slovenskej verzii Nariadenia používa aj Zákon č. 18/2018 Z. z. Nie je v ňom teda zakotvené občianskoprávne ponímanie pojmov škoda ako materiálnej škody a ujmy ako nemateriálnej škody.

S pojmovým vymedzením škody a ujmy je dôležité spomenúť vládny návrh Občianskeho zákonníka z roku 2019, ktorý používa jednotný pojem škoda, ktorý zahŕňa majetkovú aj nemajetkovú škodu.³⁵ V odôvodnení k vládnemu návrhu sa uvádza, že pojem škoda sa zavádza ako zastrešujúci termín pre majetkovú aj nemajetkovú ujmu, tým má reagovať na nekonzistentnosť normatívneho používania tohto pojmu v civilnoprávných predpisoch a v časti terminologického označenia sa inšpiruje zahraničnými právnymi poriadkami rovnako ako európskymi soft law iniciatívami.³⁶

Z preskúmania pojmových nezrovnalostí možno vyvodiť záver, že nesúlad pojmov používaných v oficiálnych dokumentoch EÚ a oficiálnych prekladoch jednotlivých členských štátov EÚ môže viesť k problémom v súdnych sporoch týkajúcich sa náhrady škody/ujmy pri porušení zabezpečenia ochrany osobných údajov v zmysle platnej legislatívy Slovenskej republiky.

Z rozhodnutí SD EÚ je vhodné spomenúť v súvislosti s pojmami škoda a ujma rozsudok z 4. mája 2023 vo veci C-300/21,³⁷ v ktorom SD EÚ uviedol, že Nariadenie v článku 82 neodkazuje na právo členských štátov, pokiaľ ide o zmysel a rozsah pojmov Nariadenia, najmä pokiaľ ide o pojmy „majetková alebo nemajetková ujma“ a „náhrada utrpenej škody“. Podľa bodu 30 rozsudku je potrebné dané pojmy na účely uplatnenia Nariadenia považovať za autonómne pojmy práva EÚ, ktoré je potrebné vykladať jednotne vo všetkých členských štátoch. Taktiež v bode 44 rozsudku SD EÚ uvádza, že pojem „ujma“ (v prejednávacom

³⁴ Pozri zbierku z roku 2018: https://www.ustavnysud.sk/rozhodovacia_cinnost/zbierka-nalezov-a-uzneseni.

³⁵ § 530 vládneho návrhu zákona z roku 2019, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov a niektoré ďalšie zákony. Dostupný na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018.pdf.

³⁶ Pozri odôvodnenie k § 530 v Dôvodovej správe: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf.

³⁷ Pozri:

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=273284&pageIndex=0&doclang=SK&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5540532>.

prípade „nemajetková ujma“) podľa článku 82 Nariadenia musí mať autonómnu a jednotnú definíciu vlastnú pre Úniu.³⁸

Definíciu pojmov škoda a ujma v úniomom práve nenájdeme. Takisto je potrebné zmeniť slovenskú legislatívu a upraviť v súlade s úniovým právom používanie pojmov škoda a ujma a prikloniť sa k názoru ÚS SR vyjadreného vo vyššie uvedenom náleze, ako aj k vládnomu návrhu nového Občianskeho zákonníka a postoju európskych soft law iniciatív (PETL, DCFR). V slovenskej verzii Nariadenia, ako aj Zákona č. 18/2018 Z. z. by mal byť používaný zastrešujúci pojem škoda, tak pre materiálnu i nemateriálnu škodu.

Z rozhodnutí SD EÚ týkajúcich sa výkladu článku 82 Nariadenia je možné pre súdnu a právnu prax vyzdvihnúť možnosť využitia vyriešenia sporu formou ospravedlnenia aj v rámci mimosúdneho riešenia sporov medzi dotknutými osobami a poskytovateľmi zdravotnej starostlivosti, ak samozrejme povaha porušenia ochrany osobných údajov nebola závažná a táto forma by bola postačujúca. Taktiež by súdne orgány mali pokladať ospravedlnenie ako plnohodnotnú kompenzáciu vzniknutej škody/nemajetkovej ujmy a pri určovaní výšky náhrady škody/nemajetkovej ujmy neprihliadať na motiváciu, prípadne postoj prevádzkovateľa, ktorým by priznali dotknutej osobe nižšiu náhradu v porovnaní s ujmovou, ktorú skutočne utrpela. Úmysel prevádzkovateľa nemôže byť smerodajný pri určovaní výšky náhrady škody/nemajetkovej ujmy, aj keby šlo o verejný záujem, taktiež ani, či šlo o nedbanlivostné, príp. menej závažné porušenie Nariadenia (za účelom priznania nižšej náhrady škody/nemajetkovej ujmy, ktorá dotknutej osobe reálne vznikla). Taktiež je nevyhnutné, aby sa v súdnej a právnej praxi udomácnil záver SD EÚ, že náhrada nemajetkovej ujmy spôsobenej porušením ochrany osobných údajov nie je svojou povahou menej významná ako ujma na zdraví. Súdne orgány nemajú pri určovaní výšky náhrady škody zohľadňovať súbežné porušenie Nariadenia a vnútroštátnych ustanovení o ochrane osobných údajov, ktorých cieľom nie je spresniť pravidlá Nariadenia. Prevádzkovatelia by si zase mali uvedomiť svoju zodpovednosť za porušenie ochrany osobných údajov, a to že sa tejto zodpovednosti nemôžu zbaviť tým, že sa odvolajú na zlyhanie svojich zamestnancov. Z uvedeného dôvodu by mali zabezpečiť najmä ich pravidelné preškolenie a oboznamovanie s povinnosťami podľa Nariadenia a internými predpismi prevádzkovateľa súvisiacimi so spracovaním osobných údajov.

³⁸ Vzhľadom na neexistenciu akéhokoľvek odkazu na vnútroštátne právo členských štátov.

4. Právna úprava zodpovednosti za škodu „*de lege ferenda*“

Na základe vykonanej analýzy pojmového vymedzenia škody a nemajetkovej ujmy v súvislosti s porušením zabezpečenia ochrany osobných údajov vyplýva rozdielne používanie týchto pojmov v legislatívach jednotlivých členských štátov EÚ a pojmov používaných v práve EÚ, ako aj v judikatúre SD EÚ.³⁹ Je nevyhnutné pojmy škoda a ujma v rámci členských štátov EÚ zjednotiť a definovať, aby sa zaviedol jednotný postup súdnych orgánov členských štátov EÚ pre účely domáhania sa kompenzácie zo strany dotknutých poškodených osôb pri porušení ochrany osobných údajov. Bolo by vhodné, aby sa danej problematike venoval aspoň Európsky výbor pre ochranu údajov a aby vydal usmernenie, ktoré by obsahovalo definície pojmov škoda, materiálna ujma, nemateriálna ujma, ktoré sa uvádzajú v článku 82 Nariadenia.

Taktiež by sa malo na dotknuté osoby podľa Nariadenia prihliadať ako na slabšie strany a poskytnúť im ochranu, tak ako je tomu u spotrebiteľov a pod. Cieľom by malo byť dorovnanie procesného postavenia dotknutých osôb prevádzkovateľom osobných údajov, aby bola zachovaná rovnosť sporových strán a dotknuté osoby neboli odrádzané od domáhania sa svojich práv prostredníctvom súdnych orgánov. Ako sa v odbornej literatúre uvádza, podstatou ochrany slabšej strany v procesnoprávných vzťahoch je dorovnanie procesného postavenia slabšej strany na úroveň, ktorá funkčne koreluje s procesným postavením protistrany („silnejšej“ procesnej strany).⁴⁰

Súčasne by sa s cieľom odbremenenia súdnych orgánov malo zvážiť povinné mimosúdne riešenie sporov prostredníctvom mediácie v prípade sporov týkajúcich sa porušenia ochrany osobných údajov, ak sa neprekrývajú so zásahom do ochrany osobnosti podľa Občianskeho zákonníka a pri ktorých dozorný orgán neuložil prevádzkovateľovi osobných údajov správnu pokutu. Cieľom by bolo odľahčenie súdneho systému v niektorých prípadoch zbytočnými súdnymi spormi.

Záver

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti je prepojené so spracúvaním veľkého množstva osobných údajov. Pri pacientoch ide najmä o údaje o zdraví, ktoré Nariadenie osobitne chráni.⁴¹

³⁹ Pozri napr. Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 13. júla 2006 v spojených veciach C-295/04 až C-298/04. Dostupné na internete: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&num=C-295/04>.

Rozsudok Súdneho dvora (šiesta komora) z 12. marca 2002 vo veci C-168/00. Dostupné na internete: <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-168/00>.

⁴⁰ ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016. s. 45.

⁴¹ Jedná sa o osobitnú kategóriu osobných údajov upravenú v článku 9 Nariadenia.

Taktiež poskytovateľ zdravotnej starostlivosti spracúva osobné údaje ako zamestnávateľ o svojich zamestnancoch. Pri zdravotníckych pracovníkoch, ktorí spadajú pod tzv. regulované povolania, je obsah spracúvaných osobných údajov širší ako pri bežných zamestnancoch a určité osobné údaje musia byť zasielané aj do NCZI. Ako u pacientov, tak aj u zamestnancov môžeme hovoriť o slabšej strane, keďže nikdy nie sú tieto vzťahy, zamestnávateľ – zamestnanec a poskytovateľ zdravotnej starostlivosti – pacient, úplne rovnocenné. V tomto online, digitálnom svete a pri zavádzaní nových technologických zariadení so zabudovanou umelou inteligenciou alebo pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti na diaľku je potrebné dbať omnoho viac na ochranu osobných údajov. Po preskúmaní platnej právnej úpravy Európskej únie, ako aj súdnych rozhodnutí SD EÚ možno skonštatovať, že zákonodarca by mal priznať postavenie slabšej strany aj dotknutým osobám v zmysle Nariadenia a posilniť tak možnosť dotknutých osôb obrátiť sa so svojimi nárokmi na súd. Článok mal za cieľ poukázať na postavenie pacientov a zamestnancov ako slabších strán vo vzťahu k poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti a taktiež poukázať na nehomogénne používanie pojmov škoda a ujma v súvislosti s porušením ochrany osobných údajov. Je nevyhnutné, aby sa dané pojmy v rámci členských štátov zjednotili, a to tak pri preklade Nariadenia do jednotlivých jazykov, ako aj v rámci občianskoprávnej úpravy jednotlivých členských štátov EÚ.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

HANÁKOVÁ, M. Náhrada škody v občianskoprávných vzťahoch. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s r. o., 2020. 272 s. ISBN 978-80-89635-44-3.

MITTERPACHOVÁ, J. *Zodpovednosť za škodu v obchodnom práve*. Bratislava: Wolters Kluwer s. r. o., 2015. 253 s. ISBN 978-80-8168-177-6.

NOVOTNÁ, M. *Zodpovednosť za škodu v civilnom práve, vybrané skutkové podstaty*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2021. 238 s. ISBN 978-80-224-1938-3.

ŠTEVČEK, M., FICOVÁ, S., BARICOVÁ, J., a kol.: *Civilný sporový poriadok. Komentár*. Praha: C. H. Beck, 2016. 1544 s. ISBN 978-80-7400-629-6.

Periodiká a zborníky:

BARANCOVÁ, H. *Ochrana slabšej strany v pracovnom práve*. In: SOCIETAS ET IURISPRUDENTIA, číslo 1, ročník VII. Trnava: Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave, 2019. ss. 19 -46. ISSN 1339-5467.

FOTOPULOSOVÁ, L. *Osobitosti postavenia pacienta ako strany sporu v civilnom sporovom konaní*. In: Súkromné právo, vydanie 5/2023. Bratislava: Wolters Kluwer SR s. r. o., 2023. ss. 161 - 167. ISSN 1339-8652.

SLAŠŤANOVÁ, A. *Princíp ochrany slabšieho v súkromnom práve*. In: IURIUM SCRIPTUM, ročník 4, č. 2/2020. Olomouc: Nugis Finem Publishing, 2020, ss. 66 - 78. ISSN 2570-5709.

Internetové zdroje:

PLANK, K. – CIRÁK, J. – ĽALÍK M. a kol. *Občiansky zákonník - komentár*. [Systém ASPI]. Iura Edition [cit. 2025-3-10]. ASPI_ID KO40_1964SK. Dostupné z: www.aspi.sk. ISSN 2336-517X.

SEKCIA OBCHODNÉHO PRÁVA

FAKTICKÝ ORGÁN V KONTEXTE REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA NA SLOVENSKU¹

DE FACTO DIRECTOR IN THE CONTEXT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW IN SLOVAKIA

Ľubica Kubíková²

Abstrakt

Inštitút faktického orgánu nemá v podmienkach Slovenskej republiky dlhodobú tradíciu. Jeho právna úprava má však silné opodstatnenie, ktorej cieľom je boj proti formálnemu ustanoveniu riadiacich orgánov spoločností (tzv. bielych koní), za predpokladu, že spoločnosť je fakticky riadená osobou v pozadí, bez ktorej účasti sa neprijme žiadne zásadnejšie rozhodnutie týkajúce sa obchodného vedenia spoločnosti. Nový návrh Občianskeho zákonníka mení právnu úpravu aj tohoto inštitútu, ktorá môže významne ovplyvniť aj riadenie štátom alebo obcou vlastnených podnikov. Cieľom príspevku je poukázať na aktuálne rekodifikačné tendencie súkromného práva meniace právnu úpravu faktického orgánu, ktorá nezabráni neželanému politickému tlaku a nezabezpečí dostatočnú transparentnosť správy a riadenia takýchto právnických osôb.

Kľúčové slová

Faktický orgán, tieňový orgán, ovládajúca osoba, štátom alebo obcou vlastnené podniky, rekodifikácia súkromného práva na Slovensku

Abstract

The concept of a de facto/Shadow director does not have any long-standing tradition in the Slovak Republic. However, there are strong grounds for its legal regulation, the objective of which is to combat the formal appointment of directors of companies (figureheads in Slovakia so-called white horses), where the company is actually managed by a person in the background without whose participation no major decisions concerning the business management of the company are taken. The new draft of the Civil Code also changes the rules for this concept, which may significantly affect the management of companies owned by the state (SOE) or municipalities (MOE). The aim of this article is to highlight the current recodification trends in private law changing the legal regime of de facto/shadow director, which will not prevent unwanted political pressure and will not ensure sufficient transparency in the governance and management of such legal entities.

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA: 1/0732/25 *Výzvy a riziká správy, riadenia a kontroly obchodných spoločností s majetkovou účasťou mesta (MOE/mestský podnik) v kontexte cieľov a naplňovania mestských politík.*

² Mgr. Ľubica Kubíková, interná doktorandka na Ústave štátu a práva SAV, v. v. i., Klemensova 19, 813 64 Bratislava. ORCID: 0009-0008-5344-1551.

Keywords

De facto director, shadow director, controlling person, state-owned or municipality-owned enterprises (SOE/MOE), recodification of private law in Slovakia

Úvod

Obchodné spoločnosti, či už vnímané ako umelé konštrukty práva podľa teórie fikcie alebo ako subjekty, ktorým má byť priznaná určitá vlastná vôľa podľa teórie reality, sú samostatnými subjektami práva, ktoré prejavujú svoju vôľu prostredníctvom svojich štatutárnych orgánov. Prejav vôle obchodnej spoločnosti prostredníctvom svojich štatutárnych orgánov však musí mať limity, ktorými je zabezpečené, že tento prejav vôle je naozaj aj v záujme obchodnej spoločnosti. Právna úprava obchodných spoločností preto zaviedla koncept odbornej a náležitej starostlivosti spolu s pravidlom podnikateľského úsudku,³ ktorý vytvára mantinely pre štatutárne orgány pri výkone ich funkcie.⁴ Predpokladom vyvodzovania zodpovednosti na základe tohto mechanizmu je však nevyhnutné postavenie štatutárneho orgánu.⁵ Tento mechanizmus však stráca svoj účel v prípade, že takýto riadne ustanovený štatutárny orgán síce prejavuje vôľu obchodnej spoločnosti, ale vôbec sa nepodieľa na jej obchodnom vedení alebo na samotnej tvorbe vôle. V doktríne sa takýto formálny štatutárny orgán označuje aj ako biely kôň,⁶ pričom o obchodnom vedení v skutočnosti rozhoduje osoba vykonávajúca tieto činnosti v úzadí, zatiaľ čo vymenovaným štatutárnym orgánom je osoba, ktorá fakticky nemá žiadny vzťah s obchodnou spoločnosťou,⁷ dokonca nemusí ani konať v mene obchodnej spoločnosti, ale s veriteľom kontrahuje v jej mene iná osoba napr. na základe plnomocenstva, čo predstavuje neželanú situáciu.

³ MAŠUROVÁ, A.: Zodpovednosť štatutárov, faktických štatutárov a tieňových štatutárov kapitálových spoločností voči veriteľom spoločností podľa novej úpravy Obchodného zákonníka a zákona o konkurze a reštrukturalizácii. In: ANDRAŠKO, J., HAMULÁK, J. (Zost.): *Míľniky práva v stredoeurópskom priestore 2018*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 169.

⁴ MAŠUROVÁ, A.: 12. 4. 2. [Predstavenstvo]. In: MAMOJKA M., a kol: *Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva. Učebnica*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 606.

⁵ Predpokladom je uzatvorená písomná zmluva o výkone funkcie, ktorá je schválená valným zhromaždením, prípadne subsidiárnym aplikovaním ustanovení o mandátnej zmluve, s povinnosťou zápisu štatutárneho orgánu do obchodného registra podľa ustanovenia § 2 ods. 1 písm. e) zákona č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o obchodnom registri“).

⁶ Takéto osoby sa v aplikačnej praxi využívali najmä pri zadlžených spoločnostiach, kedy v prípade, že si veriteľ začal uplatňovať svoje nároky a v mene spoločnosti už konala iná osoba, ktorá nemala záujem na podnikateľskej činnosti v dôsledku čoho sa veriteľ nedomohol svojich práv. Prípadne vznikali nekalé likvidácie v jednoosobovej s. r. o., v ktorých rozhodnutím jediného spoločníka došlo k ustanoveniu nového štatutárneho orgánu, prevodu Obchodného podielu, čím neúspešný spoločník/statutárny orgán prestáva vystupovať v spoločnosti. Pozri: PINTEROVÁ, D.: faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022*, s. 45.

⁷ PINTEROVÁ, D.: 8.7.4 [Faktický štatutárny orgán]. In: MAMOJKA M., a kol: *Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva. Učebnica*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 298.

Podľa predlohy v anglickom právnom systéme sa v doktríne možno stretnúť s tromi pojmami a to: (i) *de jure* štatutárny orgán, (ii) faktický (*de facto*) štatutárny orgán a (iii) tieňový štatutárny orgán (z ang. *shadow director*).⁸ Tieto pojmy, ktorých základy položilo anglické právo, sú však významovo odlišné. Tieňový štatutárny orgán možno definovať ako osobu, ktorá vykonáva nepriamy vplyv alebo kontrolu tým, že ukladá pokyny a usmernenia (*de jure*) riadne zvolenému štatutárnemu orgánu do funkcie, ktorý tieto pokyny dodržiava a na základe nich prejavuje vôľu v mene obchodnej spoločnosti navonok. Inak povedané bez vedomosti a súhlasu tieňového štatutárneho orgánu *de jure* štatutárny orgán nekoná. Faktický (*de facto*) štatutárny orgán je osoba, ktorá koná v mene obchodnej spoločnosti a ktorá predpokladá, že koná, akoby bola *de jure* štatutárnym orgánom, nie je však riadne zvolená do funkcie.⁹ Hranice medzi týmito pojmami sú však stále nejednoznačné aj v anglickej doktríne.¹⁰ V zahraničnej ako aj slovenskej právnej úprave sa možno stretnúť s odlišnými právnymi úpravami s cieľom vytvorenia efektívnych opatrení, ktoré by zabezpečili, aby osoby, ktoré majú významný vplyv alebo kontrolu nad riadením obchodnej spoločnosti, niesli zodpovednosť za riadny výkon svojej funkcie. Autorkiným cieľom v rámci tohto príspevku je poukázať na to, ako sa s týmto inštitútom vysporiadala súčasná slovenská právna úprava a aké sú jej súčasné nedostatky. Zároveň si autorka kladie za cieľ analyzovať navrhovanú právnu úpravu v novom návrhu Občianskeho zákonníka¹¹ s cieľom preskúmať, či reflektuje nedostatky súčasnej právnej úpravy. Na záver sa príspevok zameria na vplyv právnej úpravy obchodných spoločností vlastnených štátom alebo obcou, ako aj na iné právnické osoby s ohľadom na rozšírenie tejto právnej úpravy na všetky právnické osoby podľa nového návrhu Občianskeho zákonníka.

Aktuálna právna úprava faktického a tieňového orgánu

Slovenská právna úprava obchodných spoločností, inšpirovaná anglickou právnou úpravou ako aj nemeckou a rakúskou judikatúrou,¹² pozná inštitút faktického orgánu od roku 2017 prijatím ustanovenia § 66 ods. 7 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Obchodný zákonník“). Podľa tohto ustanovenia možno pod

⁸ HANNIGAN, B.: *Company Law*. 5th edition. Oxford University Press, 2018, s. 162 – 167.

⁹ HANNIGAN, B.: *Company Law*. 5th edition. Oxford University Press, 2018, s. 162 – 167.

¹⁰ Pozri Re UKLI Ltd Secretary of State for Business, Innovation and Skills v Chohan and others [2013] EWHC 680 Ch, body 36 a nasl. Rozsudku. In: CSACH, K.: Subjektivizácia koncernových a suborganizačných štruktúr. In: HUSÁR, J., CSACH, K.: Obchodná spoločnosť ako právnická osoba (Zost.). Právnická fakulta, UJŠP Košice. 2014, str. 13.

¹¹ Dostupné: <<https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486>> [2025-11-10].

¹² PINTEROVÁ, D.: faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 45.

faktický orgán subsumovať akúkoľvek osobu, ktorá „*fakticky vykonáva pôsobnosť štatutárneho orgánu alebo člena štatutárneho orgánu bez toho, aby bola do takejto funkcie vymenovaná alebo ustanovená.*“¹³ To znamená, že v podmienkach Slovenskej právnej úpravy môže byť faktickým orgánom len osoba vykonávajúca činnosti štatutárneho orgánu nie však iného dozorného alebo kontrolného orgánu v obchodnej spoločnosti.¹⁴ Slovenská právna úprava ani nenasleduje anglickú doktrínu, ktorá rozlišuje medzi faktickým a tieňovým štatutárnym orgánom, nakoľko právna úprava v Obchodnom zákonníku zahŕňa oba tieto pojmy.¹⁵ Tento príspevok bude preto v nasledujúcej časti používať len pojem faktický orgán, pod ktorý budú subsumované oba pojmy. Obchodný zákonník upravuje tri kritériá na naplnenie definície faktického orgánu: (i) osoba nie je vymenovaná do funkcie štatutárneho orgánu (člena štatutárneho orgánu), (ii) vykonáva pôsobnosť (časť pôsobnosti) štatutárneho orgánu a (iii) nejedná sa o ojedinelú činnosť, ale o dlho dobejši vplyv.¹⁶

(Ad i) prvým kritériom je skutočnosť, že takáto osoba nebola nikdy vymenovaná/ustanovená do svojej funkcie (člena) štatutárneho orgánu, bola ustanovená v rozpore so zákonom alebo túto funkciu určitý čas vykonávala a následne došlo k zániku funkcie napr. odvolaním,¹⁷ dokonca zahŕňa aj neplatne zvolené osoby. Právna úprava je systematicky zaradená do všeobecnej právnej úpravy obchodných spoločností a preto sa vzťahuje na všetky obchodné spoločnosti a nie len na kapitálové obchodné spoločnosti. Základným rozdielom pri kapitálových obchodných spoločnostiach je, že štatutárny orgán nemusí byť aj zároveň spoločníkom (komplementárom), postačuje jeho formálne ustanovenie, kým v osobných obchodných spoločnostiach je jeho postavenie ako spoločníka (komplementára) podmienkou na to, aby takáto osoba mohla byť štatutárny orgánom.

(Ad ii) Druhým kritériom je výkon (aspoň časti) pôsobnosti člena štatutárneho orgánu. V slovenskej právnej úprave absentuje definícia faktického štatutárneho orgánu, ktorého

¹³ Ustanovenie § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka.

¹⁴ Slovenská právna úprava s ohľadom na dualistickú koncepciu riadenia, ktorá má oddelené kontrolné a riadiace orgány nesubsumuje pod pojem faktický orgán aj členov dozorného orgánu, na rozdiel od anglickej právnej úpravy s monistickou koncepciou, ktorá pod pojem tieňový orgán subsumuje aj tzv. non-executive directors vykonávajúcich kontrolné činnosti. PINTEROVÁ, D.: faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 45.

¹⁵ Tamže, s. 45.

¹⁶ ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 308, marg. č. 5.

¹⁷ Odlišný prístup nemeckej a slovenskej právnej úpravy bol spracovaný: MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ, A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 33 spolu s 41.

postavenie spočíva na fakticite výkonu pôsobnosti štatutárneho orgánu.¹⁸ Pôsobnosť člena štatutárneho orgánu rozdeľujeme na: (i) vonkajšiu, zahŕňajúcu konanie navonok v mene obchodnej spoločnosti, (ii) vnútornú, zahŕňajúcu tvorbu vôle obchodnej spoločnosti a to najmä obchodné vedenie a (iii) osobnú, ktorá zahŕňa napr. povinnosť raz do roka zvolať valné zhromaždenie.¹⁹ Podľa Csacha je rozhodujúcim kritériom podieľanie sa na obchodnom vedení t. j. vnútornej pôsobnosti a to najmä „určovanie podnikovej politiky, určovanie organizácie podniku, výber zamestnancov, rozhodovanie o výške miezd, určovanie vzťahov so zmluvnými partnermi, rokovanie s poskytovateľmi úveru, prijímanie rozhodnutí v daňových otázkach a vedenie účtovníctva,“²⁰ aké zmluvy uzatvorí obchodná spoločnosť, o aké zákazky sa bude uchádzať, pričom nie je dôležité či osoba vystupuje navonok a ani či má oprávnenie vystupovať navonok. Podľa Csacha zdá sa, že samotné konanie navonok predstavuje len akúsi indíciu, nestačí však na naplnenie druhého kritéria bez podieľania sa na obchodnom vedení. Tento argument opiera aj o skutočnosť, že ak by sa takáto osoba podieľala len na najzásadnejších a najdôležitejších otázkach fungovania obchodnej spoločnosti napr. na rozhodovaní o predmete činnosti, štrukturálnych zmenách a podobne, tie v zásade patria do pôsobnosti valného zhromaždenia, a preto by sa jednalo o výkon práv (majoritného) spoločníka, čo by z neho nerobilo faktický orgán, zároveň nestačí len určitý úsek činností obchodnej spoločnosti, ale bez tejto osoby nemôže byť prijaté žiadne rozhodnutie.²¹ Autorka zastáva názor, že ide o veľmi prísne nastavenie kritérií faktického orgánu, od ktoré upustili aj samotné anglické súdy, podľa ktorých aj de jure štatutárny orgán môže mať určitú voľnosť pri rozhodovaní.²² Zároveň je pravda, že najzásadnejšie otázky obchodnej spoločnosti patria do pôsobnosti valného zhromaždenia, kedy by sa takéto rozhodovanie mohlo javiť ako výkon oprávnení majoritného spoločníka. Otázne však je, čo v prípade, ak by rozhodoval takýto spoločník, ktorý by nemohol na základe spoločenskej zmluvy a ani na valnom zhromaždení takýmto spôsobom rozhodnúť, napr. počet hlasov by nedosiahol požadované kvórum alebo by spoločenská zmluva neustanovovala potrebu súhlasu takéhoto spoločníka. Domnievame sa, že práve vtedy je právna

¹⁸ CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10].

¹⁹ LUKÁČKA, P.: 11.4.2 [Konateľ]. In: MAMOJKA M., a kol: **Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva. Učebnica.** Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 490 - 493.

²⁰ CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10].

²¹ Tamže, s. 12 a nasl. [2025-11-10].

²² HANNIGAN, B.: *Company Law*. 5th editon. Oxford University Press, 2018, s. 169.

úprava faktického orgánu odpoveďou v prípade, že takéto rozhodnutie je prijímané na základe pokynov takéhoto hoc aj minoritného spoločníka. Ďurica však toto tvrdenie o indikatívnych vlastnostiach konania v mene v obchodnej spoločnosti zužuje; podľa jeho názoru sem nemožno zaradiť delegované konanie navonok v mene obchodnej spoločnosti alebo konanie napríklad na základe plnomocenstva, ktoré upravuje samostatná právna úprava.²³ Na druhej strane je však potrebné zohľadniť skutočnosť, že ak by takýto subjekt nekonal na základe plnomocenstva, udelenia prokúry alebo na základe zamestnaneckého pomeru a veriteľ by tak kontrahoval s osobou, ktorá nie je oprávnená konať v mene právnickej osoby, takáto osoba by nemohla zaviazat' obchodnú spoločnosť, a to ani na základe dobrej viery veriteľa, nakoľko sa v korporáčnom práve očakáva vyššia bdelosť veriteľov, ktorí si skontrolujú právny titul, na základe ktorého koná takáto osoba. Autorka zastáva názor, že by v zásade bolo limitované využitie tejto právnej úpravy na situácie ošetrované najmä podľa ustanovenia § 16 Obchodného zákonníka pri konaní inej osoby v jeho prevádzkarni, ktoré však neposkytuje spravodlivé riešenie zodpovednostného vzťahu. Prípadne by bolo potrebné vychádzať z Csachovej teórie, podľa ktorej konanie navonok nie je vôbec relevantné, čím by boli úplne vyňaté situácie faktického štatutárneho orgánu, kedy by podľa slovenského práva jestvovala len právna úprava tieňového štatutárneho orgánu. Definičným kritériom by preto malo byť aj konanie navonok, ktoré by však bolo potrebné posudzovať od prípadu k prípadu aj s ohľadom na možnú kumuláciu zodpovednostného vzťahu vyplývajúceho buď zo zmluvného dojednaní alebo z iného zákonného ustanovenia a právnej úpravy faktického orgánu.²⁴

(Ad iii) Posledným kritériom je časové hľadisko, kedy sa vyžaduje dlhodobejšie pôsobenie, to znamená, že prijatie jedného rozhodnutia nepostačuje na založenie zodpovednosti faktického orgánu. Faktický orgán tak nemusí vykonávať pôsobnosť štatutárneho orgánu neustále, mieru intenzity je však potrebné posudzovať od prípadu k prípadu, nakoľko nejestvuje jednotné definičné kritérium jednorazového vplyvu.²⁵ Právna úprava v Obchodnom zákonníku neukladá povinnosť štatutárnemu orgánu mať všetky vedomosti o predmete podnikania obchodnej spoločnosti alebo o účtovníctve, naopak predpokladá, že štatutárny orgán bude tieto

²³ ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 308, marg. č. 5.

²⁴ Napr. porušením prevenčnej povinnosti podľa § 415 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len „Občiansky zákonník“), aplikáciou zásad bezpríkazného konania, aplikáciou ustanovení o prekročení plnomocenstva § 33 Občianskeho zákonníka. Pozri: In: CSACH, K.: Subjektivizácia koncernových a suborganizačných štruktúr. In: HUSÁR, J., CSACH, K.: Obchodná spoločnosť ako právnická osoba (Zost.). Právnická fakulta, UJŠP Košice. 2014, str. 13.

²⁵ PINTEROVÁ, D.: Faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 46.

úkony delegovať a poskytne týmto osobám určitú mieru autonómie, no v konečnom dôsledku to je *de jure* štatutárny orgán, ktorý má prijať rozhodnutie na základe informácií poskytnutých osobami, na ktoré delegoval tieto úlohy. Obchodný zákonník kladie dôraz na fakticitu a mieru samostatného rozhodovania a preto definíciu faktického orgánu môže napĺňať akýkoľvek subjekt, či už: (i) **Fyzická osoba**: ktorá pôsobí v obchodnej spoločnosti na základe obchodnoprávneho, občianskoprávneho alebo pracovnoprávneho vzťahu (manažér, generálny riaditeľ,²⁶ daňový poradca, zamestnanec,²⁷ spoločník). Nie je relevantný ani vzťah subjektu s obchodnou spoločnosťou²⁸ a ani samotná vedomosť obchodnej spoločnosti resp. jej spoločníkov,²⁹ či dokonca veriteľov, a preto môže byť faktickým orgánom aj externá osoba, ktorá nemusí mať žiadny priamy vzťah k obchodnej spoločnosti³⁰ (dôležitý veriteľ),³¹ bez ohľadu na jeho oprávnenie konať alebo titul oprávnenia konať. (ii) **Právnická osoba**: a to bez ohľadu na interný (materská spoločnosť v rámci koncernu, väčšinový/menšinový spoločník) alebo externý (financujúca banka, zmluvný partner) vzťah k spoločnosti.³² Napriek tomu, že štatutárnym orgánom³³ môže byť len fyzická osoba, zastávame názor, že faktickým orgánom môže byť aj právnická osoba, nakoľko to Obchodný zákonník explicitne nevylučuje. Zároveň používa pojem osoba, ktorou podľa Občianskeho zákonníka môžu byť tak fyzické ako aj právnické osoby,³⁴ okrem toho sa právna úprava uplatňuje aj na osobné obchodné

²⁶ PINTEROVÁ, D.: Faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 46.

²⁷ CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10].

²⁸ PINTEROVÁ, D.: 8.7.4 [Faktický štatutárny orgán]. In: MAMOJKA M., a kol: Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstvá. Učebnica. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 299.

²⁹ MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ, A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 41.

³⁰ V anglickej judikatúre sa prejedával prípad zamestnanca alebo manželky člena riadiaceho orgánu, ktorí sa zúčastňovali zasadnutí členov orgánov. V tomto rozhodnutí však samotná účasť bez vplyvu na výsledok rozhodovania bola posúdená anglickými súdmi ako nedostatočná, a preto takéto konanie nenaplnilo predpoklady vyodenia zodpovednosti. Pozri: *Secretary of States for Trade and Industry v Tjolle* [1998] 1 BCLC 333, pozri aj *Gemma Ltd v Davies* [2008] 2 BCLC 281. In: HANNIGAN, B.: *Company Law*. 5th edition. Oxford University Press, 2018, s. 164.

³¹ CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10].

³² Tamže, s. 46.

³³ Podmienka sa aplikuje pri kapitálových obchodných spoločnostiach podľa ust. § 133 ods. 2 a 194 ods. 2 Obchodného zákonníka.

³⁴ Ustanovenie § 7 a 18 občianskeho zákonníka.

spoločnosti, pri ktorých zákon pripúšťa aj právnickú osobu ako štatutárny orgán. K obdobnému názoru sa prikláňa viacero autorov.³⁵ (iii) **Kolektív viacerých fyzických a právnických osôb.**³⁶ Vedomosť obchodnej spoločnosti alebo veriteľa v tomto prípade predstavuje indíciu pri určovaní postavenia faktického orgánu nie však definičný znak.³⁷

Dôležitým východiskom je skutočnosť, že faktický orgán nie je, ako v prípade anglickej právnej úpravy *de facto* štatutárneho orgánu, štatutárnym orgánom, práve naopak predstavuje nechcený jav, ktorý má byť ošetrený rovnakými zodpovednosťami následkami, no nevzťahuje sa naň celá právna úprava štatutárneho orgánu.³⁸ Slovenská právna úprava síce viaže jeho postavenie na postavenie mandátára podľa ustanovení § 566 a nasl. Obchodného zákonníka o mandátnej zmluve, avšak len do jeho rozsahu povinností.³⁹ Na faktický orgán sa tak nevzťahuje celá právna úprava mandátára spolu s právami napr. na odmenu. Faktický orgán má povinnosti mandátára, najmä povinnosť konať s odbornou starostlivosťou podľa pokynov mandanta (obchodnej spoločnosti), povinnosť informovať mandanta, ktoré sú explicitne akcentované v ustanovení § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka, a to povinnosťou konať s odbornou starostlivosťou v súlade so záujmami spoločnosti a všetkých jej spoločníkov, ktoré zahŕňajú najmä povinnosť rozhodovať na základe všetkých dostupných informácií, pričom faktický orgán nesmie uprednostňovať vlastné záujmy pred záujmami spoločnosti a zároveň musí zachovávať mlčanlivosť o všetkých dôverných informáciách ako aj skutočnostiach, ktorých prezradenie tretím osobám by mohlo spôsobiť spoločnosti škodu alebo ohroziť jej záujmy ako aj záujmy spoločníkov.⁴⁰ Faktický orgán podľa právnej úpravy v Obchodnom zákonníku nemá zodpovedať podľa všeobecných ustanovení § 420 Občianskeho zákonníka, ale zodpovedá za škodu spôsobenú obchodnej spoločnosti štatutárnym orgánom,⁴¹ s možnosťou

³⁵ CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10]. MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ, A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 41.

³⁶ PINTEROVÁ, D.: Faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 47 – 48.

³⁷ Tamže, s. 47.

³⁸ Tamže, s. 47 – 48.

³⁹ Tamže, s. 47 – 48.

⁴⁰ Tamže, s. 47 – 48.

⁴¹ Ustanovenie § 135a resp. § 194 Obchodného zákonníka. Tamže, s. 45.

uplatnenia nárokov na náhradu škody zo strany spoločníkov⁴² alebo menšinových akcionárov,⁴³ ako aj priamo zo strany veriteľov.⁴⁴ Osobitnou otázkou je uplatnenie zodpovednostných inštitútov v čase krízy spoločnosti, kde sa ustálila doktrína,⁴⁵ podľa ktorej všeobecné ustanovenia upravujúce krízu,⁴⁶ sa v širšom slova zmysle aplikujú aj na faktický orgán, nakoľko by bolo neúčelné túto povinnosť vyňať spod úpravy faktického orgánu. Rovnako zákaz konkurencie, ktorý môže byť vnímaný v širšom slova zmysle ako povinnosť lojality,⁴⁷ sa aplikuje na faktický orgán aj bez explicitného ustanovenia.⁴⁸ Posledným problematickým aspektom je, či sa zodpovednosť za nesplnenie povinnosti podať návrh na vyhlásenie konkurzu podľa ustanovenia § 11 zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov vzťahuje aj na faktický orgán. Paradoxne sa v tomto prípade doktrína zhodla, že túto povinnosť faktický orgán nemá, a to najmä s ohľadom na verejnoprávnu povahu tohto zákona, kde v ustanovení § 11 ods. 2 vyslovene absentuje ako aktívne legitimovaný subjekt faktický orgán, nakoľko faktický orgán nemožno považovať za člena štatutárneho orgánu ani štatutárny orgán, táto povinnosť sa naňho nevzťahuje, a to ani v prípade, že by štatutárny orgán nepodal návrh na vyhlásenie konkurzu na základe vplyvu faktického orgánu.⁴⁹ Faktický orgán by však mohol zodpovedať za úpadok spoločnosti podľa

⁴² Zo strany spoločníkov vo verejnej obchodnej spoločnosti podľa ustanovenia § 81a ods. 1, v komanditnej spoločnosti podľa ustanovenia § 97 ods. 5 a v spoločnosti s ručením obmedzeným podľa ustanovenia § 122 ods. 3 Obchodného zákonníka.

⁴³ Zo strany kvalifikovanej menšiny akcionárov v akciovej spoločnosti podľa § ustanovení 182 ods. 2 v spojení § 181 ods. 1 Obchodného zákonníka s výnimkou prípadu, kedy by sám spoločník/menšinový akcionár bol v pozícii faktického štatutára

⁴⁴ Toto právo majú veritelia len pri kapitálových obchodných spoločnostiach podľa ustanovenia § 135a ods. 5 a § 194 ods. 9 Obchodného zákonníka.

⁴⁵ MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ, A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 42.

⁴⁶ Napr. zákaz vrátenia vkladov alebo ustanovenia o zákaze vrátenia plnenia nahrádzajúcich vlastné zdroje podľa ustanovení § 67a až § 67k Obchodného zákonníka.

⁴⁷ LUKÁČKA, P.: 11.4.2 [Konateľ]. In: MAMOJKA M., a kol: **Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva. Učebnica.** Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 498.

⁴⁸ Csah sa prikláňa k širšej interpretácii, podľa ktorej sa zákaz konkurencie vzťahuje aj na faktický orgán, nevylučuje však odlišný záver súdnych autorít. Pozri: CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl. Dostupné v právnom systéme Epi: <https://www.epi.sk/odborny-clanok/fakticky-organ-obchodnej-spolocnosti-a-jeho-zodpovednost-podla-paragraf--66-ods--7-obchodneho-zakonnika.htm>. [2025-11-10]. V českej právnej úprave je táto povinnosť daná aj faktickému orgánu explicitne v zákonnom znení. ŠTENGLOVÁ, I.: § 62 [Faktický vedoucí]. In: ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: Zákon o obchodných korporáciách. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 209. Česká právna úprava však upravuje zákaz konkurencie odlišne od slovenskej právnej úpravy, nakoľko zavádza informačnú povinnosť pri výkone konkurenčnej činnosti, pričom je obdobná právna úprava informačnej povinnosti, je tá česká právna úprava, v podmienkach Slovenskej republiky iba pri jednoduchej spoločnosti na akcie podľa ustanovenia § 220h ods. 3 Obchodného zákonníka.

⁴⁹ MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ,

ustanovenia § 66aa Obchodného zákonníka, ktoré vzhľadom na limity tohto článku, boli spracované na inom mieste.⁵⁰

Právna úprava faktického/tieňového orgánu po rekodifikácii súkromného práva

Navrhovaná právna úprava faktického orgánu, v porovnaní so znením z roku 2020,⁵¹ sa posunula o niekoľko paragrafov nižšie do ustanovenia § 238 v paragrafovom znení nového návrhu Občianskeho zákonníka zverejneného v septembri 2025.⁵² Táto právna úprava sa však významným spôsobom nemení v porovnaní s návrhom z roku 2020.⁵³ Tieto závery doplnené vlastné podnety autorka zhrnie nižšie:

(i) **rozšírenie právnej úpravy na všetky právnické osoby podľa súkromného práva,**

(ii) **rozšírenie osobnej pôsobnosti aj na iné orgány:** navrhovaná úprava sa nevzťahuje len na faktický štatutárny orgán, ale na akékoľvek člena orgánu právnickej osoby, napr. aj na faktického člena dozornej rady, faktického člena kontrolnej komisie, prípadne aj na iné fakultatívne orgány, ktoré si zriadila právnická osoba napr. faktický člen investičného výboru.⁵⁴

(iii) **rozšírenie povinností faktického orgánu:** navrhovaná právna úprava už neviaže pôsobnosť faktického orgánu na mandátára, ale ukladá rovnaké povinnosti aké má člen takéhoto orgánu. Táto zmena je ovplyvnená najmä skutočnosťou, že návrh Občianskeho zákonníka, ktorý má za cieľ zjednotiť právnu úpravu záväzkov, neobsahuje právnu úpravu mandátnej zmluvy ako typovú zmluvu. Významnou zmenou je však aj samotná terminológia ustanovenia, ktorá už nepracuje s pojmom pôsobnosť ale povinnosť, podľa ktorého faktický orgán nemá len povinnosť konať s odbornou starostlivosťou v súlade so záujmami obchodnej spoločnosti, ale má všetky povinnosti štatutárneho orgánu.⁵⁵ Autorka zastáva názor, že cieľom

A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy). 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 43.

⁵⁰ Na vyvodenie zodpovednosti podľa ustanovenia § 66aa Obchodného zákonníka musí byť naplnených sedem predpokladov, čo predstavuje príliš prísne nastavené predpoklady obsahujúce viacero nedostatkov. Bližšie pozri: PINTEROVÁ, D.: 8.8. [Ovládaná a ovládajúca osoba]. In: MAMOJKA M., a kol: **Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva. Učebnica.** Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 319.

⁵¹ Pracovný návrh paragrafových znení nového Občianskeho zákonníka predkladané na verejnú a odbornú diskusiu týkajúce sa všeobecnej úpravy právnických osôb je upravený v § 30 s názvom *Faktický orgán*: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2021/06/1.1.2.3_Pravnicke-osoby_20220209.pdf [2026-01-13]

⁵² „Rovnaké povinnosti a zodpovednosť ako člen orgánu má aj osoba, ktorá vykonáva činnosti, akoby bola členom orgánu.“ podľa ustanovenia § 238 paragrafové znenie návrhu Občianskeho zákonníka, ktoré ku dnešnému dňu prešlo pripomienkovým konaním dostupné tu: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb> [2026-01-13].

⁵³ PINTEROVÁ, D.: Faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ, M., D., SENKOVÁ, S.: Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 45.

⁵⁴ Tamže, s. 45.

⁵⁵ Ak by sme vychádzali z doslovného výkladu, tak sem zahŕňame všetky povinnosti člen orgánu t. j. napr. povinnosť zvolať valné zhromaždenie podľa ust. § 128 Obchodného zákonníka, predloženie riadnej individuálnej

právnej úpravy faktického orgánu by nemala byť možnosť vyvodzovať zodpovednostný režim za nesplnenie každej povinnosti, ktorá prináleží členovi orgánu, ale naopak v prípade, že sa takáto osoba podieľa na obchodnom vedení, konaní v mene obchodnej spoločnosti, prípadne poruší lojalitu voči obchodnej spoločnosti resp. s ohľadom na rozšírenie pôsobnosti nevykonáva kontrolu, tak má niesť zodpovednosť za takéto konanie/nekonanie.

(iv) **odlišná právna úprava zodpovednostného režimu:** podľa ustanovenia § 223 spolu s § 240 v nadväznosti na § 238 nového návrhu Občianskeho zákonníka faktický orgán porušením povinnosti konať svedomito ako dobrý hospodár zodpovedá za škodu spôsobenú právnickej osobe akoby bol členom orgánu. V prípade porušenia povinnosti faktického orgánu ide o zodpovednosť voči právnickej osobe, ktorú môže uplatňovať v jej mene len štatutárny orgán. Slovenský zákonodarca tak opomenul možnosť uplatnenia nárokov spoločníkmi alebo veriteľmi, čím limituje možnosť využitia tohto ustanovenia v praxi, zároveň opomína situáciu, kedy samotný *de jure* štatutárny orgán nebude mať záujem o podanie žaloby, a to aj napriek naplneniu zodpovednostného režimu faktického orgánu. Nový návrh Občianskeho zákonníka prichádza s riešením a možnosťou uplatnenia nárokov kontrolným orgánom, pričom opätovne hrozí možnosť nevyužitia tohto zodpovednostného režimu, nakoľko faktickým orgánom môže byť aj faktický člen dozorného orgánu.⁵⁶ Zároveň sú kontrolné orgány obligatórne zriaďované len v prípade akciovej spoločnosti a v prípadne družstva. Inak povedané ak zákon neustanovuje povinnosť zriadenia kontrolného orgánu v právnickej osobe, jediným aktívne legitimovaným subjektom zostáva štatutárny orgán.

(iv) **absencia právnej úpravy *piercing of corporate veil*:** hoc dôvodová správa k novému návrhu Občianskeho zákonníka predpokladá osobitnú právnu úpravu koncernového práva,⁵⁷ nie je možné posúdiť, či nová právna úprava plnohodnotne reaguje na nedostatky starej právnej úpravy.

S ohľadom na vyššie uvedené rozdiely novej právnej úpravy so súčasnou považuje autorka tvrdenie v dôvodovej správe k novému návrhu Občianskeho zákonníka, podľa ktorej právna úprava vychádza z Obchodného zákonníka, za viac než zavádzajúce. Okrem toho

účtovnej závierky valnému zhromaždeniu podľa ust. § 132 ods. 2 Obchodného zákonníka alebo aj povinnosť oznámiť splatenie vkladu podľa ust. § 113 Obchodného zákonníka. Obdobné povinnosti vyplývajú aj právnickým osobám podľa navrhovaného paragrafového znenia Občianskeho zákonníka podľa ust. § 250.

⁵⁶ Ustanovenie § 237 nového návrhu Občianskeho zákonníka.

⁵⁷ Osobitná časť dôvodovej správy k návrhu Občianskeho zákonníka, ustanovenie § 238: „Navrhované ustanovenie vychádza zo súčasnej obchodnoprávnej úpravy (§ 66 ods. 7 Obchodného zákonníka), rozširuje však svoju pôsobnosť aj na iné než štatutárne orgány a na všetky právnické osoby súkromného práva. Pri príprave osobitnej úpravy koncernu bude vhodné výslovne upraviť vylúčenie aplikácie pravidla o faktickom orgáne a ustanovenie osobitného riešenia sanácie.“ Dostupný na internete: <<https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486>> [2025-11-10].

súčasnú tendenciu zákonodarcu smerujú k ponechaniu zredukovanej právnej úpravy korporáčného práva v aktuálnom Obchodnom zákonníku, v ktorom má byť ponechaná druhá časť zahŕňajúca aj právnu úpravu faktického orgánu. Takýto právny stav by tak vytvoril duálnu právnu úpravu faktického orgánu pre obchodné spoločnosti a iné právnické osoby. Autorka zastáva názor, že takéto riešenie vytvára viacej otázok ako poskytuje odpovedí, a s ohľadom už na tak málo využívané ustanovenie v aplikačnej praxi prehľbuje právnu neistotu, na ktorú autorka poukáže pri spoločnostiach, v ktorých vystupuje štát/obec.

Vplyv novej právnej úpravy na riadenie obchodných spoločností s majetkovou účasťou mesta/obce (MOE/mestom vlastnený podnik) alebo štátu (SOE/štátom vlastnený podnik)

Je potrebné zdôrazniť, že štátom alebo mestom/obcou vlastnené podniky nemajú osobitnú úpravu v samostatnom zákone alebo osobitné ustanovenia v Obchodnom zákonníku, ktoré by reflektovali špecifickosť založenia takýchto právnických osôb, ani osobitné postavenie štátu/mesta/obce ako spoločníka/akcionára. V slovenskej právnej úprave rovnako absentuje definícia štátom alebo mestom/obcou vlastnených podnikov, a preto sa na ne vzťahujú všeobecné ustanovenia obchodných spoločností podľa Obchodného zákonníka. Je však dôležité podotknúť, že napriek zdržanlivosti slovenského zákonodarcu, ide o osobitné obchodné spoločnosti, ktorých cieľom nie je len dosahovanie zisku, ale aj verejný záujem občanov resp. obyvateľov mesta/obce s cieľom poskytnúť osobitné služby najmä v oblasti dopravy, distribúcie vody alebo odpadu a pod.⁵⁸ Tento nedostatok čiastočne suplementuje *soft law* najmä zo strany OECD⁵⁹ a Slovenskej asociácie Corporate Governance,⁶⁰ ktoré primárne vytvárajú základné princípy správy, riadenia a odmeňovania štatutárnych orgánov v štátnych podnikoch, ktoré však možno primerane aplikovať aj na mestom a obcou vlastnené podniky. Napriek prítomnosti verejnoprospešného charakteru sú štátne a mestské podniky podľa slovenského práva stále definované ako obchodné spoločnosti, ktorých cieľom je dosahovanie zisku podľa

⁵⁸ MAZÚR, J., Komentár k výberu vedenia, kontrole a vyvodzovaniu zodpovednosti v spoločnostiach s majetkovou účasťou miest a obcí, In: CSACH. K., HAVEL, B. (eds.) Corporate governance spoločností s účasťou štátu. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 256 s., s. 103.

⁵⁹ Princípy správy a riadenia spoločností vedené OECD principles of corporate governance 2023, dostupné na internete: <https://www.oecd.org/en/publications/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-2023_ed750b30-en.html>. [2026-01-15]. ako aj Smernica OECD s akcentom na riadenia a správu s majetkovou účasťou štátu: OECD (2015), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, OECD Publishing, Paris. Dostupné na internete:< <http://dx.doi.org/10.1787/9789264244160-en>>. [2026-01-15].

⁶⁰ Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu a Kódex správy spoločností na Slovensku vydané Slovenskou asociáciou Corporate Governance, Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018 s. 20. dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf [2026-01-15]. Kódex správy spoločností na Slovensku, 2016, dostupné na internete:< https://sacg.sk/wp-content/uploads/2019/10/web_kodex_2016_02.pdf>[2026-01-15].

Obchodného zákonníka,⁶¹ a preto si ich nemožno zamieňať s tzv. sociálnymi podnikmi, ktorých účelom je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu, ak ide o hospodársku činnosť registrovaného sociálneho podniku podľa osobitného predpisu.⁶²

Pri OECD princípoch a Kódexu správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátom, ktoré sú aplikovateľné aj na obce,⁶³ je okrem iného cieľom odstrániť negatívne vplyvy subjektov, či už interných (štát/obec/mesto ako spoločník) alebo externých (významný spoločník, ktorý je zároveň napr. poslancom pre mesto), a to najmä aby bolo zabránené netransparentnému dosádzaniu členov štatutárneho orgánu a členov kontrolných orgánov, a aby bolo zabránené následnému neželanému vplyvu politickej moci, ktorá nesleduje verejný záujem. Ako príklad autorka uvádza Slovenskú televíziu a rozhlas, ktorá nie je obchodnou spoločnosťou, a preto po prijatí nového návrhu Občianskeho zákonníka by sa na tento subjekt mala aplikovať právna úprava faktického orgánu podľa ustanovenia § 238 návrhu Občianskeho zákonníka, ktorá nesprávne rozširuje povinnosti faktického orgánu na všetky povinnosti štatutárneho orgánu. Z hľadiska organizačnej štruktúry má podnik generálneho riaditeľa a kontrolný orgán (Radu STR) a etickú komisiu (poradný orgán), pričom len rada STR a generálny riaditeľ sú v zmysle nového návrhu Občianskeho zákonníka jedinými aktívne alebo pasívne legitimovanými subjektmi na vyvodzovanie zodpovednosti za výkon faktického orgánu, zároveň sú však oba subjekty volené a odvolávané Národnou radou Slovenskej republiky jednoduchou väčšinou.⁶⁴ Ako autorka poukázala vyššie, faktickým orgánom môže byť aj externý subjekt, ktorým môže byť osoba/osoby, ktoré takýto riadiaci a kontrolný orgán zvolili. Práve táto skutočnosť je jedným z dôvodov pre ktorý Obchodný zákonník obsahoval možnosť vyvodenia zodpovednosti voči faktickému orgánu aj zo strany veriteľov, ktorá v novom návrhu Občianskeho zákonníka absentuje. Zamedzenie neželaného politického vplyvu možnosťou podania návrhu externým subjektom tak významne znižuje využiteľnosť tohto ustanovenia.⁶⁵ Na druhej strane, pri Dopravnom podniku Bratislava, a. s. ako aj

⁶¹ MAZÚR, J., GRAMBLIČKOVÁ, B.: Zisk v. Verejná politika: odmeňovanie členov orgánov obchodných spoločností s účasťou verejného sektora v nadväznosti na ich ciele. In: CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L. a kolektív: Odměňování členů orgánů obchodních společností a majetková plnění společníkům Wolters Kluwer CZ, 2026. s. 245 – 255.

⁶² Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Návrh občianskeho zákonníka však tento druh podnikov už neupravuje, podľa novej definície podnikania podľa ustanovenia § 8 Návrhu občianskeho zákonníka: „*Podnikaním sa rozumie sústavná činnosť vykonávaná samostatne podnikateľom vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť za účelom dosiahnutia zisku.*“

⁶³ Hoc kódex nie je explicitne adresovaný podnikom s účasťou mesta, je možné ich primerane aplikovať aj pre správu a riadenie mestských/obecných podnikov.

⁶⁴ Dostupné na internete: <https://www.stvr.org/media/a542/file/item/sk/0000/rada-rtvs.5.pdf>. [2026-01-15].

⁶⁵ Nový návrh Občianskeho zákonníka neupravuje možnosť podania návrhu ani spoločníkom, ktorý ako subjekt nejestvuje v Slovenskej televízii a rozhlase, ale mohol by byť prístupný napr. pre členov občianskeho združenia.

Železničnej spoločnosti, a. s. ako obchodných spoločností, veriteľ túto možnosť má. Spoločným znakom týchto právnických osôb je práve určitá účasť štátu, súčasné tendencie však vytvárajú duálnu právnu úpravu pre faktický orgán, čo autorka nepovažuje za priaznivé riešenie pre právnické osoby. Napriek tendencii slovenského zákonodarcu ponechať ustanovenie § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka, ktoré sa javí ako lepšie riešenie ako to v návrhu Občianskeho zákonníka, sa domnievame, že aj toto ustanovenie bude nevyhnutne musieť prejsť novelizáciou, aj s ohľadom na absenciu mandátnej zmluvy, na ktorú toto ustanovenie odkazuje. Je preto nevyhnutné, aby možnosť podať návrh na súd zo strany veriteľov zostala zachovaná aj po rekodifikácii súkromného práva aspoň pre obchodné spoločnosti.

Záver

Inštitút faktického orgánu pozná slovenský právny poriadok od roku 2017 s účinnosťou od 1. 1. 2018, ktorý je inšpirovaný anglickým právom ako aj rakúskou a nemeckou judikatúrou. Napriek už skoro osem ročnej právnej úprave k dnešnému dňu nejestvuje jediné rozhodnutie, v ktorom by bolo toto ustanovenie aplikované, na základe čoho možno konštatovať, že má len preventívnu funkciu. Nový návrh Občianskeho zákonníka však prichádza s jeho novou právnou úpravou, ktorá má byť aplikovaná na všetky právnické osoby, pričom zo samotného textu návrhu nie je zrejmé, či sa táto právna úprava bude vzťahovať aj na obchodné spoločnosti a družstvo upravených v Obchodnom zákonníku. Napriek Dôvodovej správe k novému návrhu Občianskeho zákonníka, podľa ktorej je právna úprava faktického orgánu v plnej miere prebraná z Obchodného zákonníka, mení osobnú pôsobnosť, podľa ktorej možno vyvodzovať takúto zodpovednosť voči akémukoľvek kontrolnému alebo riadiacemu orgánu v právnickej osobe. Najzásadnejšie otázky, ktoré zostávajú nezodpovedané sú: (i) Aký osud čaká ustanovenie § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka, ktorý vytvára duálnu právnu úpravu? (ii) Vzťahujú sa na člena faktického orgánu všetky povinnosti štatutárneho orgánu alebo len niektoré? Bude rozdielny rozsah povinností pre faktické orgány podľa Obchodného zákonníka a Občianskeho zákonníka? (iii) Prijme zákonodarca novú právnu úpravu koncernového práva? (iv) Budú existovať dve súbežné právne úpravy s rozdielnym výpočtom aktívne a pasívne legitimovaných subjektov? (v) Možno právnu úpravu faktického orgánu aplikovať aj na iné kontrolné a fakultatívne orgány v obchodnej spoločnosti podľa návrhu Občianskeho zákonníka hoc to obchodný zákonník nepredpokladá? Napriek skutočnosti, že autorka pokladá iniciatívu prijatia všeobecnej právnej úpravy faktického orgánu, ktorá sa bude aplikovať sa na všetky právnické osoby za pozitívnu, ponechanie právnej úpravy v Obchodnom zákonníku vytvára popri sebe dva existujúce zodpovednostné režimy, čo negatívne ovplyvní aj právnické osoby,

v ktorých vystupuje štát/obec, či už ako spoločník obchodnej spoločnosti alebo ako jej zriaďovateľ.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

HANNIGAN, B.: *Company Law*. 5th editon. Oxford University Press. 2018, s. 767

PATAKYOVÁ, M., a kol: *obchodný zákonník*. Komentár. 5. vydanie. Bratislava: C.H. Beck, 2022, s. 1792.

MAMOJKA M., a kol: *Obchodné právo I. – všeobecná časť, súťažné právo, právo obchodných spoločností a družstva*. Učebnica. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 832,

ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B., CILEČEK, F., KUHN, P., ŠUK, P.: *Zákon o obchodných korporáciách*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 1316.

Kapitola v učebnici alebo monografii:

MAŠUROVÁ, A.: Koncepcia externého poradcu obchodných spoločností ako faktického štatutára v nemeckej judikatúre a doktríne a jej možné uplatnenie v slovenskom právnom prostredí. In: LUKÁČKA, P., MAŠUROVÁ, A., STRÉMY, J., LACKO, P., SLEZÁKOVÁ, A., SMALÍK, M., DUTKOVÁ, P.: *Poskytovanie právnych služieb v kontexte skupín spoločností (teoretické a aplikačné problémy)*. 1. vyd. – Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2020, s. 20 - 49.

MAZÚR, J., GRAMBLIČKOVÁ, B.: Zisk v. Verejná politika: odmeňovanie členov orgánov obchodných spoločností s účasťou verejného sektora v nadväznosti na ich ciele. In: CSACH, K., HAVEL, B., ŽITŇANSKÁ, L. a kolektív: *Odměňování členů orgánů obchodních společností a majetková plnění společníkům* Wolters Kluwer CZ, 2026. s. 245 – 255.

Periodiká a zborníky:

CSACH, K.: Faktický orgán obchodnej spoločnosti a jeho zodpovednosť podľa § 66 ods. 7 Obchodného zákonníka. In: *Bulletin slovenskej advokacie*, 2018, č. 7 – 8, s. 12 a nasl.

CSACH, K.: Subjektivizácia koncernových a suborganizačných štruktúr. In: HUSÁR, J., CSACH, K.: *Obchodná spoločnosť ako právnická osoba (Zost.)*. Právnická fakulta, UJŠP Košice. 2014, str. 8 – 30.

MAŠUROVÁ, A.: Zodpovednosť štatutárov, faktických štatutárov a tieňových štatutárov kapitálových spoločností voči veriteľom spoločností podľa novej úpravy obchodného zákonníka a zákona o konkurze a reštrukturalizácii. In: ANDRAŠKO, J., HAMULÁK, J. (Zost.): *Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2018*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2025. s. 169 – 181.

PINTEROVÁ, D.: faktický člen orgánu obchodnej spoločnosti – Zdroje inšpirácie a očakávané riešenia v rámci Rekodifikácie. In: KAHOUNOVÁ.M., D., SENKOVÁ, S. (Zost.): Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie Bratislavské právnické fórum 2022, s. 44 – 55.

UMELÁ INTELIGENCIA AKO ZMLUVNÝ PARTNER? VYPLYV REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA NA TVORBU A ZODPOVEDNOSŤ ZA OBCHODNOPRÁVNE ZMLUVY GENEROVANÉ AI¹

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A CONTRACTUAL PARTNER? THE IMPACT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW ON THE FORMATION AND LIABILITY FOR COMMERCIAL CONTRACTS GENERATED BY AI

Dominika Pintérová²

Abstrakt

Rozvoj generatívnej umelej inteligencie zásadne mení spôsoby uzatvárania obchodnoprávných zmlúv. AI dnes dokáže samostatne navrhovať, upravovať a dokonca aj vyjednávať zmluvné podmienky, čo vyvoláva otázky jej právneho statusu a zodpovednosti za právne úkony, ktoré „vykoná“ v mene podnikateľa. Príspevok sa zameriava na analýzu pripravovanej rekodifikácie súkromného práva v Slovenskej republike a jej potenciálneho vplyvu na reguláciu zmluvných vzťahov vytváraných s využitím umelej inteligencie. Diskutuje sa o otázkach, ktoré tradičné súkromné právo nepoznalo, či a v akom rozsahu môže byť výstup AI považovaný za právny úkon, kto je autorom prejavu vôle, kto nesie zodpovednosť za chyby alebo škodu spôsobenú algoritmom a aké legislatívne prístupy by bolo vhodné prijať v rámci modernizácie obchodného práva. Cieľom príspevku je prispieť k diskusii o tom, ako má slovenské súkromné právo reagovať na technologické inovácie bez oslabenia princípov právnej istoty, autonómie vôle a ochrany zmluvných strán.

Kľúčové slová

umelá inteligencia, AI, obchodnoprávne zmluvy, rekodifikácia súkromného práva

Abstract

The development of generative artificial intelligence is fundamentally transforming the way commercial contracts are concluded. AI systems today can independently draft, modify, and even negotiate contractual terms, raising complex questions about their legal status and liability for legal acts “performed” on behalf of entrepreneurs. The paper focuses on the analysis of the forthcoming recodification of private law in the Slovak Republic and its potential impact on the regulation of contractual relationships created with the use of artificial intelligence. It discusses issues unfamiliar to traditional private law—whether and to what extent the output of AI can be regarded as a legal act, who is the author of the declaration of will, who bears responsibility for errors or damage caused by an algorithm, and what legislative approaches should be adopted in the modernization of commercial law. The aim of the paper is to contribute to the discussion on how Slovak private law should respond to technological

¹ Táto práca je financovaná z prostriedkov EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu Umelá inteligencia pre právnické profesie (AILE) č. 09I05-03-V02-00038

² JUDr. Mgr. Dominika Pintérová, PhD., Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva

innovation without weakening the principles of legal certainty, autonomy of will, and protection of contractual parties.

Keywords

artificial intelligence, AI, commercial law contracts, recodification of private law

Úvod

Rozvoj generatívnej umelej inteligencie (AI) predstavuje zásadnú zmenu v spôsobe, akým podnikatelia uzatvárajú obchodnoprávne zmluvy. Technológie, ktoré boli donedávna doménou vedeckej fantastiky, sa stávajú bežnou súčasťou obchodnej praxe. V tomto dynamickom prostredí prebieha v Slovenskej republike príprava rozsiahlej rekodifikácie súkromného práva, čo predstavuje jedinečnú príležitosť na legislatívnu reakciu, ktorá dokáže reflektovať technologický pokrok a nastaviť pravidlá pre digitálnu éru.

Cieľom tohto odborného príspevku je analyzovať kľúčové právne výzvy, ktoré umelá inteligencia prináša do zmluvného práva, a preskúmať, ako by na ne mohla a mala reagovať nová právna úprava. Zameriame sa na otázky, ktoré tradičné súkromné právo nepoznalo a ktoré testujú samotné základy teórie právnych úkonov.

V nasledujúcich častiach najprv priblížime novú, aktívnu úlohu AI v procese kontraktácie. Následne poukážeme na limity súčasnej právnej úpravy a ozrejíme, prečo je prekonaná technologickým vývojom. Jadrom analýzy bude rozbor troch kľúčových právnych dilem: pripísateľnosti právnych úkonov vykonaných AI, interpretácie prejavu vôle, vymožitelnosti a zodpovednosti za škodu spôsobenú algoritmom.³ V závere predstavíme možné legislatívne prístupy, ktoré by mohli byť prijaté v rámci modernizácie obchodného práva.

Využitie umelej inteligencie pri tvorbe a uzatváraní obchodnoprávnych zmlúv

AI možno využiť na analýzu obchodnoprávnych zmlúv, generovanie ich obsahu a kontrolu, identifikáciu potenciálnych problémov vo väzbe na zmluvného partnera, rizikové klauzuly, prípadne extrakciu/modifikáciu dôležitých klauzúl. Umelá inteligencia tak postupne transformuje sféru tvorby zmlúv. Prináša so sebou revolučné nástroje, ktoré zefektívňujú celý proces uzatvárania zmlúv, znižujú náklady a minimalizujú právne riziká. Využitie umelej

³ Podobne GAL. M. S. Algorithmic Challenges to Autonomous Choice, 25 Mich. Telecomm. & Tech. L. Rev. 59 (2018). p. 96 [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://repository.law.umich.edu/mttlr/vol25/iss1/3>

inteligencie v kontraktačnom procese nielen zrýchľuje a zefektívňuje transakcie, ale aj zvyšuje právnu istotu a predchádza potenciálnym sporom.

Strategický význam pochopenia reálnych schopností umelej inteligencie je pre právnu prax kľúčový. Už dávno nejde len o pasívny nástroj na úrovni textového editora. Kľúčový posun nastáva vo chvíli, keď AI prechádza od roly asistenta,⁴ ktorý pomáha človeku, k úlohe autonómneho agenta, ktorý ho nahrádza a vykonáva právne relevantné úkony bez priameho ľudského dohľadu v reálnom čase. Tento kvalitatívny skok je jadrom celej právnej problematiky. Systémy generatívnej AI dnes disponujú schopnosťami, ktoré priamo zasahujú do jadra zmluvného procesu a ktoré boli doteraz výlučne ľudskou doménou, napríklad:

- **Autonómne navrhovanie zmlúv:** AI dokáže na základe stručného zadania (príkazu) vytvoriť komplexný zmluvný text, pričom autonómne volí štruktúru, klauzuly a formulácie. AI môže analyzovať historické dáta uzavretých zmlúv a predikovať optimálne podmienky zmluvy, prípadne priamo navrhovať kompromisné riešenia na základe preferencií strán.
- **Analýza a úprava zmluvných podmienok:** Algoritmy sú schopné analyzovať návrhy zmlúv, identifikovať právne riziká a autonómne navrhnúť alebo vykonať zmeny v prospech používateľa.
- **Autonómne vyjednávanie:** Najpokročilejšie systémy dokážu v mene podnikateľa viesť rokovania s druhou zmluvnou stranou (alebo jej AI agentom) a autonómne prijímať rozhodnutia o finálnom znení zmluvy.⁵

Na základe vyššie uvedeného vymedzenia je potrebné odlíšiť zmluvy využívajúce systémy AI a tzv. smart kontrakty.⁶ Smart kontrakty využívajú blockchainové technológie,

⁴ Rola asistenta môže mať za úlohu napr. generovanie návrhov zmlúv – Vďaka umelej inteligencii je možné generovať zmluvy na základe preddefinovaných šablón vychádzajúc z predchádzajúcich zmlúv alebo špecifických požiadaviek, pričom inteligentné systémy môžu vytvárať napríklad personalizované zmluvné návrhy - oferty.

⁵ Spoločnosť zameraná na umelú inteligenciu so sídlom v Spojenom kráľovstve, Luminance, predstavila 7.11.2023 prvú technológiu AI na svete s názvom Luminance Autopilot, ktorá úplne zautomatizuje vyjednávanie zmluvy bez ľudského zásahu medzi dvoma protichodnými stranami. Využíva pritom jedinečný právny model veľkého jazyka (LLM). Vďaka viac ako 150 miliónom právnych dokumentov v kombinácii s vlastnou umelou inteligenciou a hlbokými znalosťami právneho odvetvia z nej robí dnes najpokročilejšiu právnu LLM, ktorá pôsobí pre viac ako 500 zákazníkov na celom svete. Luminance Autopilot umožňuje zvládnuť každodenné rokovania o bežných zmluvách, ako sú dohody o mlčanlivosti. Umelá inteligencia môže analyzovať zmluvu, upraviť rizikové klauzuly a reagovať na akékoľvek zmeny vykonané umelou inteligenciou protistrany. To všetko sa deje automaticky, pričom AI využíva znalosti z predchádzajúcich zmlúv konkrétneho používateľa. Bližšie pozri: https://www.luminance.com/news/press/20231107_luminance_showcases.html alebo <https://www.youtube.com/watch?v=9PKRfnstXfk> [cit. 2025-12-20].

⁶ SZABO, N. *Smart Contracts*. [cit. 2025-12-22]. Available at: www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html. Podľa Nicka Szaba je smart kontrakt „počítačový transakčný protokol, ktorý vykonáva podmienky zmluvy. Všeobecnými cieľmi návrhu smart kontraktov sú splniť bežné zmluvné podmienky (ako napríklad: platobné podmienky, záložné práva, dôvernosc' a vymáhateľnosť a pod.), minimalizovať výnimky

ktorých cieľom je realizovať vyjednávanie alebo plnenie zmluvy sledovateľným a nezvratným spôsobom bez zasahovania tretích strán. Ide teda o samovykonateľné zmluvy, ktorých plnenie sa realizuje automaticky po splnení dohodnutých podmienok. Ďalšou kategóriou zmlúv sú potom inteligentné zmluvy, ktoré sú založené na iných technológiách.⁷ Inteligentné zmluvy sú poháňané umelou inteligenciou a integrujú umelú inteligenciu so smart kontraktmi založenými na blockchaine. Tieto zmluvy využívajú strojové učenie (ML) a spracovanie prirodzeného jazyka (NLP) na analýzu údajov, predpovedanie výsledkov a prijímanie dynamických rozhodnutí. Na rozdiel od tradičných smart kontraktov, ktoré sa riadia prísnyimi pravidlami, inteligentné zmluvy poháňané umelou inteligenciou dokážu:

- **Učiť sa z údajov:** Zlepšovať rozhodovanie v priebehu času analýzou historických transakcií.
- **Prispôbovať sa zmenám:** Upravovať zmluvné podmienky na základe vstupov v reálnom čase.
- **Predpovedať riziká:** Používať prediktívnu analytiku na identifikáciu a zmiernenie potenciálnych problémov.

Tieto schopnosti zásadne menia tradičný model uzatvárania zmlúv, ktorý je postavený na predpoklade priameho ľudského konania a vedomého prejavu vôle. Práve tieto nové technologické možnosti, kde algoritmus koná s vysokou mierou samostatnosti, narážajú na limity existujúceho právneho rámca.

Analýza § 75 (Písomná forma v elektronickej podobe) v návrhu nového Občianskeho zákonníka

Súčasnú slovenskú súkromnú právo, ktorého základy boli položené v dobe pred digitálnou revolúciou, nereflektuje reguláciu zmluvných vzťahov vytváraných s využitím autonómnej umelej inteligencie. Jeho tradičné princípy sa ukazujú ako neflexibilné a často aj neaplikovateľné na situácie, kde do procesu vstupuje algoritmus. Pripravovaná rekodifikácia súkromného práva je ideálnou príležitosťou na riešenie týchto pálčivých otázok.

V nadväznosti na vyššie uvedené § 75 ods. 1 nOZ upravuje nasledovné: „*Písomná forma je zachovaná, ak je právny úkon uskutočnený elektronickými prostriedkami, ktoré*

– či už úmyselné alebo náhodné – a znížiť potrebu dôveryhodných sprostredkovateľov, ako sú banky alebo iní zástupcovia.“

⁷ EBERS, M. Artificial Intelligence, Contracting and Contract Law: An Introduction. In: Martin Ebers - Cristina Poncibò - Mimi Zou. Contracting and Contract Law in the Age of Artificial Intelligence, 2022, p. 20.

umožňujú zachytenie jeho obsahu a určenie osoby, ktorá právny úkon uskutočnila; vlastnoručný podpis konajúcej osoby sa v takom prípade nevyžaduje.“⁸

Význam tohto ustanovenia tkvie v rozšírení tradičného chápania písomnej formy na právne úkony uskutočnené prostredníctvom elektronických prostriedkov (napr. e-mail, elektronický formulár, elektronický dokument v systéme e-government, interný podnikový systém a pod.), bez potreby vlastnoručného podpisu. Zachovanie písomnej formy nastane, ak sú splnené **dve kumulatívne podmienky**:

1. **Možnosť zachytiť obsah právneho úkonu** – teda, aby bolo možné objektívne overiť, čo bolo vyhlásené (napr. text e-mailu, elektronický dokument, správa v systéme).
2. **Možnosť určiť osobu, ktorá úkon uskutočnila** – teda, aby bolo možné *identifikovať konajúci subjekt* (napr. podľa e-mailovej adresy, prihlásenia do systému, elektronického podpisu, identity v eID, autentifikácie v informačnom systéme atď.).⁹

Ak sú tieto podmienky splnené, **písomná forma sa považuje za zachovanú**, aj keď dokument nie je podpísaný vlastnoručne ani elektronickým kvalifikovaným podpisom. To znamená, že vlastnoručný (či kvalifikovaný elektronický) podpis sa nevyžaduje ako forma, ale len ako dôkazný prostriedok, ak by vznikli pochybnosti o autorstve alebo obsahu.

Vznikajú tu však zásadné otázky. Zatiaľ čo rekodifikácia modernizuje právny rámec pre éru komunikácie medzi ľuďmi sprostredkovanou technológiou – rieši teda formu prejavu vôle, nástup AI predstavuje paradigmatickú zmenu, ktorá sa týka autonómneho pôvodu obsahu.¹⁰

Problémom už nie je len to, ako bezpečne elektronicky prejaviť vôľu, ale či môže byť za prejav vôle považovaný text, ktorého obsah autonómne vygeneroval neľudský aktér. Ústrednou otázkou je, či a v akom rozsahu môže byť výstup AI považovaný za právny úkon. Tento problém zasahuje samotné základy teórie práva, ktorá spája právny úkon s prejavom ľudskej vôle. Navrhovaný kódex tak čelí výzve, či jeho modernizovaná koncepcia právneho úkonu, zameraná na ľudských aktérov, dokáže obsiahnuť aj prejavy, ktorých právnu podstatu generuje stroj.

⁸ § 75 návrhu zákona Občiansky zákonník: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>

⁹ Ilustrácia:

- Ak zmluvu o dielo dohodnú strany e-mailom, v ktorom je jasne vyjadrená vôľa uzavrieť zmluvu, je zrejmé, kto e-mail poslal a čo obsahuje → písomná forma je zachovaná.

- Ak však ide o anonymnú správu bez možnosti identifikovať odosielateľa, písomná forma zachovaná nie je.

¹⁰ K tomu bližšie pozri: European Parliament. Study on Understanding algorithmic decision-making: Opportunities and challenges, 2019, p. 1 - 79 [cit. 2026-01-08]. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2019\)624261](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2019)624261)

Umelá inteligencia ako zmluvný partner?

Tradičná definícia právneho úkonu predpokladá, že ide o prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene alebo zániku práv a povinností.¹¹ V dôsledku absencie jasného právneho statusu AI a pravidiel pre pripísateľnosť jej konania vzniká pre podnikateľov značná právna neistota. Praktické problémy zahŕňajú otázky platnosti takto uzavretých zmlúv, určenia zodpovednosti za nevýhodné alebo chybné zmluvné podmienky a v konečnom dôsledku aj vymožitelnosti práv a povinností. Tieto nejasnosti predstavujú prekážku pre inovácie a bezpečné využívanie technológií. Hĺbková analýza najpálčivejších otázok, ktorým musia zákonodarcovia v rámci rekodifikácie čeliť, je preto nevyhnutná.

1. Automatizácia zmluvných procesov - pripísateľnosť právnych úkonov vykonaných AI.

Naskytá sa nám dôležitá právna otázka či **môže byť v SR zmluvnou stranou technológia AI?** Súčasná slovenská legislatíva stanovuje, že zmluvnou stranou môžu byť len fyzické prípadne právnické osoby disponujúce spôsobilosťou na práva a povinnosti a spôsobilosťou na právne úkony. AI nie je ani fyzická ani právnická osoba, a v súčasnosti nemá právnu subjektivitu konať ako fyzická alebo právnická osoba. **Na túto otázku teda musíme odpovedať záporne, že v súčasnej dobe nemôže byť technológia AI zmluvnou stranou kontraktu. To znamená, že systém AI nemôže v súčasnosti legálne vykonávať všetky činnosti smerujúce k uzavretiu zmluvy, ktoré môže vykonávať fyzická alebo právnická osoba. To platí vo všeobecnosti a teda stroj alebo systém AI nemôže platne podpísať zmluvy.** Umelá inteligencia však môže byť použitá ako pomocný nástroj, ktorý pomáha ľuďom pri vykonávaní určitej úlohy, formulovaní zmluvných klauzúl a pod. V nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti sa v právnom diskurze čoraz častejšie diskutujú dva teoretické prístupy k jej právnemu postaveniu, a to:

1. **AI ako „nástroj/tool“:** Tento prístup by ponechal AI v pozícii sofistikovaného nástroja. Všetky právne úkony „vykonané“ prostredníctvom AI by tak boli plne a bezvýhradne pripísateľné človeku (používateľovi), ktorý ju aktivoval. Toto riešenie je jednoduché a nevyžaduje zmeny v teórii právnej subjektivity, no naráža na svoje limity pri vysoko autonómnych systémoch, kde používateľ má len minimálnu kontrolu nad finálnym výstupom.¹²

¹¹ § 34 zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov „Právny úkon je prejav vôle smerujúci najmä k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.“

¹² K tomu bližšie pozri HERBOSCH, M. Contracting with Artificial Intelligence: A Comparative Analysis of the Intent to Contract (January 01, 2023). Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, volume

2. **AI ako „zástupca/agent“**: Druhou možnosťou je vytvorenie špeciálneho právneho statusu pre autonómne systémy AI, napríklad vo forme tzv. kvázi-subjektu. Tento koncept by nepriznával AI práva ako fyzickej osobe, ale etabloval by ju ako samostatný kvázi-subjekt pre pripísanie určitých právnych povinností a zodpovednosti. V tomto prístupe je základnou otázkou, či je možné vnímať AI ako nástroj alebo špecifickú formu „elektronického zástupcu“, prostredníctvom ktorého podnikateľ koná. Konanie prostredníctvom AI, ktorej rozhodovacie procesy môžu byť netransparentné („*black box*“ efekt), zásadným spôsobom komplikuje právne posúdenie predvídateľnosti a úmyslu, ktoré sú kritické pre pripísateľnosť konania zastúpenému. Tento ambicióznejší prístup by musel stanoviť, za akých podmienok sa výstup AI považuje za záväzný prejav vôle podnikateľa, a zaviedol by povinnosti pre prevádzkovateľov (napr. transparentnosť, vysvetliteľnosť rozhodnutí AI).¹³

V oboch vyššie definovaných prístupoch však možno konštatovať, že ak zmluvu vytvorí alebo vyjedná AI je potrebné pripustiť, že ide o **distribúovaný prejav vôle** – výsledok súčinnosti viacerých aktérov. Právny poriadok musí určiť, ako sa tento prejav vôle pripíše konkrétnemu subjektu. Tento prejav je v skutočnosti amalgamom:

- *Zámeru vývojára*, ktorý určil architektúru, ciele a obmedzenia algoritmu.
- *Konfigurácie prevádzkovateľa*, ktorý systém implementoval, trénoval na špecifických dátach a sprístupnil na použitie.
- *Príkazu používateľa*, ktorý zadal konkrétnu inštrukciu – prompt a inicioval proces generovania.

Právna úprava musí stanoviť jasné a predvídateľné pravidlá, ktorá z týchto zložiek je rozhodujúca pre pripísanie právnych následkov, prípadne ako sa bude posudzovať ich súčinnosť.

2. **Zodpovednosť za chybný kód zmluvy**

Otázka zodpovednosti sa týka situácie, ak AI pri negociácii, uzatváraní zmluvy zlyhá (napr. nesprávne stanoví cenu, zmluvnú pokutu, úroky z omeškania, rozpor s kogentnými

88, issue NIX, 2024 [10.1628/rabelsz-2023-0076], p. 23 - 25 [cit. 2026-01-09]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5168121>

¹³ K tomu bližšie pozri HERBOSCH, M. Contracting with Artificial Intelligence: A Comparative Analysis of the Intent to Contract (January 01, 2023). Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, volume 88, issue NIX, 2024 [10.1628/rabelsz-2023-0076], p. 25 - 26 [cit. 2026-01-09]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5168121>

ustanoveniami OBZ), kto bude zodpovedný? Do úvahy pritom prichádzajú nasledovné scenáre ohľadom chýb pri tvorbe zmlúv:

1. *Nesprávne pochopené prompty*: Nástroj nesprávne interpretuje prompt, ktorý by bol pre človeka zrozumiteľný, ale pre jeho model mätúci (napr. používateľ prostredníctvom promptu zadá: „Kúp dve krabice prémiového krmiva 101 dalmatíncov“ a AI nástroj objedná 101 balení krmiva pre psov určené pre dalmatíncov).
2. *AI halucinácie*: Používateľ žiada niečo, čo nástroj nemôže poskytnúť alebo nerozumie, čo vyvolá halucináciu v modeli s neúmyselnými dôsledkami (napr. používateľ požiada model, aby kúpil akcie súkromnej akciovej spoločnosti, keďže však ide o súkromnú spoločnosť, model by mal odpovedať, že nákup nie je možný, pretože spoločnosť nie je verejne obchodovaná. Namiesto nákupu akcií súkromnej spoločnosti, ktoré nie je možné obchodovať na burze, AI zrealizuje transakciu úplne nesprávnej spoločnosti — no s ticker symbolom, ktorý si „domyslela“ alebo priradila podľa podobnosti obchodného mena, ktoré zadal používateľ).
3. *Porušenie limitov*: Nástroj prekračuje vopred určený rozpočet alebo finančný parameter nastavený používateľom (napr. prompt používateľa hovorí: „Kúp tovar pod 100 dolárov“ a AI nástroj nakupuje tovar z Veľkej Británie za 250 libier, čím prekročí používateľský limit).
4. *Nesprávna interpretácia preferencií používateľa*: Nástroj nesprávne interpretuje prompt kvôli nedostatku kontextu alebo nepochopeniu používateľských preferencií (napr. prompt používateľa hovorí: „Rezervuj hotelovú izbu v New Yorku pre služobnú cestu,“ s úmyslom zostať blízko miesta rokovania v dolnom Manhattane, a AI nástroj rezervuje izbu v Queens, pretože uprednostňuje cenu pred blízkosťou bez objasnenia preferencie používateľa).¹⁴

Spory ako tieto začínajú konfliktom – používateľ môže mať za takto uzavretú chybnú zmluvu právnu zodpovednosť, mohol by však potom žiadať odškodnenie alebo podobné práva voči prevádzkovateľovi či dokonca vývojárovi AI nástroja. Samozrejme, väčšina prevádzkovateľov a vývojárov sa bude snažiť týmto situáciám vyhnúť tým, že pred dokončením nákupov vyžadujú schválenie konkrétneho úkonu od používateľov. Avšak ako rastie túžba po efektívite a rýchlosti (a AI nástroje sa stávajú autonómnejšími voči svojim používateľom), tieto zabudované ochrany môžu začať slabnúť a používatelia, ktorí si na svoj nástroj zvyknú, môžu

¹⁴ PROSKAUER. Contract Law in the Age of Agentic AI: Who's Really Clicking "Accept"? [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://www.proskauer.com/blog/contract-law-in-the-age-of-agentic-ai-whos-really-clicking-accept>

začať schvaľovať transakcie bez ich dôkladného overenia. To by mohlo viesť k scenárom ako vyššie uvedené, kde by používateľ mohol usilovať o zrušenie transakcie alebo, ak to zlyhá, dokonca sa pokúsiť vyhnúť zodpovednosti tým, že by svoju zodpovednosť presunul na prevádzkovateľa či vývojára AI nástroja. Mohlo by to niekedy fungovať? Kto je zodpovedný za chybné záväzky súvisiace s transakciami vykonanými agentickým AI nástrojom?¹⁵

Domnievame sa, že v súčasnej dobe sa zdôrazňuje nutnosť ľudského dohľadu používateľa nad technológiou AI, a to v nasledovných smeroch:

- a) *Zodpovednosť za výber* – pri výbere vhodnej technológie AI musí postupovať s odbornou/náležitou starostlivosťou a uskutočniť výber aspoň na takej úrovni, ako by výber uskutočnila iná rozumne starostlivá osoba;
- b) *Zodpovednosť za zadanie, vedenie a súčinnosť* – musí vybranej technológii AI zadať zadanie jasne a zrozumiteľne, poskytnúť všetku potrebnú súčinnosť a dávať jej pokyny resp. informácie/dáta;
- c) *Zodpovednosť za kontrolu* – musí byť schopný dodaný výsledok primerane kontrolovať a rozumne vyhodnocovať, a to nielen osobne, ale aj za pomoci riadne nastavených kontrolných mechanizmov.¹⁶

Právna teória a prax budú musieť *de lege ferenda* jasne definovať, či zodpovednosť nesie prevádzkovateľ AI, programátor/vývojár AI, používateľ, prípadne sa zavedie nový právny režim pre AI systémy.¹⁷ Popri štandardných modeloch je potrebné zvážiť najmä:

- **Objektívnu zodpovednosť prevádzkovateľa:** V prípade tohto modelu by zodpovedal prevádzkovateľ bez ohľadu na zavinenie. Takýto prístup má oporu v slovenskom právnom poriadku, konkrétne v princípoch zodpovednosti za škodu spôsobenú prevádzkovou činnosťou (§ 420a Občianskeho zákonníka). Prevádzku vysoko autonómnej AI, ktorej správanie nie je plne predvídateľné, možno koncepčne prirovnať k takejto prevádzkovej činnosti, čo by odôvodňovalo zavedenie prísnejšej, objektívnej zodpovednosti s možnosťou liberácie, ak preukáže, že škoda bola spôsobená neodvratiteľnou udalosťou nemajúcou pôvod v prevádzke alebo vlastným konaním používateľa AI.¹⁸

¹⁵ PROSKAUER. Contract Law in the Age of Agentic AI: Who's Really Clicking "Accept"? [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://www.proskauer.com/blog/contract-law-in-the-age-of-agentic-ai-whos-really-clicking-accept>

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 30. 9. 2019, sp. zn. 27 Cdo 90/2019

¹⁷ K tomu bližšie pozri: Expert Group on Liability and New Technologies. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies, 2019, p. 15 – 62 [cit. 2026-01-05]. Available at: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2020/01-09/AI-report_EN.pdf

¹⁸ § 420a zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

- **Zodpovednosť výrobcu (vývojára):** Podobne ako pri zodpovednosti za chybný výrobok by mohol vývojár zodpovedať za škodu spôsobenú chybou v návrhu alebo fungovaní algoritmu.
- **Pomernú zodpovednosť:** V komplexných prípadoch by sa zodpovednosť mohla deliť medzi používateľa, prevádzkovateľa a prípadne aj vývojára podľa miery ich príspevku k vzniku škody.

3. Vplyv na tradičné princípy a zásady súkromného (najmä obchodného) práva – zásada zmluvnej slobody, interpretácie prejavu vôle, poctivého obchodného styku

Zásada zmluvnej slobody

Historicky je zmluvné právo založené na princípe zmluvnej slobody a autonómie zmluvných strán. Fyzická a právnická osoba by sa spravidla mala slobodne rozhodnúť či uzavrieť zmluvu, s kým uzavrieť zmluvu a slobodne sa dohodnúť na podmienkach kreovanej zmluvy. Tu bude v budúcnosti otázkou ako AI ovplyvní interpretáciu tejto zásady v doktríne obchodnoprávných zmlúv, kreovaných s pomocou alebo automaticky umelou inteligenciou.¹⁹

Interpretácia prejavu vôle

Tu prichádzajú do budúcnosti nasledovné otázky:

1. Kto vlastne prejavuje vôľu?²⁰

Ak zmluvu uzatvára nástroj AI (napr. automatizovaný chatbot, zmluvný generátor, smart kontrakt), vzniká otázka:

- Je vôľa generovaná AI prejavom človeka (napr. podnikateľa, ktorý AI nastavil)?
- Alebo ide o „autonómny“ výstup bez ľudskej intervencie?

Táto vôľa je v našom právnom poriadku chápaná ako psychický stav, vnútorný postoj konajúcej osoby. Algoritmus však nekoná na základe vôle v tomto psychologickom zmysle. Jeho činnosť je výsledkom optimalizačných funkcií, pravdepodobnostných modelov a dát, na ktorých bol trénovaný. Právna výzva tak spočíva v preklenutí priepasti medzi *inštrukčným zámerom človeka* (napr. príkaz - prompt zadaný AI) a *pravdepodobnostným výstupom algoritmu* (vygenerovaný text zmluvy), ktorý nemusí byť v plnom súlade s pôvodným zámerom a ktorého detaily používateľ nemohol predvídať. V praxi sa bude musieť vôľa odvodíť od

¹⁹ Rovnako SIRENA, P. - PATTI, F. P. Smart Contracts and Automation of Private Relationships (July 28, 2020). Bocconi Legal Studies Research Paper No. 3662402, p. 1 - 2 [cit. 2026-01-10]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3662402> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3662402>

²⁰ K tomu bližšie pozri: HERBOSCH, M. Contracting with Artificial Intelligence: A Comparative Analysis of the Intent to Contract (January 01, 2023). *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, volume 88, issue NIX, 2024 [10.1628/rabelsz-2023-0076], p. 10 – 11 [cit. 2026-01-09]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5168121>

osoby, ktorá AI používa – teda v prípade sporu sa podľa nášho názoru bude skúmať, či daná osoba vedela alebo mohla vedieť, čo AI robí, a či sa s tým stotožnila.

2. Ako sa bude interpretovať nejasný prejav vôle AI?

Pri využití AI je „*skutočný úmysel*“ komplikovaný, pretože AI nemá úmysel. Bude treba skúmať nastavenie algoritmu, predikcie, inštrukcie, ktoré boli dané AI nástroju, keďže algoritmus nie je osoba, nemá právny záujem ani úmysel uzatvárať zmluvu vo svojom mene.²¹

Problematika interpretácie prejavu vôle a úmyslu je nazývaná aj **problémom čiernych skriniek**, pri ktorom sa rozlišujú:

1. **Silné čierne skrinky:** Silné čierne skrinky sú systémy umelej inteligencie, ktorých rozhodovacie procesy sú pre ľudí úplne neprehľadné. Nie je možné pritom určiť ako umelá inteligencia dospela k danému rozhodnutiu alebo predikcii, ktoré informácie boli pre výstup rozhodujúce, ani získať poradie premenných spracovaných umelou inteligenciou podľa ich dôležitosti. Tento typ čiernej skrinky nie je možné analyzovať ani dodatočne spätnou analýzou výstupov umelej inteligencie.
2. **Slabé čierne skrinky:** Rozhodovací proces slabej čiernej skrinky je taktiež neprehľadný pre ľudí. Na rozdiel od silnej čiernej skrinky je však možné spätnou analýzou alebo testovaním do určitej miery určiť približné poradie dôležitosti premenných, ktoré AI zohľadňuje. To môže umožniť obmedzenú a nepresnú schopnosť predpovedať, ako bude model prijímať svoje rozhodnutia.²²

Ako uvádza Dr. Lauren Henry Scholz na podporu vymožitelnosti algoritmických zmlúv, ktoré sú tzv. čiernymi skrinkami by súčasné zmluvné právo muselo prijať aspoň jednu z dvoch právnych fikcií:

1. algoritmické zmluvy, ktoré sú tzv. čiernymi skrinkami sú *len nástroje* a
2. korporácie *môžu predvídať správanie algoritmov*, ktoré sú tzv. čiernymi skrinkami.²³

²¹ Bližšie pozri SCHOLZ, L. Algorithmic Contracts (October 1, 2016). Stanford Technology Law Review, Vol. 20, 2017, p. 164 [cit. 2026-01-11]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2747701>

²² Bližšie pozri BATHAEE, Y. The Artificial Intelligence Black Box and the Failure of Intent and Causation Harvard Journal of Law & Technology, Vol. 31, 2018, p. 889 - 931 [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v31/The-Artificial-Intelligence-Black-Box-and-the-Failure-of-Intent-and-Causation-Yavar-Bathae.pdf>

²³ Bližšie pozri SCHOLZ, L. Algorithmic Contracts (October 1, 2016). Stanford Technology Law Review, Vol. 20, 2017, p. 150 [cit. 2026-01-11]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2747701>

Zásada poctivého obchodného styku²⁴

Technologický pokrok nastoľuje nové výzvy aj pre zásadu poctivého obchodného styku. AI operuje na báze algoritmickej logiky, nie však na báze ľudského etického uvažovania. V dôsledku toho môžu byť výstupy AI formálne v súlade s právom, no v rozpore so zásadou poctivého obchodného styku.²⁵ Ide pritom o kľúčovú zásadu obchodného práva, ktorá sa musí prispôsobovať vývoju spoločenských podmienok, nakoľko poskytuje hodnotové východiská pre výklad a aplikáciu právnych noriem. Zásada poctivého obchodného styku sa musí adaptovať na nové technologické prostredie, čo zahŕňa aj schopnosť súdov a regulátorov reinterpretovať obsah tejto zásady v digitálnom kontexte.

Odporúčania *de lege ferenda*

Mnohé právne úkony sa dnes uskutočňujú elektronicky alebo dokonca automatizovane, bez priameho zásahu človeka v momente uzavretia. Interpretácia prejavu vôle sa do budúcnosti pri AI určite posunie, pričom podľa nášho názoru už teraz vzniká potreba nových výkladových pravidiel pre „*digitálne prejavy vôle*“ a dôkazy o úmysle – prejavu vôle používateľa AI. Isté odporúčania poskytuje vzorový zákon o automatizovanom uzatváraní zmlúv od UNCITRAL, najmä v Článku 5. s názvom *Právne uznanie automatizovaných zmlúv*, ktorý znie:

1. „Zmluva vytvorená pomocou automatizovaného systému nesmie byť vyhlásená za neplatnú alebo nevymáhateľnú na základe výlučného dôvodu, že žiadna fyzická osoba nepreskúmala alebo neurobila akúkoľvek činnosť vykonanú v súvislosti s uzatvorením zmluvy.
2. Zmluva vytvorená pomocou automatizovaného systému nesmie byť vyhlásená za neplatnú alebo nevymáhateľnú na základe výlučného dôvodu, že žiadna fyzická osoba nepreskúmala alebo neurobila akúkoľvek činnosť vykonanú v súvislosti s plnením zmluvy.

²⁴ § 265 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov „*Výkon práva, ktorý je v rozpore so zásadami poctivého obchodného styku, nepožíva právnu ochranu.*“

²⁵ Podobne SIRENA, P. - PATTI, F. P. Smart Contracts and Automation of Private Relationships (July 28, 2020). Bocconi Legal Studies Research Paper No. 3662402, p. 10 [cit. 2026-01-10]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3662402> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3662402>

3. Akcii²⁶ vykonanej automatizovaným systémom v súvislosti s uzatvorením alebo plnením zmluvy nesmie byť odopretý právny účinok, platnosť alebo vymáhateľnosť len na základe toho, že žiadna fyzická osoba nepreskúmala ani nezasiahla do konania.²⁷

V dôsledku uvedeného by sme navrhovali zmenu § 75 nOZ, a to nasledovne:

1. „Písomná forma je zachovaná, ak sa právny úkon uskutoční elektronickými prostriedkami alebo prostredníctvom automatizovaného systému, ktorý umožňuje zachytiť obsah právneho úkonu a spoľahlivo určiť osobu, v mene ktorej bol právny úkon uskutočnený.
2. Elektronické právne úkony sa považujú za písomné, ak sú vykonané prostredníctvom technológií umožňujúcich identifikáciu a autentifikáciu osoby, ktorá ich uskutočnila.
3. Ak právny úkon uskutoční automatizovaný systém bez priameho ľudského zásahu, účinky právneho úkonu sa pripisujú osobe, ktorá systém nastavila alebo dala podnet na jeho činnosť, ak osobitný predpis neustanovuje inak.“

Ustanovenie rozširuje pojem „elektronické prostriedky“ aj na automatizované systémy – teda napríklad:

- online zmluvné platformy, ktoré uzatvárajú zmluvu po potvrdení tlačidlom („klik zmluva“),
- inteligentné zmluvy (smart kontrakty), ktoré sa spúšťajú automaticky po splnení podmienok,
- systémy využívajúce umelú inteligenciu (ako Luminance Autopilot), ktoré konajú na základe predchádzajúceho poverenia človeka.

Formulácia „v mene ktorej bol právny úkon uskutočnený“ zdôrazňuje, že právne účinky sa nepripisujú samotnému systému, ale osobe, ktorá ho poverila alebo nastavila. Ide o legislatívny prejav zásady pripísania konania automatizovaného systému jeho používateľovi. Navrhované znenie tak nemení požiadavku, že právny úkon je prejavom vôle človeka alebo právnickej osoby. Len uznáva, že tento prejav môže byť sprostredkovaný technológiou, vrátane AI, ak sú zachované identifikačné a dôkazné podmienky.

²⁶ UNCITRAL. Model Law on Automated Contracting with Guide to Enactment. 2025. p. 23 [cit. 2026-01-10]. Available at: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/2424674e-mlautomatedcontracting-rev1-ebook.pdf>
Pojem „akcia“, ktorý je uvedený zahŕňa „komunikáciu“ v zmysle Dohovoru o elektronických komunikáciách (t. j. akékoľvek vyhlásenie, požiadavku, oznámenie alebo žiadosť, vrátane ponuky a prijatia ponuky) alebo iný výsledok rozhodovacieho procesu, pre ktorý automatizovaný systém môže byť použitý v zmluvnom prostredí. Konanie „v súvislosti“ s plnením zmluvy sa vzťahuje nielen na komunikáciu, ďalšie opatrenia stanovené zmluvou, ale aj výkon práv podľa zmluvy a nápravné prostriedky dohodnuté v zmluve.

²⁷ UNCITRAL. Model Law on Automated Contracting with Guide to Enactment. 2025. p. 21 - 23 [cit. 2026-01-10]. Available at: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/2424674e-mlautomatedcontracting-rev1-ebook.pdf>

Záver

Rozvoj umelej inteligencie je pre zmluvné právo zásadnou výzvou, ktorú nie je možné ignorovať. Pasivita zákonodarcu by viedla k narastajúcej právnej neistote, nepredvídateľným súdnym rozhodnutiam a oslabeniu dôvery v obchodné vzťahy realizované prostredníctvom digitálnych technológií.

Pripravovaná rekodifikácia súkromného práva je ideálnou príležitosťou na riešenie týchto páľčivých otázok. Ignorovanie tejto problematiky by znamenalo prijať moderný kódex, ktorý by však už v čase svojho vzniku zaostával za technologickou realitou a neposkytoval by odpovede na naliehavé otázky obchodnej praxe v kontraktačnom procese.

Je preto nevyhnutné, aby sa otvorila široká odborná a legislatívna diskusia o týchto témach. Len tak je možné zabezpečiť, že nový Občiansky zákonník bude nielen moderný v čase svojho prijatia, ale aj pripravený na technologické výzvy budúcnosti, čím sa nielen posilní právna istota, ale aj strategicky zvýši konkurencieschopnosť slovenského podnikateľského prostredia v digitálnej ére.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a učebnice:

EBERS, M. Artificial Intelligence, Contracting and Contract Law: An Introduction. In: Martin Ebers - Cristina Poncibò - Mimi Zou. Contracting and Contract Law in the Age of Artificial Intelligence, 2022, p. 19 – 20. ISBN 978-1-50995-070-6.

Periodiká a zborníky:

BATHAE, Y. The Artificial Intelligence Black Box and the Failure of Intent and Causation Harvard Journal of Law & Technology, Vol. 31, 2018, p. 889 - 931 [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://jolt.law.harvard.edu/assets/articlePDFs/v31/The-Artificial-Intelligence-Black-Box-and-the-Failure-of-Intent-and-Causation-Yavar-Bathae.pdf>

GAL, M. S. Algorithmic Challenges to Autonomous Choice, 25 Mich. Telecomm. & Tech. L. Rev. 59 (2018). p. 96 [cit. 2026-01-07]. Available at: <https://repository.law.umich.edu/mttlr/vol25/iss1/3>

HERBOSCH, M. Contracting with Artificial Intelligence: A Comparative Analysis of the Intent to Contract (January 01, 2023). Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, volume 88, issue NIX, 2024 [10.1628/rabelsz-2023-0076], p. 10 – 11, 23 - 26 [cit. 2026-01-09]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=5168121>

SCHOLZ, L. Algorithmic Contracts (October 1, 2016). Stanford Technology Law Review, Vol. 20, 2017, p. 150 – 157, 164 [cit. 2026-01-11]. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2747701>

SIRENA, P. - PATTI, F. P. Smart Contracts and Automation of Private Relationships (July 28, 2020). Bocconi Legal Studies Research Paper No. 3662402, p. 1 – 2, 10 [cit. 2026-01-10]. Available at SSRN:

<https://ssrn.com/abstract=3662402> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3662402>

Internetové zdroje:

EUROPEAN PARLIAMENT. Study on Understanding algorithmic decision-making: Opportunities and challenges, 2019, p. 1 - 79 [cit. 2026-01-08]. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU\(2019\)624261](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_STU(2019)624261)

EXPET GROUP ON LIABILITY AND NEW TECHNOLOGIES. Report on Liability for Artificial Intelligence and other emerging digital technologies, 2019, p. 38 [cit. 2026-01-05]. Available at:

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2020/01-09/AI-report_EN.pdf

LUMINANCE – How it Works: https://www.luminance.com/news/press/20231107_luminance_showcases.html alebo <https://www.youtube.com/watch?v=9PKRfnstXfk>. [cit. 2025-12-20].

PROSKAUER. Contract Law in the Age of Agentic AI: Who's Really Clicking "Accept"? [cit. 2026-01-07]. Available at:

<https://www.proskauer.com/blog/contract-law-in-the-age-of-agentic-ai-whos-really-clicking-accept>

SZABO, N. Smart Contracts. [cit. 2025-12-22]. Available at: www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html.

UNCITRAL. Model Law on Automated Contracting with Guide to Enactment. 2025. p. 21 - 23 [cit. 2026-01-10]. Available at: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/2424674e-mlautomatedcontracting-rev1-ebook.pdf>

Zákony a súdne rozhodnutia:

Návrh zákona Občiansky zákonník: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 30. 9. 2019, sp. zn. 27 Cdo 90/2019.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

PRÁVNÝ VZŤAH MEDZI ČLENOM ORGÁNU A PRÁVNICKOU OSOBOU VO SVETLE REKODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA

LEGAL RELATIONSHIP BETWEEN A MEMBER OF A BODY AND A LEGAL ENTITY IN LIGHT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW

Simona Škovirová^{1,2}

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá právnym vzťahom medzi členom orgánu a právnickou osobou v kontexte pripravovanej rekodifikácie súkromného práva. Pozornosť venuje aj komparácii s českou právnou úpravou, ktorá mohla predstavovať inšpiráciu pre slovenský rekodifikačný proces. Cieľom príspevku je identifikovať hlavné tendencie pripravovanej úpravy a zhodnotiť ich potenciálny vplyv na korporáčné riadenie a s tým súvisiace obchodnoprávne vzťahy.

Kľúčové slová

Rekodifikácia súkromného práva, člen orgánu, zmluva o výkone funkcie

Abstract

The article deals with the legal relationship between a member of a body and a legal entity in the context of the planned recodification of private law. It also compares the Czech legislation, which may have inspired the Slovak recodification process. The aim of the article is to identify the main trends in the planned regulation and assess their potential impact on corporate governance and related commercial law relationships.

Keywords

Recodification of private law, member of a body, agreement on the performance of function

Úvod

Rekodifikácia súkromného práva predstavuje jeden z najvýznamnejších legislatívnych procesov v moderných dejinách slovenského právneho poriadku. Jej ambíciou nie je len systematická a terminologická obnova právnej úpravy, ale predovšetkým vytvorenie konzistentného rámca pre reguláciu súkromnoprávných vzťahov v podmienkach 21. storočia.

¹ Mgr. Simona Škovirová, doktorand, Slovenská akadémia vied, Ústav štátu a práva.

² Príspevok bol spracovaný v rámci projektu VEGA: 1/0732/25 *Výzvy a riziká správy, riadenia a kontroly obchodných spoločností s majetkovou účasťou mesta (MOE/mestský podnik) v kontexte cieľov a naplňania mestských politík.*

Osobitná pozornosť sa v tomto kontexte venuje právnej úprave právnických osôb a vnútorných vzťahov v ich organizačnej štruktúre, ktoré majú zásadný význam pre ich fungovanie.

Jednou z kľúčových otázok súčasnej právnej teórie i aplikačnej praxe je právna povaha vzťahu medzi členom orgánu právnickej osoby a samotnou právnickou osobou. Pripravovaná rekodifikácia súkromného práva vytvára priestor na možné prehodnotenie týchto otázok a na ich normatívne riešenie.

Pri hľadaní vhodných koncepčných východísk je prirodzené obrátiť pozornosť aj na iné právne poriadky, ktoré obdobným rekodifikačným procesom už prešli. V tomto smere predstavuje Česká republika osobitne relevantný komparačný rámec, keďže jej nový Občiansky zákonník účinný od roku 2014 priniesol komplexnú úpravu právnických osôb vrátane explicitného vymedzenia právneho postavenia členov ich orgánov. Česká právna úprava tak poskytuje cenné podnety pre posúdenie možných smerovaní slovenskej rekodifikácie, ako aj pre identifikáciu potenciálnych aplikačných rizík.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať právny vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou v kontexte pripravovanej rekodifikácie súkromného práva na Slovensku, a to aj prostredníctvom čiastočnej komparácie s právnou úpravou v Českej republike. Príspevok sa zameriava na identifikáciu základných koncepčných rozdielov medzi oboma právnymi poriadkami, ako aj na posúdenie, do akej miery môže česká právna úprava slúžiť ako inšpirácia pre slovenského zákonodarcu. Zároveň sa zameriava aj na to, aký vplyv má rekodifikácia aj na vzťah člena orgánu a obchodnej spoločnosti s majetkovou účasťou mesta alebo obce. Metodologicky je príspevok založený na analýze platnej a navrhovanej právnej úpravy, ako aj na komparatívnej metóde.

1 Štatutárny orgán

Na úvod považujeme za dôležité vymedziť definíciu štatutárneho orgánu³ v rámci novej navrhovanej právnej úpravy. Definíciu štatutárneho orgánu nachádzame v ustanovení § 249 ods. 1 návrhu Občianskeho zákonníka. V zmysle daného ustanovenia sa štatutárny orgán definuje nasledovne: „*Pri právnych úkonoch vo všetkých veciach zastupujú právnickú osobu tí, ktorí sú na to ako členovia orgánu oprávnení zakladateľským úkonom alebo zákonom (štatutárny orgán).*“. Dôvodová správa k navrhovanému ustanoveniu uvádza, že síce definícia vychádza zo súčasnej definície, ktorá je uvedená v § 20 ods. 1 Občianskeho zákonníka, avšak

³ Pre lepšie uchopenie príspevku, pracujeme najmä s postavením alebo teda právnym vzťahom štatutárneho orgánu a právnickej osoby.

je potrebné si uvedomiť, že táto definícia už používa slovo „zastupujú“, čo naznačuje, že už štatutárny orgán nebude konať v mene právnickej osoby, ale naopak, zavádza sa zastúpenie, teda nepriame konanie za právnickú osobu.⁴ Ak sa pozrieme na aktuálnu právnu úpravu štatutárneho orgánu uvedenú v ustanovení § 20 ods. 1 zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka (*d'alej len „Občiansky zákonník“*), ktorá znie: „Právne úkony právnickej osoby vo všetkých veciach robia tí, ktorí sú na to oprávnení zmluvou o zriadení právnickej osoby, zakladacou listinou alebo zákonom (štatutárne orgány).“⁵, tak možno naozaj konštatovať, že zvyšné definičné znaky ako oprávnenie konať, resp. v navrhovanej právnej úprave zastupovať, musí vyplývať buď zo zákona alebo zo zakladateľského úkonu. Odsek 2 navrhovaného ustanovenia nám iba umocňuje alebo spresňuje, o aký režim zastúpenia pôjde, teda či sa budeme naň nazerať ako na zákonné alebo zmluvné zastúpenie, pričom v tomto prípade ustanovenie vymedzuje, že ide o zákonné zastúpenie.⁶

Ak pristúpime k bližšiemu rozobratiu konania a zastúpenia štatutárneho orgánu, pridáme k tomu, že v aktuálnej právnej úprave sa využíva tzv. „teória reality“, ktorá znamená, že právnická osoba koná prostredníctvom štatutárneho orgánu a teda neoddeľuje štatutárny orgán od právnickej osoby ako akýsi samostatný konštrukt, ale práve naopak. Rovnaký názor vyjadril aj Csach⁷, kedy nazval štatutárny orgán ako „ústa a ruky“ právnickej osoby.⁸ Na druhej strane, ak sa pozrieme na zastúpenie, tak to vychádza z tzv. „teórie fikcie“,⁹ čo znamená, že štatutárny orgán už nebude konať v mene danej právnickej osoby, ale bude konať za ňu ako zástupca na základe zákonného splnomocnenia, resp. splnomocnenia na základe právneho úkonu (zakladateľský úkon).

V uvedenom prípade je dôležité si ozrejmiť, že toto zastúpenie má špecifickú povahu, a to z dôvodu, že v sebe kombinuje prvky ako zmluvného, ale zároveň aj zákonného zastúpenia. V zmysle dôvodovej správy však znenie navrhovaného ustanovenia nemá za úlohu vymedziť, o ktorý druh zastúpenia ide, práve naopak, iba odkazuje na uplatňovanie ustanovení o tomto

⁴ Dôvodová správa k návrhu § 249, s. 80, dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf.

⁵ § 20 Občianskeho zákonníka.

⁶ § 249 ods. 2 navrhovanej právnej úpravy Občianskeho zákonníka, dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>.

⁷ CSACH, Kristián. § 20 [Oprávnenie konať v mene právnickej osoby]. In: ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 119.

⁸ Tamtiež.

⁹ LASÁK, Jan. § 161 [Zastupování právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 608.

druhu zastúpenia.¹⁰ Na obdobnom prístupe je postavené konanie štatutárneho orgánu aj v Českej republike, a to konkrétne tak, že štatutárny orgán zastupuje právnickú osobu a nekoná v jej mene na jej účet, čiže pri „konaní“ právnickej osoby sa taktiež využíva inštitút zastúpenia, ktorý predstavuje nepriame konanie.¹¹

Navrhovaná právna úprava Občianskeho zákonníka sa venuje aj pôsobnosti štatutárnych orgánov právnických osôb, ktorá sa nachádza v § 250 nového Občianskeho zákonníka. V rámci tohto ustanovenia je potrebné sa zamerať na ods. 1, kde sa ustanovuje: „*Štatutárny orgán riadi činnosť právnickej osoby a rozhoduje o veciach právnickej osoby*,...“, pričom táto časť je dôležitá, a to z dôvodu, že sa ustupuje od pojmu obchodného vedenia a prechádza sa k pojmu riadenie, ktoré sa však bude uplatňovať na iné právnické osoby ako obchodné spoločnosti.¹²

Druhý odsek tohto ustanovenia kopíruje aktuálne znenie § 4 zákona o konkurze a reštrukturalizácii, ako aj inšpirovaný českým a rakúskym právom.¹³ Okrem uvedeného do pôsobnosti štatutárneho orgánu v zmysle návrhu má spadať aj uchovávanie rôznych písomností a zároveň aj realizovanie zmien v obchodnom registri pri zmene či už zakladateľského úkonu alebo stanov.¹⁴ Uvedené ustanovenie nám teda koncipuje „všeobecnú“ pôsobnosť štatutárneho orgánu do jedného ustanovenia.

2 Právny vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou

Vzťah medzi štatutárnym orgánom a spoločnosťou je vymedzený v ustanovení § 66 ods. 6 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (*dalej len „Obchodný zákonník“*), v zmysle ktorého má spoločnosť so štatutárnym orgánom uzatvorenú písomnú zmluvu o výkone funkcie, ktorá musí byť schválená valným zhromaždením spoločnosti. V zmluve o výkone funkcie môžu byť bližšie upravené práva a povinnosti štatutárnych orgánov. V prípade absencie zmluvy o výkone funkcie, sa vzťah medzi spoločnosťou a štatutárnym orgánom spravuje primerane ustanoveniami o mandátnej zmluve.¹⁵ Je dôležité uviesť, že štatutárny orgán nevykonáva svoju

¹⁰ Dôvodová správa k návrhu § 249, s. 80, dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf.

¹¹ LASÁK, J. § 161 [Zastupování právnické osoby]. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, s. 608.

¹² Dôvodová správa k návrhu § 250, s. 81, dostupné na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf.

¹³ Tamtiež.

¹⁴ Tamtiež.

¹⁵ ĎURICA, M. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, M. a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 307.

funkciu v rámci pracovného pomeru,¹⁶ a z toho dôvodu nemá so spoločnosťou uzavretú pracovnú zmluvu.

Zmluva o výkone funkcie predstavuje nepomenovanú zmluvu¹⁷ a najviac sa približuje k mandátnej zmluve. Ako sme uviedli, zmluva o výkone funkcie musí mať písomnú formu, avšak obsahové náležitosti zákon explicitne neustanovuje. Obsahom zmluvy budú najčastejšie práva a povinnosti člena orgánu obchodnej spoločnosti¹⁸, v našom prípade teda by to boli práva a povinnosti štatutárneho orgánu v závislosti od právnej formy obchodnej spoločnosti. Vzťah vyplývajúci zo zmluvy o výkone funkcie, v posudzovanom prípade vzťah medzi členom štatutárneho orgánu a obchodnou spoločnosťou, bude vždy čisto obchodnoprávny, teda ide o absolútny obchodný záväzkový vzťah, ktorý sa riadi Obchodným zákonníkom bez ohľadu na povahu zmluvných strán.¹⁹ V prípade absencie písomnej zmluvy o výkone funkcie sa na vzťah medzi členom štatutárneho orgánu a obchodnou spoločnosťou použijú ustanovenia o mandátnej zmluve. Dôležité je si uvedomiť, že ustanovenia o mandátnej zmluve majú subsidiárnu povahu, teda sa používajú, ak zákon neustanoví inak.²⁰ Ak sa pozrieme na mandátnu zmluvu, tak tá predstavuje už pomenovanú zmluvu, ktorej úpravu nachádzame v ustanoveniach § 566 až 576 Obchodného zákonníka. V porovnaní so zmluvou o výkone funkcie, mandátna zmluva nevyžaduje písomnú formu a taktiež nie je potrebné schválenie valným zhromaždením.

Zmluva o výkone funkcie a ani mandátna zmluva nezakladá pracovnoprávny vzťah medzi štatutárnym orgánom a obchodnou spoločnosťou. Uvedené vyplýva už zo spomínaného rozhodnutia²¹, v zmysle ktorého výkon funkcie člena orgánu nie je závislou prácou v zmysle Zákonníka práce. Uvedené však na druhú stranu nevyklučuje to, aby štatutárny orgán, alebo akýkoľvek člen orgánu spoločnosti, mal so spoločnosťou uzavretú aj pracovnú zmluvu. Takýto súbeh výkonu funkcie štatutárneho orgánu a pracovnoprávneho vzťahu je možný iba v prípade,

¹⁶ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pod sp. zn. 1Sža/27/2015, zo dňa 01. 12. 2015: „Nemožno vykonávať funkciu konateľa spoločnosti v pracovnoprávnom vzťahu.“.

¹⁷ ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 307.

¹⁸ ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 307.

¹⁹ ĎURICA, Milan. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 306.

²⁰ PINTÉROVÁ, Dominika. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: LUKÁČKA, Peter, HUČKOVÁ, Regina, KUBINEC, Martin a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 323.

²¹ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pod sp. zn. 1Sža/27/2015, zo dňa 01. 12. 2015.

ak štatutárny orgán má s obchodnou spoločnosťou uzavretú pracovnú zmluvu, ktorej predmetom je iný druh práce a je nezameniteľný výkonom funkcie člena orgánu.²²

Jednou z obsahových náležitostí zmluvy o výkone funkcie patrí okrem vymedzenia práv a povinností zmluvných strán aj určenie výšky a spôsob určenia odmeny, resp. aj určenie, že zmluva je bezodplatná, pretože to závisí od dohody zmluvných strán. Rozdiel nachádzame v prípade, že zmluva o výkone funkcie nie je uzatvorená a postupuje sa podľa ustanovení o mandátnej zmluve, a to z dôvodu, že táto zmluva je vždy odplatná. V zmysle ustanovení § 566 v spojitosti s § 571 Obchodného zákonníka výška odplaty nemusí byť priamo určená v zmluve, stačí aby zo zmluvy vyplývalo, že odplata je dohodnutá. Výška odplaty sa v takom prípade bude určovať na základe odplaty, ktorá by bola obvyklá za obdobnú činnosť v čase zriadenia záležitostí.²³

3 Rekodifikácia súkromného práva a jej vplyv na vzťah orgánu a právnickej osoby

V zmysle navrhovaného znenia Občianskeho zákonníka bude právny vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou upravený v ustanovení § 229 Občianskeho zákonníka. V uvedenom navrhovanom paragrafovom znení zákonodarca upúšťa od používania označenia „zmluva o výkone funkcie“ a zmluvu, ktorou sa má riadiť vzťah medzi orgánom a právnickou osobou, žiadnym spôsobom nepomenúva.²⁴ V zmysle dôvodovej správy by toto nešpecifikovanie druhu zmluvy malo vyriešiť diskusie o tom, či ide o pomenovanú alebo nepomenovanú zmluvu.²⁵

Rovnako ako od zmluvy o výkone funkcie sa upúšťa aj od využívania ustanovení o mandátnej zmluve v prípade, že zmluva ktorou sa upravuje vzťah medzi orgánom a právnickou osobou absentuje. V takom prípade sa budú v zmysle navrhovanej úpravy využívať ustanovenia o príkaznej zmluve. Dochádza k tomu aj z dôvodu, že jedným z hlavných cieľov rekodifikácie je okrem iného, aj odstránenie dualizmu v rámci súkromnoprávných záväzkových vzťahov, teda záväzky by sa mali spravovať čisto Občianskym zákonníkom, ktorý mandátnu zmluvu nepozná.

²² PINTÉROVÁ, Dominika. § 66 [Právne postavenie orgánov a členov orgánov spoločnosti]. In: LUKÁČKA, Peter, HUČKOVÁ, Regina, KUBINEC, Martin a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 325.

²³ BARTOVÁ, Zuzana. § 571 [Určenie odplaty a jej splatnosť]. In: PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákonník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022, s. 1560.

²⁴ Návrh občianskeho zákonníka § 229, dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>.

²⁵ Dôvodová správa k návrhu občianskeho zákonníka, dostupná na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf.

Príkazná zmluva sa rovnako využíva aj v rámci českej právnej úpravy; na základe § 59 ods. 1 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodných spoločnostiach a družstvech je práve príkaz, resp. príkazná zmluva podľa zákona č. 89/2012 Sb. Občiansky zákonník, kľúčovým pri úprave práv a povinností medzi členom orgánu a obchodnou spoločnosťou. Ustanovenia o príkaze v zmysle českého Občianskeho zákonníka sa teda používajú primerane aj na úpravu týchto vzťahov, ak zo zmluvy o výkone funkcie alebo zo zákona nebude vyplývať niečo iné.²⁶

Za jednu z najzásadnejších zmien od aktuálneho vnímania vzťahu člena orgánu s právnickou osobou považujeme práve navrhované ustanovenie § 229 ods. 3 Občianskeho zákonníka, v zmysle ktorého sa v zmluve, ktorou sa upravuje vzťah člena orgánu a právnickej osoby, môže dohodnúť, že člen orgánu vykonáva túto funkciu v pracovnom pomere.²⁷ Touto zmenou dochádza k prelomeniu aktuálnej právnej úpravy potvrdenej judikatúrou Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktorá takúto možnosť vylučovala. Podľa zákonodarcu aktuálny právny stav vytváral mnoho aplikačných problémov a viedol k rôznym zmluvným dojednaniám. Podľa nášho názoru aktuálna právna úprava potvrdzovala obchodnoprávny charakter tohto zmluvného vzťahu. Rovnako aj v zmysle rozhodnutí slovenských súdov, ktoré sú podľa nášho názoru konštantné, nevidíme opisované aplikačné ťažkosti.

V zmysle českej rozhodovacej praxe Veľký senát Najvyššieho súdu Českej republiky rozhodnutím pod sp. zn. 31 Cdo 4831/2017 potvrdil pôvodný pohľad, kde definoval, že aj v prípade keď si zmluvné strany pri uzatváraní zmluvy o výkone funkcie, resp. inej zmluvy dohodnú „výhody“ resp. inštitúty podliehajúce režimu Zákonníka práce, tento ich vzťah stále nebude predstavovať závislú prácu. Na základe uvedeného preto možno konštatovať, že tento vzťah má naďalej iba obchodnoprávnu povahu a nie pracovnoprávnu.²⁸ Zastávame názor, že zmenu pomerov treba vnímať pozitívne, ale na druhej strane si je potrebné uvedomiť, že pri nastavovaní vzťahu medzi členom orgánu a spoločnosťou treba brať do úvahy viacero faktorov ako sú len možné „výhody“, ktoré by možnosť pracovnoprávneho vzťahu umožňovala. V uvedenom kontexte vidíme priestor na inšpiráciu už prezentovaným rozhodnutím Najvyššieho súdu Českej republiky, pretože podľa nášho názoru ponecháva dostatočnú autonómiu stranám zmluvného vzťahu, a zároveň aj naďalej vystihuje obchodnoprávnu povahu daného vzťahu, čo je aj z pohľadu zodpovednosti člena orgánu za výkon svojej funkcie veľmi dôležité.

²⁶ § 59 zákona č. 90/2012 Sb. o obchodných spoločnostiach a družstvech.

²⁷ § 229 ods. 3 návrhu Občianskeho zákonníka.

²⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR (sp. zn. 31 Cdo 4831/2017).

Dôležitá otázka sa vytvára pri možnosti aplikácie týchto zmien na jednotlivé druhy právnických osôb, osobitne aplikácia uvedeného v prípade obchodných spoločností. Obchodný zákonník by mal taktiež prejsť novelizáciou, avšak zo žiadneho zo zámeru zákonodarcu dosiaľ nie je presne jasné, akým smerom sa uberie. Ako sme už vyššie naznačili, záväzková časť Obchodného zákonníka by sa podľa všetkých indícií mala zrušiť. Avšak na základe verejných a odborných diskusií sa ukazuje, že do druhej časti Obchodného zákonníka, teda časti o obchodných spoločnostiach a družstve, sa výrazným spôsobom zasahovať nebude. V takom prípade nám vzniknú súbežne dve úpravy korporáčného práva, jedna v Občianskom zákonníku a druhá v Obchodnom zákonníku, ktoré budú upravovať rovnaké otázky. Rozdielom bude ich uplatnenie a to tak, že úprava Obchodného zákonníka sa bude vzťahovať na obchodné spoločnosti a úprava Občianskeho zákonníka na iné právnické osoby.

4 Vplyv rekodifikácie na vzťah medzi členom orgánu a obchodnou spoločnosťou s majetkovou účasťou mesta alebo obce

Vzťah člena orgánu a obchodnej spoločnosti s majetkovou účasťou mesta alebo obce (ang. municipally owned enterprises ²⁹, *d'alej len „MOE“*) na prvý pohľad predstavuje úplne rovnaký vzťah ako v prípade „klasickej“ obchodnej spoločnosti. Ak sa naň však pozrieme do hĺbky, tak zistíme, že pri uzatváraní týchto vzťahov sa vyskytujú isté odlišnosti, a to z dôvodu hybridnej povahy MOE³⁰. Hoci správa a riadenie MOE podlieha Obchodnému zákonníku, ich vlastnícka štruktúra a verejný záujem spojený s nakladaním s majetkom mesta alebo obce vyžadujú zvýšené nároky na výkon funkcie členov ich štatutárnych orgánov a s tým spojené aj nastavenie vzťahu medzi členom orgánu a MOE.³¹

Pri MOE je veľmi dôležitou otázkou ich správy a riadenia práve transparentnosť ako jeden zo základných princípov. Tento je definovaný ako v rámci Kódexu správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku³², tak zároveň aj v rámci odporúčaní OECD³³, ktoré sa taktiež týkajú správy a riadenia obchodných spoločností s majetkovou účasťou štátu. Tento

²⁹ V slovenskom právnom poriadku nepoznáme legálnu definíciu obchodnej spoločnosti s majetkovou účasťou mesta alebo obce preto sa riadime definíciou obchodnej spoločnosti v Obchodnom zákonníku, pričom spoločníkom resp. akcionárom v takejto spoločnosti je vždy aj mesto alebo obec

³⁰ Stretávajú sa tu verejnoprávne prvky a súkromnoprávne prvky.

³¹ Slovenská asociácia Corporate Governance: Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018. dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.

³² Slovenská asociácia Corporate Governance: Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018. dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.

³³ OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/18a24f43-en>.

Kódex a taktiež odporúčania OECD je možno subsidiárne aplikovať aj na úpravu MOE a to z dôvodu, že MOE chýba osobitná úprava týkajúca sa správy a riadenia. Zároveň v Kódexe správy spoločností s majetkovou účasťou štátu na Slovensku nachádzame definíciu podniku, v zmysle ktorej ním môže byť aj subjekt s majetkovou účasťou obce.³⁴

V oblasti zaradovania vzťahu pod pracovnoprávny režim a uzatvárania pracovnej zmluvy sa otvára niekoľko otázok. V aktuálnej situácii sa v prípade MOE pri obsadzovaní členov štatutárnych orgánov, ako sme už uviedli, rieši transparentnosť a preto aj výber členov do orgánov spoločností musí prebiehať prostredníctvom transparentných výberových konaní, tak ako to vyžadujú princípy správy a riadenia.³⁵ Organizácia takýchto výberových konaní by nemala predstavovať problém ani po možnom prijatí navrhovaného znenia Občianskeho zákonníka. Problém však môže nastať v prípade, ak by sa aj v prípade MOE dohodol výkon funkcie člena orgánu v pracovnej zmluve, a to z dôvodu, ako sme už niekoľkokrát naznačili, že v prostredí MOE sa k súkromnoprávnej povahe vzťahu člena orgánu a spoločnosti pripája aj verejný záujem na transparentnom a hospodárnom nakladaní s verejnými prostriedkami. Pracovnoprávny režim môže v tomto kontexte viesť k zníženiu miery transparentnosti, najmä pokiaľ ide o podmienky odmeňovania a to z dôvodu, že MOE môže predstavovať povinnú osobu³⁶ v zmysle zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*d'alej len „zákon o slobodnom prístupe k informáciám“*), a v tom prípade to znamená, že je povinná zverejniť zmluvu o výkone funkcie, ktorá je uzatvorená podľa obchodného zákonníka v centrálnom registri zmlúv.³⁷ V tomto prípade by nastal problém a to z dôvodu, že v ustanovení § 5a ods. 5 zákona o slobodnom prístupe k informáciám je explicitne v písmene a) uvedené, že pracovná zmluva nie je povinne zverejňovanou zmluvou, a teda by zverejnenie takejto zmluvy nebolo možné požadovať.³⁸ Z uvedeného možno konštatovať, že umožnenie výkonu funkcie člena orgánu v pracovnoprávnom režime v MOE síce rozširuje zmluvnú autonómiu, avšak zároveň vytvára riziko oslabenia princípov transparentnosti a verejnej kontroly, ktoré by mali byť v prípade MOE zachované ako základné východiska ich správy a riadenia.

³⁴ Slovenská asociácia Corporate Governance: Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018. dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.

³⁵ Slovenská asociácia Corporate Governance: Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018. s. 28 dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf.

³⁶ Povinná osoba je vymedzená v § 2 zákona o slobodnom prístupe k informáciám, pričom v § 5a zákona o slobodnom prístupe k informáciám nachádzame pozitívnu aj negatívnu definíciu povinne zverejňovanej zmluvy.

³⁷ § 5a ods. 6 zákona o slobodnom prístupe k informáciám.

³⁸ IKRÉNYI, P., IKRÉNYI, I. § 5a [Povinne zverejňovaná zmluva]. In: IKRÉNYI, P., BAKO, M. a kol. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023, s.167.

Záver

Právny vzťah medzi členom orgánu a právnickou osobou predstavuje jeden zo základných vnútorných vzťahov právnických osôb, ktorého koncepčné uchopenie má zásadný význam pre ich fungovanie. Ako bolo v príspevku poukázané, platná slovenská právna úprava tento vzťah rieši prevažne prostredníctvom zmluvy o výkone funkcie s primeraným použitím ustanovení o mandátnej zmluve, čím potvrdzuje jeho osobitnú, prevažne obchodnoprávnu povahu.

Navrhovaná rekodifikácia súkromného práva prináša v tejto oblasti viaceré významné zmeny. Upustenie od explicitného pomenovania zmluvy, upravujúcej vzťah člena orgánu a právnickej osoby, a nahradenie mandátnej zmluvy príkaznou zmluvou sleduje cieľ, ako odstrániť dlhodobé doktrinálne spory o povahe tohto vzťahu a zároveň cieľ rekodifikácie o odstránenie dualizmu v oblasti záväzkov. Za najvýraznejšiu zmenu však možno považovať možnosť dohodnúť výkon funkcie člena orgánu v pracovnom pomere, ktorá predstavuje zásadný odklon od doterajšieho koncepčného rámca.

Hoci tento prístup rozširuje zmluvnú autonómiu zmluvných strán a reaguje na niektoré aplikačné otázky, podľa nášho názoru so sebou prináša aj viaceré riziká. Predovšetkým môže viesť k zotretiu hraníc medzi obchodnoprávnym a pracovnoprávnym režimom výkonu funkcie člena orgánu, ako aj k oslabeniu zodpovednostných mechanizmov, ktoré sú pre tento typ vzťahu typické. V tomto kontexte sa javí ako vhodnejšie zachovať primárne obchodnoprávny charakter vzťahu a umožniť jeho obsahovú modifikáciu prostredníctvom zmluvných dojednaní, ktoré môžu reflektovať niektoré ochranné prvky pracovného práva bez toho, aby došlo k jeho plnej aplikácii.

Osobitný význam nadobúdajú uvedené otázky v prostredí obchodných spoločností s majetkovou účasťou štátu. V prípade štátom vlastnených obchodných spoločností sa k súkromnoprávnej povahe vzťahu člena orgánu a spoločnosti pripája aj verejný záujem na transparentnom a hospodárnom nakladaní so štátnym majetkom. Rekodifikácia súkromného práva tak môže v tomto kontexte predstavovať príležitosť na posilnenie zmluvného rámca výkonu funkcie člena orgánu, no na druhej strane dochádza k otázkam, ako naplňovať princípy správy a riadenia takýto spoločností.

Na záver možno konštatovať, že pripravovaná rekodifikácia súkromného práva vytvára priestor na systematickejšie a koncepčne ucelenejšie uchopenie právneho vzťahu medzi členom orgánu a právnickou osobou. Zároveň sa tým otvára aj veľa ďalších otázok, ktoré bude treba bližšie zodpovedať. Úspech týchto zmien však bude závisieť od toho, či sa zákonodarcovi podarí zachovať rovnováhu medzi zmluvnou autonómiou, ochranou právnickej osoby a

požiadavkami právnej istoty, a to osobitne v prostredí subjektov, v ktorých sa súkromný a verejný záujem nevyhnutne prelínajú.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Dôvodová správa k návrhu Občianskeho zákonníka, dostupná na internete: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Dovodova-sprava_osobitna-cast_WTM.pdf.

HULMÁK, Milan a kol. Občianský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštni část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014

IKRÉNYI, Peter, BAKO, Martin a kol. Zákon o slobodnom prístupe k informáciám. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2023

LUKÁČKA, Peter, HUČKOVÁ, Regina, KUBINEC, Martin a kol. Obchodný zákoník. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025

LAVICKÝ, Petr a kol. Občianský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022

Návrh občianskeho zákonníka, dostupné na internete: <https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2025/09/Navrh-Obcianskeho-zakonnika.pdf>.

OECD (2024), OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises 2024, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/18a24f43-en>

PATAKYOVÁ, Mária a kol. Obchodný zákoník. 1. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2022
Slovenská asociácia Corporate Governance: Kódex správy a riadenia spoločností s majetkovou účasťou štátu, 2018. dostupné na internete: https://sacg.sk/wp-content/uploads/2021/07/K%C3%B3dex-pre-SOE_2018_zalomen%C3%BD.pdf

ŠTEVČEK, Marek, DULAK, Anton, BAJÁNKOVÁ, Jana, FEČÍK, Marián, SEDLAČKO, František, TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákoník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019

Právne predpisy

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákoník

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákoník

Zákon č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 90/2012 Sb. o obchodních společnostech a družstvech

Rozhodnutia súdov

Rozsudok Najvyššieho súdu Českej republiky pod sp. zn. 27 Cdo 5340/2017 zo dňa 22.10.2019

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, pod sp. zn. 1Sža/27/2015 zo
dňa: 01.12.2015

PRERUŠENIE A ZASTAVENIE SÚDNYCH A INÝCH KONANÍ PO ZAČATÍ KONKURZU S AKCENTOM NA REŠTITUČNÉ KONANIA

INTERRUPTION AND SUSPENSION OF COURT AND OTHER PROCEEDINGS AFTER THE START OF THE BANKRUPTCY WITH A FOCUS ON RESTITUTION PROCEEDINGS

Tomáš Suchý ¹

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá otázkou prerušenia a následného zastavenia súdnych a iných konaní po začatí konkurzu. Pozornosť je zameraná najmä na analýzu reštitučných konaní a posúdenie vplyvu začatia konkurzu na ich ďalší priebeh. V odbornej praxi je možné stretnúť sa s rozdielnymi názormi na riešenie vzniknutej situácie, pričom jeden z nich vychádza z predpokladu, že vyhlásením konkurzu dochádza len k prerušeniu reštitučných konaní, zatiaľ čo druhý názor zastáva stanovisko, podľa ktorého sa reštitučné konania vyhlásením konkurzu najskôr prerušujú a následne zastavujú.

Kľúčové slová:

konkurz, účinky vyhlásenia konkurzu, reštitučné konanie, prerušenie, zastavenie

Abstract

The article deals with the issue of interruption and subsequent suspension of judicial and other proceedings after the commencement of bankruptcy. The focus is mainly on the analysis of restitution proceedings and the assessment of the impact of the commencement of bankruptcy on their further course. In professional practice, it is possible to encounter different opinions on the solution to the situation, one of which is based on the assumption that the declaration of bankruptcy only interrupts the restitution proceedings, while the other opinion holds the position that the declaration of bankruptcy first interrupts the restitution proceedings and then stops them.

Key words:

bankruptcy, effects of bankruptcy declaration, restitution proceedings, interruption, suspension

Úvod

Právne účinky spojené so začatím konkurzu majú vplyv na prebiehajúce súdne a iné konania a predstavujú významnú otázku v oblasti konkurzného práva, ktorá má zásadný dopad

¹ JUDr. Tomáš Suchý, PhD., Právnická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra medzinárodného práva, európskeho práva a právnej komunikácie, Odborný asistent.

na uplatňovanie práv účastníkov v dotknutých konaniach. Vyhlásenie konkurzu spravidla zasahuje do viacerých právnych vzťahov, pričom osobitnú pozornosť si vyžaduje jeho vplyv na konania, ktoré s konkurzom priamo nesúvisia, avšak jeho začatím môžu byť významne ovplyvnené.

Špecifickú skupinu predstavujú reštitučné konania, pri ktorých sa v aplikačnej praxi objavujú rozdielne názory na ich ďalší priebeh po začatí konkurzu. Kým jeden prístup vychádza z predpokladu, že vyhlásenie konkurzu má za následok len prerušenie prebiehajúcich reštitučných konaní, iný názor zastáva stanovisko, podľa ktorého dochádza k ich prerušeniu a následne aj k zastaveniu. Uvedená nejednotnosť výkladov spôsobuje aplikačné nejasnosti a môže viesť k rozdielnym rozhodnutiam v obdobných prípadoch.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať účinky vyhlásenia konkurzu a ich vplyv na prebiehajúce reštitučné konania, so zameraním na otázku ich prerušenia a následného zastavenia. Príspevok vychádza najmä z analýzy platnej právnej úpravy a vybranej judikatúry, pričom sa usiluje poukázať na sporné aspekty danej problematiky a prispieť k jej systematickému výkladu.

Reštitúcia

Reštitučné konanie je proces, ktorý prebieha podľa osobitných právnych predpisov a vedie k obnoveniu pôvodného vlastníctva alebo k poskytnutiu náhrady osobe, ktorej bol odňatý majetok nezákonne alebo nespravodlivo. Účelom reštitučného konania je napraviť majetkové krivdy, ktoré vznikli konfiškáciou, neoprávneným vyvlastnením alebo znárodnením. Problematika reštitučných konaní je upravená vo viacerých právnych predpisoch, pričom tento príspevok je zameraný na právnu úpravu obsiahnutú v zákone č. 503/2003 Z. z.²

V zmysle zákona č. 503/2003 Z. z. je osobou oprávnenou na uplatnenie reštitučného nároku občan SR s trvalým pobytom na území SR, ktorého pozemok prešiel na štát alebo na inú právnickú osobu v období od 25. februára 1948 do 1. januára 1990. Oprávnená osoba si mohla svoje právo uplatniť na Obvodnom pozemkovom úrade³, v ktorého obvode vlastnila pozemok a preukázala skutočnosti o nároku. Neuplatnením práva oprávnenou osobou v lehote do 31. decembra 2004 právo zaniklo. V súčasnosti si už teda oprávnená osoba svoj nárok nemôže uplatniť, nakoľko toto právo zaniklo dňom 31. decembra 2004. Na Okresných úradoch,

² zákon č. 503/2003 Z.z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 180/1995 Z. z. o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov

³ v súčasnosti Okresný úrad, pozemkový a lesný odbor

pozemkových odboroch, na ktoré prešla pôsobnosť obvodných pozemkových úradov je však možné stretnúť sa s prebiehajúcimi, neukončenými konaniami o reštitučných nárokoch podľa zákona č. 503/2003 Z. z..

Účinky vyhlásenia konkurzu

Pre posúdenie vplyvu účinkov vyhlásenia konkurzu na reštitučné konania je nevyhnutné bližšie špecifikovať všeobecnú právnu úpravu účinkov vyhlásenia konkurzu, konkrétne prerušenia a zastavenia súdnych a iných konaní, obsiahnutú v § 47 zákona č. 7/2005 Z. z.⁴

Vyhlásenie konkurzu je podľa § 47 ods. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. spojené s prerušením súdnych a iných konaní, a to za predpokladu, že sa tieto konania týkajú majetku, ktorý podlieha konkurzu. Všetky tieto konania sa prerušujú ex lege a dochádza v nich k prerušeniu plynutia lehôt. Súdne a iné konania sa prerušujú aj vo vzťahu k ostatným účastníkom konania ale len v tom prípade, ak s úpadcom tvoria nerozlučné spoločenstvo alebo ide o intervenciu.

Zákon pamätá aj na výnimky z prebiehajúcich konaní, na ktoré vyhlásenie konkurzu nemá žiadny vplyv, pričom ich taxatívne vymenúva v § 47 ods. 2. Jedná sa o konanie o riešení situácie na finančnom trhu, daňové konanie, colné konanie, vyvlastňovacie konanie, konanie o výživnom pre deti, konanie o povinnosti zaplatiť pokutu podľa § 11 ods. 2 zákona č. 7/2005 Z. z., trestné konanie, pričom v rámci tohto konania nie je možné rozhodnúť o náhrade škody. Taxatívne vymedzenie konaní, na ktoré nemá vplyv vyhlásenie konkurzu je dôkazom existencie komplexnej špeciálnej právnej úpravy vo vzťahu k prebiehajúcim súdnym a iným konaniam po vyhlásení konkurzu.

Potom, čo vplyvom vyhlásenia konkurzu dôjde k prerušeniu súdnych a iných konaní zákon striktnie upravuje ďalší postup, kedy v § 47 ods. 4 pojednáva už len o súdnych konaniach a ich následnom zastavení, v prípade ak správca ani do skončenia prvej schôdze veriteľov nepodá návrh na pokračovanie v konaní a neurobí tak ani následne na výzvu súdu v lehote nie kratšej ako 30 dní. V rovnakej lehote súd vyzve na podanie návrhu na pokračovanie v konaní aj dlžníka prípadne nerozlučných spoločníkov. Ak sa v stanovenej lehote nevyjadrí ani správca, ani dlžník prípadne nerozlučný spoločník, súd konanie zastaví, pričom takéto nepodanie návrhu na pokračovanie v konaní má účinky späťvzatia žaloby.

⁴ zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Účinky vyhlásenia konkurzu a ich vplyv na prebiehajúce reštitučné konania

Reštitučné konanie môžeme v zmysle širšieho výkladu § 47 ods. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. podradiť pod pojem „iné konanie“, nakoľko sa jedná o osobitný typ správneho konania, čo vyplýva aj z § 5 ods. 3 zákona č. 503/2003 Z. z., podľa ktorého „*konanie podľa odseku 2 (t.j. na konanie o navrátení práva k pozemku) sa vzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní.*“ Zároveň sa jedná o konanie, ktoré sa týka majetku podliehajúceho konkurzu, pretože môže mať vplyv na rozsah konkurznej podstaty, vrátane konaní, v ktorých sa rozhoduje o nárokoch, ktoré majú byť uspokojené z konkurznej podstaty. Zákon č. 7/2005 Z. z. je normou „lex specialis“ k zákonu č. 503/2003 Z. z. a preto pri aplikácii § 47 ods. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. v reštitučnom konaní platí, že vyhlásením konkurzu dochádza k prerušeniu tohto konania priamo zo zákona, pričom správny orgán je povinný tento stav rešpektovať a v konaní bez ďalšieho nepokračovať. Napriek tomu, že výklad § 47 ods. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. v zásade nespôsobuje v aplikačnej praxi problémy a je jasný, objavil sa aj názor, že vyhlásenie konkurzu nemá žiadny vplyv na reštitučné konania a nespôsobuje ani ich prerušenie. Táto výkladová rovina nie je správna.

Problémový zostáva výklad § 47 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z. z., kedy sa názory na zastavenie reštitučných konaní potom, čo boli dôsledkom vyhlásenia konkurzu prerušené rôznia. Jedna výkladová rovina sa prikláňa k názoru, že reštitučné konania zostávajú prerušené, avšak nedochádza k ich zastaveniu. § 47 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z. z. je koncipovaný pre súdne konanie a používa terminológiu civilného procesu, ktorá je pre správne konanie cudzia, rieši následky nepodania návrhu na pokračovanie v konaní ako účinky späťvzatia žaloby. Reštitučné konanie sa nezačína podaním žaloby, ale uplatnením práva na navrátenie vlastníctva k pozemku a preto kde niet žaloby, nemôžu nastať ani účinky jej späťvzatia. V danom prípade nie je možné uplatniť analógiu legis, pretože táto sa používa na vyplnenie nezamýšľaných medzier v zákone. Správny orgán nemá nástroj na aktívne ukončenie konania, čo nie je medzera ale zákonný stav, ktorý má trvať, kým nie je splnená podmienka na pokračovanie (návrh správcu) alebo kým neodpadne dôvod prerušenia (napr. zrušenie konkurzu alebo vylúčenie majetku z podstaty). Naproti tomu iná výkladová rovina pripúšťa použitie analógie legis, prikláňa sa k názoru, že § 47 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z. z. upravuje len postup vo vzťahu k súdnym konaniam z dôvodu, že súdne konania sú legislatívne silnejšie, neupravuje postup vo vzťahu k iným konaniam čo predstavuje vacuum iuris a preto je nutná aplikácia „analógie legis“, a použitia § 47 ods. 4 ZKR aj na iné konania, teda aj na prerušené reštitučné konania, z čoho vyplýva, že prerušené reštitučné konania sa po márnom uplynutí lehoty na podanie návrhu na pokračovanie v konaní zastavujú.

Rozdielnosť právnej úpravy zákona č. 7/2005 Z. z. a zákona č. 328/1991 Zb. vo vzťahu k reštitučným konaniam

V otázke prípustnosti použitia analógie legis je nutné poukázať na rozdielnosť právnej úpravy zákona č. 7/2005 Z. z. a zákona č. 328/1991 Zb.⁵, nakoľko zákon č. 328/1991 Zb. výslovne upravoval postup v prípade uplatnených reštitučných nárokov v § 68 ods. 1, podľa ktorého *„veci, ktoré majú byť vydané oprávneným osobám podľa zákonov upravujúcich zmiernenie niektorých majetkových krívd, 7) sa zahrňajú do podstaty len vtedy, ak nároky neboli v zákonom ustanovených lehotách uplatnené alebo boli zamietnuté.“* V zákone č. 7/2005 Z. z., ktorý nahradil zákon č. 328/1991 Zb. takáto úprava absentuje a preto je možné prikloniť sa k výkladovej rovine s použitím analógie legis v § 47 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z. z..

Je potrebné poukázať aj na fakt, že absentuje aktuálna judikatúra vo veciach uplatnených reštitučných nárokov a vzťahu prebiehajúcich reštitučných konaní k vyhlásenému konkurzu.

Dostupná judikatúra rieši len stav, ktorý existoval za účinnosti zákona č. 328/1991 Zb.. Na ustanovenie § 68 ods. 1 ZKV poukázal aj Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom rozhodnutí zo dňa 07.09.2015, vydanom pod sp. zn. 3Sžr/102/2014⁶, ktorý konštatoval, že zo strany správcu došlo k porušeniu blokačného ustanovenie § 4 ods. 2 zákona č. 503/2003 Z. z., a teda prevod vlastníckeho práva na tretiu osobu, ktorý vykonal správca konkurznej podstaty, na nehnuteľnosti, na ktoré bol riadne a včas uplatnený reštitučný nárok je zo zákona neplatný.

Uplatnenie kompenzačného práva v reštitučných konaniach a v konkurze

Zaujatie jednotného stanoviska k prerušeniu a prípadnému následnému zastaveniu reštitučných konaní, keď je na majetok tvoriaci konkurznú podstatu, ktorý je predmetom reštitučných konaní vyhlásený konkurz je nevyhnutné najmä z hľadiska ochrany práv veriteľov, ktorý si do konkurzu prihlásili svoje pohľadávky ako aj oprávnených osôb, ktoré sa svojich nárokov domáhajú v rámci reštitučného konania.

V prípade, ak by došlo k prerušeniu reštitučného konania, majú reštituenti možnosť kompenzácie formou náhradného pozemku alebo poskytnutia finančnej náhrady a to v zmysle § 6 ods. 2 zákona č. 503/2003 Z. z.. Naproti tomu v konkurze veritelia nemajú možnosť žiadnej kompenzácie, nakoľko uspokojenie je možné len v rámci konkurzu a to z výťažku zo speňaženia majetku.

⁵ zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní

⁶ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Sžr/102/2014

Záver

Reštitučné konanie predstavuje osobitný druh správneho konania, ktorého cieľom je zmiernenie majetkových krívď vzniknutých v rozhodnom období. Vyžaduje si preto citlivý a systematický výklad právnych noriem, ktoré naň dopadajú a môžu ovplyvniť jeho priebeh. Jedným z týchto konaní je aj konkurzné konanie a účinky vyvolané konkurzom. Samotné vyhlásenie konkurzu nemá za následok zánik reštitučných nárokov, avšak významným spôsobom ovplyvňuje procesný režim prebiehajúcich reštitučných konaní.

Na základe širšieho výkladu § 47 ods. 1 zákona č. 7/2005 Z. z. možno reštitučné konanie subsumovať pod pojme „iné konanie“, keďže ide o správne konanie týkajúce sa majetku podliehajúceho konkurzu. Vyhlásením konkurzu preto dochádza k prerušeniu reštitučného konania priamo zo zákona, pričom správny orgán je povinný tento účinok rešpektovať. Zároveň sa potvrdzuje, že zákon č. 7/2005 Z. z. vystupuje vo vzťahu k zákonu č. 503/2003 Z. z. ako norma „lex specilis“. Za problematiku možno považovať uplatnenie § 47 ods. 4 zákona č. 7/2005 Z. z. v reštitučných konaniach, keďže toto ustanovenie je primárne koncipované pre súdne konania, na základe čoho v praxi vznikajú výkladové nejasnosti, najmä pokiaľ ide o otázku zastavenia reštitučného konania po jeho prerušení. Vzťah konkurzného konania a reštitučného konania si vyžaduje zjednotenie výkladu, ktorý by rešpektoval osobitný účel reštitučných zákonov ako aj základné princípy konkurzného konania. V prípade, ak nedôjde z zjednoteniu právnych názorov v tejto problematike, môže to viesť až k vzniku škody najmä na strane veriteľov v konkurznom konaní a zbytočnému predlžovaniu ako reštitučných konaní tak aj prebiehajúcich konkurzov.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Nálezy a rozhodnutia súdov

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 3Sžr/102/2014

Zákony

zákon č. 503/2003 Z.z. o navrátení vlastníctva k pozemkom a o zmene a doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. [180/1995 Z. z.](#) o niektorých opatreniach na usporiadanie vlastníctva k pozemkom v znení neskorších predpisov

zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní

PERSPEKTÍVY A VÝZVY PRÁVNEJ ÚPRAVY SPRÁVY CUDZIEHO MAJETKU¹

PROSPECTS AND CHALLENGES OF THIRD-PARTY ASSET MANAGEMENT

Jakub Dzimko²

Abstrakt

Správa cudzieho majetku predstavuje v slovenskom právnom poriadku koncepčne neujasnený a fragmentovaný právny fenomén realizovaný prostredníctvom viacerých parciálnych inštitútov bez jednotiaceho rámca. Cieľom článku je identifikovať perspektívy a výzvy jej právnej úpravy a poukázať na systémové nedostatky, najmä absenciu oddelenej majetkovej sféry, oslabené postavenie beneficenta a roztrieštenosť regulácie. Analýza vychádza zo systematického a komparatívneho prístupu k existujúcim inštitútom so správcovským prvkom a zvažuje možnosti ich ďalšieho vývoja, pričom zverenecký fond je chápaný ako jedna z možných odpovedí de lege ferenda na identifikované problémy.

Kľúčové slová

Správa cudzieho majetku. Zverenecký fond. Fiduciárne vzťahy. Beneficient.

Abstract

The management of third-party property constitutes a conceptually ambiguous and fragmented legal phenomenon within the Slovak legal system, characterized by multiple partial institutions lacking a unifying framework. This article aims to identify the prospects and challenges associated with its legal regulation and to highlight systemic deficiencies, notably the absence of a distinct property sphere, the diminished position of the beneficiary, and regulatory fragmentation. The analysis employs a systematic and comparative approach to existing institutions with administrative elements and explores potential avenues for their development, considering the trust fund as a possible de lege ferenda solution to the identified issues.

Keywords

Management of third-party assets. Trust fund. Fiduciary relationships. Beneficiary.

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy UGA-15-PDS-2025: „Výzvy a perspektívy právnej úpravy správy cudzieho majetku (fiducie) v právnom poriadku Slovenskej republiky“ financovanej EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR v rámci projektu č. 09I03-03-V05-00009.

² JUDr. Jakub Dzimko, PhD., odborný asistent, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Komenského 20, 974 01 Banská Bystrica, jakub.dzimko@umb.sk

Úvod

Správa cudzieho majetku v slovenskom právnom poriadku predstavuje fragmentovanú množinu právnych inštitútov, ktoré vznikali postupne bez jednotiacej koncepcie. Roztrieštenosť sa prejavuje v rozdielnych právnych následkoch jednotlivých foriem správy a v nejasných hraniciach medzi správou cudzieho majetku, zastúpením a zabezpečovacími mechanizmami. Zároveň absentuje komplexný mechanizmus umožňujúci účelové oddelenie majetku od osoby vlastníka a jeho zverenie do správy tretej osoby pri dôslednej ochrane beneficenta.

V medzinárodnom kontexte je takýmto inštitútom najmä anglosaský trust. Tento model našiel odozvu aj v kontinentálnych právnych poriadkoch, ktoré dlhodobo odmietali dualistickú koncepciu vlastníctva, avšak postupne zavádzajú inštitúty obdobného charakteru. Česká republika prijala zverenecký fond v rámci rekodifikovaného Občianskeho zákonníka (zákon č. 89/2012 Sb.), Francúzsko zaviedlo *fiduciu* a mnohé ďalšie štáty využívajú zmluvné alebo špecifické hybridné mechanizmy (napr. nemecký a rakúsky *Treuhand*). Zahraničné úpravy zároveň naznačujú, že funkčne obdobný nástroj možno legislatívne konštruovať aj v kontinentálnom prostredí, hoci jeho parametre a hranice sa v jednotlivých právnych poriadkoch líšia.

Článok vychádza z predpokladu, že správa cudzieho majetku predstavuje širší právny fenomén, ktorý nemožno redukovať na jediný právny inštitút. Zverenecký fond je preto chápaný nie ako izolovaná téma, ale ako jedna z perspektív vyplývajúcich z analýzy limitov existujúcich foriem správy *de lege lata*. Pozornosť sa sústreďuje najmä na identifikáciu ich systémových nedostatkov a na úvahy o zavedení sofistikovanejšieho fiduciárneho nástroja, pričom zverenecký fond je prezentovaný len ako jedna z možných odpovedí, nie ako nevyhnutné riešenie.

Cieľom článku je zhodnotiť perspektívy a výzvy právnej úpravy správy cudzieho majetku v slovenskom právnom poriadku v kontexte jej fragmentácie a absencie koncepčného rámca. Kľúčovou prekážkou efektívnej správy nie je nedostatok jednotlivých inštitútov, ale chýbajúca koherentná koncepcia zabezpečujúca oddelenie majetku a ochranu beneficenta. Prínosom článku je systematizácia tejto oblasti prostredníctvom troch hodnotiacich kritérií a ich využitie pri úvahách *de lege ferenda*.

1 Historické a teoretické východiská

Myšlienka zverenia majetku do správy tretej osoby s cieľom zabezpečiť určitý záujem je známa už od rímskeho práva. Rímske inštitúty *fiducia* a *fideicommissum* pracovali s prvkom dôvery a účelového usporiadania majetku, čím vytvorili historický základ neskorších

fiduciárnych konštrukcií.³ Tieto mechanizmy sa v ďalšom vývoji transformovali do rozličných foriem podľa kultúrneho a právneho prostredia.

Na území historického Uhorska sa objavovali fideikomisné úpravy a špecifické formy zvereneckých mechanizmov, ktoré slúžili na zachovanie rodového majetku alebo na plnenie určitých účelov. Československý právny poriadok po roku 1918 však neprijal trust ani obdobný inštitút, a to najmä z dôvodu jeho anglosaských koreňov a nezlučiteľnosti s monistickou koncepciou vlastníctva. Socialistické právo bolo orientované skôr na kolektívne formy vlastníctva a inštitúty založené na osobnej dôvere medzi súkromnými subjektmi ustúpili do úzadia. Na podklade uvedeného je možné konštatovať, že v stredoeurópskom priestore sa objavovali účelové formy správy majetku, avšak moderný trustový model sa v kontinentálnom prostredí presadzoval len postupne, najmä pre napätie s unitárnym chápaním vlastníctva.

V teoretickej rovine možno fiduciárne inštitúty charakterizovať ako vzťahy založené na dôvere, pri ktorých dochádza k oddeleniu ekonomických záujmov od právneho titulu. Tento koncept sa stal kľúčovým najmä v *common law*, kde dualistická koncepcia vlastníctva umožnila vznik trustu ako autonómneho inštitútu. V kontinentálnych právnych poriadkoch sa hľadali riešenia, ktoré síce rešpektujú zásadu jednotného vlastníctva, ale napriek tomu umožňujú podobné funkcie prostredníctvom zmluvných alebo zákonných úprav.⁴

Trust možno všeobecne chápať ako fiduciárny vzťah, v ktorom správca (*trustee*) drží a spravuje majetok na základe osobitných povinností v prospech beneficenta, pričom v prostredí *common law* je tento model umožnený dualistickým chápaním vlastníctva.⁵ Kontinentálne právne poriadky, vychádzajúce z unitárneho vlastníctva, preto hľadajú funkčné obdobné riešenia prostredníctvom osobitných zákonných alebo zmluvných konštrukcií.

Vo vzťahu k zahraničným právnym úpravám je možné poukázať na českú právnu úpravu, kedy bol zákonom č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník v znení neskorších predpisov zavedený inštitút zvereneckého fondu (svěřenský fond), pričom právna úprava je obsiahnutá v § 1448 - § 1474. Spomenutý zverenecký fond je možné vymedziť ako právny vzťah zriadený zakladateľom, kedy majetok je zverený pod kontrolu správcu v prospech beneficenta alebo pre stanovený účel. Tento fond nemá právnu subjektivitu, je však samostatným majetkovým substrátom oddeleným od majetku zakladateľa aj správcu. Inak povedané, zverenecký fond nie

³ SALÁK, P.: *Základy římského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2024, s. 107.

⁴ JOSKOVÁ, L. – PĚSNA, L.: *Správa cizího majetku*. Praha : Wolters Kluwer, 2017, s. 107.

⁵ DAUDRIKH, Y.: Trust ako právny inštitút – vybrané právne aspekty. In: *Inovatívne formy tvorby peňažných fondov a ich prevodov*. Bratislava : Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2018, s. 27.

je ani právnickou osobou, ani záväzkovým vzťahom, ale ani spôsobom vlastníctva, aj keď nesie prvky všetkých týchto inštitútov.⁶

Francúzsky *Code civil* v roku 2007 zaviedol *fiduciu*, ktorá má dve základné podoby: *fiducie-gestion* (správa majetku) a *fiducie-sûreté* (zabezpečenie pohľadávky). Na rozdiel od českého fondu ide o inštitút, kde je prevod majetku viazaný na konkrétny účel a zmluvne definované postavenie správcu a beneficianta. *Fiducia* sa využíva najmä v obchodnej praxi a jej uplatnenie je striktne regulované, vrátane daňových pravidiel a požiadaviek na transparentnosť.⁷

Tieto dva modely sú relevantné najmä preto, že ukazujú rozdielne riešenia tej istej dilemy kontinentálneho práva: ako umožniť majetkovú segregáciu a ochranu beneficianta bez opustenia unitárneho vlastníctva. Komparatívne zhodnotenie zahraničných modelov sa v článku opiera najmä o otázky (i) existencie oddeleného majetkového substrátu, (ii) postavenia a ochrany beneficianta, (iii) rozsahu povinností správcu a (iv) požiadaviek na transparentnosť a evidenciu. Tieto kritériá sú následne použité pri úvahách *de lege ferenda* vo vzťahu k slovenskej právnej úprave.

2 Súčasná právna úprava správy cudzieho majetku v Slovenskej republike

Napriek absencii všeobecnej právnej úpravy správy cudzieho majetku možno v slovenskom právnom poriadku identifikovať viaceré právne inštitúty, ktoré obsahujú správcovský prvok a čiastočne plnia niektoré z funkcií typických pre fiduciárne mechanizmy. Ide najmä o nadácie a zmluvné typy záväzkového práva založené na správe alebo obstarávaní záležitostí iného. Príčinou absencie takéhoto inštitútu je skutočnosť, že slovenská právna úprava vychádza z teórie unitárneho vlastníctva a neobsahuje všeobecnú úpravu trustu, resp. zverenectva.⁸

Súkromné právo nepripúšťa možnosť odčlenenia a účelového určenia určitej časti majetku bez toho, aby zároveň nebola založená samostatná právnická osoba. V súčasnom slovenskom právnom poriadku je možné identifikovať množstvo právnych inštitútov, ktoré plnia niektoré z funkcií trustu, resp. fidúcie, avšak nie je možné identifikovať taký právny

⁶ JOSKOVÁ, L. – PĚSNA, L.: *Správa cizího majetku*. Praha : Wolters Kluwer, 2017, s. 109.

⁷ SVEJKOVSKÝ, J. – MAREK, R. a kol.: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. § 1400-1474*. Praha : C. H. Beck, 2015, s. 375.

⁸ HUSÁR, J. – CSACH, K.: Národná správa za Slovenskú republiku. In: TICHÝ, L. – RONOVSÁ, K. – KOCÍ, M.: *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha : Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 67.

inštitút, ktorý by vytvoril ucelený režim správy cudzieho majetku založený na oddelení spravovaného majetku a na posilnenej ochrane beneficenta.

Určité paralely možno nájsť v právnej úprave nadácií, ktoré však podľa § 2 ods. 1 zákona č. 34/2002 Z. z. o nadáciách v znení neskorších predpisov umožňujú spravovať majetok na verejnoprospešný účel. Nadácia je právnickou osobou so samostatným majetkom, avšak jej účelovosť a rigidná regulácia ju robia menej flexibilnou než trust alebo zverenecký fond.

V rámci slovenskej legislatívy existovala iniciatíva novelizácie právnej úpravy nadácií, kedy by bolo možné zakladať aj tzv. súkromné nadácie, ktorých cieľom mala byť podpora súkromného účelu. Súkromným účelom sa malo rozumieť najmä zabezpečovanie vlastných potrieb zakladateľa, jeho rodiny, blízkych osôb a dôverníkov určených vo fiduciárnom vyhlásení, úhrada nákladov na výchovu, vzdelávanie, liečenie, vybavenie domácnosti alebo podporu týchto osôb a prenechanie majetku súkromnej nadácie do užívania. Súkromný účel súčasne nemal byť v rozpore s dobrými mravmi a nemal slúžiť výlučne na podporu podnikania. Vyššie uvedená právna úprava mala určitým spôsobom suplovať absenciu právnej úpravy zvereneckého fondu, resp. trustu, avšak táto právna úprava nebola zákonodarcom prijatá.⁹

Prikladom právnych inštitútov so správcovským prvkom je možné identifikovať najmä v oblasti zmluvného záväzkového práva, kedy jednu z funkcií trustu, resp. zvereneckého fondu, a to zabezpečovanie záležitostí iného vo vlastnom mene konajúceho, ale v záujme a na účet inej osoby môže plniť napr. komisionárska zmluva upravená v zákone č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov. Pri tomto zmluvnom type však nedochádza k vytvoreniu oddeleného majetkového substrátu, ktorý by bol chránený pred zásahmi zo strany vlastníka alebo správcu.

Spoločným znakom existujúcich inštitútov so správcovským prvkom je skutočnosť, že spravovaný majetok zostáva súčasťou majetkovej sféry určitého subjektu – či už zakladateľa, správcu alebo právnickej osoby – a nie je koncipovaný ako samostatný, právne oddelený majetkový súbor. Táto okolnosť výrazne oslabuje ochranu majetku pred rizikami, ktoré nesúvisia s účelom jeho správy, ako sú exekúcia, úpadok alebo iné zásahy do majetkovej sféry vlastníka.¹⁰

⁹ Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Anny Andrejuvovej a Miloša Svrčka na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 34/2002 Z. z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony bol prerokovaný na 90. schôdzi Národnej rady SR dňa 18.05.2023, avšak v 1. čítaní bolo rozhodnuté, že NR SR nebude pokračovať v rokovaní o návrhu zákona. Dostupné na: <https://www.nrsr.sk/web/Page.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=9298>.

¹⁰ DZIMKO, J.: The trust fund as an instrument of asset management and its prospects in the legal order of the Slovak republic. In: *Law in business of selected member states of the European Union : conference proceedings : 16th international scientific conference*. Praha : Vysoká škola ekonomická v Prahe, 2025, s. 6.

Zároveň absentuje systematická ochrana beneficenta ako samostatného subjektu záujmu. Beneficient je spravidla odkázaný buď na postavenie zmluvnej strany, alebo na sprostredkovanú ochranu prostredníctvom orgánov právnickej osoby, čo sa ukazuje ako nedostatočné najmä pri dlhodobej správe majetku alebo pri situáciách, keď záujmy vlastníka, správcu a beneficenta nie sú totožné.

Za rozhodujúce znaky plnohodnotnej správy cudzieho majetku možno pre potreby tohto článku považovať (i) oddelenie spravovaného majetku od majetkovej sféry správcu a zakladateľa, (ii) vymáhateľné povinnosti správcu smerujúce k účelu správy a (iii) samostatne chránené postavenie beneficenta. Nadácia spravidla rieši najmä účelové viazanie majetku, avšak za cenu rigidnej regulácie a osobitného účelového rámca; komisionárska zmluva umožňuje konanie vo vlastnom mene na účet iného, avšak bez majetkovej segregácie. Práve preto existujúce inštitúty vytvárajú len parciálne riešenia, nie ucelený režim správy cudzieho majetku.

Uvedené limity naznačujú, že hoci slovenský právny poriadok disponuje viacerými inštitútmi so správcovským prvkom, tieto inštitúty netvoria ucelený systém správy cudzieho majetku. Práve táto fragmentácia a absencia oddeleného majetkového substrátu predstavujú jednu z hlavných výziev právnej úpravy správy cudzieho majetku v Slovenskej republike a vytvárajú priestor pre úvahy o zavedení sofistikovanejšieho fiduciárneho nástroja.

3 Perspektívy právnej úpravy správy cudzieho majetku v Slovenskej republike prostredníctvom zvereneckého fondu

Zverenecký fond predstavuje jeden z možných, nie však jediný spôsob riešenia systémových nedostatkov právnej úpravy správy cudzieho majetku v slovenskom právnom poriadku. Jeho význam spočíva v ponuke ucelenejšej odpovede na fragmentáciu úpravy, absenciu oddeleného majetkového substrátu a nedostatočnú ochranu beneficenta. Zavedenie fondu je preto potrebné vnímať ako jednu z perspektív ďalšieho vývoja, ktorá si vyžaduje zohľadnenie systémových súvislostí, rizík a limitov slovenskej právnej úpravy.

V porovnaní s niektorými zahraničnými úpravami je možné konštatovať, že slovenský právny poriadok poskytuje užší rozsah nástrojov účelového vyčlenenia a správy majetku, čo môže v praxi znižovať flexibilitu dostupných riešení.

Potenciál zvereneckého fondu v slovenskom práve možno vidieť vo viacerých oblastiach, najmä pri ochrane maloletých alebo inak zraniteľných osôb, ktorých majetok by správca spravoval až do dosiahnutia určeného veku. Fond by mohol slúžiť aj ako nástroj dedičského plánovania, napríklad na zachovanie rodinného podniku bez potreby jeho

rozdelenia medzi dedičov. Jeho využitie v dedičskom práve by však vyžadovalo jasné vymedzenie vzťahu k ochrane neopomenuteľných dedičov a k kogentným pravidlám dedenia, inak by mohlo viesť k právnej neistote a konfliktom.

Všetky vyššie uvedené prínosy však predpokladajú, že právna úprava výslovne upraví kontrolu správcu, vymáhateľnosť povinností správy a postavenie beneficenta tak, aby sa správa majetku nezužovala na formálnu držbu bez reálnej zodpovednosti. Bez jasného určenia pravidiel správy, režimu kontroly, práv beneficenta a pravidiel transparentnosti sa deklarované výhody nemusia naplniť a môžu sa preklopiť do aplikačných rizík.

Zverenecký fond by mohol zohrávať významnú úlohu aj v kontexte riešenia úpadku fyzických alebo právnických osôb. V rámci reštrukturalizačných procesov by časť majetku mohla byť vyčlenená do fondu, ktorého správca by zabezpečoval jeho riadne a účelové využitie na uspokojenie veriteľov. Takéto riešenie by mohlo prispieť k zvýšeniu transparentnosti správy majetku a k obmedzeniu rizika účelového odčerpávania aktív zo strany dlžníka.¹¹

Zároveň je však potrebné zdôrazniť, že obdobná konštrukcia môže v praxi vytvárať aj priestor na účelové oslabovanie účinkov insolvenčného alebo exekučného konania. Ak by nebol jednoznačne upravený vzťah zvereneckého fondu k právnej úprave úpadku a núteného výkonu rozhodnutí, fond by mohol narušiť základné princípy kolektívneho uspokojenia veriteľov. Práve preto by prípadné využitie zvereneckého fondu v tejto oblasti muselo byť podmienené presným zákonným vymedzením jeho účinkov voči veriteľom a jasnými kolíznymi pravidlami.

Zverenecký fond by mohol fungovať aj ako špecifický zabezpečovací mechanizmus, keďže dlžník by mohol vyčleniť majetok na zabezpečenie veriteľovej pohľadávky so správou viazanou na dohodnuté podmienky. Takéto riešenie by mohlo posilniť kontrolu nad majetkom oproti tradičným zabezpečovacím prostriedkom, keďže by bol oddelený od majetku dlžníka. Jeho zabezpečovacia funkcia by však bola prijateľná len pri jasnej právnej úprave zabráňujúcej zneužívaniu a určujúcej vzťah k poradiu zabezpečených veriteľov.

Zavedenie zvereneckého fondu by mohlo rozšíriť spektrum právnych foriem pre verejnoprospešné činnosti a umožniť flexibilnejšie určenie účelu a správy majetku než pri nadáciách. Zároveň by mohlo posilniť právnu istotu beneficentov vďaka jasnému vymedzeniu ich nárokov voči správcovi. Takéto rozšírenie by si však vyžadovalo citlivé nastavenie vzťahu k právnej úprave nadácií, aby nedochádzalo k obchádzaniu ich regulačných obmedzení a dohľadu.

¹¹ DZIMKO, J.: Zverenecký fond ako potenciálny nástroj ochrany majetku podnikateľa v procese reorganizácie. In: *Právo - obchod - ekonomika (14)*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2025, s. 50-63.

Na druhej strane, zavedenie fondu by nebolo bez rizík. Konflikt by mohol vzniknúť s právnou úpravou nadácií, ktoré plnia niektoré podobné funkcie. Otázna je aj interakcia s obchodnými spoločnosťami, keďže fond by mohol suplovať niektoré podnikateľské účely bez povinností, ktoré majú klasické obchodné korporácie, pričom právna úprava by jednoznačne musela reflektovať na klasické odlišnosti v jednotlivých tradičných právnych inštitútoch.

Jedným z najväznejších rizík spojených so zavedením zvereneckého fondu je jeho potenciálna využiteľnosť na netransparentné účely, najmä ak by právna úprava neobsahovala primerané pravidlá evidencie a kontroly. Bez vyváženia transparentnosti a ochrany súkromia by mohol fond oslabovať verejnú kontrolu a zvyšovať riziká zneužitia.

Daňové postavenie fondu predstavuje jeden z ďalších kľúčových parametrov legislatívneho nastavenia inštitútu zvereneckého fondu. Právna úprava by musela jednoznačne určiť, ako sa budú zdaňovať výnosy zo spravovaného majetku a aké sú povinnosti správcu, zakladateľa a beneficienta, aby sa predišlo nejasnostiam a aplikačným sporom. Bez tohto vymedzenia by sa daňový režim stal zdrojom právnej neistoty, ktorá môže neutralizovať praktické prínosy inštitútu.

Významnou otázkou je aj verejná evidencia. Bez registra by bolo výrazne sťažené kontrolovať existenciu fondov, ich účely a základné identifikačné údaje správcu; rozsah údajov o beneficientoch by musel byť nastavený vyvážené so zreteľom na ochranu súkromia. Zavedenie registra je však spojené s nákladmi a otázkou ochrany súkromia. Vo vzťahu k ochrane súkromia je potrebné poukázať aj na Rozsudok Súdneho dvora Európskej únie v spojených veciach C-37/20 WM a C-601/20 Sovim SA proti Luxembourg Business Registers zo dňa 22.11.2022.¹²

Ak by Slovenská republika pristúpila k zavedeniu zvereneckého fondu, ponúkajú sa dva základné modely: buď by bol inštitút upravený priamo v Občianskom zákonníku, alebo by bol prijatý osobitný zákon. Prvá možnosť by zabezpečila systematickú integráciu do súkromného práva, druhá by poskytla väčšiu flexibilitu pri vytváraní špeciálnych pravidiel. V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že návrh kodifikácie nového Občianskeho zákonníka, ktorú zverejnilo Ministerstvo spravodlivosti SR neobsahuje komplexnú právnu úpravu správy

¹² K tejto problematike pozri napr. KUBINEC, M. – UŠIAKOVÁ, L. – DZIMKO, J. – KRIŠTIAKOVÁ, K.: Vplyv rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie vo veci plošného odhaľovania informácií o konečných užívateľoch výhod na právny poriadok Slovenskej republiky. In: *Právny obzor*, roč. 106, 2023, č. 5, s. 447-460 alebo ZIGO, D.: Limity publicity verejných registrov. In: *Bratislavské právnické fórum 2023 : transparentnosť vo finančnom a obchodnom práve*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2023, s. 4-20 alebo LUKÁČKA, P. – ZIGO, D.: Current challenges in identifying the ultimate beneficial owners and the Register of public sector partners. In: *Právo - obchod - ekonomika (13)*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024, s. 267-281.

cudzieho majetku ani zavedenie inštitútu zvereneckého fondu, resp. trustu alebo obdobného právneho inštitútu, ktorý by reflektoval prvky tohto právneho inštitútu.¹³ Z hľadiska systematiky súkromného práva je preto kľúčové, aby prípadná úprava nebola izolovaným zásahom, ale aby bola koncepčne previazaná s pravidlami správy cudzieho majetku ako celku – bez ohľadu na to, či bude zvolená forma úpravy v rámci Občianskeho zákonníka alebo osobitného zákona.

Uvedené scenáre sú realizovateľné len pri presnom legislatívnom dizajne, ktorý upraví segregáciu majetku, kontrolu správcu, postavenie beneficienta a kolízne pravidlá.

4 Výzvy právnej úpravy správy cudzieho majetku v Slovenskej republike

Analýza súčasnej právnej úpravy správy cudzieho majetku v Slovenskej republike, ako aj úvahy o zavedení zvereneckého fondu ako jedného z možných riešení, sa koncentrujú do piatich systémových výziev právnej úpravy správy cudzieho majetku v slovenskom právnom poriadku. Tieto výzvy presahujú jednotlivé inštitúty a určujú, aké minimálne parametre musí spĺňať akékoľvek budúce riešenie.

Jednou z hlavných výziev právnej úpravy správy cudzieho majetku v Slovenskej republike je jej pretrvávajúca fragmentácia, keďže správcovské prvky sú rozptýlené v rôznych inštitútoch bez spoločného konceptu a jednotiacich pravidiel. Tento stav znižuje predvídateľnosť právnych následkov a oslabuje stabilitu očakávaní účastníkov právnych vzťahov, najmä pri dlhodobej správe majetku. Výzvou do budúcnosti preto zostáva koncepčné zjednotenie základných princípov správy cudzieho majetku.

Zásadnou systémovou výzvou je absencia právne uznaného oddelenia spravovaného majetku od majetkovej sféry správcu alebo zakladateľa. Bez takejto segregácie je majetok vystavený zásahom veriteľov či nútenému výkonu, čo obmedzuje využiteľnosť existujúcich správcovských mechanizmov a oslabuje dôveru v ich stabilitu. Ide preto o kľúčovú otázku každej budúcej koncepcie správy cudzieho majetku.

Ďalšou významnou výzvou je nedostatočne vymedzené a oslabené postavenie beneficienta v existujúcich formách správy cudzieho majetku. Beneficient spravidla nevystupuje ako samostatný nositeľ právne chráneného záujmu, ale jeho ochrana je sprostredkovaná prostredníctvom iných subjektov alebo zmluvných mechanizmov. Tento model sa ukazuje ako problematický najmä v situáciách, keď sa záujmy správcu, vlastníka a beneficienta dostávajú do konfliktu. Slabé procesné postavenie beneficienta zároveň znižuje

¹³ Návrh kodifikácie nového Občianskeho zákonníka zverejnený Ministerstvom spravodlivosti SR je dostupný na stránke <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/>.

možnosti kontroly výkonu správy. Výzvou *de lege ferenda* je preto posilnenie jeho právneho postavenia bez narušenia systematiky súkromného práva.

Významnou výzvou sú aj kolízie správy cudzieho majetku s právnou úpravou úpadku a núteného výkonu rozhodnutí. Nejasné vymedzenie vzťahu medzi spravovaným majetkom a majetkovou sférou dlžníka vyvoláva neistotu, či a v akom rozsahu môže byť takýto majetok predmetom konkurzu alebo exekúcie. Tieto neistoty oslabujú právnu istotu veriteľov aj ostatných dotknutých subjektov. Zároveň vytvárajú priestor na účelové konštrukcie, ktoré môžu narušiť princípy kolektívneho uspokojenia veriteľov. Výzvou je preto jasné legislatívne vyriešenie kolíznych situácií ešte pred zavedením sofistikovanejších správcovských mechanizmov.

Osobitnou výzvou je vyváženie transparentnosti správy cudzieho majetku s ochranou súkromia dotknutých osôb. Kým verejný záujem smeruje k identifikácii beneficentov a prevencii zneužívania, nadmerná transparentnosť môže neprimerane zasahovať do súkromnoprávných vzťahov, najmä pri verejnej evidencii správcovských štruktúr. Výzvou preto zostáva nastavenie diferencovaného režimu rešpektujúceho kontrolu aj ochranu základných práv.

Záver

Uvažovanie o zavedení zvereneckého fondu do slovenského právneho poriadku nemožno redukovať na technickú transpozíciu zahraničných modelov. Kľúčové bude najmä nastavenie pravidiel správy, transparentnosti a kontroly tak, aby sa výhody flexibilnej správy majetku nepreklápali do aplikačných rizík. Práve tieto parametre rozhodnú o tom, či nový inštitút posilní právnu istotu, alebo naopak vytvorí priestor pre účelové konštrukcie.

Zastávam názor, že zavedenie inštitútu zvereneckého fondu by mohlo priniesť viaceré pozitívne efekty. V oblasti súkromného práva by umožnil efektívnejšiu medzigeneračnú správu rodinného majetku, lepšiu ochranu maloletých alebo inak zraniteľných beneficentov a otvoril by nové možnosti pre charitatívne či kultúrne účely. V obchodnom práve by mohol slúžiť ako nástroj zabezpečenia, správy investičných štruktúr a v konečnom dôsledku by zavedenie malo výrazný vplyv aj v oblasti insolvenčného práva. V širšom zmysle by to mohlo rozšíriť flexibilitu dostupných právnych riešení v oblasti účelovej správy majetku a priblížiť slovenský rámec niektorým moderným trendom v Európe.

Na druhej strane nemožno prehliadať riziká. Zavedenie fondu bez jasne nastaveného registra, daňovej úpravy a transparentných pravidiel by mohlo oslabiť právnu istotu a vytvoriť priestor na nekalé praktiky. Z tohto dôvodu musí byť legislatívna úvaha vedená tak, aby

vyvážila flexibilitu správy s ochranou beneficianta a prevenciou zneužitia. Je na mieste uvažovať nad otvorením odbornej diskusie vo vzťahu k zavedeniu inštitútu zvereneckého fondu, resp. obdobného právneho inštitútu do právneho poriadku Slovenskej republiky.

Úvahy o zavedení zvereneckého fondu preto nemožno vnímať izolovane, ale ako súčasť širšej diskusie o koncepcii správy cudzieho majetku v slovenskom právnom poriadku. Zverenecký fond v tomto kontexte nepredstavuje cieľ sám o sebe, ale jednu z možných odpovedí na systémové nedostatky existujúcej právnej úpravy, najmä jej fragmentáciu, absenciu oddelenej majetkovej sféry a slabé postavenie beneficianta. Skutočnou výzvou tak nie je samotné zavedenie nového inštitútu, ale vytvorenie koherentného a vyváženého rámca správy cudzieho majetku, ktorý bude zodpovedať potrebám súkromnoprávnej aj podnikateľskej praxe. Aj poznatky obchodnoprávnej literatúry analyzujúcej napríklad zánik záväzkov¹⁴ a špecifiká finančných a bankových zmlúv¹⁵ potvrdzujú, že fragmentárne záväzkové riešenia nedokážu plnohodnotne nahradiť systematický režim oddelenej správy majetku, čo posilňuje argumenty pre koncepčné riešenie správy cudzieho majetku v slovenskom práve. Za minimálny predpoklad akéhokoľvek posunu *de lege ferenda* považujem koncepčné uchopenie správy cudzieho majetku ako celku, aby prípadná nová úprava nebola izolovaným inštitútom, ale súčasťou systematického rámca. Ak má mať správa cudzieho majetku v slovenskom práve moderný a bezpečný rámec, rozhodujúce bude, či legislatíva dokáže vyvážiť flexibilitu správy s ochranou beneficianta a s prevenciou zneužitia.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DAUDRIKH, Y.: Trust ako právny inštitút - vybrané právne aspekty. In: *Inovatívne formy tvorby peňažných fondov a ich prevodov*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2018, s. 27-32. ISBN 978-80-7160-473-0.

ĎURICA, M. a kol.: *Obchodné právo II. Obchodné záväzky*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2025, 416 s. ISBN 978-80-557-2239-9.

DZIMKO, J.: The trust fund as an instrument of asset management and its prospects in the legal order of the Slovak republic. In: *Law in business of selected member states of the European*

¹⁴ Bližšie pozri napr. KUBINEC, M. – UŠIAKOVÁ, L. – MARUŠKINOVÁ, Z.: Zánik obchodných záväzkov. In: ĎURICA, M. a kol.: *Obchodné právo II. Obchodné záväzky*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2025, s. 99-134 alebo KUBINEC, M. – MARUŠKINOVÁ, Z.: § 344 [Vznik práva na odstúpenie od zmluvy]. In: LUKÁČKA, P. – HUČKOVÁ, R. – KUBINEC, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2025, s. 1242-1244.

¹⁵ Bližšie pozri napr. KUBINEC, M. – KUBINCOVÁ, M. – MARUŠKINOVÁ, Z.: Finančné a bankové zmluvy. In: ĎURICA, M. a kol.: *Obchodné právo II. Obchodné záväzky*. Banská Bystrica : Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici - Belianum, 2025, s. 365-399.

Union : conference proceedings : 16th international scientific conference. Praha : Vysoká škola ekonomická v Prahe, 2025, s. 2-9. ISBN 978-80-245-2570-9.

DZIMKO, J.: Zverenecký fond ako potenciálny nástroj ochrany majetku podnikateľa v procese reorganizácie. In: *Právo - obchod - ekonomika (14)*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2025, s. 50-63. ISBN 978-80-574-0484-2.

HUSÁR, J. – CSACH, K.: Národná správa za Slovenskú republiku. In: TICHÝ, L. – RONOVSÁ, K. – KOCÍ, M.: *Trust a srovnatelné instituty v Evropě*. Praha : Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2014, s. 67-80. ISBN 978-80-87488-14-0.

JOSKOVÁ, L. – PĚSNA, L.: *Správa cizího majetku*. Praha : Wolters Kluwer, 2017, 180 s. ISBN 978-80-7552-552-9.

KUBINEC, M. – UŠIAKOVÁ, L. – DZIMKO, J. – KRIŠTIAKOVÁ, K.: Vplyv rozhodnutia Súdneho dvora Európskej únie vo veci plošného odhaľovania informácií o konečných užívateľoch výhod na právny poriadok Slovenskej republiky. In: *Právny obzor*, roč. 106, 2023, č. 5, s. 447-460. ISSN 0032-6984.

LUKÁČKA, P. – HUČKOVÁ, R. – KUBINEC, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. Praha : C. H. Beck, 2025, 1875 s. ISBN 978-80-7699-013-5.

LUKÁČKA, P. – ZIGO, D.: Current challenges in identifying the ultimate beneficial owners and the Register of public sector partners. In: *Právo - obchod - ekonomika (13)*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2024, s. 267-281. ISBN 978-80-574-0389-0.

SALÁK, P.: *Základy římského práva*. Brno : Masarykova univerzita, 2024, 213 s. ISBN 978-80-280-0612-9.

SVEJKOVSKÝ, J. – MAREK, R. a kol.: *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku. Komentář. § 1400-1474*. Praha : C. H. Beck, 2015, 544 s. ISBN 978-80-7400-548-0.

ZIGO, D.: Limity publicity verejných registrov. In: *Bratislavské právnické fórum 2023 : transparentnosť vo finančnom a obchodnom práve*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave. Právnická fakulta UK, 2023, s. 4-20. ISBN 978-80-7160-703-8.

PREVOD OBCHODNÉHO PODIELU PATRIACEHO DO BEZPODIELOVÉHO SPOLUVLASTNÍCTVA MANŽELOV V KONTEXTE KODIFIKÁCIE SÚKROMNÉHO PRÁVA

TRANSFER OF A BUSINESS SHARE BELONGING TO THE COMMUNITY PROPERTY OF SPOUSES IN THE CONTEXT OF THE RECODIFICATION OF PRIVATE LAW

Zuzana Maruškinová¹

Lenka Ušiaková²

Abstrakt

S cieľom dosiahnutia pozitívnych ekonomických efektov môže v rámci spoločnosti s ručením obmedzeným vyplynúť potreba realizácie transakcie spočívajúca v prevode majetkovej účasti v spoločnosti s ručením obmedzeným. Zmluvnou stranou zmluvy o prevode obchodného podielu môže byť spoločník, resp. budúci spoločník – fyzická osoba, ktorý je v manželstve, a teda disponuje majetkovým režimom bezpodielového spoluvlastníctva manželov. V takomto prípade je kľúčovou otázkou pre zachovanie právnej istoty (nielen) v obchodných vzťahoch práve to, či do masy bezpodielového spoluvlastníctva patrí aj obchodný podiel a či je v prípade jeho prevodu, resp. nadobudnutia, potrebný súhlas druhého manžela. Približená problematika je riešená z pohľadu aktuálnej právnej úpravy s prihliadnutím na rozhodovaciu činnosť súdnych autorít, ako aj z pohľadu návrhu paragrafového znenia nového Občianskeho zákonníka predloženého do medzirezortného pripomienkového konania.

Kľúčové slová

Obchodný podiel. Zmluva o prevode obchodného podielu. Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. Kodifikácia.

Abstract

In order to achieve positive economic effects, a limited liability company may need to carry out a transaction involving the transfer of an ownership interest in the limited liability company. The contracting party to the contract for the transfer of a business share may be a partner or future partner – a natural person who is married and therefore has a property regime of joint ownership of spouses. In such a case, the key issue for maintaining legal certainty (not only) in business relations is whether the business share also belongs to the joint property and whether the consent of the other spouse is required in the event of its transfer or acquisition. The issue is addressed from the perspective of the current legal regulation, taking into account the decisions of the judicial authorities,

¹ JUDr. Ing. Zuzana Maruškinová – interná doktorandka, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, zuzana.maruskinova@umb.sk.

² JUDr. Lenka Ušiaková, PhD., univ. doc. – docentka, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva Právnickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, lenka.usiakova@umb.sk.

as well as from the perspective of the draft wording of the new Civil Code submitted for inter-ministerial consultation.

Keywords

Business share. Contract for the transfer of a business share. Joint ownership of spouses. Codification.

Úvod

Personálna štruktúra spoločnosti s ručením obmedzeným (ďalej aj len „s.r.o.“) je tvorená jej spoločníkmi, ktorým prislúcha obchodný podiel vyjadrujúci súhrn práv a povinností toho-ktorého spoločníka a im zodpovedajúcej účasti na spoločnosti, a to v zmysle jeho majetkovej, ako aj nemajetkovej zložky. Pri potrebe vymedzenia obchodného podielu ako predmetu občianskoprávných vzťahov sa súdne authority zhodujú na tom, že obchodný podiel je inou majetkovou hodnotou podľa § 118 ods. 1 OZ.³ Vzhľadom na už načrtnutú spôsobilosť obchodného podielu byť predmetom právnych vzťahov, v prípade potreby zmeny personálnej štruktúry v spoločnosti s ručením obmedzeným prichádza do úvahy ako jeden zo spôsobov práve prevodu obchodného podielu, ktorý sa realizuje zmluvou o prevode obchodného podielu podľa § 115 OBZ. Vlastnosť obchodného podielu spočívajúca v jeho prevoditeľnosti je jedným z definičných znakov kapitálovej obchodnej spoločnosti, ktorým je zabezpečená kontinuita fungovania spoločnosti bez ohľadu na to, že dochádza k zmene jej personálnej štruktúry. Vzhľadom na súčasné rýchlo vyvíjajúce sa trhové prostredie je v záujme podnikateľov schopnosť rýchlej a pohotovej reakcie na zmenu trhových potrieb, a to aj v prípade, ak je zmenu potrebné realizovať práve prostredníctvom prevodu majetkovej účasti v spoločnosti. Miera prevoditeľnosti môže byť v tej-ktorej spoločnosti regulovaná spoločenskou zmluvou, ktorá napr. nemusí prevoditeľnosť na osobu stojacu mimo spoločnosti pripúšťať alebo valným zhromaždením, ktoré napr. v prípade, ak je vyžadovaný, nemusí udeliť s takýmto prevodom súhlas. V prípade spoločenskej zmluvy a rozhodovania valného zhromaždenia však ide o skutočnosti, ktoré sú samotní spoločníci spôsobilí ovplyvniť podľa počtu ich hlasov v rámci dotknutej spoločnosti.

Jedným z faktorov, ktorý však nie sú schopní ovplyvniť spoločníci s.r.o. je situácia, kedy je spoločník – fyzická osoba v manželstve a jeho obchodný podiel spadá do masy bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej aj len „BSM“). V takomto prípade môže byť rýchlosť a pružnosť prevoditeľnosti obchodného podielu v s.r.o. ovplyvnená aj skutočnosťou,

³ LUKÁČKA, P.: § 114 [Obchodný podiel]. In: LUKÁČKA, P. – HUČKOVÁ, R. – KUBINEC, M. a kol: *Obchodný zákonník. Komentár. I. vydanie*. Praha: C. H. Beck, 2025, s. 578.

že v realizujúcej transakcii sa s prevodom obchodného podielu pre zachovanie právnej istoty vyžaduje súhlas druhého manžela.

Cieľom autorov je v prekladanom príspevku priblížiť aktuálnu právnu úpravu a rozhodovacia činnosť súdnych autorít vo vzťahu k potrebe súhlasu druhého manžela so zmluvou o prevode obchodného podielu, a zároveň poukázať na mieru zásahu majetkového režimu bezpodielového spoluvlastníctva manželov do plynulého výkonu podnikateľskej činnosti s.r.o., a to všetko aj v kontexte pripravovanej kodifikácie súkromného práva slovenského právneho poriadku.

1. Obchodný podiel a BSM

Ako bolo načrtnuté už v úvode, medzi odbornou verejnosťou, ako aj v rámci rozhodovacej činnosti súdov panuje zhoda, že obchodný podiel je inou majetkovou hodnotou podľa § 118 ods. 1 OZ. Obchodný podiel je inštitút výlučne spätý so spoločnosťou s ručením obmedzeným, ktorý predstavuje práva a povinnosti spoločníka, a ktorý je vyjadrením účasti spoločníka na spoločnosti. Jeho prevod, resp. nadobudnutie sa realizuje zmluvou o prevode obchodného podielu. V rámci prevodu obchodného podielu dochádza k dispozícii s obchodným podielom v celosti, t. j. so všetkými právami a povinnosťami spojenými s dotknutým obchodným podielom. Uvedené znamená, že sa prevádza materiálna aj nemateriálna zložka obchodného podielu, pričom prevod len niektorej zo zložiek nie je prípustný. Prípadné majetkové nároky vzniknuté majiteľovi obchodného podielu je možné samostatne previesť až okamihom ich vzniku (napr. prijatím uznesenia valného zhromaždenia o rozdelení zisku).⁴

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov je majetkový režim, ktorý vytvára spoločenstvo vlastníckych práv manželov k veciam, ktoré nadobudli počas trvania manželstva. Do BSM patrí všetko, čo môže byť predmetom vlastníctva.⁵ Aktuálna právna úprava pripúšťa rôzne formy zmluvnej modifikácie BSM, napriek tomu je však možné konštatovať, že súčasná úprava neposkytuje dostatočnú zmluvnú autonómiu napr. tak, aby manželia mohli modifikovať BSM ešte pred jeho vznikom.⁶

⁴ KRAJČI, M.: Obchodný podiel a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In: *Súkromné právo*, roč. 6, 2020, č. 3, s. 94.

⁵ LAZAR, J. a kol.: *Občianske právo hmotné. 1. zväzok. 2. doplnené a prepracované vydanie*. Bratislava : IURIS LIBRI, 2018, s. 548-549.

⁶ DOLÍHALOVÁ, M. – DZIMKO, J.: K zmluvnej úprave majetkových vzťahov medzi manželmi v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Naděje právní vědy 2023 : právní věda v praxi*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2024, s. 118-130.

V zmysle § 145 ods. 1 OZ je v prípade dispozície so spoločnou vecou, t. j. vecou nachádzajúcou sa v BSM potrebný, mimo bežných vecí, súhlas oboch manželov, inak je právny úkon neplatný. V prípade porušenia spoločného konania zákon sankcionuje takýto právny úkon relatívnou neplatnosťou, ktorej sa vie v trojročnej premlčacej lehote dovolávať manžel, ktorý na právny úkon nedal súhlas.

V tejto súvislosti je nutné konštatovať, že v súčasnosti neexistuje jednoznačný konsenzus na tom, či obchodný podiel patrí alebo nepatrí do BSM. Recentná judikatúra sa však prikláňa k tomu, že obchodný podiel do BSM patrí. V tomto prípade je odôvodnenie rozhodnutí, ktoré považujú obchodný podiel za súčasť BSM postavené a zamerané skôr na jeho hodnotu, na ktorú je potrebné prihliadať pri vyporiadaní BSM. Hlavným a opakujúcim sa argumentom je ďalej to, že obchodný podiel je majetková hodnota, ktorá je obchodovateľná, na základe čoho v prípade, ak bol nadobudnutý obchodný podiel za trvania manželstva jedným z manželov zo spoločných prostriedkov, stáva sa súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov.⁷ Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej aj len „Najvyšší súd“) v jednej časti odôvodnenia rozhodnutia hovorí o hodnote obchodného podielu, neskôr vo všeobecnosti o obchodnom podiele, viď napr. znenie právnej vety: *„obchodný podiel v spoločnosti s ručením obmedzeným, nadobudnutý manželmi alebo jedným z nich za trvania manželstva a z prostriedkov patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva manželov, predstavuje majetok (hodnotu), ktorý sa v rámci konania o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov vyporiadava“*⁸. Z citovanej právnej vety vyplýva, že hodnota obchodného podielu sa v rámci konania o vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva vyporiada podľa všeobecných zásad vyporiadania BSM. Najvyšší súd v rámci tohto rozhodnutia dokonca opätovne potvrdil, že obchodný podiel sa prikazuje tomu z manželov, ktorý vystupuje v dotknutej spoločnosti ako spoločník, a teda sa do úvahy v rámci vyporiadania berie iba samotná hodnota obchodného podielu kvantifikovaná v peniazoch a súd nerozhoduje o tom, ktorému z manželov túto majetkovú hodnotu prikáže.

Zároveň je naprieč rozhodnutiami, ktoré považujú obchodný podiel za súčasť BSM, rešpektované postavenie toho manžela, ktorý vystupuje v dotknutej s.r.o. ako spoločník. Do tejto nemateriálnej zložky obchodného podielu sa druhému manželovi v žiadnom z rozhodnutí najvyšších súdnych autorít nepripúšťa zasahovať. Druhému manželovi sa nepriznáva právo

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. marca 2006, sp. zn. 2 Cdo 168/2005, R 27/2007, Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 28. januára 2020, sp. zn. 8Cdo/196/2018.

⁸ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. marca 2006, sp. zn. 2 Cdo 168/2005, R 27/2007, Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 28. januára 2020, sp. zn. 8Cdo/196/2018.

ovplyvňovať výkon práv spoločníka manžela napr. tým spôsobom, že sa skúma, či medzi manželmi došlo ku konsenzu na spôsobe hlasovania na valnom zhromaždení spoločnosti, prípadne na iných rozhodnutiach kľúčových pre obchodnú spoločnosť súvisiacich s obchodným podielom. Len spoločník (nie aj jeho manžel) sa môže voči spoločnosti domáhať realizácie práv spojených s obchodným podielom.⁹

Na základe vyššie uvedeného je preto podľa nášho názoru potrebné, aby sa na obchodný podiel nazeralo tak, že do BSM spadá len jeho hodnota. Z nášho pohľadu nie je žiaduce zotrvať na názore, že dispozícia spoločníka s jeho obchodným podielom je ovplyvnená existenciou inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Tento inštitút súvisiaci s majetkovým režimom medzi manželmi by nemal byť spôsobilý vnášať do obchodnoprávných vzťahov právnu neistotu tým, že sa bude vyžadovať v zmysle jeho zásad súhlas druhého manžela s prevodom obchodného podielu, prípadne s výškou odplaty za takýto prevod. Zmluva o prevode obchodného podielu by mala byť výlučne absolútny obchodný záväzkový vzťah, ktorý je schopná ovplyvniť jedine samotná dotknutá spoločnosť prostredníctvom jej spoločníkov v súlade s Obchodným zákonníkom, spoločenskou zmluvou, či stanovami, ak boli prijaté, a napokon samotné zmluvné strany.

Na druhej strane však pripúšťame, že je potrebné nájsť medzi týmito dvoma inštitútmi balans v tom zmysle, že sa pri rešpektovaní autonómie manžela, ktorý je spoločník, budeme rešpektovať zásady a význam inštitútu BSM, a preto v prípade, ak ide o prevod obchodného podielu, ktorý bol nadobudnutý zo spoločných prostriedkov manželov, odplata zaň by mala spadať do BSM. Rovnako ak dôjde k zániku BSM a následnému vyporiadaniu BSM medzi manželmi, je žiaduce prihliadať pri vyporiadaní na hodnotu obchodného podielu a túto vyporiadať medzi manželmi v zmysle všeobecných zásad vyporiadania BSM. Do BSM by teda podľa nášho názoru mala spadať hodnota obchodného podielu, avšak nie obchodný podiel ako taký, a to z už vyššie prezentovaných dôvodov.

Uvedený záver by mal rovnako vylúčiť možnosť druhého manžela ovplyvňovať prevod obchodného podielu prostredníctvom § 145 ods. 1 OZ, keďže sme toho názoru, že samotné prijatie záveru, že do BSM patrí hodnota obchodného podielu neznamena automaticky nutnosť aplikácie § 145 ods. 1 OZ tak, ako to prezentuje Najvyšší súd v niekoľkých svojich rozhodnutiach.

⁹ KRAJČI, M.: Obchodný podiel a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In: *Súkromné právo*, roč. 6, 2020, č. 3, s. 95.

2. Zmluva o prevode obchodného podielu

V prípade, keď je zmluvnou stranou zmluvy o prevode obchodného podielu jeden z manželov v postavení prevodcu, sa v zmysle viacerých rozhodnutí Najvyššieho súdu vyžaduje súhlas druhého manžela. Uvedené závery sú v rozhodnutiach Najvyššieho súdu odôvodnené argumentáciou spočívajúcou v tom, že vzhľadom na to, že v zmysle ustálenej judikatúry obchodný podiel patrí do bezpodielového spoluvlastníctva manželov¹⁰, pri predaji, ktorý sa vymyká z kategórie bežných vecí, je v zmysle § 145 ods. 1 OZ potrebný súhlas oboch manželov¹¹. Najvyšší súd odôvodňuje potrebu súhlasu tým, že pokiaľ obchodný podiel patrí do BSM, právny úkon – zmluva o prevode obchodného podielu musí byť v súlade s príslušnými ustanoveniami Občianskeho zákonníka o BSM, a teda aj v súlade s § 145 ods. 1 OZ.

Javí sa, že argumentácia súdov ohľadne potreby súhlasu so zmluvou o prevode obchodného podielu je založená len na zodpovedaní otázky, či obchodný podiel ako celok patrí alebo nepatrí do BSM. Ako už bolo načrtnuté v predchádzajúcej časti, pre nami riešenú problematiku je podľa nášho názoru potrebné posudzovať, či do BSM patrí obchodný podiel ako celok, teda ako iná majetková hodnota, alebo do BSM patrí len hodnota obchodného podielu, a to na účely jeho prípadného vyporiadania.

Naproti tomu v prípade, keď má na základe zmluvy o prevode obchodného podielu nadobudnúť obchodný podiel fyzická osoba, ktorá disponuje režimom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, súhlas druhého manžela sa v zmysle rozhodnutia Najvyššieho súdu nevyžaduje.¹² Odôvodnenie takto prijatého názoru však nie je založené na tom, že obchodný podiel vo všeobecnosti nepatrí do BSM, ale na výklade § 145 ods. 1 Občianskeho zákonníka spočívajúcom v tom, že toto ustanovenie nie je aplikovateľné na právne úkony, na základe ktorých sa do BSM ešte len má majetková hodnota nadobudnúť. Zjednodušene v zmysle odôvodnenia rozhodnutia zhrnuté – uzatvorením zmluvy o prevode obchodného podielu nedochádza k dispozíciou so spoločnou vecou, pretože obchodný podiel, ktorý sa má na základe nej nadobudnúť, ešte spoločnou vecou manželov nie je.

Poukazujeme za dôležité však vyzdvihnúť konštatovanie Najvyššieho súdu, že opačný výklad by neodôvodnene podkopával princíp ochrany tretích osôb (veriteľov) a dlžníkov by priamo viedol k tomu, ako sa vyhnúť plneniu záväzkov, ako aj skutočnosť, že veritelia majú obmedzené možnosti, ako negatívnym dôsledkom v takomto prípade na ich strane predísť,

¹⁰ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. marca 2006, sp. zn. 2Cdo/168/2005, R 27/2007.

¹¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. júna 2008, sp. zn. 5Obdo/11/2007, Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 20. augusta 2024, sp. zn. 5Obdo/4/2024.

¹² Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. januára 2023, sp. zn. 4Cdo/316/2020.

keďže nemajú k dispozícii spôsoby zistenia, resp. overenia, či je ich dlžník v manželstve, či má nejakým spôsobom modifikované BSM, alebo či ním vykonávaný právny úkon neprekračuje hranice bežnosti v tom-ktorom manželstve.

Rovnako citujúc bod 37. rozhodnutia Najvyššieho súdu: „Taká súdna prax, ktorá by zaviedla výklad zákona smerujúci k možnosti zneplatňovania prevodov obchodných podielov z dôvodu neexistencie súhlasu zo strany manžela (manželky) nadobúdateľa obchodného podielu, by fakticky znamenala ochromenie praktického fungovania obchodných spoločností a vniesla by neprimeranú mieru neistoty do obchodnoprávných vzťahov“.¹³

Uvedené tvrdenia sú však aplikovateľné aj v prípade prevodu obchodného podielu, ktorý je v BSM, a teda zároveň môžu byť prezentované aj v prospech argumentov, že súhlas druhého manžela pod hrozbou relatívnej neplatnosti by nemal byť vyžadovaný ani v prípade prevodu obchodného podielu, nie len jeho nadobudnutia, keďže ani pri prevode obchodného podielu jedným z manželov nie je v možnostiach veriteľa overiť osobný stav spoločníka-prevodcu a bezpochyby aj pri právnom úkone, ktorým jeden z manželov prevádza svoj obchodný podiel vyžadovanie súhlasu fakticky znamená ochromenie praktického fungovania obchodných spoločností.

3. Obchodný podiel a spoločné imanie manželov vo svetle kodifikácie súkromného práva

Viditeľnou zmenou, ktorú má priniesť nový Občiansky zákonník (ďalej aj len „NOZ“) v znení predloženom Ministerstvom spravodlivosti SR, toho času v medzirezortnom pripomienkovom konaní, v oblasti majetkových vzťahov medzi manželmi je zmena pomenovania doterajšieho inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov na spoločné imanie manželov (ďalej aj „SIM“).¹⁴ Odôvodnenie zmeny názvu inštitútu možno badať najmä v tom, že pojem imanie je pojem širší, ako pojem vlastníctvo. V § 320 ods. 4 NOZ sa zakladá vyvrátiteľná právna domnienka, že v pochybnostiach sa predpokladá, že majetok nadobudnutý manželmi, resp. jedným z nich počas trvania manželstva patrí do zákonného spoločného imania manželov.

Nový Občiansky zákonník však vo vzťahu k obchodnému podielu v § 321 ods. 3 NOZ explicitne stanovuje, že súčasťou spoločného imania manželov je aj hodnota obchodného podielu a zároveň, že takéto nadobudnutie podielu do SIM nezakladá účasť druhého manžela v

¹³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. januára 2023, sp. zn. 4Cdo/316/2020.

¹⁴ § 320 návrhu nového Občianskeho zákonníka zverejneného Ministerstvom spravodlivosti SR. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/>. [cit. 2025-12-11].

spoločnosti. V zmysle dôvodovej správy má ísť o hmotnoprávnú úpravu v súlade s aktuálnou rozhodovacou praxou, pričom sa pri vyporiadaní vyporiadava samotná hodnota podielu a podiel patrí tomu z manželov, ktorý je spoločníkom v spoločnosti.¹⁵

Čo sa týka nakladania so spoločným imaním návrh nového Občianskeho zákonníka v podstate kopíruje doterajšiu právnu úpravu, keďže z § 324 NOZ vyplýva, že bežné nakladanie s imaním patriacim do spoločného imania je oprávnený vykonávať každý z manželov samostatne. Ak nejde o bežné nakladanie s imaním, je potrebný súhlas oboch manželov. V § 324 ods. 4 NOZ sa zakotvuje možnosť nahradenia prejavu vôle druhého manžela rozhodnutím súdu v prípade, ak by zadováženie súhlasu s nakladaním so spoločným imaním bolo spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou, alebo ak je odmietnutie súhlasu v zjavnom rozpore so záujmom manželov alebo rodiny. Vzhľadom na aktuálnu rýchlosť súdnych konaní je však ťažko predstaviteľné, že táto možnosť žaloby o nahradenie prejavu vôle bude efektívnym riešením nezhôd medzi manželmi napr. v prípade prevodu obchodného podielu, pri ktorom, ako už bolo povedané, je častokrát kľúčová práve rýchlosť a flexibilita schopnosti rozhodovania spoločníkov. Zároveň bude v rámci tejto problematiky určujúcim, ako súdy budú posudzovať „zjavný rozpor“ odmietnutia súhlasu so záujmom manželov alebo rodiny. V prípade prevodu obchodného podielu bude žiaduce, aby súdy prihliadali nie len na výšku odplaty za prevádzaný obchodný podiel, ale na celkovú ekonomickú kondíciu dotknutej spoločnosti, v rámci ktorej sa prevádza obchodný podiel a zároveň na iné súvisiace transakcie realizované s prevodom obchodného podielu, resp. dôvody, ktoré viedli spoločníka k prijatiu rozhodnutia svoj obchodný podiel previesť.

Ďalej sa v rámci kodifikácie súkromného práva ruší inštitút relatívnej neplatnosti právneho úkonu a nahrádza sa zrušiteľnosťou právneho úkonu. V zmysle Dôvodovej správy sa majú zrušiteľnosťou výrazne ochrániť tretie strany konajúce v dobrej viere. Ochranu tretích osôb možno identifikovať najmä v tom, že sa skracuje lehota na zrušiteľnosť právneho úkonu, čo možno hodnotiť pozitívne. Zároveň sa v § 103 ods. 2 NOZ stanovuje, že zrušenie nemá zasahovať do právnej sféry dobromyseľných tretích osôb.¹⁶

Zrušiteľnosť právneho úkonu poskytuje právnu ochranu aj druhému manželovi tým spôsobom, že ak sa manžel, ktorý je spoločníkom prevedie obchodný podiel bez súhlasu druhého manžela aj napriek tomu, že v zmysle zákonných ustanovení sa vyžaduje spoločné

¹⁵ Dôvodová správa k návrhu nového Občianskeho zákonníka zverejneného Ministerstvom spravodlivosti SR. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/>. [cit. 2025-12-11].

¹⁶ Dôvodová správa k návrhu nového Občianskeho zákonníka zverejneného Ministerstvom spravodlivosti SR. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/>. [cit. 2025-12-11].

konanie manželov (tzn. nejde o bežnú správu), druhý manžel má možnosť dovolávať sa zrušenia takéhoto právneho úkonu. V § 104 NOZ sú formulované aj lehoty na zrušenie právneho úkonu. Subjektívna lehota je šesť mesiacov a začína plynúť odo dňa, keď sa o dôvode zrušiteľnosti osoba oprávnená zrušiť právny úkon dozvedela a objektívna lehota je trojročná od uskutočnenia právneho úkonu.

Právny úkon bude zrušiteľný, ak budú splnené zákonné podmienky. Prvou podmienkou v zmysle § 325 ods. 1 NOZ je, že adresát právneho úkonu vedel alebo vzhľadom na okolnosti musel vedieť, že dotknutý úkon bol urobený v rozpore s požiadavkou spoločného súhlasu oboch manželov. Uvedená skutočnosť bude v aplikačnej praxi pomerne zložito preukázateľná, keďže adresát právneho úkonu (v tomto prípade nadobúdateľ obchodného podielu) nemusí mať vôbec vedomosť o existencii manželstva druhej zmluvnej strany. Druhá, všeobecná podmienka zrušiteľnosti právneho úkonu je v § 100 NOZ vymedzená negatívne. Konajúca osoba nemôže zrušiť právny úkon, ak po tom, ako začala plynúť subjektívna lehota na jeho zrušenie, právny úkon akýmkoľvek spôsobom potvrdila napriek tomu, že o dôvode jeho zrušiteľnosti vedela alebo musela vedieť. Možno uzavrieť, že druhý manžel musí vedieť o dôvode zrušiteľnosti právneho úkonu, ktorým došlo k prevodu obchodného podielu, odo dňa zmeny zápisu spoločníka v obchodnom registri, pričom od tohto momentu zároveň bude plynúť subjektívna premlčacia lehota na dovolanie sa zrušiteľnosti právneho úkonu analogicky, ako je tomu v súčasnosti pri lehote na dovolanie sa relatívnej neplatnosti.¹⁷ Aplikačná prax a najmä rozhodovacia činnosť súdov bude nevyhnutne musieť ustáliť, aké úkony sa budú považovať pri zmluve o prevode obchodného podielu za potvrdzujúce.

Záver

Z vykonanej analýzy právnej úpravy a rozhodovacej činnosti súdnych autorít *de lege lata* vyplýva, že obchodný podiel spadá do BSM. V prípade jeho prevodu sa vyžaduje súhlas druhého manžela, avšak v prípade jeho nadobudnutia nie je súhlas druhého manžela potrebný, keďže sa obchodný podiel ešte len má stať súčasťou BSM. Prezentovali sme, že podľa nášho názoru by do BSM mala spadať iba hodnota obchodného podielu, pričom akási materiálna ochrana druhého manžela v prípade vyporiadania BSM by manželovi, ktorý nie je ako spoločník zapísaný v zozname spoločníkov, mala byť poskytnutá v prípadnom konaní o vyporiadanie BSM tým, že manžel, ktorý nebol spoločníkom, a teda nebol spôsobilý ovplyvniť výšku odplaty za prevádzaný obchodný podiel, resp. nebol spôsobilý ovplyvniť samotnú

¹⁷ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 20. augusta 2024, sp. zn. 5Obdo/4/2024.

realizáciu transakcie, by uvedené skutočnosti mohol namietat' v rámci konania o vypořádanie BSM. Druhý manžel by sa mohol domáhať v prípade tvrdenej nízkej odplaty za obchodný podiel po preukázaní reálne vyššej trhovej hodnoty obchodného podielu, aby súd prihliadal pri vypořádaní na reálnu hodnotu obchodného podielu v čase uskutočnenia takéhoto namietaného prevodu. Samozrejme, do úvahy by bolo potrebné brať aj ďalšie transakcie súvisiace s prevodom, keďže samotný prevod obchodného podielu za zdanlivo nižšiu cenu by mohol byť v danom prípade ekonomicky výhodným riešením vzhľadom na stav spoločnosti, resp. ďalšie transakcie realizované v rámci spoločnosti.

Načrtnutá bola aj akási kolízia záujmov, a to záujmu na ochrane druhého manžela a záujme zachovať právnu istotu v rámci obchodnoprávných vzťahov, resp. záujme na ochrane veriteľov, ktorí objektívne nemajú spôsobilosť overiť si, či je prevodca v manželstve, resp. žiadať od neho hodnoverné preukázanie tejto skutočnosti. Do obchodnoprávných vzťahov je tak vnesená neprimeraná miera neistoty, čo zdá sa prioritizuje BSM a zásady, na ktorých je založené, čo z obchodnoprávneho pohľadu nie je žiadúce.

V druhej časti predmetného článku bola predstavená právna úprava nami riešenej problematiky v rámci navrhovanej kodifikácie súkromného práva na Slovensku. Nový Občiansky zákonník explicitne stanovuje, že súčasťou SIM je hodnota obchodného podielu, avšak zároveň odkazuje na zosúladenie daného ustanovenia s rozhodovacou činnosťou súdov, ktorá považuje za súčasť SIM obchodný podiel ako celok. Približujeme, aký bude mať dopad zmena jednotlivých inštitútov na prevody obchodných podielov patriacich do SIM po prijatí Nového Občianskeho zákonníka. Konštatujeme však, že z predložených dokumentov sa aspoň toho času javí, že Ministerstvom spravodlivosti SR nebol využitý potenciál na odstránenie nejasností a otázok aplikačnej praxe súvisiacich s obchodným podielom a problematikou BSM.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

DOLÍHALOVÁ, M. – DZIMKO, J.: K zmluvnej úprave majetkových vzťahov medzi manželmi v podmienkach Slovenskej republiky. In: *Naděje právní vědy 2023 : právní věda v praxi*. Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2024, s. 118-130. ISBN: ISBN 978-80-261-1257-0.

KRAJČI, M.: Obchodný podiel a bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. In: *Súkromné právo*, roč. 6, 2020, č. 3, s. 90 – 97, ISSN 1339-8652.

LAZAR, J. a kol: Občianske právo hmotné. 1. zväzok. 2. vydanie. Bratislava : Iuris Libri, 2018, 726 s. ISBN 978-80-89635-35-1.

LUKÁČKA, P. – HUČKOVÁ, R. – KUBINEC, M. a kol.: *Obchodný zákonník. Komentár*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2025, 1903 s. ISBN 978-80-7699-013-5.

MS SR: *Dôvodová správa k návrhu nového Občianskeho zákonníka* [online]. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/> [cit. 2025-12-11].

MS SR: *Návrh nového Občianskeho zákonníka* [online]. Dostupné na: <https://www.justice.gov.sk/agenda-ministerstva/kodifikacia-sukromneho-prava/> [cit. 2025-12-11].

Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. júna 2008, sp. zn. 5 Obdo 11/2007.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25. júna 2008, sp. zn. 5Obdo/11/2007.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 28. januára 2020, sp. zn. 8Cdo/196/2018.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 31. marca 2006, sp. zn. 2Cdo/168/2005, R 27/2007.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 20. augusta 2024, sp. zn. 5Obdo/4/2024.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 26. januára 2023, sp. zn. 4Cdo/316/2020.

DUALIZMUS POVINNOSTI LOJALITY A POVINNOSTI KONAŤ S ODBORNOU SVEDOMITOSŤOU V NÁVRHU OBČIANSKEHO ZÁKONNÍKA: REDEFINÍCIA ŠTANDARDU VÝKONU FUNKCIE ČLENA ORGÁNU OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI?¹

THE DUAL STRUCTURE OF THE DUTY OF LOYALTY AND THE DUTY TO ACT WITH PROFESSIONAL CARE UNDER THE DRAFT CIVIL CODE: A REDEFINITION OF THE STANDARD OF CONDUCT OF A MEMBER OF A CORPORATE GOVERNING BODY?

Marko Rešovský²

Abstrakt

Príspevok predstavuje snahu o systematickú analýzu oddelenia povinnosti lojality a povinnosti konať s odbornou svedomitou člena orgánu právnickej osoby podľa návrhu Občianskeho zákonníka. Venuje sa ich koncepčnému vymedzeniu, rozdielom v právnej povahe, ako aj ich rozsahu. Osobitná pozornosť je venovaná novej úprave hroziaceho konfliktu záujmov (§ 231 Návrhu OZ), ktorá by mala predstavovať významný posun smerom k zvýšeniu transparentnosti a prevencie škodlivých transakcií.

Kľúčové slová

Povinnosť lojality, odborná starostlivosť, konflikt záujmov, štandard výkonu funkcie.

Abstract

The paper provides a systematic analysis of the separation between the duty of loyalty and the duty to act with professional care of members of corporate governing bodies under the Draft Civil Code. It focuses on their conceptual framework, differences in legal nature and scope, and their significance for the standard of performance of office. Particular attention is devoted to the regulation of impending conflicts of interest (§ 231 of the Draft), which is intended to represent a significant shift towards enhanced transparency and preventive protection against potentially harmful transactions.

Keywords

Duty of loyalty, duty of professional care (diligence), conflict of interest, standard of conduct.

¹ Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0331.

² Mgr. Marko Rešovský, interný doktorand, Katedra obchodného práva a hospodárskeho práva, Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika.

Úvod

„Konaj len podľa tej maximy, o ktorej môžeš zároveň chcieť, aby sa stala všeobecným zákonom.“³

Táto Kantova formulácia kategorického imperatívu artikuluje požiadavku všeobecnej použiteľnosti normy konania ako podmienku jej normatívnej legitimacy. Konanie nadobúda morálnu relevanciu vtedy, ak je schopné obstať ako všeobecne záväzné pravidlo, nie ako prejav individuálneho záujmu či momentálnej výhodnosti. Prenesené do roviny právnej regulácie výkonu funkcie člena orgánu právnickej osoby tento princíp zdôrazňuje, že výkon zverenej pôsobnosti nemôže byť determinovaný subjektívnymi preferenciami alebo osobným prospechom, ale musí sa riadiť objektivizovaným štandardom správania, ktoré obstoí aj pri jeho uplatnení voči iným osobám v obdobnom postavení.

Platná právna úprava povinností členov orgánov obchodných spoločností je v slovenskom právnom poriadku sústredená predovšetkým v Obchodnom zákonníku, ktorý koncipuje štandard výkonu funkcie prostredníctvom požiadavky konať s *odbornou starostlivosťou*⁴. Mimo tohto rámca však absentuje všeobecná, systematicky jednotná právna úprava povinností členov orgánov všetkých právnických osôb súkromného práva. Štandard riadneho výkonu funkcie člena orgánu bol v doterajšej právnej úprave koncipovaný ako obsahovo jednotný model správania, v ktorom sa prvky odbornej starostlivosti a lojality vzájomne prelínali. Povinnosť konať s odbornou starostlivosťou predstavovala objektivizovaný štandard konania založený na požiadavke informovanosti, primeranej obozretnosti a racionálneho rozhodovania, pričom súčasne sa implicitne predpokladalo, že člen orgánu koná v najlepšom záujme spoločnosti a jej spoločníkov.⁵

Návrh nového slovenského Občianskeho zákonníka⁶ predstavuje v tomto smere koncepčný posun. *Povinnosť lojality* (§ 230 Návrhu OZ) a *povinnosť konať svedomito* (§ 233 Návrhu OZ) sú koncipované ako dva osobitné súbory povinností, ktoré sa síce funkčne dopĺňajú, avšak majú samostatné legislatívne vyjadrenie, odlišné kritériá posudzovania a rozdielne následky porušenia. Takto formulovaný dualizmus naznačuje snahu zákonodarcu

³ KANT, I.: Základy metafyziky mravov. Bratislava: Kalligram, 2004, s. 48. Citované podľa: Teachers College, Columbia University – Institutional Review Board Blog: Categorical Imperatives and the Case for Deception (Part I) [online]. 2020 [cit. 05.02.2026]. Dostupné na internete: <https://www.tc.columbia.edu/institutional-review-board/irb-blog/2020/categorical-imperatives-and-the-case-for-deception-part-i/>

⁴ Porov. § 135a, § 243 ods. 1, § 194 ods. 5 a § 74 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej aj ako „Obchodný zákonník“).

⁵ MAMOJKA, M.: Obchodné právo I. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025, s. 572-574.

⁶ Ďalej v texte iba ako „Návrh OZ“.

precizovať obsah štandardu výkonu funkcie a diferencovať jeho jednotlivé zložky z hľadiska ich právnej povahy a zodpovednostných dôsledkov.

Kľúčovou otázkou preto je, či normatívne oddelenie *povinnosti lojality* a *povinnosti konať s odbornou svedomitou* predstavuje iba systematické vyjasnenie doterajšej koncepcie, alebo kvalitatívnu redefiníciu samotného štandardu výkonu funkcie člena orgánu obchodnej spoločnosti. Cieľom príspevku je analyzovať tento dualizmus, identifikovať rozdiely v právnej povahe, rozsahu a zhodnotiť ich dopad na zodpovednostný režim členov orgánov. Metodologicky príspevok vychádza z normatívnej analýzy ustanovení Návrhu OZ, zameranej na posúdenie systematickej konzistentnosti a vnútorného hodnotového usporiadania navrhovanej koncepcie.

1 Konceptuálne vymedzenie povinnosti lojality a povinnosti konať s odbornou svedomitou

1.1 Lojalita člena orgánu

Povinnosť lojality člena orgánu predstavuje základný normatívny pilier výkonu funkcie osoby poverenej správou cudzieho záujmu. Ust. § 230 Návrhu OZ⁷ koncipuje túto povinnosť ako samostatnú, hodnotovo orientovanú povinnosť, ktorá presahuje rámec rýdzo výkonového štandardu a zakotvuje prioritizáciu záujmu právnickej osoby pred záujmami individuálnymi. Ide o vyjadrenie fiduciárneho princípu, podľa ktorého člen orgánu disponuje zverenou právomocou výlučne v prospech právnickej osoby ako autonómneho nositeľa práv a povinností.

V slovenskej doktríne sa pritom fiduciárne povinnosti členov štatutárnych orgánov tradične opisujú ako „strešné“ súbory povinností, zahŕňajúce najmä povinnosť postupovať profesionálne (s odbornou starostlivosťou, resp. svedomito) a povinnosť konať lojálne.⁸

Normatívne jadro navrhovanej úpravy *povinnosti lojality* spočíva predovšetkým v dodržiavaní mlčanlivosti, zákaze uprednostňovania vlastných záujmov pred záujmom právnickej osoby a v zákaze prisvojenia si jej majetku. Tento zákaz nemožno chápať reštriktívne ako zákaz majetkového obohatenia sa, ale extenzívne ako povinnosť zdržať sa akéhokoľvek konania, ktoré by narušovalo integritu majetkovej sféry právnickej osoby alebo deformovalo proces jej rozhodovania v prospech osobného či cudzieho záujmu. Tomuto

⁷ § 230 ods. 1 Návrhu OZ: „Člen orgánu je povinný vykonávať svoju funkciu **lojálne**, najmä musí dodržiavať **mlčanlivosť** o záležitostiach právnickej osoby, ktorých dôvernosť je v záujme právnickej osoby, a to aj po skončení jeho členstva v orgáne, nesmie si **prisvojiť jej majetok** ani **inak uprednostniť** svoje záujmy pred záujmami právnickej osoby...“

⁸ CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: *Súkromné právo*, 2019, č. 5.

širšiemu výkladu zodpovedá aj normatívna formulácia navrhovaného ustanovenia, podľa ktorej člen orgánu nesmie „*ani inak uprednostniť svoje záujmy pred záujmami právnickej osoby*“. Takto koncipovaná dikcia vyjadruje generálny zákaz preferencie vlastného alebo cudzieho záujmu a potvrdzuje, že rozsah povinnosti lojality nie je limitovaný iba na zákaz neoprávneného nakladania s majetkom právnickej osoby alebo jeho prisvojenia, ale zahŕňa akékoľvek konanie, ktoré by bolo v rozpore s chráneným záujmom, a to záujmom samotnej právnickej osoby. Podľa našej mienky teda ide o negatívne vymedzenú povinnosť zdržať sa konfliktu záujmov, ktorá tvorí jej „*materiálne jadro*“.

Osobitnú zložku lojality predstavuje povinnosť mlčanlivosti o dôverných informáciách, ktorej trvanie zákon výslovne rozširuje aj na obdobie po skončení členstva v orgáne. Táto konštrukcia potvrdzuje, že povinnosť lojality nie je striktné viazaná iba na samotné obdobie výkonu funkcie, ale voči členovi orgánu právnickej osoby vyvoláva právne účinky aj po zániku jeho funkcie v prípadoch, ak by sprístupnenie informácií mohlo zasiahnuť do záujmu právnickej osoby. Povinnosť mlčanlivosti zároveň ostáva v plnej miere koherentná s verejnoprávnymi povinnosťami zverejňovania informácií.⁹

Druhá rovina lojality sa prejavuje v požiadavke prijatia primeraných opatrení na ochranu dôverných informácií pri ich poskytovaní oprávneným subjektom. Lojalita sa tu prejavuje ako aktívna starostlivosť o zachovanie dôvernosti a kontrolu toku informácií, nie iba ako pasívna povinnosť „mlčanlivosti“. Ide o funkčné prepojenie lojality s ochranou informačnej sféry právnickej osoby.¹⁰

Odborná spisba subsumuje pod túto povinnosť aj zákaz konkurencie, keďže jeho porušením dochádza k takému konaniu, ktoré je objektívne spôsobilé narušiť prioritu záujmu spoločnosti a jej spoločníkov.¹¹ Návrh OZ napriek tomu nekoncepuje všeobecný zákaz konkurencie člena orgánu, ale ponecháva jeho zavedenie na zakladateľský úkon alebo stanovy, prípadne na osobitnú zákonnú úpravu, pričom jej konkrétny rozsah môže byť diferencovaný s prihliadnutím na povahu, predmet činnosti a individuálne potreby danej právnickej osoby. Konkurenčná činnosť člena orgánu preto nie je *a priori* neprípustná, avšak môže byť posudzovaná z hľadiska porušenia všeobecnej povinnosti lojality alebo svedomitosti, pričom

⁹ § 230 ods. 1 Návrhu OZ, druhá veta: „...*Povinnosť právnickej osoby sprístupňovať alebo zverejňovať informácie podľa osobitných predpisov tým nie je dotknutá.*“

¹⁰ § 230 ods. 3 Návrhu OZ: „*Zakladateľský úkon alebo stanovy môžu určiť, kedy a v akom rozsahu nesmie člen orgánu vykonávať činnosť, ktorá by bola pre právnickú osobu konkurenčnou.*“

¹¹ MAMOJKA, M.: Obchodné právo I. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025, s. 575.

obmedzenia konkurenčnej činnosti po zániku funkcie podliehajú výlučne režimu zmluvného práva a ich existencia je viazaná na osobitné zmluvné dojednania.¹²

1.2 Nároky z porušenia lojality

Ustanovenie § 232 Návrhu OZ konštruuje osobitný súbor nárokov právnickej osoby vyplývajúcich z porušenia povinnosti lojality, ktorý presahuje rámec klasickej deliktuálnej zodpovednosti, resp. rámec dôsledkov porušenia povinnosti konať svedomito. Porušenie lojality sa totiž často neprejaví bezprostredným vznikom majetkovej škody v tradičnom deliktuálnom zmysle, prípadne by jej presné vyčíslenie a preukázanie príčinnej súvislosti medzi konaním člena orgánu a ujmom právnickej osoby bolo spojené so značnými dôkaznými ťažkosťami.¹³

Práve z uvedeného dôvodu zákonodarca okrem práva na náhradu škody priznáva právnickej osobe aj informačné a reštitučné nároky, najmä právo požadovať vydanie všetkého, čo člen orgánu z nelojálneho konania nadobudol, ako aj sprístupnenie relevantných informácií a dokumentov, ktoré umožňujú právnickej osobe reagovať na nelojálne konanie nezávisle od úspešného uplatnenia klasického nároku na náhradu škody. Konceptné východisko tejto úpravy spočíva v zákaze profitovania z porušenia lojality a v obnovení majetkovej sféry právnickej osoby do stavu, ktorý by existoval pri riadnom, resp. lojálnom výkone funkcie člena orgánu.¹⁴

1.3 Povinnosť konať svedomito

*Povinnosť konať svedomito*¹⁵ podľa § 233 Návrhu OZ predstavuje normatívne vymedzený štandard konania člena orgánu, ktorý konkretizuje kvalitatívne požiadavky na riadny výkon funkcie a určuje mieru odbornej starostlivosti očakávanej od osoby v danom postavení. Na tomto mieste možno podotknúť, že ak člen orgánu disponuje osobitnými odbornými poznatkami, schopnosťami alebo kvalifikáciou (napr. advokát, daňový poradca či účtovník), je povinný tieto využiť v prospech právnickej osoby. Štandard vyžadovanej kvality konania je

¹² MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dôvodová správa k Návrhu Občianskeho zákonníka [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2018. [cit. 01.02.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf

¹³ V zmysle § 232 ods. 1 Návrhu OZ: „*Právnická osoba môže požadovať od člena orgánu, ktorý porušil povinnosti podľa § 228 alebo § 229, aby podal všetky informácie a odovzdal všetky dokumenty vzťahujúce sa na konanie, pri ktorom nekonal lojálne, a aby vydal všetko, čo z tohto konania nadobudol.*“

¹⁴ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dôvodová správa k Návrhu Občianskeho zákonníka [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2018. [cit. 04.02.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf

¹⁵ § 233 ods. 1 Návrhu OZ: „*Člen orgánu musí konať svedomito ako dobrý hospodár.*“ a ods. 2: „*Svedomito ako dobrý hospodár koná ten, kto svoju činnosť vykonáva so znalosťami, schopnosťami a opatrnosťou, aká sa bežne vyžaduje od rozumných osôb v jeho postavení, ako aj v súlade s osobitnou svedomitosťou jemu vlastnou.*“

síce objektivizovaný, avšak individuálne odborné predpoklady člena orgánu môžu viesť k jeho sprísneniu.¹⁶

Zdôrazňujeme, že lojálne konanie je iba nevyhnutným predpokladom riadneho výkonu funkcie člena orgánu, nie však predpokladom postačujúcim, pretože aj lojálne konajúci člen orgánu musí pri výkone svojej pôsobnosti vynaložiť požadovanú svedomitosť, ktorú Návrh OZ koncepcne stotožňuje so štandardom „dobrého hospodára“ (t.j. nie „ako vo vlastných veciach“). Svedomitosť tak predstavuje samostatnú normatívnu rovinu hodnotenia konania člena orgánu, odlišnú od roviny záujmovej orientácie jeho konania vyjadrenej povinnosťou lojality. Zároveň ide o všeobecnú klauzulu kvality akejkoľvek činnosti člena orgánu (najmä rozhodovanie, výber zmluvných partnerov, sledovanie el. schránky¹⁷ a pod.), z ktorej sa ďalej odvíjajú konkrétne povinnosti voči právnickej osobe aj voči tretím osobám. Návrh OZ uprednostňuje pojem „svedomitosť“ pred „starostlivosťou“ ako výstižnejší opis požadovanej kvality konania a pracuje s legislatívnym vymedzením kritérií svedomitosti v podobe *znalostí, schopností a opatrnosti*, posudzovaných vždy *ad hoc*, vzhľadom na konkrétne postavenie a situáciu člena orgánu.¹⁸ Prikláňame sa k názoru tej časti doktríny, podľa ktorej požiadavka konať svedomito neimplikuje povinnosť člena orgánu disponovať expertnou odbornosťou v predmete podnikania spoločnosti, ale vyžaduje objektivizovaný štandard riadneho hospodára, ktorého konkrétna intenzita sa môže diferencovať podľa okolností prípadu (najmä povahy podnikania, veľkosti podniku či jeho organizačnej štruktúry), nie však podľa kritéria odborovej špecializácie.¹⁹

Záverom možno poukázať aj na judikátorne názory súdnej praxe, v ktorých je povinnosť lojality subsumovaná pod „svedomité“ konanie: *„Súčasťou riadneho konania s odbornou starostlivosťou je aj povinnosť nevyhnutnej lojality k spoločnosti, čo je povinnosť člena štatutárneho orgánu spoločnosti dať pri rozhodovaní prednosť záujmom spoločnosti pred záujmami vlastnými, či záujmami tretích osôb.“*²⁰

1.4 Doktrínálne uchopenie vzťahu lojality a náležitej starostlivosti

Otázka vzťahu medzi povinnosťou lojality a povinnosťou konať s náležitou (odbornou) starostlivosťou nie je výlučne otázkou slovenskej právnej úpravy, ale predstavuje širší

¹⁶ CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: *Súkromné právo*, 2019, č. 5.

¹⁷ Krajský súd v Bratislave, uznesenie z 26. augusta 2021, sp. zn. 4Cob/58/2021.

¹⁸ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dôvodová správa k Návrhu Občianskeho zákonníka [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2018. [cit. 07.02.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf

¹⁹ CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: *Súkromné právo*, 2019, č. 5.

²⁰ Najvyšší súd Slovenskej republiky, rozsudok zo dňa 19. mája 2022, sp. zn. 4Obdo/106/2020.

teoretický problém, ktorý sa výrazne prejavil aj v českej rekodifikačnej doktríne. Post-rekodifikačná česká koncepcia vychádza z formulácie zastrešujúcej povinnosti konať s náležitou starostlivosťou *riadneho hospodára*, v rámci ktorej diferencuje medzi povinnosťou lojality a povinnosťou uplatňovať pri výkone funkcie potrebné znalosti a odbornú starostlivosť. Po nadobudnutí účinnosti nového občianskeho zákonníka sa toto systematické vymedzenie v českej právnej doktríne ustálilo ako prevažujúci interpretačný prístup.²¹

Napriek tomu sa v doktríne objavujú aj ojedinelé stanoviská, ktoré koncipujú povinnosť lojality ako samostatnú povinnosť, nezávislú od povinnosti konať s náležitou starostlivosťou riadneho hospodára.²² Hoci sa povinnosť lojality obsahovo premieta do požiadavky konať s náležitou (odbornou) starostlivosťou „riadneho hospodára“, je potrebné tieto dve povinnosti koncepčne rozlišovať. Povinnosť lojality predstavuje určujúci prvok vzťahu medzi členom voleného orgánu a spoločnosťou, ktorý existuje nezávisle od konkrétnej zákonnej úpravy či zmluvného dojednaní a svojimi účinkami presahuje aj obdobie samotného výkonu funkcie. Naopak, povinnosť konať s náležitou (odbornou) starostlivosťou vyjadruje predovšetkým štandard spôsobu výkonu funkcie a uplatňuje sa primárne počas jej trvania. Rozdiel medzi oboma povinnosťami tak spočíva nielen v ich obsahovom zameraní, ale aj v ich časovom a funkčnom dosahu.²³

Prikláňame sa k názoru, že povinnosť lojality nemožno kvalifikovať ako interpretačné pravidlo ani ako fundamentálny cieľ právnej úpravy. Lojalita a náležitá starostlivosť predstavujú dve konceptuálne odlišné kategórie. Je možné, aby člen orgánu konal v subjektívnom presvedčení o ochrane záujmu právnickej osoby, avšak bez splnenia požiadaviek riadnej starostlivosti. Samotný deficit odbornej starostlivosti preto nemožno automaticky stotožňovať s porušením povinnosti lojality.²⁴

²¹ ŠTENGLOVÁ, I., HAVEL, B. In ŠTENGLOVÁ, I. a kol. Zákon o obchodných korporáciách: komentár. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017, § 93 marg. č. 1; LASÁK, J. In LASÁK, J. a kol. Zákon o obchodných korporáciách: komentár. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 413; SVEJKOVSKÝ, J. a kol. Právnické osoby v novém občanském zákoníku: komentár. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 94 a násl.

²² MANČELOVÁ, S. Lojalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 85.

²³ JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdíl mezi povinností lojality a povinností postupovat s péčí řádného hospodáře? In: *Obchodněprávní revue*, 2019, č. 11–12, s. 281–286.

²⁴ NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie. Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 9.

2 Konflikt záujmov

2.1 Konflikt záujmov ako typický prejav porušenia lojality.

Konflikt záujmov je v korporačnom prostredí prirodzeným dôsledkom oddelenia vlastníctva a riadenia, pričom ide o štrukturálny jav vyplývajúci z odlišnosti záujmov medzi nositeľmi rozhodovacej právomoci a nositeľmi ekonomického záujmu.²⁵ Konflikt záujmov predstavuje jeden z kľúčových rizikových momentov výkonu funkcie osoby poverenej správou cudzieho záujmu, a to nielen vo verejnom sektore, ale rovnako aj v korporačnom prostredí, kde je člen orgánu viazaný povinnosťou lojality voči spoločnosti. Súčasné medzinárodné štandardy integrity vychádzajú z predpokladu, že ochrana pred konfliktom záujmov nemôže byť založená výlučne na *ex post* sankcionovaní, ale musí byť súčasťou preventívneho a rizikovo orientovaného systému riadenia.

Odporúčanie Rady OECD o verejnej integrite, hoci je adresované primárne verejnému sektoru, medzi základné prvky efektívneho systému riadenia konfliktu záujmov zaraďuje najmä: (i) *jasné definovanie a rozpoznanie situácií, v ktorých môže vzniknúť konflikt záujmov*, (ii) *definovanie rizikových oblastí ako základ prevencie*, (iii) *zabezpečenie individuálnej zodpovednosti za porušenie pravidiel*, resp. zavedenie nových postupov na riešenie konfliktu záujmov tak, ako to vyžaduje samotná prax.²⁶ Uvedené princípy sú však analogicky aplikovateľné aj v súkromnoprávnej sfére, keďže vychádzajú zo všeobecnej požiadavky ochrany zvereného záujmu, transparentnosti rozhodovania a prevencie zneužitia postavenia, ktoré sú imanentné aj pre výkon funkcie člena orgánu obchodnej spoločnosti.

2.2 Hroziaci stret záujmov

Navrhované ustanovenie § 231 Návrhu OZ zavádza všeobecnú súkromnoprávnú úpravu hroziaceho stretu záujmov člena orgánu, ktorá systematicky reaguje na riziká vyplývajúce z konfliktných transakcií. Jej cieľom nie je samotné vylúčenie alebo sankcionovanie každej transakcie poznačenej konfliktom záujmov, ale predovšetkým posilnenie transparentnosti rozhodovacieho procesu a preventívna kontrola potenciálne rizikových situácií.²⁷

²⁵ PATÁKYOVÁ, Mária a kol.: Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 267-268.

²⁶ OECD: Recommendation of the Council on Public Integrity (OECD/LEGAL/0435). Adopted on 26 January 2017. Dostupné na internete: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435> [cit. 05.02.2026].

²⁷ MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dôvodová správa k Návrhu Občianskeho zákonníka [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2018. [cit. 07.02.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf

Podstatou plánovanej právnej úpravy je notifikačná povinnosť člena orgánu spočívajúca v povinnosti bezodkladne informovať príslušný orgán o existencii hroziaceho stretu záujmov, vrátane - ak je to možné - jeho ekonomického vyjadrenia, a zároveň povinnosť zdržať sa realizácie dotknutého (konfliktného) úkonu až do udelenia súhlasu. Tento mechanizmus predstavuje procesnú garanciu, ktorá umožňuje presunúť posúdenie konfliktnnej situácie na nezainteresovaný orgán a vytvára predpoklady pre informované a kontrolované rozhodovanie. Udelenie súhlasu pritom neeliminuje samotnú existenciu konfliktu záujmov, ale nachádza svoje uplatnenie z hľadiska rozdelenia dôkazného bremena a následného posudzovania zodpovednosti.²⁸

Významným koncepčným prvkom úpravy je zachovanie platnosti právneho úkonu uskutočneného v konflikte záujmov, a to v záujme ochrany právnej istoty a dobrej viery tretích osôb. Porušenie povinností podľa ust. § 231 Návrhu OZ preto nevedie k (absolútnej) neplatnosti právneho úkonu, ale zakladá vnútorné nároky právnickej osoby voči členovi orgánu, najmä zodpovednostného a reštitučného charakteru. Takto koncipovaný model odrážajúci modernizáciu súkromného práva uprednostňuje stabilitu právneho styku pred sankciou (absolútnej) neplatnosti a reflektuje zdržanlivý prístup k vadnosti právnych úkonov.²⁹

Záver

Navrhovaná koncepcia oddelenia povinnosti lojality a povinnosti konať svedomito predstavuje významný systematický krok smerom k precizovaniu štandardu výkonu funkcie člena orgánu právnickej osoby. Za osobitne prínosné považujeme posilnenie preventívnej roviny právnej úpravy, najmä prostredníctvom regulácie hroziaceho konfliktu záujmov, ktorá reflektuje posun od tradičného modelu založeného prevažne na ex post sankcionovaní porušení povinností k modelu orientovanému na ex ante identifikáciu a manažovanie rizík. Takto koncipovaný mechanizmus posilňuje ochranu samotnej spoločnosti aj jej spoločníkov tým, že umožňuje zasiahnuť ešte pred realizáciou potenciálne škodlivého právneho úkonu.

Napriek deklarovanej snahe zákonodarcu o precizovanie a systematizáciu právnej úpravy však podľa našej mienky zostávajú viaceré kľúčové pojmy - najmä „lojalita“ a „svedomitost“ – formulované pomerne všeobecne, čo nevyhnutne vytvára predpoklad dotvárania ich obsahu následnou aplikačnou praxou a judikatúrou. Otvorenou otázkou zároveň

²⁸ § 231 ods. 1 Návrhu OZ: „...bez zbytočného odkladu o dotknutom záujme a, ak je to možné, aj o jeho peňažnom vyjadrení, **upovedomí orgán**...“.

²⁹ § 231 ods. 3 Návrhu OZ: „Porušením zákazu vyplývajúceho z odsekov 1 a 2 nie je dotknutá **platnosť** úkonu právnickej osoby.“

ostáva absencia reflexie nových technologických fenoménov, osobitne využívania systémov umelej inteligencie pri riadení obchodných spoločností³⁰, keďže právna úprava implicitne vychádza z antropocentrického modelu výkonu funkcie a nepočíta s možnosťou, že rozhodovacie procesy budú delegované na autonómne systémy (hoci tie v súčasnosti nedisponujú právnou subjektivitou).

Záverom teda možno konštatovať, že legislatívne oddelenie povinnosti lojality a povinnosti konať svedomito nepredstavuje redefiníciu štandardu výkonu funkcie člena orgánu obchodnej spoločnosti, ale skôr jeho precizovanie a systematické preusporiadanie, ktoré zvyrazňuje rozdielnu povahu a intenzitu následkov porušenia jednotlivých povinností. Slovenská právna úprava sa týmto prístupom približuje k ustáleným európskym modelom, podľa ktorých sa fiduciárne povinnosti členov štatutárnych orgánov členia na povinnosť lojality a povinnosť starostlivosti, subsumované pod širší rámec fiduciárnych povinností³¹, a zapadá tak do širšieho európskeho diskurzu korporačného práva.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Monografie a zborníky:

CSACH, K.: Povinnosti členov orgánov obchodnej spoločnosti a súkromnoprávne následky ich porušenia (1. časť). In: *Súkromné právo*, 2019, č. 5.

DAVIES, P. L.: *Gower and Davies' Principles of Modern Company Law*. 8. vyd. London: Sweet & Maxwell, 2008. 1258 s. ISBN 9780421949003.

JOSKOVÁ, Lucie. Je rozdiel medzi povinnosťami lojality a povinnosťami postupovať s péčou riadneho hospodára? In: *Obchodnoprávna revue*, 2019, č. 11–12, s. 281–286. ISSN 1803-6554.

KRAAKMAN, R. H. – ARMOUR, J. – DAVIES, P. – ENRIQUES, L. – HANSMANN, H. – HERTIG, G. – HOPT, K. J. – KANDA, H. – PARGENDLER, M. – RINGE, W.-G.: *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 3. vydanie. Oxford: Oxford University Press, 2017. ISBN 9780198739630.

MAMOJKA, M.: *Obchodné právo I*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025, 928 s. ISBN 9788082320704.

MANCELOVÁ, Silvia. *Lojalita a péče řádného hospodáře v akciové společnosti*. Praha: C. H. Beck, 2015. 152 s. ISBN 9788074005848.

³⁰ MAMOJKA, M.: *Obchodné právo I*. 2. vydanie. Bratislava: C. H. Beck, 2025, s. 574.

³¹ KRAAKMAN, R. H. et al.: *The Anatomy of Corporate Law: A Comparative and Functional Approach*. 3. vydanie. Oxford: Oxford University Press, 2017.

NOVOTNÁ KRTOUŠOVÁ, Lucie: Odpovědnost členů statutárních orgánů právnických osob. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 184 s. ISBN 9788075980397.

PATÁKYOVÁ, M. a kol.: Aplikované právo obchodných spoločností a družstva – ťažiskové inštitúty. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021. 864 s. ISBN 9788057103639.

ŠTENGLOVÁ, I. a kol.: Zákon o obchodních korporacích: komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. 1144 s. ISBN 9788074005404.

Súdne rozhodnutia:

Krajský súd v Bratislave, uznesenie z 26. augusta 2021, sp. zn. 4Cob/58/2021.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, rozsudok z 19. mája 2022, sp. zn. 4Obdo/106/2020.

Internetové zdroje:

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dôvodová správa k Návrhu Občianskeho zákonníka [online]. Bratislava: Ministerstvo spravodlivosti SR, 2018. [cit. 04.02.2026]. Dostupné na: https://www.justice.gov.sk/dokumenty/2022/02/Navrh-OZ_2018_Odovodnenie.pdf

OECD: *Recommendation of the Council on Public Integrity (OECD/LEGAL/0435)*. Adopted on 26 January 2017. Dostupné na internete: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0435> [cit. 05.02.2026].

Teachers College, Columbia University – Institutional Review Board Blog: Categorical Imperatives and the Case for Deception (Part I) [online]. 2020 [cit. 05.02.2026]. Dostupné na internete: <https://www.tc.columbia.edu/institutional-review-board/irb-blog/2020/categorical-imperatives-and-the-case-for-deception-part-i/>

KONTAKT NA AUTORA

marko.resovsky@student.upjs.sk
Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta
Kováčska 26
040 75 Košice
Slovenská republika

ODPOROVATEĽNOSŤ PRÁVNÝCH ÚKONOV PO NOVOM

AVOIDANCE OF LEGAL ACTS UNDER THE NEW RULES

Ján Lesniak¹

Abstrakt

Príspevok sa zameriava na novoty, ktoré prináša navrhovaná právna úprava odporovateľnosti právnych úkonov obsiahnutá v navrhovanom znení nového Občianskeho zákonníka v porovnaní so súčasnou právnou úpravou obsiahnutou v Občianskom zákonníku. Autor sa v príspevku zameriava na vybranú skutkovú podstatu právnych úkonov, ktorým možno podľa navrhovanej právnej úpravy odporovať, a to konkrétne odporovanie v prípade úmyselného ukrátenia veriteľa. Príspevok zároveň poukazuje na možné prepojenia navrhovanej občianskoprávnej úpravy na právnú úpravu obsiahnutú v zákone o konkurze a reštrukturalizácii.

Kľúčové slová

právny úkon, odporovateľnosť právnych úkonov, účinnosť právneho úkonu, ukrátenie veriteľa, spriaznená osoba

Abstract

The paper focuses on the novelties introduced by the proposed legal regulation of the avoidance of legal acts contained in the proposed wording of the new Civil Code, in comparison with the current legal regulation contained in the Civil Code. The author focuses on selected factual grounds of legal acts that may be subject to avoidance under the proposed legal regulation, specifically avoidance in the case of intentional prejudice to a creditor. The paper also points out possible interconnections between the proposed civil law regulation and the legal regulation contained in the Bankruptcy and Restructuring Act.

Key words

Legal act, Avoidability of legal act, Effectiveness of a legal act, Prejudice to a creditor, Related person

Úvod

Zamýšľaná rekodifikácia súkromného práva prináša v našom poriadku množstvo signifikantných zmien. Návrh nového Občianskeho zákonníka (ďalej len „NOZ“) zásadne upravuje pravidlá napríklad v oblasti zmluvných vzťahov, vlastníctva, zodpovednosti za škodu, postavenia právnických osôb. NOZ takisto prináša významnú zmenu aj v oblasti právnej úpravy odporovateľnosti právnych úkonov, ktorá je v súčasnosti obsiahnutá v § 42a a § 42b zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej len „OZ“). Navrhovaná právna úprava prináša viacero

¹ Autor je doktorandom na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnickej fakulte, Katedre obchodného práva a hospodárskeho práva. Tento príspevok bol podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-23-0331 a projektu VEGA č. 1/0259/22: Nové prístupy k riešeniu finančných ťažkostí podnikateľa.

zmien okrem iného aj v úprave skutkových podstát právnych úkonov, ktorým možno odporovať. Ide o odporovanie v prípade úmyselného ukrátenia veriteľa, odporovanie právnomu úkonu so spriaznenou osobou, odporovanie právnomu úkonu bez primeraného protiplnenia a odporovanie v prípade dražby dlžníkovho majetku.

S ohľadom na rozsah skúmanej problematiky sme si na účely predmetného príspevku zvolili na analýzu skutkovej podstaty upravenej v § 689 NOZ, a teda odporovanie v prípade úmyselného ukrátenia veriteľa. Považujeme za potrebné na tomto mieste zdôrazniť, že problematika ukracujúceho úmyslu dlžníka sa v navrhovanej právnej úprave premieta aj do skutkovej podstaty odporovania právnomu úkonu so spriaznenou osobou podľa § 690 NOZ, ktorá v prospech ukráteného veriteľa konštruje vyvrátiteľnú domnienku ukracujúceho úmyslu dlžníka, ako aj vedomosti spriaznenej osoby o tomto úmysle. S ohľadom na rozsah predkladaného príspevku sa však touto skutkovou podstatou bližšie nezaobráame a pozornosť sústredíme výlučne na skutkovú podstatu úmyselného ukrátenia veriteľa podľa § 689 NOZ. Pri analýze skutkovej podstaty úmyselného ukrátenia veriteľa podľa § 689 NOZ je potrebné zohľadniť aj všeobecné ustanovenia, ktoré navrhovaná úprava zaraďuje medzi spoločné podmienky odporovania uplatniteľné na všetky skutkové podstaty. Ide najmä o úvodné ustanovenie § 688 NOZ, osobitné podmienky odporovania podľa § 695 NOZ (vrátane podmienky splatnosti veriteľovej pohľadávky a rozhodujúceho stavu pre posúdenie ukrátenia) a prekluzívnu lehotu podľa § 697 NOZ. Tieto ustanovenia preto rozoberáme v rozsahu, v akom sa premietajú do uplatnenia skutkovej podstaty podľa § 689 NOZ.

Cieľom predkladaného príspevku je analýza vybranej skutkovej podstaty právnych úkonov, ktorým možno odporovať obsiahnutej v NOZ a jej komparácia so súčasnou právnou úpravou odporovateľnosti obsiahnutej v § 42a a § 42b OZ, pričom poukážeme na významné novoty, ktoré prináša navrhovaná právna úprava obsiahnutá v NOZ ako aj na možné prepojenia navrhovanej občianskoprávnej úpravy na právnú úpravu obsiahnutú v zákone č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZKR“). Základným cieľom príspevku je posúdenie otázky, či navrhovaná právna úprava obsiahnutá v NOZ bude poskytovať väčšiu právnú ochranu ukrátených veriteľov oproti súčasnej právnej úprave obsiahnutej v OZ, pričom neostaneme iba pri strohom komentovaní zákona, resp. navrhovanej právnej úpravy ale prednesieme aj návrh *de lege ferenda*. Pre dosiahnutie stanovených cieľov v tomto príspevku budeme využívať metódu analýzy, komparácie a dedukcie.

1. Právna úprava odporovateľnosti právnych úkonov

Všeobecnú právnu úpravu inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov v súčasnosti nájdeme v OZ. Právny poriadok SR však obsahuje aj osobitnú právnu úpravu tohto inštitútu napríklad v už vyššie uvedenom ZKR.

V občianskoprávnom zmysle je účelom inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov dosiahnutie relatívnej neúčinnosti právneho úkonu a zabránenie nepoctivým úkonom dlžníka, ktorými dochádza k zmenšeniu jeho majetku na úkor jeho veriteľov, pričom jeho podstatou je neúčinnosť takéhoto úkonu voči určitej osobe, ktorá znamená, že veriteľ môže požadovať uspokojenie svojej pohľadávky z predmetu odporovaného právneho úkonu tak, akoby k tomuto úkonu nedošlo.²

Účelom inštitútu odporovateľnosti sa zaoberal Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „Najvyšší súd SR“), ktorý uvádza, že *„účelom inštitútu občianskeho práva odporovateľnosti je zabrániť nepoctivým úkonom dlžníka, ktorými zmenšuje svoj majetok (veci, práva, pohľadávky) na úkor veriteľa. Podstatou odporovateľnosti je neúčinnosť právneho úkonu voči určitej osobe, ktorá znamená, že veriteľ môže požadovať uspokojenie svojej pohľadávky z predmetu odporovaného právneho úkonu tak, akoby k tomuto úkonu vôbec nedošlo.“*³ Takisto môžeme za účel inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov považovať aj zabránenie dlžníkovi, aby sa nepoctivým úkonom alebo úkonmi, ktorými zmenšuje svoj majetok nevyhýbal svojej povinnosti, ktorou je splnenie vymáhateľnej pohľadávky veriteľa.⁴

V zmysle § 42a ods. 1 OZ sa veriteľ môže domáhať, aby súd určil, že dlžníkov právne úkony podľa odsekov 2 až 5, ak ukracujú uspokojenie jeho vymáhateľnej pohľadávky, sú voči nemu právne neúčinné.

Navrhovaná právna úprava obsiahnutá v § 688 ods. 1 NOZ obsahuje v porovnaní s vyššie uvedeným ustanovením, takmer totožnú úpravu, v zmysle ktorej veriteľ sa môže domáhať, aby súd určil, že dlžníkov právny úkon podľa § 689 až 691, ktorý ukracuje uspokojenie veriteľovej pohľadávky, je voči veriteľovi právne neúčinný. Navrhovaná právna úprava v § 688 ods. 2 NOZ navyše uvádza, že rovnako ako právnomu úkonu dlžníka možno odporovať príklepu podľa § 692, opomenutiu dlžníka alebo inému prejavu jeho vôle.

Za významnú zmenu, ktorú prináša navrhovaná právna úprava v úvodnom ustanovení týkajúcom sa odporovateľnosti právnych úkonov považujeme vypustenie slovného spojenia

² VOJČÍK, P. a kol. *Občianske právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. s. 101.

³ Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 21.05.2009, sp. zn. 2 M Cdo 19/2008.

⁴ FEKETE, I. *Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurokódex 2017, s. 592

„vymáhateľnej pohľadávky“, ktoré ešte donedávna spôsobovalo v aplikačnej praxi množstvo problémov. V praxi, ako aj v odbornej literatúre totiž dochádzalo k rozdielnemu výkladu tohto pojmu. Jedna názorová línia⁵ považovala za vymáhateľnú pohľadávku, takú pohľadávku, ktorú si môže veriteľ uplatniť v súdnom konaní žalobou. Druhá názorová línia⁶ vykladala pojem vymáhateľná pohľadávka, ako pohľadávku, ktorej splnenie možno vynútiť cestou výkonu rozhodnutia (exekúciou).

Uvedené polemiky nakoniec vyriešil až Najvyšší súd SR, ktorý vo svojom rozhodnutí⁷ uviedol, že pod pojmom vymáhateľná pohľadávka v zmysle § 42a ods. 1 OZ je potrebné rozumieť pohľadávku, ktorú možno úspešne vymáhať v základnom súdnom konaní. S týmto názorom sa stotožňujeme.

Navrhovaná právna úprava reflektuje vyššie uvedené rozhodnutie Najvyššieho súdu SR a v § 695 ods. 1 NOZ uvádza, že veriteľova pohľadávka, ktorej uspokojenie bolo ukrátené, musí byť splatná najneskôr v čase odporovania právneho úkonu dlžníka.

Uvedená skutočnosť vyplýva aj z dôvodovej správy k § 695 ods. 1 NOZ, v ktorej predkladateľ uvádza, že „*Odsek 1 vychádza z judikatúry k predchádzajúcej právnej úprave, ktorá sa týkala interpretácie pojmu „vymáhateľná pohľadávka“ (R 44/2001, R 2/2022). Závery súdnej praxe, podľa ktorých postačuje na úspešné odporovanie z hľadiska kvality ukrátenej pohľadávky to, aby bola žalovateľná resp. súdne uplatniteľná (splatná), sú správne a aktuálne aj podľa novej právnej úpravy.*“⁸

Z dôvodovej správy k NOZ⁹ vyplýva, že „*keďže veriteľ môže efektívne vykonať svoje odporovacie právo iba žalobou v konaní pred súdom, je potrebné slovné spojenie „v čase odporovania právneho úkonu dlžníka“ vykladať v zmysle „v čase súdneho konania o odporovacej žalobe“*

Z uvedeného vyplýva, že splatnosť veriteľovej pohľadávky nie je podmienkou na podanie odporovacej žaloby a táto nemusí byť splatná v čase uskutočnenia odporovateľného právneho úkonu. Avšak na to, aby bola odporovacia žaloba úspešná, je potrebné s poukazom okrem iného aj na § 217 ods. 1 zákona č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok¹⁰ (ďalej len

⁵ Pozri napr. R 44/2001 alebo VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. s. 102.

⁶ Pozri napr. Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 17.12.2013, sp. zn. 6Cdo/253/2012 alebo FEKETE, I. Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár. 3. aktualizované vydanie. Bratislava : Eurokódex 2017, s. 602.

⁷ R 2/2022.

⁸ Dôvodová správa k NOZ dostupná na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb>.

⁹ Dôvodová správa k NOZ dostupná na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb>.

¹⁰ Podľa § 217 ods. 1 CSP: „*Pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia. Ustanovenia o sudcovskej koncentrácii konania tým nie sú dotknuté.*“

„CSP“), aby sa ukrátená pohľadávka stala splatnou v čase vyhlásenia rozsudku súdu prvého stupňa.

Navrhovanú právnu úpravu v tejto časti hodnotíme veľmi pozitívne, keďže posilňuje právnu istotu a postavenie ukráteného veriteľa, a zároveň posilňuje efektivitu uplatňovania inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov, ktorého hlavným účelom je ochrana právnej sféry veriteľa. Podmieňovanie úspešného odporovania splatnosťou ukrátenej pohľadávky v čase ukracujúceho úkonu, resp. v čase podania odporovacej žaloby by sa podľa nášho názoru vymykalo účelu inštitútu odporovateľnosti a práve naopak by dochádzalo k prílišnému obmedzovaniu veriteľa ukrátenej pohľadávky.

2. Odporovanie v prípade úmyselného ukrátenia veriteľa

Súčasná právna úprava v prvej časti § 42a ods. 2 OZ uvádza, že *„Odporovať možno právnomu úkonu, ktorý dlžník urobil v posledných troch rokoch v úmysle ukrátiť svojho veriteľa, ak tento úmysel musel byť druhej strane známy...“*

V zmysle § 689 ods. 1 NOZ: *„Odporovať možno právnomu úkonu, ktorý dlžník uskutočnil v posledných piatich rokoch s úmyslom ukrátiť svojho veriteľa, ak druhá strana o tomto úmysle v čase odporovateľného právneho úkonu vedela alebo musela vedieť.“*

Za najvýznamnejší rozdiel, ktorý prináša citované ustanovenie NOZ v porovnaní so súčasnou právnou úpravou je nepochybne predĺženie lehoty na uplatnenie odporového práva prostredníctvom odporovacej žaloby, a to z 3 ročnej lehoty na lehotu 5 rokov. Uvedené sa však vzťahuje výlučne na uplatnenie odporového práva voči osobám, ktoré nie sú spriaznené s dlžníkom. Ako vyplýva z ustanovenia § 697 ods. 1 NOZ, ide o lehotu prekluzívnu, keďže navrhovaná právna úprava explicitne (na rozdiel od súčasnej právnej úpravy) s uplynutím predmetnej lehoty spája zánik práva veriteľa uplatniť odporové právo.

Z citovaného ustanovenia nepochybne vyplýva zámer posilniť postavenie veriteľa pri uplatnení odporového práva voči tretím osobám, ktoré nie sú spriaznenými osobami s dlžníkom.

Preukázanie úmyslu dlžníka ukrátiť svojho veriteľa, ako aj vedomosti druhej strany o tomto úmysle, je v praxi pre veriteľa značne náročné. Z rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu SR¹¹ pritom vyplýva, že podmienka odporovateľnosti je splnená nielen pri pozitívnej vedomosti druhej strany, ale aj v prípade tzv. zavinenej nevedomosti, pričom veriteľ môže svoju

¹¹ R 64/2021

argumentáciu o ukracujúcom úmysle dlžníka a vedomosti druhej strany založiť aj na nepriamych dôkazoch.

Ďalším podstatným rozdielom oproti súčasnej právnej úprave je odlišná formulácia subjektívnej stránky druhej strany odporovateľného právneho úkonu. Zatiaľ čo § 42a ods. 2 OZ vyžaduje, aby úmysel dlžníka „musel byť druhej strane známy“, § 689 ods. 1 NOZ pracuje s konštrukciou „druhá strana o tomto úmysle v čase odporovateľného právneho úkonu vedela alebo musela vedieť“.

Túto zmenu formulácie hodnotíme pozitívne, keďže prispieva k zvýšeniu právnej istoty a zrozumiteľnosti zákonnej úpravy. Pojem „musel byť druhej strane známy“ totiž v aplikačnej praxi vyvolával výkladové otázky ohľadom toho, či postačuje tzv. zavinená nevedomosť druhej strany, alebo sa vyžaduje jej pozitívna vedomosť o ukracujúcom úmysle dlžníka. Navrhovaná formulácia túto otázku rieši výslovne, keď popri pozitívnej vedomosti („vedela“) explicitne zahŕňa aj zavinenú nevedomosť („musela vedieť“). Navrhovaná úprava zároveň precizuje časový moment posudzovania subjektívnej stránky druhej strany, ktorým je čas uskutočnenia odporovateľného právneho úkonu. Táto skutočnosť síce z predchádzajúcej úpravy implicitne vyplývala, avšak nebola výslovne zakotvená. V porovnaní so súčasnou úpravou tak NOZ prináša v rovine subjektívnych predpokladov dve zlepšenia. Prvým je jednoznačnejšie vymedzenie miery zavinenia druhej strany, keďže namiesto neurčitého pojmu „musel byť známy“ nová úprava výslovne rozlišuje pozitívnu vedomosť a zavinenú nevedomosť. Druhým je predĺženie lehoty na uplatnenie odporového práva.

Je však otázne, ako predĺženie prekluzívnej lehoty na uplatnenie odporového práva pomôže ukrátenému veriteľovi pri preukazovaní úmyslu dlžníka, ako aj vedomosti druhej strany o tomto úmysle, a či navrhovaná úprava nebude mať za následok iba navyšovanie počtu odporovacích sporov pred všeobecnými súdmi.

Samozrejme, ako za súčasnej právnej úpravy, tak aj pri navrhovanej právnej úprave bude veriteľ musieť preukázať aj splnenie ďalších podmienok pre úspešné uplatnenie odporovacieho práva, a to ukrátenie veriteľa a existenciu vymáhateľnej (po novom splatnej) pohľadávky.

V zásade možno uviesť, že pod ukrátením veriteľa treba rozumieť také zmenšenie majetku dlžníka, ktoré neumožní uspokojenie pohľadávky veriteľa celkom alebo z časti. Z rozhodovacej praxe¹² však vyplýva, že ukrátenie veriteľa nemožno chápať výlučne ako

¹² K tomu pozri napr. Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 13.02.2018, sp. zn. 14Co/188/2017, Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 23.05.2013, sp. zn. IV. ÚS 275/2013, Rozsudok Krajského súdu v Trnave

nominálne zmenšenie majetku dlžníka. Úspešne tak možno odporovať aj tzv. ekvivalentným právnym úkonom, pri ktorých dlžník síce za prevedený majetok dostal primeranú protihodnotu, no v dôsledku úkonu (napríklad započítaním kúpnej ceny proti pohľadávke nadobúdateľa) sa mu reálne nedostalo plnenia, z ktorého by mohli byť uspokojení jeho veritelia.

Z rozhodovacej praxe Najvyššieho súdu SR¹³ taktiež vyplýva, že podľa § 42a a § 42b OZ, možno úspešne odporovať aj ekvivalentným právnym úkonom a názor, že úspešné odporovanie takýmto ekvivalentným právnym úkonom je bez ďalšieho vylúčené, lebo objektívne nevedú k zmenšeniu majetku dlžníka, a tak nimi k ukráteniu veriteľa z povahy veci ani nemôže dôjsť, nie je správny.

Z uvedeného vyplýva, že záver, či odporovateľný právny úkon medzi dlžníkom a treťou osobou je zároveň tzv. ukracujúci právny úkon vo vzťahu k veriteľovi, nie je závislý od toho, či jeho uskutočnením objektívne došlo k zmenšeniu majetku dlžníka, ale od toho, či aj po vykonaní odporovateľného právneho úkonu a s ním spojenom dopade na štruktúru majetkovej sféry dlžníka je dlžník dostatočne solventný na to, aby si veriteľ mohol svoju pohľadávku uspokojiť. To teda znamená, že odporovateľný právny úkon je ten úkon, ktorý ukracuje veriteľa v možnosti reálne dosiahnuť uspokojenie svojej vymáhateľnej pohľadávky z majetkovej sféry dlžníka, hoci nebyť tohto úkonu, z majetkovej sféry dlžníka by sa uspokojil. Objektívne zmenšenie majetkovej sféry dlžníka pritom nie je nevyhnutným predpokladom úspešnej odporovateľnosti, ale rozhodujúcou pre právne posúdenie odporovacej žaloby veriteľa je skutočnosť, či za splnenia ďalších zákonných podmienok odporovateľnosti vytvára relatívna neúčinnosť odporovaného právneho úkonu aktuálne (t. j. v čase vyhlásenia rozhodnutia súdu) priestor na zlepšenie právneho postavenia veriteľa v tom zmysle, že umožňuje úplné alebo čiastočné uspokojenie jeho inak neuspokojenej pohľadávky.

Z vyššie uvedenej judikatúry vyplýva, že zmena štruktúry majetku napríklad v dôsledku započítania pohľadávok, spôsobuje ukrátenie veriteľa v dôsledku reálneho nenadobudnutia protiplnenia, z ktorého by sa veritelia následne mohli uspokojiť.

Z uvedeného taktiež zreteľne vyplýva, že uplatnenie odporovacieho práva voči ekvivalentným právnym úkonom nemožno v praxi absolútne vylúčiť.

Z hľadiska účelu odporového práva je nevyhnutné uviesť si, že primárnou motiváciou dlžníka, ktorému hrozí určitá miera insolvenčnej, je v mnohých prípadoch „zbavenie sa“ exekvovateľného majetku za účelom jeho ochrany. V tejto súvislosti možno poukázať aj na

zo dňa 26.03.2018, sp. zn. 23Co/338/2017, Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19.03.2015, sp. zn. 21 Cdo 1508/2014

¹³ Pozri napr. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25.11.2020, sp. zn. 4Cdo/208/2019.

situáciu, kedy nehnuteľnosť užívaná dlžníkom na bývanie prevedená na tretiu osobu (napr. rodinného priateľa), pričom dlžník túto nehnuteľnosť naďalej užíva a nedošlo k žiadnej reálnej zmene pomerov, nadobúdateľ nehnuteľnosti má riadne zabezpečené vlastné bývanie a nehnuteľnosť neužíva, a v prospech predávajúceho dlžníka bolo navyše spolu s predajom zriadené vecné bremeno doživotného užívania nehnuteľnosti.¹⁴ Zastávame názor, že v danom prípade by mal súd rozhodujúci o odporovacej žalobe zohľadniť všetky relevantné okolnosti prípadu a dôsledne vyhodnotiť prípadnú odporovateľnosť úkonu, v záujme zabezpečenia efektívnej a spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov veriteľa, bez neadekvátneho zásahu do právnej sféry dlžníka a osoby, ktorá jeho majetok nadobudla.

Obdobný názor zastáva aj Cukerová¹⁵, ktorá uviedla, že ak má inštitút odporovateľnosti právnych úkonov poskytnúť ochranu veriteľov pred nepoctivými úkonmi dlžníka, je nevyhnutné skúmať nielen nominálne zmeny v majetku dlžníka, ale aj ako sa akékoľvek zmeny v jeho majetku, ktoré nastali v dôsledku konania dlžníka, prejavujú v možnosti veriteľa dospieť k uspokojeniu jeho pohľadávky.

Zastávame názor, že ukrátenie veriteľa nemožno chápať absolútne reštriktívne, a ukrátenie veriteľa podmieňovať zmenšením majetku dlžníka. Práve naopak, ukrátenie veriteľa by sa malo chápať širšie, a to napríklad vo vyššie uvedenom prípade zriadenia vecného bremena doživotného bývania alebo v prípade zriadenia záložného práva. V týchto prípadoch z ekonomického hľadiska nedochádza k zmenšeniu majetku dlžníka, avšak veriteľovo právne postavenie sa zriadením záložného práva zhoršuje. Ak bude chcieť dosiahnuť uspokojenie svojej pohľadávky prostredníctvom exekúcie vedenej na majetok dlžníka, bude mu musieť udeliť súhlas záložný veriteľ. Z uvedeného odvodzujeme, že veriteľ nebude môcť dosiahnuť uspokojenie svojej pohľadávky pri zachovaní rovnakej úrovne náročnosti ako pred uskutočnením odporovateľného právneho úkonu. Samozrejme v prípadoch, kedy aj po uskutočnení takéhoto právneho úkonu dlžník vlastní majetok, ktorý postačuje na uspokojenie veriteľovej pohľadávky, tento nebude oprávnený takémuto právnomu úkonu odporovať, keďže nedošlo k jeho ukráteniu.

Uvedené podporuje aj ustanovenie § 695 ods. 2 NOZ, v zmysle ktorého pre ukrátenie uspokojenia veriteľovej pohľadávky je rozhodujúci stav v čase odporovania právnomu úkonu dlžníka. V zmysle dôvodovej správy nová právna úprava výslovne zdôrazňuje, že ukrátenie veriteľa sa posudzuje až podľa stavu v čase odporovania, teda v čase meritórneho rozhodovania

¹⁴ SEDLAČKO, F., ŠTEVČEK, M. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, Marek a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 352.

¹⁵ CUKEROVÁ, D. Odporovateľnosť právnych úkonov v obchodnom práve. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 24

súdu. Pre súd bude relevantné, či by sa veriteľ (žalobca) mohol v čase rozhodovania súdu efektívne uspokojiť z majetku, ktorý patrí žalovanému, ak by bol vlastníkom tohto majetku naďalej dlžník, a teda ak by odporovaný úkon nemal voči veriteľovi právne účinky (podstata odporovania). To rovnako platí aj pre iné než vlastnícke právo žalovaného vo vzťahu k predmetu odporovateľného právneho úkonu (typicky záložné právo alebo právo zodpovedajúce vecnému bremenu).¹⁶

V porovnaní so súčasnou úpravou je hlavným prínosom § 695 ods. 2 NOZ výslovné určenie rozhodujúceho okamihu pre posúdenie ukrátenia veriteľa, ktorý bol podľa doterajšej úpravy sporný a v praxi oslaboval funkčnosť celého inštitútu. Túto zmenu hodnotíme pozitívne.

Sme toho názoru, že pre vylúčenie akýchkoľvek pochybností a aplikačných problémov by bolo vhodné do NOZ doplniť aj ustanovenie, ktoré by zaviedlo možnosť odporovať aj ekvivalentným právnym úkonom, a to za predpokladu, že s ohľadom na všetky okolnosti prípadu došlo v dôsledku takéhoto právneho úkonu k podstatnému sťaženiu alebo nemožnosti riadneho uspokojenia veriteľa, príp. sťaženiu možnosti prevedený majetok zexekvovať.

Ďalšia snaha o posilnenie postavenia ukráteného veriteľa je vyjadrená v § 689 ods. 2 NOZ, v zmysle ktorého *„vedomosť druhej strany o úmysle dlžníka podľa odseku 1 sa predpokladá, ak druhá strana v čase odporovateľného právneho úkonu vedela alebo musela vedieť, že dlžník je v úpadku podľa všeobecného predpisu o konkurznom konaní alebo že jeho úpadok hrozí, a že týmto právnym úkonom bude veriteľ dlžníka ukrátený.“*

Citované ustanovenie NOZ zavádza prezumpciu vedomosti druhej strany odporovateľného právneho úkonu o úmysle dlžníka ukrátiť svojho veriteľa, a to v prípade, ak táto osoba v čase odporovateľného právneho úkonu vedela alebo musela vedieť, že dlžník je v úpadku¹⁷ podľa ustanovení ZKR alebo že jeho úpadok hrozí¹⁸, a že týmto právnym úkonom bude veriteľ dlžníka ukrátený.

Uvedené ustanovenie opäť kladie zvýšené nároky na druhú osobu, ktorá uzatvára s dlžníkom odporovateľný právny úkon. Predkladateľ v dôvodovej správe uvádza, že uvedené ustanovenie uľahčuje úspešné uplatnenie odporovacieho práva a či druhá strana v čase odporovateľného právneho úkonu o určitej skutočnosti musela vedieť sa posudzuje podľa

¹⁶ Dôvodová správa k NOZ dostupná na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcd8>.

¹⁷ Podľa § 3 ods. 1 ZKR: *„Dlžník je v úpadku, ak je platobne neschopný alebo predĺžený. Ak dlžník podá návrh na vyhlásenie konkurzu, predpokladá sa, že je v úpadku.“*

¹⁸ V zmysle § 4 ZKR je dlžník v hroziacom úpadku, najmä ak mu hrozí platobná neschopnosť, pričom dlžníkovi hrozí platobná neschopnosť, ak s prihliadnutím na všetky okolnosti možno dôvodne predpokladať, že v priebehu 12 kalendárnych mesiacov nastane jeho platobná neschopnosť

úvodných ustanovení NOZ o náležitej starostlivosti. V zmysle Čl. 12 ods. 1 NOZ sa náležitou starostlivosťou rozumie starostlivosť všeobecne vyžadovaná v prípadoch daného druhu.

V prípade obchodných spoločností bude uvedené ustanovenie v praxi aplikovateľné najmä v prípadoch, kedy obchodnej spoločnosti bude úpadok hroziť alebo na obchodnú spoločnosť nebol vyhlásený konkurz v zmysle 2. časti ZKR, resp. malý konkurz v zmysle prvého oddielu 10. hlavy ZKR, keďže v danom prípade by sa odporovacie právo uplatňovalo v zmysle relevantných ustanovení ZKR. Čo sa týka náležitej starostlivosti druhej osoby, ktorá v danom prípade bude druhou stranou odporovateľného právneho úkonu, tak táto by mala podľa nášho názoru spočívať napríklad v preskúmaní verejne dostupných registrov, ako napríklad Insolvenčný register, register účtovných závierok, obchodný register a pod., vrátane samotných účtovných závierok obchodnej spoločnosti.

V prípade fyzických osôb – nepodnikateľov bude zistenie, či je konkrétna osoba v úpadku, resp. jej úpadok hrozí náročnejšie, keďže s výnimkou Insolvenčného registra, v ktorom bude evidované oddĺženie tejto fyzickej osoby nemá druhá strana možnosť overiť si solventnosť dlžníka vo verejne dostupných registroch. V súčasnosti v prípade oddĺžovacieho konkurzu umožňuje právna úprava obsiahnutá v § 166h ZKR veriteľovi odporovať aj podľa všeobecných ustanovení OZ. V prípade, ak by veriteľovi bola ponechaná táto možnosť aj po prijatí NOZ, zastávame názor, že navrhovaná právna úprava sa pre veriteľa javí ako výhodnejšia, a to najmä z dôvodu, že ustanovenie § 60 ods. 2 ZKR stanovuje prezumpciu vedomosti o úmysle dlžníka výlučne so spriaznenými osobami dlžníka, zatiaľ čo navrhovaná právna úprava v prípade úpadku dlžníka upravuje prezumpciu vedomosti bez ohľadu na to, či ide o osobu spriaznenú s dlžníkom alebo nie. Uvedená právna úprava týmto výrazne posilňuje postavenie veriteľa aj v rámci oddĺžovacieho konkurzu.

V prípade fyzických osôb – podnikateľov je významnou najmä skutočnosť, či došlo k vyhláseniu konkurzu na ich majetok v zmysle 2. časti ZKR alebo k vyhláseniu oddĺžovacieho konkurzu.

V porovnaní so súčasnou právnou úpravou predstavuje zavedenie prezumpcie vedomosti najvýraznejší prínos navrhovanej úpravy. Zatiaľ čo § 42a OZ obdobnú vyvrátiteľnú domnienku vôbec nezakotvuje, § 689 ods. 2 NOZ ju konštruje pre prípady, v ktorých druhá strana vedela alebo musela vedieť o úpadku dlžníka alebo o jeho hroziacom úpadku. Uvedenú zmenu hodnotíme jednoznačne pozitívne, keďže zmierňuje dôkaznú pozíciu veriteľa a zvyšuje efektivitu uplatnenia odporovacieho práva.

Záver

Zastávame názor, že navrhovaná právna úprava inštitútu odporovateľnosti právnych úkonov obsiahnutá v NOZ predstavuje v porovnaní so súčasnou právnou úpravou tohto inštitútu v § 42a a § 42b OZ významné zlepšenie.

V súvislosti s analyzovanou skutkovou podstatou „Odporovanie v prípade úmyselného ukrátenia veriteľa“, ktorej ekvivalent je obsiahnutý v § 42a ods. 2 OZ, hodnotíme pozitívne najmä úmysel predkladateľa NOZ poskytnúť ukráteným veriteľom vyššiu mieru ochrany, a to predovšetkým prostredníctvom predĺženia prekluzívnej lehoty na uplatnenie odporovateľnosti z pôvodnej trojročnej lehoty na lehotu päťročnú. Uvedené sa však vzťahuje výlučne na uplatnenie odporového práva voči osobám, ktoré nie sú spriaznené s dlžníkom. Za ešte významnejšie zlepšenie postavenia ukrátených veriteľov považujeme zavedenie prezumpcie vedomosti druhej strany odporovateľného právneho úkonu o úmysle dlžníka ukrátiť svojho veriteľa, a to v prípade, ak táto osoba v čase odporovateľného právneho úkonu vedela alebo musela vedieť, že dlžník je v úpadku podľa ustanovení ZKR alebo že jeho úpadok hrozí, a že týmto právnym úkonom bude veriteľ dlžníka ukrátený. Uvedené ustanovenie opäť kladie zvýšené nároky na druhú osobu, ktorá uzatvára s dlžníkom odporovateľný právny úkon.

Navrhovanú právnu úpravu obsiahnutú v NOZ hodnotíme pozitívne, pričom vo vzťahu k skutkovej podstate odporovania v prípade úmyselného ukrátenia veriteľov si dovoľujeme uviesť, že navrhovaná právna úprava by v prípade jej prijatia poskytovala vyššiu ochranu veriteľov, ktorí boli takýmito právnymi úkonmi dlžníka ukrátení, čo nemožno označiť inak, ako za žiadúce.

Záverom si dovoľujeme opätovne uviesť, že pre vylúčenie aplikačných pochybností by sme považovali za vhodné výslovne v NOZ zakotviť možnosť odporovať aj tzv. ekvivalentným právnym úkonom, ak v ich dôsledku došlo k podstatnému sťaženiu, resp. znemožneniu riadneho uspokojenia veriteľa alebo k sťaženiu exekučného postihu prevedeného majetku.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

CUKEROVÁ, D. Odporovateľnosť právnych úkonov v obchodnom práve. Bratislava : C. H. Beck, 2021, s. 184. ISBN 978-80-89603-95-64.

DOLNÝ, J. Odporovateľnosť právnych úkonov v konkurznom práve. Bratislava : C. H. Beck, 2021, s. 104. ISBN 978-80-8232-002-5.

FEKETE, I. *Občiansky zákonník 1. zväzok (Všeobecná časť). Veľký komentár*. 3. aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava : Eurokódex 2017. s. 1112. ISBN 978-80-8155-073-7.

ŠTEVČEK, M., a kol. Občiansky zákonník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3344. ISBN 978-80-7400-770-5.

VOJČÍK, P. a kol. Občianske právo hmotné. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018. s. 382. ISBN 978-80-7380-719-1.

R 44/2001.

Uznesenie Ústavného súdu SR zo dňa 23.05.2013, sp. zn. IV. ÚS 275/2013.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR zo dňa 19.03.2015, sp. zn. 21 Cdo 1508/2014.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR zo dňa 21.05.2009, sp. zn. 2 M Cdo 19/2008.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 17.12.2013, sp. zn. 6Cdo/253/2012.

Pozri napr. Rozsudok Najvyššieho súdu SR zo dňa 25.11.2020, sp. zn. 4Cdo/208/2019.

R 64/2021.

R 2/2022.

Rozsudok Krajského súdu v Banskej Bystrici zo dňa 13.02.2018, sp. zn. 14Co/188/2017.

Rozsudok Krajského súdu v Trnave zo dňa 26.03.2018, sp. zn. 23Co/338/2017.

Dôvodová správa k NOZ dostupná na internete: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/486/sprievodne-dokumenty?stadiumUuid=0f7ce502-1fec-4eb4-8ac9-adfe177ffcdb>.

Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník,

Zákon č. 7/2005 Z. z. Zákon o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 160/2015 Z. z. Civilný sporový poriadok

.

THE ROLE OF INSTITUTIONAL INVESTORS IN CORPORATE GOVERNANCE IN LIGHT OF DIRECTIVE 2017/828¹

Dominik Mizerski²

Abstract

EU legislators argue that institutional investors (defined as entities whose primary activity is investing or managing their own or third-party funds) have not been sufficiently involved in the affairs of portfolio companies. This leads to inadequate corporate oversight of these entities. However, institutional investors, due to their size, are crucial for the effective functioning of corporate governance. This justified the adoption of Directive 2017/828, which aims to encourage long-term shareholder engagement. It obliges Member States to impose transparency obligations on institutional investors and asset managers, thus promoting more sustained long-term shareholder involvement in companies. However, an analysis of the obligations imposed on these entities indicates that although the transparency obligations set forth in Directive 2017/828 are designed to stimulate institutional investors and result in the increased transparency of their activities, they do not guarantee the implementation of the postulate of increasing institutional investors' engagement. The aim of this paper is to demonstrate that although the instruments set forth in Directive 2017/828 lead to greater transparency in the activities of institutional investors, they do not ensure greater engagement of institutional investors.

Keywords

corporate governance, institutional investors, comply or explain, asset managers, Directive 2017/828 (SRD II)

Introduction

Institutional investors frequently constitute important shareholders of listed companies. These investors generally have greater influence on decisions concerning the company than individual investors due to their relatively large capital involvement in the company, which is reflected in the number of shares or votes in portfolio companies. However, for a variety of reasons, these investors may or may not engage in the affairs of the companies whose shares they hold or provide adequate transparency of their investment strategies. According to EU legislators, this problem is universal and also affects institutional investors and asset managers operating in the European Union (Recital 16 of Directive 2017/828). In the opinion of the EU legislator, the lack of appropriate regulations meant that institutional investor engagement was insufficient and marked by an excessive focus on short-term returns, which may lead to

¹ This research was fully funded by the National Science Centre, Poland, project number: 2024/53/N/HS5/00255.

² Dominik Mizerski, PhD, Research Assistant at the University of Silesia in Katowice, Faculty of Law and Administration; dominik.mizerski@us.edu.pl. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8253-5038>

suboptimal corporate governance and performance (Recital 2 of Directive 2017/828). At the same time, it is assumed that institutional investors, perceived as the guardians of good practices, should play a particularly important role in corporate governance in listed companies³.

The above prompted the EU legislator to adopt provisions aimed at ensuring greater transparency among institutional investors regarding their approach to shareholder engagement (see Recital 17 of Directive 2017/828). These obligations include the publication of specific information on voting policies in portfolio companies (titled “engagement policy”) and reports on the implementation of these policies as well as the publication of specific information on investment strategies.

However, an analysis of the adopted instruments suggests that although the instruments designed to stimulate institutional investors set forth in Directive 2017/828 result in the increased transparency of their activities, they do not guarantee the implementation of the postulate of increasing institutional investor engagement. Relying on the “apply or explain” principle,⁴ these obligations are primarily formal and require institutional investors to prepare and publish documents that attract little interest from clients and other stakeholders. The paper therefore argues that the increased transparency of institutional investors, as promoted by Directive 2017/828, does not necessarily ensure a higher level of their engagement with companies.

The main research methods applied in this study are the formal-dogmatic (legal-analytical) method and the empirical method. The former aims to establish a theoretical and legal framework for the issues discussed in the article and to identify the relevant legal provisions and their interrelations within the context of European Union law. The latter aims to assess how the obligations imposed on institutional investors and asset managers are implemented in trading practice.

Institutional investors – general remarks

Institutional investors are defined as entities whose primary business is to invest or manage their own or other entities' financial resources. Apart from their legal form and the professionalism of their activities, the feature that distinguishes institutional investors from

³ PALOMBO, L.: The Shareholder Right Directive II: Innovations and Critical Issues in the European Project of Corporate Governance in the Context of Sustainability and Long-Term Orientation. In: *Dritto ed economia dell'impresa*, 2021, No. 5, ISSN: 2499-3158, p. 837.

⁴ The “apply or explain” mechanism is grounded in the principle that an entity required to report on specific principles retains discretion: it can either apply those principles or publish an explanation outlining the reasons for not applying all or some of those principles.

individual investors is the scale of their operations within the stock market.⁵ Institutional investors are a diverse group of entities, differing in their legal and organisational characteristics. From the perspective of the Polish capital market, this group includes, in particular, managers of investment and pension funds.⁶

Institutional investors have been characterized in the literature as the 'guardians' of good corporate governance practices, including long-term strategies.⁷ For this reason, it is additionally pointed out that institutional investors should also play a key role in shareholder engagement.⁸ This role is attributable to the fact that institutional investors have a significant influence over company decisions due to the substantial amount of shares they hold in the share capital. Furthermore, it is important to note that institutional investors are playing an increasingly significant role in corporate governance. This is particularly applicable to the Polish capital market, where a discernible trend toward the consolidation of shares by institutional investors can be observed.

The literature indicates that institutional investor behaviour is associated with the theory of rational reticence. This theory assumes that institutional investors will adopt a strategy of the active exercise of corporate rights only if the expected benefits exceed the expected implementation costs.⁹ Otherwise, institutional investors adopt a behaviour of rational reticence. The exercise of voting rights may also entail additional costs for institutional investors, notably in relation to the preparation of opinions and recommendations. If these costs exceed the potential benefits of exercising voting rights, guided by rational economic behaviour, investors may choose not to exercise their voting rights.

Methods of encouraging institutional investor engagement

In order to alter the behaviour of institutional investors and ensure their greater engagement, the literature advocates a range of methods aimed at stimulating their engagement. These methods may include, in particular, the obligation that institutional investors exercise

⁵ WAJDA, P.: Nadzór wstępny nad inwestorami instytucjonalnymi w obrębie polskiego rynku giełdowe. Część 1. In: *Przegląd Prawa Publicznego*, 2011, No. 10. ISSN: 1896-8996, p. 22.

⁶ STEFANIAK, S.: Dialog pomiędzy spółką giełdową a inwestorami instytucjonalnymi w świetle zasady równego dostępu akcjonariuszy do informacji. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2025, No. 3. ISSN: 1230-2996, p. 27.

⁷ PALOMBO, L.: The Shareholder Right Directive II, p. 837.

⁸ Zhao, Y.: Corporate Governance and Directors' Independence. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2011, ISBN: 9789041136046, p. 122; MAZUR, P.: Bezpośredni dialog między radą nadzorczą a akcjonariuszami spółek publicznych z perspektywy polskiego prawa spółek. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2022, No. 10. ISSN: 1230-2996, p. 40.

⁹ PRAGER, I.: *Doradcy inwestorów...*, pp. 28-32; ENRIQUES, L. - ROMANO, A.: Institutional Investor Voting Behavior: A Network Theory Perspective. In: *University of Illinois Law Review*, 2019, No. 1. ISSN: 0276-9948, p. 234.

their voting rights at general meetings of the portfolio companies (companies whose shares are held by institutional investors) and the obligation to publish the voting policy and the manner of its implementation.¹⁰

The obligation to exercise voting rights at general meetings of the portfolio companies¹¹ is an important means of ensuring the engagement of institutional investors in the companies in which they invest. However, the introduction of this obligation raises a number of important issues. First, it transforms the right to exercise voting rights attached to shares into a binding obligation, thereby distorting the meaning of this corporate right. Second, it can affect the investment strategies of institutional investors, who tend to adopt a passive approach. Ultimately, institutional investors may modify their investment profile, shifting their allocation from shares to other financial instruments to avoid this obligation.

Within the framework of soft law instruments, institutional investors may be subject to disclosure obligations aimed at providing information related to their strategy for exercising rights in the portfolio companies. In other words, this document sets out their intentions with respect to the exercise of voting rights. These documents are prepared and published to provide the market with information on how institutional investors exercise their rights in the portfolio companies. This includes indicating whether and to what extent investors exercise their voting rights and how they monitor the companies. The publication obligations in this regard may also entail the disclosure of additional documents or information relevant to institutional investor transparency.

The information requirements outlined above typically rely on the comply or explain rule. Institutional investors may prepare and publish the said documents or, alternatively, publish an announcement explaining the reasons for not having prepared them. This mechanism, in principle, helps to avoid an inefficient “one size fits all” approach, which would impose identical obligations on all entities regardless of their size, investment strategy, or operational context. By allowing flexibility, the comply or explain rule recognises the diversity of institutional investors and the need to tailor engagement expectations to their specific characteristics.

¹⁰ PRAGER, I.: *Doradcy inwestorów do spraw głosowania (proxy advisors)*. Warsaw: C.H. Beck 2019. ISBN: 978-83-8158-856-0, pp. 89-91.

¹¹ SAVVA, R.: Shareholder Power as an Accountability Mechanism: The 2017 Shareholder Rights Directive and the Challenges towards Enhancing Shareholder Rights. In: *Journal for International and European Law, Economics and Market Integrations*, 2018, Vol. 5, Issue 2. ISSN: 1849-3734, p. 394.

A review of transparency obligations imposed on institutional investors and asset managers under Directive 2017/828¹²

In the view of the European lawmaker, institutional investors¹³ and asset managers¹⁴ frequently constitute important shareholders of listed companies in the European Union and can therefore exert considerable influence on both the corporate governance of those companies and, more generally, their strategy and long-term performance. However, in the context of the remarks included in Directive 2017/828, as indicated in Recital 15 of Directive 2017/828, the experience of the last years has shown that institutional investors and asset managers often do not engage with companies in which they hold shares and evidence shows that capital markets often exert pressure on companies to perform in the short term, which may jeopardise the long-term financial and non-financial performance of companies and may, among other negative consequences, lead to a suboptimal level of investments, for example in research and development, to the detriment of the long-term performance of both the companies and the investors.

Moreover, Recital 2 of Directive 2017/828 points out that the financial crisis revealed that, in many cases, shareholders supported managers' excessive short-term risk-taking. Furthermore, the EU legislature believes that there is clear evidence that the current level of monitoring of investee companies and engagement by institutional investors and asset managers is often inadequate, focusing too much on short-term returns. This can lead to suboptimal corporate governance and performance. Furthermore, European lawmakers believe that institutional investors and asset managers have often been insufficiently transparent about their investment strategies, engagement policies, and how these are implemented. Public disclosure of such information could, in the view of the European Union lawmaker, positively impact investor awareness, enable ultimate beneficiaries, such as future pensioners, to optimise investment decisions, facilitate the dialogue between companies and their shareholders, encourage shareholder engagement, and strengthen accountability to stakeholders and civil society (Recital 16 of Directive 2017/828). This line of thinking is consistent with the continental corporate governance system, which assumes a high level of shareholder

¹² Directive (EU) 2017/828 of the European Parliament and of the Council of 17 May 2017 amending Directive 2007/36/EC as regards the encouragement of long-term shareholder engagement (OJ L 132, 20.5.2017, pp. 1–25), hereinafter: Directive 2017/828.

¹³ Institutional investors, in accordance with the provisions of Directive 2017/828, are defined as undertakings carrying out insurance and reinsurance activities and institutions for occupational retirement provision within the meaning of the relevant provisions of Union law.

¹⁴ In accordance with the provisions of Directive 2017/828, asset managers are defined as investment firms that provide portfolio management services to investors, managers of alternative investment funds, and independent fund managers.

engagement. It stands in contrast to the Anglo-Saxon system, which assumes a high level of managerial engagement in corporate governance.¹⁵

In view of the above, provisions of Directive 2017/828 regulate several instruments¹⁶ intended to increase the transparency of institutional investors and asset managers. As has been pointed out in the literature, some of these provisions may be regarded as supplementing the existing national provisions on disclosure requirements imposed on institutional investors and asset managers by the codes of good practice.¹⁷ The adoption of these obligations is related to the issue of shareholder engagement.¹⁸

From the perspective of the activities carried out by the above entities, the most important instruments established by the above act should be the engagement policy and the report on its implementation.¹⁹

The engagement policy outlines how institutional investors and asset managers take shareholder engagement into account (Article 3g(1)(a) of Directive 2017/828). The information included in the policy outlines the actions to be undertaken in the future (*ex ante*).²⁰ The policy shall specify how institutional investors and asset managers monitor investee companies on relevant matters, including strategy, financial and non-financial performance and risk, capital structure, social and environmental impact and corporate governance, conduct dialogues with investee companies, exercise voting rights and other rights attached to shares, cooperate with other shareholders, communicate with relevant stakeholders of the investee companies and manage actual and potential conflicts of interests in relation to their engagement.

On the other hand, the report on the implementation of this policy is an instrument that reviews the past (*ex post*) and contains information on how the engagement policy was implemented.²¹ This report shall include a general description of the voting procedure, an

¹⁵ BOSEK-RAK, D.: Zaangażowanie inwestorów instytucjonalnych w nadzór w spółkach giełdowych. Warsaw: Oficyna Wydawnicza SGH – Szkoła Główna Handlowa 2019. ISBN 978-83-8030-322-5, p. 96.

¹⁶ STEFANIAK, S.: Rola pośredników tworzących system depozytowy w relacji pomiędzy spółką giełdową a jej akcjonariuszami po implementacji dyrektywy 2017/828. In: Przegląd Prawa Handlowego, 2023, No. 2. ISSN: 1230-2996, p. 43; GAŁUS, D. Analiza ekonomiczno-prawna dyrektywy w sprawie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania w kontekście wpływu na funkcjonowanie spółek publicznych. In: Młoda Palestra. Czasopismo Aplikantów Adwokackich, 2022, No. 1. ISSN: 2299-8012, pp. 94-108.

¹⁷ KATELOUZOU, D. - KONSTANTINOS, S.: When Harmonization is Not Enough: Shareholder Stewardship in the European Union. In: European Business Organization Law Review, 2021, Vol. 22, ISSN: 1566-7529, p. 212.

¹⁸ FERRAN, E.: Shareholder Engagement and Custody Chains. In: European Business Organization Law Review, 2022, Vol. 23, ISSN: 1566-7529, p. 509.

¹⁹ See more: BIRKMOSE, H.S., Article 3g: Engagement Policy. In: BIRKMOSE, H.S. – SERGAKIS, K.: The Shareholder Rights Directive II: A Commentary. H Cheltenham: Elgar Commentaries in Corporate and Company Law, 2021. ISBN 9781839101229, pp. 143-163; MIZERSKI, D.: Polityka dotycząca zaangażowania firm inwestycyjnych. In: Przegląd Ustawodawstw Gospodarczego, 2025, No. 1. ISSN: 0137-5490, pp. 40-47.

²⁰ MIZERSKI, D.: Polityka dotycząca zaangażowania..., p. 40.

²¹ Ibid, p. 42.

explanation of the most important votes and the use of proxy advisors²² (Article 3g(1)(a) of Directive 2017/828).

At the same time, under the provisions of Directive 2017/828, the scope of the information to be disclosed in the engagement policy and the report on its implementation is minimal. Member States may extend the scope of information to be disclosed in their national regulations. In light of the provisions of Directive 2017/828, institutional investors and asset managers are not restricted from including additional information in these documents, even in the absence of explicit statutory authorisation permitting such an approach.

The engagement policy and the report on its implementation are subject to publication on the institutional investors' website and can also be published by other means that are easily accessible online (Article 3g(2) of Directive 2017/828). This method of publication ensures access to the information contained in these documents for institutional investors' clients and other stakeholders. Where an asset manager implements the engagement policy, including voting, on behalf of an institutional investor, the institutional investor shall make a reference as to where such voting information has been published by the asset manager.

The obligation to publish these documents derives from the apply-or-explain mechanism (Article 3g(1) of Directive 2017/828).²³ Instead of publishing one or both of these documents, entities obligated to do so may provide a clear and reasoned explanation for their decision not to comply with at least one of these requirements. Therefore, it is not sufficient to publish a very general explanation. The explanation must refer to the specific reasons underlying the decision not to prepare or publish the engagement policy or the report on its implementation. These explanations must also be published on the websites of institutional investors and assets managements (Article 3g(2) of Directive 2017/828).

Member States are also required to ensure that institutional investors publicly disclose how the main elements of their equity investment strategy are consistent with the profile and duration of their liabilities, in particular long-term liabilities, and how they contribute to the medium to long-term performance of their assets (Article 3h(1) of Directive 2017/828). Where an asset manager invests on behalf of an institutional investor, whether on the basis of an individual mandate for discretionary management of the client's assets or through a collective

²² Proxy advisors are entities that provide research, advice and recommendations on how to vote at company general meetings.

²³ SÓJKA, T. - STRANZ J., Najnowsze zmiany w dyrektywie o prawach akcjonariuszy – w kierunku pobudzania aktywizmu akcjonariuszy. In: Bilewska, K.: Efektywność zarządzania i nadzoru w spółce handlowej. W poszukiwaniu optymalnego modelu ustroju spółki. Warsaw, Wolters Kluwer, 2018, ISBN: 978-83-8124-610-1, p. 301.

investment undertaking, institutional investors should be required to disclose information on the arrangements with the asset manager (Article 3h(1) of Directive 2017/828). The EU legislator assumes that public disclosure of information in this area may have a positive impact on investor awareness, enable final beneficiaries such as future pensioners to optimise their investment decisions, facilitate the dialogue between companies and their shareholders, encourage shareholders to engage with the company, and increase their accountability to stakeholders and civil society (Recital 16 of Directive 2017/828). Furthermore, where institutional investors use the services of an asset manager, whether on the basis of an individual mandate for discretionary management of client assets or through collective investment funds, they should publicly disclose certain key elements of their arrangements with the asset manager (Article 3h(2)(1) of Directive 2017/828).

Member States are also required to ensure that asset managers provide institutional investors with whom they have entered into the arrangements referred to above with information on how their investment strategy and its implementation comply with that arrangement and contribute to the medium to long-term performance of the assets of the institutional investor or of the fund (Article 3i(1) of Directive 2017/828).²⁴ Member States may decide that the above information is disclosed by the asset manager together with the annual report or in periodic information published on the basis of separate regulations (Article 3i(2)(1) of Directive 2017/828). If the said information has already been published, the asset manager is not required to provide it to institutional investors (Article 3i(2)(2) of Directive 2017/828). The obligations arising from Article 3i(1) of Directive 2017/828 aim to enhance transparency between asset managers and institutional investors.

The provisions of Directive 2017/828 do not provide for specific sanctions for institutional investors who breach the said transparency obligations. The obligation to establish specific sanctions has been imposed on Member States. However, these sanctions must be effective, proportionate and dissuasive (Article 14b of Directive 2017/828). With respect to the discussed obligations imposed on institutional investors, given the nature of the violations committed in relation to the transparency obligations arising from the implementation of Directive 2017/828, administrative penalties seem to be the most appropriate, whereas criminal sanctions seem the least appropriate.

²⁴ GOMTSIAN, S., Article 3i: Transparency of Asset Managers. In: BIRKMOSE, H.S. – SERGAKIS, K.: The Shareholder Rights Directive II: A Commentary. Cheltenham: Elgar Commentaries in Corporate and Company Law, 2021. ISBN 9781839101229, pp. 187-218.

Even though the objectives set by the legislator seem reasonable in terms of increasing the transparency of institutional investors, the literature indicates that the said instruments for activating institutional investors may be ineffective. This is because these instruments rely on the assumption of strengthening institutional investors' role in exercising direct 'ownership' supervision over public companies, but they provide those investors with inadequate tools to achieve this objective. This is above all due to a failure to recognize the nature of those investors.²⁵

The above view highlights a fundamental disconnect between the regulatory assumptions underlying Directive 2017/828 and the heterogeneous nature of the institutional investor landscape. The directive presupposes a uniform motivation for shareholder engagement, whereas in reality, the incentives, structures, and strategic orientations of institutional investors differ substantially. The idea that getting involved in company affairs is good for all institutional investors is wrong. In reality, institutional investors have different objectives, risk appetites, time horizons and investment philosophies. Some of these investors, particularly those pursuing passive investment strategies or broadly diversified portfolios, may find that active engagement in corporate governance does not align with their overarching goals or cost-benefit considerations. These investors are primarily guided by the interests of their clients or beneficiaries. Within this framework, they may decide that the most appropriate strategy is to refrain from engagement, including the exercise of voting rights. Therefore, while the directive's objectives are commendable, its design fails to account for the economic logic underlying institutional investor behaviour.

Furthermore, it should be noted that the publication of the said documents (particularly the engagement policy and the report on its implementation) by institutional investors under Polish law, which implements the provisions of Directive 2017/828, indicates that the obligation to prepare and publish these documents has a limited effect on increasing engagement. In practice, preparing these documents frequently involves setting vague objectives, which limits their effectiveness in increasing engagement among institutional investors. It also appears that neither the clients of institutional investors nor other stakeholders are interested in the published information. The same observations apply correspondingly to the obligations concerning the investment strategy of institutional investors and their arrangements with asset managers. These requirements primarily represent an administrative burden related to the preparation and publication of the respective information. In my view, the scale of potential benefits for ultimate

²⁵ ROMANOWSKI, M.: Bezpośredni dostęp do informacji akcjonariusza dominującego – zmiana paradygmatu. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2025, No. 5. ISSN: 1230-2996, p. 7.

beneficiaries and the impact on the possible adjustment of the investment horizon of these entities remain negligible. Thus, this obligation essentially represents an additional administrative burden for institutional investors, which does not necessarily lead to increased engagement.

Conclusions

Recognising the role of institutional investors in corporate governance and their limited engagement in the affairs of portfolio companies, the EU legislator introduced measures to encourage greater engagement through Directive 2017/828. The most significant of these, in terms of exercising voting rights at general meetings of portfolio companies, is the obligation to prepare and publish an engagement policy and a report on its implementation.

However, although the EU legislator's intention to increase institutional investor engagement was justified, the legal instruments adopted in Directive 2017/828 did not achieve this. The directive was grounded in the assumption that institutional investors would demonstrate greater willingness and capacity to engage more actively if a regulatory framework stipulating their engagement was adopted. However, this approach did not reflect the actual incentives underlying institutional investors' behaviour. In practice, many institutional investors continue to prioritise short-term financial performance and portfolio diversification over active participation in corporate governance. The clients and stakeholders of institutional investors show little interest in the documents published by institutional investors. Therefore, it can be concluded that the main recipients of these documents are institutional investors and asset managers, who are required to develop engagement policies. This creates a situation in which reporting obligations become largely self-referential, merely fulfilling formal requirements rather than fostering genuine dialogue or engagement with a company. As a result, the directive primarily led to formal compliance rather than substantive behavioural change. Nevertheless, the publication of these documents has not resulted in a tangible increase in activity by these entities. Consequently, while Directive 2017/828 was conceptually justified in its approach, it failed to align regulatory expectations with the economic realities and motivational structures of institutional investors. These observations confirm the correctness of the adopted research thesis.

BIBLIOGRAPHY

Monographs and textbooks:

BOSEK-RAK, D.: Zaangażowanie inwestorów instytucjonalnych w nadzór w spółkach giełdowych. Warsaw: Oficyna Wydawnicza SGH – Szkoła Główna Handlowa 2019. ISBN 978-83-8030-322-5, p. 96.

PRAGER, I.: Doradcy inwestorów do spraw głosowania (proxy advisors). Warsaw: C.H. Beck 2019. ISBN: 978-83-8158-856-0, pp. 89-91.

ZHAO, Y.: Corporate Governance and Directors' Independence. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International 2011, ISBN: 9789041136046, p. 122.

Chapter in a textbook or a monograph:

BIRKMOSE, H.S., Article 3g: Engagement Policy. In: BIRKMOSE, H.S. – SERGAKIS, K.: The Shareholder Rights Directive II: A Commentary. H Cheltenham: Elgar Commentaries in Corporate and Company Law, 2021. ISBN 9781839101229, pp. 143-163.

GOMTSIAN, S., Article 3i: Transparency of Asset Managers. In: BIRKMOSE, H.S. – SERGAKIS, K.: The Shareholder Rights Directive II: A Commentary. H Cheltenham: Elgar Commentaries in Corporate and Company Law, 2021. ISBN 9781839101229, pp. 187-218.

LIEDER, J. - BIALLUCH M., Article 3g Engagement policy. In: Kindler, P. – Lieder, J.: European Corporate Law: Article-by-Article Commentary. Munich/Freiburg: Bloomsbury Publishing, 2021. ISBN 9781509924066, pp. 885-887.

SÓJKA, T. - STRANZ J., Najnowsze zmiany w dyrektywie o prawach akcjonariuszy – w kierunku pobudzania aktywizmu akcjonariuszy. In: Bilewska, K.: Efektywność zarządzania i nadzoru w spółce handlowej. W poszukiwaniu optymalnego modelu ustroju spółki. Warsaw, Wolters Kluwer, 2018, ISBN: 978-83-8124-610-1, pp. 296-307.

Periodicals and journals:

ENRIQUES, L. - ROMANO, A.: Institutional Investor Voting Behavior: A Network Theory Perspective. In: University of Illinois Law Review, 2019, No. 1. ISSN: 0276-9948, pp. 223-268.

FERRAN, E.: Shareholder Engagement and Custody Chains. In: European Business Organization Law Review, 2022, Vo. 23, ISSN: 1566-7529, pp. 508-539.

GAŁUS, D. Analiza ekonomicznoprawna dyrektywy w sprawie zachęcania akcjonariuszy do długoterminowego zaangażowania w kontekście wpływu na funkcjonowanie spółek publicznych. In: Młoda Palestra. Czasopismo Aplikantów Adwokackich, 2022, No. 1. ISSN: 2299-8012, pp. 94-108.

KATELOUZOU, D. - KONSTANTINOS, S.: When Harmonization is Not Enough: Shareholder Stewardship in the European Union. In: *European Business Organization Law Review*, 2021, Vol. 22. ISSN: 1566-7529, pp. 203-240.

MAZUR, P.: Bezpośredni dialog między radą nadzorczą a akcjonariuszami spółek publicznych z perspektywy polskiego prawa spółek. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2022, No. 10. ISSN: 1230-2996, pp. 40-45.

MIZERSKI, D.: Polityka dotycząca zaangażowania firm inwestycyjnych. In: *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, 2025, No. 1. ISSN: 0137-5490, pp. 40-47.

PALOMBO, L.: The Shareholder Right Directive II: Innovations and Critical Issues in the European Project of Corporate Governance in the Context of Sustainability and Long-Term Orientation. In: *Dritto ed economia dell'impresa*, 2021, No. 5, ISSN: 2499-3158, pp. 823-858.

ROMANOWSKI, M.: Bezpośredni dostęp do informacji akcjonariusza dominującego – zmiana paradygmatu. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2025, No. 5. ISSN: 1230-2996, pp. 4-11.

SAVVA, R.: Shareholder Power as an Accountability Mechanism: The 2017 Shareholder Rights Directive and the Challenges towards Enhancing Shareholder Rights. In: *Journal for International and European Law, Economics and Market Integrations*, 2018, Vol. 5, Issue 2. ISSN: 1849-3734, pp. 277-307.

STEFANIAK, S.: Dialog pomiędzy spółką giełdową a inwestorami instytucjonalnymi w świetle zasady równego dostępu akcjonariuszy do informacji. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2025, No. 3. ISSN: 1230-2996, pp. 27-42.

STEFANIAK, S.: Rola pośredników tworzących system depozytowy w relacji pomiędzy spółką giełdową a jej akcjonariuszami po implementacji dyrektywy 2017/828. In: *Przegląd Prawa Handlowego*, 2023, No. 2. ISSN: 1230-2996, pp. 43-57.

SZEWEC-ROGALSKA, A.: Znaczenie i zróżnicowanie inwestorów instytucjonalnych na rynku finansowym w Polsce. In: *Nauki o finansach*, 2017, No. 3(32). ISSN 2080-5993, pp. 136-152.

WAJDA, P.: Nadzór wstępny nad inwestorami instytucjonalnymi w obrębie polskiego rynku giełdowe. Część 1. In: *Przegląd Prawa Publicznego*, 2011, No. 10. ISSN: 1896-8996, pp. 16-37.

BANSKOBYSTRICKÉ ZÁMOCKÉ DNI PRÁVA

VIII. ročník medzinárodnej vedeckej konferencie

Autor:

Kolektív autorov

Predseda redakčnej rady a vedecký redaktor:

prof. JUDr. Adrián Vaško, PhD.

Predseda edičnej komisie:

JUDr. Jozef Michalko, PhD.

Všetky príspevky vo vedeckom zborníku prešli nezávislým dvojitém recenzným konaním.

Zostavovateľ:

JUDr. Ing. Zuzana Maruškinová

Mgr. Filip Haluška

Vydavateľ:

Belianum. Vydavateľstvo Univerzity

Mateja Bela v Banskej Bystrici, Právnická

fakulta Univerzity Mateja Bela

Návrh obálky:

Mgr. Ján Humaj

Rok vydania:

2026

Počet strán:

342

„Príspevky neprešli jazykovou korektúrou.“

Za obsahovú a jazykovú stránku textu sú zodpovední autori publikovaných príspevkov.

ISBN 978-80-557-2332-7

EAN 9788055723327

<https://doi.org/10.24040/2026.9788055723327>

ISBN 978-80-557-2332-7

